

FINNUGOR FÜZETEK.

ADALÉKOK A FINNUGOR NYELVEK ISMERETÉHEZ ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSÁHOZ.

19. SZÁM.

ZÜRJÉN SZÖVEGEK.

GYÜJTÖTTE ÉS KIADTA

FOKOS DÁVID.

Különnyomat a Nyelvtudományi Közleményekből.

Ára 5 korona.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1916.

FINNUGOR FÜZETEK.

ADALÉKOK A FINNUGOR NYELVEK ISMERETÉHEZ ÉS ÖSSZEHASONLÍTÁSÁHOZ.

19. SZÁM.

ZÜRJÉN SZÖVEGEK.

GYÜJTÖTTE ÉS KIADTA

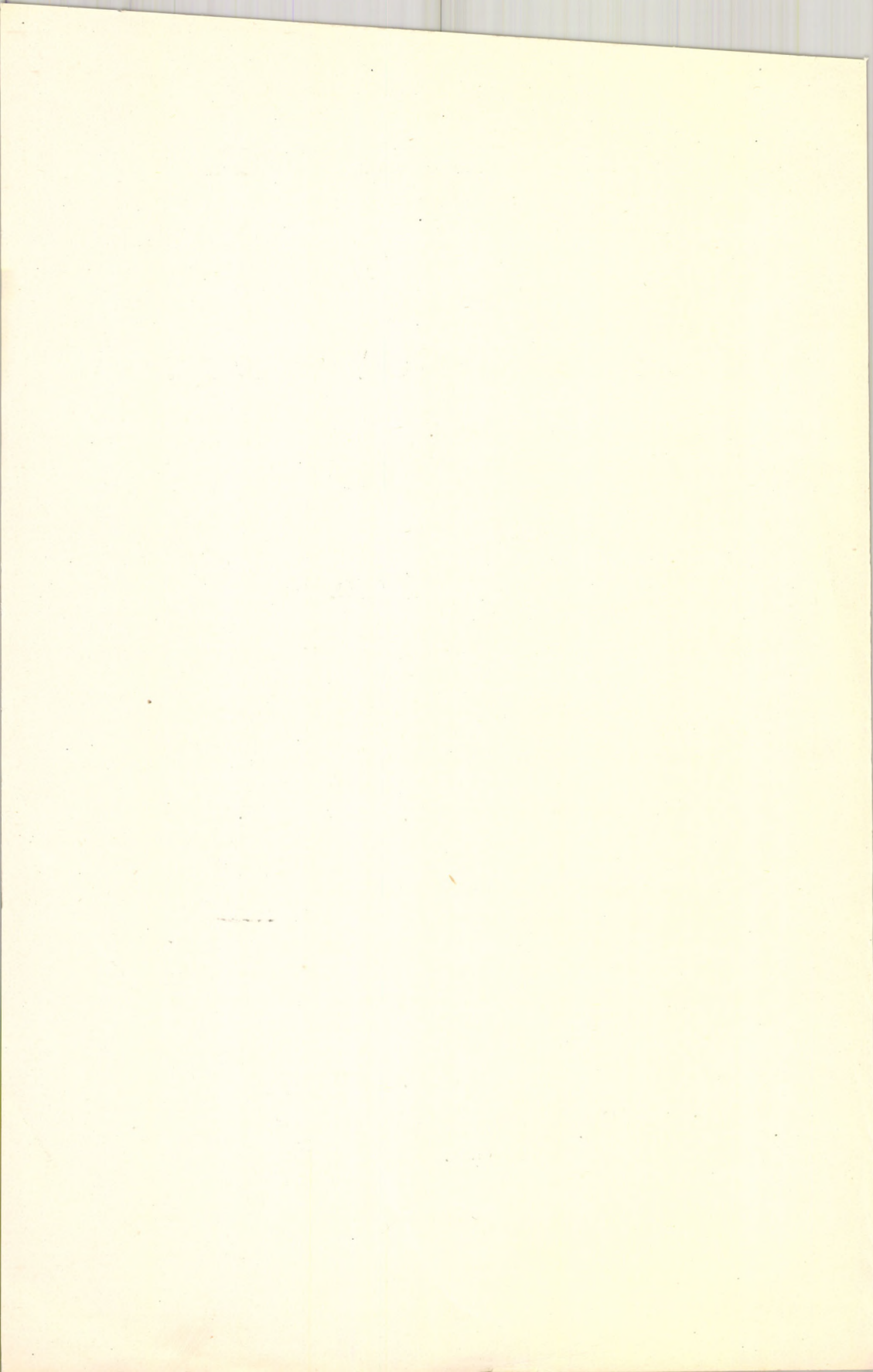
FOKOS DÁVID.

Különnyomat a Nyelvtudományi Közleményekből.

BUDAPEST.

KIADJA A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA.

1916.

Míg az 1911. év nyarán gyűjtött és «Zürjén népköltészeti mutatványok» cím alatt a NyK. XLI. és XLII. kötetében (és különnyomatban 1913-ban) megjelent zürjén szövegeim csak a vicsegdai (usztsziszolszki) és részben a sziszolai nyelvjárást mutatták be, addig jelen munkám három zürjén nyelvjárás területén való gyűjtésem eredménye, és így az itt közölt szövegek három zürjén nyelvjárással ismertetnek meg bennünket: a közép-vicsegdai, alsó-vicsegdai és udorai nyelvjárással. Ezeken kívül a sziszolai nyelvjárás területéről is tudok több nyelvmutatványt közölni, a melyek — éppúgy mint előbbi gyűjteményem sziszolai szövegei — legnagyobbbrészt egy olyan usztsziszolszki közlőtől származnak, a ki már évek óta havonként körülbelül két hetet tölt a Sziszola-melléki falvakban.

Alább közölt zürjén szövegeimet a Nemzetközi Közép- és Keletázsiai Társaság Magyar Bizottságának támogatásával 1913. nyarán végzett második zürjén tanulmányutam alkalmával gyűjtöttem. Mint már e tanulmányutamról szóló jelentésemben (KSz. XIV. 207) megemlítettem, közép-vicsegdai szövegeimet usztsziszolszki emberek ajkáról, alsó-vicsegdai meséimet egy Семуковкеросъ falvából való öreg ember közlése alapján és Aikino falvában jegyeztem föl, míg e gyűjteménynek nyelvileg bizonyára legbecsesebb része, az első udorai szövegek, a Vaska folyó mellett (a *jertim* folyócska torkolatánál) fekvő *jertim-din* (c. Епромское) és a vele szomszédos *kert-turja* falvából valók.

Szövegeim a következő sorrendben követik egymást: 1. közép-vicsegdai, 2. alsó-vicsegdai, 3. sziszolai és 4. udorai nyelvmutatványok.

A szövegek átírásában, fordításában és az ezt követő jegyzetekben ugyanazt a módszert követtem, mint első gyűjtemé-

nyemben (1. Zűrjén népk. mutatóványok 2—3. l.). A szövegek használhatóságát a fordításnak a szöveg alatt való közlése bizonyára emelni fogja; az egyes daraboknak pontokra való felosztása pedig az illető szövegrészlethez tartozó jegyzetnek a megkeresését könnyíti meg.

Rövidítéseim is ugyanazok, mint előbbi gyűjteményemben. Új rövidítés a következő kettő:

KALIMA = JALO KALIMA, Die russischen Lehnwörter im Syrjänischen. SUS. Toim. XXIX. 1911.

FOKOS = FOKOS DÁVID, Zűrjén népköltészeti mutatóványok. Különnyomat a NyK. XLI. és XLII. kötetéből. Budapest, 1913.

* * *

Végül még csak néhány szóval igaz hálámnak akarok kifejezést adni MUNKÁCSI BERNÁT úr iránt, a kinek mindkét tanulmányutam létrejöttét köszönhetem. Ő eszközölte ki számomra a Nemzetközi Közép- és Keletázsiai Társaság Magyar Bizottságának anyagi és erkölcsi támogatását és hű támogatóm volt tanulmányútjaim előkészítésében éppúgy, mint keresztülvitelükben.

I. Vicsegtai nyelvjárdás.

A) Közép-vicsegtai (usztsziszolszki) szövegek.

1.

1. *olisni-vilisni starik-gozja. nalen veli kujim niv. olisni, olisni, med idžid nilisli pera vois veres saje munnj. starik-gozja sijes šetasni šondi saje. vo preiditas, med preiditas, pera loue i*

1.

1. Élt-volt egy öreg ember a feleségével (tkp. öreg-házaspár). Nekik három leányuk volt. Élte, éltek, a legidősbik leányuknak eljött az ideje, hogy férjhez menjen. Az öreg ember meg a felesége a naphoz adják őt (nőül). Elmúlik egy év, elmúlik a

šerkost nivse šetni veres saje. sijes šetasni teljš saje. kor-ke voas pera šetni i med i.tšet nivse. sijes bat-mamis šetasni kirniš saje. stav nivjas starik-gozjalen inášisni i bura oleni mužíkjasisked.

2. kor-ke starik gažtemtšini pondas nivjassis i mededťsas najees vidlini. pervoi munas šondi-žat orde geštitni. šondi zev lešida tšetes primitas i babaisli tšektas blin gudravni. babais blin gudralas i patš kutas lomtini. šondi šuue: «oz kov patš lomtini; me a.tšim pukša i te me vile kištav blinse i zev lešida pežášas.» naje sidž i veťšasni. šondi džodž-šere pukšas, a babais pañen kištale jur vilas ul nán i stav blin zev lešida pežášas šondi-jur vilin.

starik šéšša gortas munas i tšekte babaisli blin gudravni. baba blin gudralas i pondas patš lomtini. starik šuue: «né-ku.tšem oz kov lomtini patš. menam žat tai jur vilas pežale blinse. me sidž-že pežala. me pukša, a te menim jur vile kištav.»

második (év), eljön (tkp. lesz) az ideje, hogy a középső leányukat is férjhez adják. Őt a holdhoz adják (nőül). Valamikor eljön az ideje, hogy a legkisebbik leányukat is (férjhez) adják. Őt a szülei a hollóhoz adják. Az öreg embernek meg a feleségének a leányai mind elhelyeződtek és jól élnek a férjükkal.

2. Egyszer az öreg bánkódni kezd a leányai után és elindul őket meglátogatni. Először a nap-vejéhez megy vendégeskedni. A nap nagyon jól fogadja az ipját és megparancsolja a feleségének, hogy lepényt keverjen. Az asszony lepényt kever és kezd a kemenczét befűteni. A nap mondja: «Nem kell a kemenczét befűteni, én magam leülök és te énreám öntsed a lepényt (t. i. a tészta) és az nagyon jól megsül majd». Ők így is tesznek. A nap leül a padló közepére, a felesége meg kanállal a fejére önti a tészta és a lepény mind nagyon szépen megsül a nap fején.

Az öreg azután haza megy és mondja a feleségének, hogy lepényt keverjen. Az asszony lepényt kever és kezd a kemenczébe befűteni. Az öreg (így) szól: «Nem kell semmiféle kemenczét befűteni. Az én vőm a fején süti meg a lepényt. Én ugyan úgy sütöm majd meg. Én leülök, te meg a fejemre öntsed (t. i.

starik püksas; baba kutas kištavni, tolke blin oz pežás, a starik stavis nánešsas. sidž naje blin oz i vermini pežavni.

3. kor-ke starik mišsas-pivšas, ul' nán mintedas i mededťsas med žátis orde. telisť tēstes zev bura primitas i istas babase kebregge surla. babais šuue: «kebregin pemid; kole šis boštñ.» — «ne-kuťšem oz kov šis, me tšetš peta i jugdedišta tenid.» baba boštas jandova i petas, a telisť puktas kebreg-porog vile tšunse i kebregin loue jugid lun-kod. baba ledťsilas i vajas sur. starikes juktalasni.

kor-ke geštitas, geštitas i mededťsas starik gorte. gortas voas i assis starukase iste kebregge surlc. staruka oz pet biteg, šuue: «pemid kebregin i kiltšeg-ke uša i kokes tšega.» starik šuue: «pet, mun, me tenid jugdedla. menam telisť-žat taj tšunnas jugdede.» staruka petas, starik si beriš. tšun puktas porog vile, tolke ne-kuťšem jugid oz tšunis pet. staruka ninem oz addži; pos vivšanis kebreg-guas use i ki i kok tšegas.

a téasztát)». Az öreg leül, az asszony kezdi önteni (a téasztát), csakhogy a lepény nem sül meg, az öreg meg egészen betésztásodik. Így nem is bírnak lepényt sütni.

3. Valamikor megmosakodik-megfürdik az öreg. a nyers téasztát lemossa (tkp. leválasztja, kiveszi) és elindul a második vejéhez. A hold nagyon jól fogadja az ipját és küldi a feleségét a pinczébe sörért. Az asszony mondja: «A pinczében sötét van; gyertyát kell vinni». — «Nem kell semmiféle gyertya, én együtt megyek ki (veled) és világítok neked». Az asszony fogja a kánát és kimegy, a hold meg a pincze küszöbére teszi az újját és a pinczében (olyan) világos lesz mint nappal. Az asszony lemegy és sört hoz. Az öreget megvendégelik az itallal.

Valamikor vége a vendégeskedésnek (tkp. vendégeskedik, vendégeskedik) és az öreg haza indul. Haza jön és a maga öreg feleségét küldi a pinczébe sörért. Az öreg asszony nem megy ki világ nélkül, mondja: «Sötét van a pinczében és valahová esem és kitöröm a lábamat». Az öreg ember mondja: «Eredj, menj (tkp. menj ki, menj), én világítok majd neked. Az én hold-vőm lám az újjával világít». Az öreg asszony kimegy, az öreg ember utána. Az újját a küszöbre teszi, csakhogy semmi-

4. *stariklen baba kor-ke edva burdas i starik koimed nivse vidlini mededltsas, kirniš-žat orde gešlitni. kirniš ordin geštitas lun, i voi kutas lokni. kirniš šuue: «kerkain žar da i ludikeš. petam-že mi užni saraje.» saraje petas i lėstes tšetš boštas. pukšasni zib vilė. kirniš šamirtas etik bordnas babase, med bordnas tėstse, i zev lešida užasni naje.*

kor-ke geštittsas i starik gorte voas. starukali šuue: «me-pe og vermi užni; kerkain zev žar. petam užni ta-lun saraje». voi voas i starik-gozja petasni saraje. starik i šuue: «kirniš-žat pe menam užle zib vilin. kajam, i mi pukšam zib vilė». kajasni, zib vilė pukšasni lažintlšemen i tolke uđitasni vugirtni. kikna'nis zib vivsán ušeni i kuvteđžis doimasni.

žatjasis da nijjasis starik-gozjaes džebasni-idralasni i bara važ-nogis (nogen) pondasni ovni.

féle világosság nem jön az újjából. Az öreg asszony semmit se lát. A lépcsőről a pinczegödörbe esik és kitörik a keze-lába.

4. Az öreg embernek a felesége valamikor nehezen felgyógyul és az öreg elindul harmadik leányát meglátogatni, holló-vejéhez vendégségbe. A hollónál vendégeskedik egy napig és beáll az éjjel (tkp. kezd jönni az éjtszaka). A holló mondja: «A szobában nagyon meleg van és sok a poloska (tkp. poloskás). Menjünk ki a csűrbe hálni». Kimegy a csűrbe és magával (tkp. együtt) viszi az ipját. Leülnek egy rúdra. A holló egyik szárnyával a feleségét fogja körül, a másik szárnyával az ipját, és nagyon jól alszanak ők.

Valamikor vége a vendégeskedésnek és az öreg haza jön. Az öreg asszonynak mondja: «Én nem tudok aludni, a szobában nagyon meleg van. Menjünk ma a csűrbe hálni». Jön az éjtszaka és az öreg meg a felesége kimennek a csűrbe. Az öreg mondja is: «Az én holló-vőm rúdon hál. Másszunk fel, és mi is üljünk egy rúdra». Felmásznak, guggolva ülnek a rúdra és csakhogy el tudnak szunnyadni. Mindketten leesnek a rúdról és halálra sérülnek meg.

A vejeik és a leányaik eltemetik az öreg embert meg a feleségét és megint úgy kezdenek élni mint régen.

Jegyzetek. 1. *pređđitas* < or. пройти: пройdetъ | *inā-sisni* 'помѣстивше, устроились'.

2. *gažtemtšisni* 'скучать' | *těst* < or. тестъ | *gudravni* 'замѣ-пять' | *pežđisni* 'sütni; sülni, megsülni' | *nāheššas* 'запачкается тѣстомъ'.

3. *ul nān* 'nyers (сырой, жидкій) kenyér, tészta' | *mintedni* 'избавить, освободить, отцѣпить' | *jandova* < or. ендова, яндова (l. DAL' nagy szótárát) | *tšegni* 'eltörni (tr. és intr.)' | *kebreg-gu v. kebreg-guran* 'gödör a pinczében, a hová jeget, havat tesznek'.

4. *kerkain žar v. kerkain peš* | *šamirtas* 'обниметь' | *geštittšas* 'кончилось гощеніе' | *lažinittšisni* 'leguggolni; присѣсть' | *džebasni-idralasni* l. FOKOS 133. l. | *važ-nog, važ nogen* 'régi szerint, régi módra'; a *važ-nog* alakot a nyelvérzék nominativus-nak veszi (pedig eredetileg talán accusativus volt, mint a rag-talan időhatározók; l. PATKANOV-FUCHS, Laut- und Formenl. der süd-ostj. Dialekte 123—4) és így keletkezhetett a determinált *važ-nogis* alak. Vö. *ritla-dor v. ritla-doris mi gulāitim* 'подъ вечеръ гуляли' (FOKOS 108).

A mese közlöje Alekszander Georgijevics Frolov, a ki gyerekkorában hallotta ezt a mesét Usztsziszolszkan.

2.

1. *važen olisni-vilisni peris (starik) gozja. nalen veli kik niv. etikis veli eña, a medis entem pattšeritšs. enis i šue starikli: «nuam i džiddžik nivte vere i šetam veres saje ke džid saje. tan ne-kod sijges oz vai, i menam nivli loue si-vesna gortin veresteg ovni.» aili eške i zev žal, da loue katėdñi vere.*

aski tšettšis, vev dodđalis, pukšedis entem niles (mamtem

2.

1. Régen élt-volt egy öreg ember meg a felesége. Nekik két leányuk volt. Az egyik édesleány (tkp. anyás) volt, a másik azonban anyátlan (árva) mostohaleány. Az anya mondja az öregnek: «Vigyük a nagyobbik leányodat az erdőbe és adjuk férjhez a fagyhoz. Itt senki se veszi el, és az én leányomnak őmiatta férj nélkül kell otthon élnie». Az apa nagyon sajnálja bár, de oda kell vinnie az erdőbe.

Másnap felkelt, befogta a lovát, beültette a mostohaleányt (a szánba), egy kicsike kosárban vitte (tkp. kosárba vitte, azaz

niles), boštis i tšetik kudje keluise i katedis vere. voisni vere, kud boštis, pu ule puktis, niles püksedis, kolis i šuis: «pukav, musa nilei, i vidžsis ženikte.» a tšis munis gortas.

niv pukalis, pukalis i kinmini kutis. a koralis vek oz lok. šessa kor-ke kutisni pujas ratška kivni bidsen i vois ženik, zev peris da zev džor, i šue nivli: «mi tša nilei, kinman, on?» niv šue: «šonid, musa dedei, šonid.» aslas eske konerlen piis sarka kile (pinjasis sarka kileni) ke džidisla. peris ženik sijes žalitis i pasedis šonid pašen. šessa šetis sili tšelei i džid kud kelu, bidsen dona kelu. nivli loi šonid i pukale i džid kud vilin.

2. aski asiv vodž getiris aili šue: «mun, kaili, vil žatte vidli.» ai kajis vere, vi džede, a niv silen pukale zev gaža tšuzema i džid kud vilin i zev bur paša. ai püksedis dodže, kelu i puktisni i ledžsisni gortas.

a enis pežale blin, kodravni entem nivse. ponjis urte i šue: «kežajin lokte veris, nivse vaje i una em-bur vaje.» a kežajikais

kosárba tette és vitte) a holmiját és vitte az erdőbe. Az erdőbe értek, fogta a kosarat, egy fa alá tette, ráültette a leányát, ott hagyta és így szólt: «Ülj, kedves lányom, és várd a vőlegényedet». Ő maga haza ment.

A leány ült, ült és fázni kezdett. Kérő pedig csak nem jön. Azután valamikor a fák elkezdtek mind recsegni és jött a vőlegény, nagyon öreg és nagyon ősz, és mondja a leánynak: «Szép lányom, fázol, nem?» A leány mondja: «Meleg van, kedves nagyapám, meleg». Bár magának szegénynek vaczog a foga a hidegtől. Az öreg vőlegény megsajnálta őt és meleg subával öltöztette fel. Azután egy egész nagy kosár holmit adott neki, csupa drága holmit. A leánynak melege lett és ül a nagy kosáron.

2. Másnap korán reggel az asszony mondja az apának: «Eredj, menj (az erdőbe), nézd meg az új vődet». Az apa elment az erdőbe, nézi, az ő leánya nagyon vidám arcuzal és nagyon jó subában ül egy nagy kosáron. Az apa szánjába ültette, odatették a holmit és hazafelé mentek.

Az anya meg lepényt süt mostohaleánya emlékére (tkp. megemlékezni mostohaleányáról, mintha t. i. már meghalt volna). A kutya ugat és mondja: «Jön a gazda az erdőből, hozza a leányát és sok jót hoz». A gazdasszony azonban megüti a ke-

i kuťskas muteinas: «en perjás! kežaiin lokte da veriš vaje nilisliš li-šemsę.»

voisni veriš i niv lovja. settše en zev jona skermis i em-bur vile kutis silen aslas nilisked vež petni. enlen niv i šue: «ajei, mene tšetš katedli verad, menim kole-že em-buris.»

3. aski sili en puis, pežalis tšeskid bur i puktis sili kudje i mededis vere ajisked. ai katedis i kolis vere, a aťsis ledžsis gortas. niv pukale i vidžsisę, kodi sili vajas em-bur. ne-kod oz lok i oz vai, a sije zev jona kinme. šėsša loks si dine zev peris džor mort i šue: «miťsa nilei, kinman, on?» niv skermema, kinme jona, legasis i šue lokiš: «vai nin em-burte! bidsen nin kinmi tattše.» peris mort legasis da sijęs i kuťskis zev jona. sije velema aťsis keđzidis. niv settše i kuli.

aski en iste ajes: «kaii verad nilidla da vai gorte una em-buren.» ai vev dodđalis, munis vere i addžis: niv kulema. puktis dodđe i vavis gorte. a pon uve i šue: «kežaiin vaje veriš

verőfával: «Ne hazudjál! A gazda jön és leányának a csontját-bőré-t hozza az erdőből».

Megjöttek az erdőből és a leány él (tkp. eleven). Erre az anya nagyon erősen megharagudott és ő a leányával együtt megirigyelte a (hozott) holmit. Az anya leánya mondja: «Atyám, vigy engem is az erdőbe, nekem is kell a gazdagság».

3. Másnap az anya édes jó dolgokat főzött, süttött az ő részére és a kosarába tette és elküldte az erdőbe az apjával. Az apa elvitte és ott hagyta az erdőben (tkp. az erdőbe), maga meg haza ment. A leány ül és várja, (hogy) ki hoz majd neki gazdagságot. Senki se jön és (senki) se hoz, ő meg nagyon erősen fázik. Azután jött hozzá egy nagyon öreg ősz ember és mondja: «Szép lányom, fázol, nem?» A leány felindult — nagyon fázik —, megharagudott és haragosan mondja: «Hozd már a gazdagságodat! Már egészen megfagytam itten (tkp. ide)». Az öreg ember megharagudott és nagyon erősen megütötte őt. Maga a fagy volt az. A leány bele is halt.

Másnap az anya küldi az apát: «Menj az erdőbe a leányodért és hozd haza sok kincsesel». Az apa befogta a lovát, az erdőbe ment és látta: a leány meghalt. A szánjára tette és haza hozta. A kutya meg ugat és mondja: «A gazda leányának

nīlisliš li-šēmse.» en petis panid i niv kulema. zev jona berdni kutis. džebisni-idralisni i ovni kutisni. entem niles veres saje (verese) šetni kutisni una em-burnas veršis vajemnas. periš gozja burášisni i zev jona pir vilas naje jektisni i eni oleni-vileni.

a csontját-bőrét hozza az erdőből». Az anya elébe ment és a leány meghalt. Nagyon erősen elkezdett sírni. Eltemették és kezdtek élni. Az anyátlan leányt férjhez adták az erdőből hozott sok vagyonával. Az öreg ember meg a felesége kibékültek és a lakodalmon nagyon táncoltak és most élnek-vannak.

Jegyzetek. 1. *eña niv, entem niv* vö. *mamtem niv, mama niv* Fokos, Zürj. Népk. Mutatv. 72 | *boštis i tšetik kudje keluise* 'въ маленький коробъ платые и вещи взялъ' | *ke,džidisla* 'отъ холода'.

2. *zev gaža tšužema* v. *vešël-tšužema* 'съ веселымъ лицомъ' | *blin* 'круглый, тонкий хлѣбъ; блинъ' | *kodravni* 'помянать' (megemlékezni a halotról pl. halála napján v. nevenapján) | *mutei* 'мытовка, мѣшалка' (l. KALIMA, Die russ. Lehnwörter im Syrjänischen 88).

3. *lokiš* 'сердито' | *burášisni* 'помирились'.

A mese közlője Frolov nyelvmesterem anyja (Usztsziszolszokban).

3. *ozir marko jiliš.*

1. *markolen niv ni pi abu; tolke velini gozja. babašli i šue marko:* «*mij-ne mi tadž olam? vai-že kristoses geštiti koram as orde. mi ved oziro olam i mian orde loktas.*» *naje šéšša i korisni kristoses geštiti. sije kešjšas lokni voi-šer berin pervei tšasin.*

3. Gazdag Márkusról.

1. Márkusnak se leánya se fia nincsen, csak ketten (ő meg a felesége tkp. házaspár) voltak. A feleségének mondja Márkus: «Hát mit élünk mi így? Rajta, híjjuk meg magunkhoz vendég ségbe Krisztust. Hiszen mi gazdagon élünk és mi hozzánk eljön» Ők aztán meg is hitták Krisztust vendégségbe. Az megigéri, hogy éjfél után egy órákor jön.

šéšša naje zev jona vidžšišasni da vidžšišasni. voi-šer-ber nin kole i ne-kod oz vo geštitni. naje orde loktis zev periš starik i džid-nopja i užni vezjšiš. marko-gozja i šuēni: «mun pe, pelat-serege kai nin te da už. mi pe kristoses vidžšišam, ted šan nin sen.»

2. starik kajis, vodis užni i šéšša kod-ke ešin ulas vois i šuis: «gospodi isuše krište!» — «amiñ», goredisni pelatas (goređšiš pelatšan starik). ivlašanis jualisni starikliš: «mian kupetšlen pe niv tšuži. miš sili bur šian-vordan?» — «ai-mamislš bur-olemse», šue starik.

šéšša epeť ešin ulin šuisni: «gospodi isuše krište!» — «amiñ», šuis pelatšan starik. «nivlen pe pi-tšurka tšuži. sili ne pe miš bur šian-vordan?» — «ozir markoliš pe bur-olemse šia-vorda.»

marko-gozja kilisni i povžisni. pelatiš vidlisni i starik abu. i šuni kutisni: «taje pe sus kristosid i velema, a mi pe ege i degadajtše.

Erre ők nagyon erősen várakoznak és várakoznak. Már éjfélt-után elmúlik és senki se jön vendégeskedni. Ő hozzájuk jött egy nagyon öreg ember nagy hátitarisznnyával és meghálni kéredzkedett. Márkus meg a felesége mondják: «Menj, mászszál fel már az ágypolcz sarkába és hálj meg. Mi Krisztust várjuk, neked jó lesz ott is (tkp. már)».

2. Az öreg fölmászott, lefeküdt aludni és azután valaki az ablak alá jött és (így) szólt: «Uram Jézus Krisztus!» — «Ámen!», felelték az ágypolczon (kiáltotta az öreg az ágypolczról). Az utczáról kérdezték az öregtől: «A mi kereskedőnknek leánya született. Mi jót kívánsz-szánsz neki?» — «Szüleinek a javait-vagyonát», mondja az öreg.

Ezután megint mondták az ablak alatt: «Uram Jézus Krisztus!» — «Ámen!», mondtotta az ágypolczról az öreg. «Egy leánynak fattyú-fia született. Hát neki micsoda jót szánsz?» — «Gazdag Márkusnak javait-vagyonát szánom (neki)».

Márkus meg a felesége hallották (ezt) és megijedtek. Az ágypolczon nézték és az öreg nincs (ott). És mondani kezdtek: «Ez Jézus Krisztus volt, mi meg nem is jöttünk rá».

3. marko sésša dādālis revsē i šuis babaišlī: «tšas žē pē me vetla koršnī tšurka-pisē i va'n naiđiđšokse i šure-ke, vīam.» sésša velen munis. munis da munis, kor-ke adđžē: zev peris edva lovja starik petukliš jur keralē. a tšis bīdsen nīn dregžite, džere. ozir marko siliš i juale: «mīla nē te petukse natškan, petuk-iurse keralan?» — «tšev nīn, menam nilei vajis tšurka-pi i va'n naiđiđšok nīma i ebēd kole veltšnī.» sésša marko i šug: «menim pē ode-e vuzalē sijē pitē nilidliš?» — «mi pē vuzalam eške.» — «una-e nē eške korannid si vilē?» — «a mi eške sto rublei koram.»

marko sto rublei šetis, kaga boštis, dodže puktis i meddšis. munis, munis da temnei lese i vois da i kagate šibitis. gortē ozir marko vois i šug babaišlī: «me pē nēbli kagate da i šibiti, tšem pē bur-olēm šetni mianli.»

4. sésša lokteni izvoštšikjas i adđženi: temnei lesin lim silema i iž-ku pašta mesta vilin bīdme turun i sen turunnas

3. Márkus ezután befogta a lovát és (így) szólt a feleségéhez: «Rögtön megyek megkeresni a fattyú-fiút, Talált Ivánt és ha megtalálom (tkp. megkerül), megöljük». Azután elment lóval (értsd: szán elé befogott lóval). Ment meg ment, egyszer látja: egy nagyon öreg, alig élő öreg ember egy kakasnak a fejét vágja le. Ő maga már egészen reszket-remeg. Gazdag Márkus meg is kérdezi tőle: «Miért vágod le a kakast, vágod le a kakas fejét?» — «Hallgass már, az én leányom Talált Iván nevű fattyú-fiút szült, és ebédet kell csinálni». Erre Márkus mondja: «Nem adjátok-e el nekem a te leányodnak azt a fiát?» — «Mi eladnók». — «Sokat kérnétek-e érte?» — «Mi száz rúbelt kérnénk».

Márkus száz rúbelt adott, fogta a fiút, a szánba tette és elindult. Ment, ment és sötét erdőbe jutott és eldobta a gyereket. Gazdag Márkus haza jött és mondja a feleségének: «Én megvettem a gyereket és el is dobtam, semhogy nekünk oda kelljen adnunk pénzünket-vagyonunkat».

4. Azután fuvarosok jönnek és látják: a sötét erdőben a hó elolvadt és egy báránybőr szélességű helyen fű nő és ott egy gyerek játszik a fűben (tkp. a fűvel). Ők látják azt a csodát és

kaga vorse. naje sije dīve addžasni i kagaes boštasni i vođže munasni, munasni, munasni i ozir marko orde užni vezjisasni.

bara veškalisni si orde že. užšjas zev tšaste kutasni petavlini. marko povžas i kutas šuni: «mi ne pe seššem tšaste petavlanid?» — «tšev pe marko batuško; mianli pe šed ver šerīn kaga šuri, iž-ku pāsta mesta silema, sen turun bidme i kagais turun pias veli vorse. mi pe seššem tšudēsase addžim da boštim kagase dai nuam.»

marko šug: «sije kagate one mem vuzalei?» naje šuēni: «mi mi sijen vešsam? mi pe vuzalam eške.» — «mi ne pe korannid si vile?» — «mi sto rublei koram si vile.»

5. marko i ŋebas epel sto rublejis izvoštšikjasliš babaisli i šug: «mi pe tajes mededam i red sar dine, asšis med šudtem-lunse jualas.»

a kaga nalen zev edjen bidme; lun i voī vešten bidme. sili ŋān puktisni i mededisni sijas i red sar orde juavni siliš med šudtem-lunse.

fogják a gyereket és tovább (tkp. előre) mennek. Mennek, mennek és Gazdag Márkushoz kéredzkednek meghálni.

Megint őhozzá kerültek szintén. A meghálók nagyon gyakran kezdenek kijárni. Márkus megijed és kezdi mondani: «Mit jártok ti olyan gyakran ki?» — «Hallgass, Márkus atyuska; mi egy sötét erdő közepén egy gyereket találtunk (tkp. nekünk akadt), egy báránybőr szélességű hely elolvadt, ott fű nő, és a gyerek a fűben játszott. Mi láttuk ezt a (tkp. az olyan) csodát, fogtuk a gyereket és viszsük».

Márkus mondja: «Nem adjátok-e el nekem azt a gyereket?» Ők mondják: «Mit csinálunk mi vele? Mi eladnók». — «Hát mit kérték érte?» — «Mi száz rúbelt kérünk érte».

5. Márkus meg megint megveszi a fuvarosoktól száz rúbelt. A feleségének meg mondja: «Mi ezt el fogjuk küldeni Heródes csárhoz, tudakolja meg a maga legnagyobb boldogtalanságát (értsd: a maga sorsát)».

A gyerekük meg nagyon gyorsan nő; nappal és éjjel egy egy arasznit (araszszal) nő. Neki kenyeret tettek (a hátí tarisznyájába) és elküldték őt Heródes csárhoz, hogy megkérdezze tőle a legnagyobb szerencsétlenségét.

6. *iva'n naǵdišok munis da munis i zev iǵǵid šir ju vomen kuǵle pos piddi. nemis nin si kuža vetlemaš. «en pe pov — šir šug — lok, vuǵž me kuža da perveǵi iǵed saridliš juav asšid šudtem-lunte, a šéšša mentšim šudtem-luneš. dir-e pe me vag og vo?»*

sije vois iǵed sar orde. «tenid pe me šia ozir olemse markoliš, kiǵž sus kristos šis tšuzigad. a širidli pe nemis loe sen kuǵlǵni. karabjas una putkilavlema da űilistavlema.»

šéšša iǵed sar šetas pišme, ozir markoli i tšektas šetni «a šir vǵtǵid pe — šuas iǵed — vuǵž meǵaras da vešis šili vištav; vuǵžteǵǵid-ke vištalan, to šojas.»

kor-ke iva'n naǵdišok vuǵžis, kias pišme ozir markoli i šuis širli. šir šug: «me pe eške i tene šoji. ladne pe te menim berin vištalin.»

7. *šéšša iva'n naǵdišok vois daǵ orde, ozir marko orde. pišme šili vajis. naje settšedž legāsisni iva'n naǵdišok*

6. Talált Iván ment meg ment és egy nagyon nagy csuka fekszik a folyón át keresztben híd gyanánt. Már egész életén át jártak rajta végig (a folyón keresztül). «Ne félj — mondja a csuka — gyere, kelj át rajtam végig és először kérdezd meg Heródes czártól a magad szerencsétlenségét (= sorsát), azután az én sorsomat. Sokáig nem kerülök-e (vissza) a vízbe?»

Ő Heródes czárhoz jutott. «Neked Márkusnak a gazdag vagyonát rendelem, a mint Jézus Krisztus rendelte születésedkor. A csukádnak meg egész életén át kell ott feküdnie. Sok hajót borított föl és nyelt el».

Ezután Heródes czár egy levelet ad át (neki) és megparancsolja, hogy adja át Gazdag Márkusnak (a levelet). «A csukán azonban — mondja Heródes — menj át a másik partra és csak akkor mondd meg neki; ha az átkelésed előtt (tkp. átkelésedig) mondod meg, akkor megesz».

Valamikor átkelt Talált Iván, kezében a levél Gazdag Márkus részére és megmondta a csukának. A csuka mondja: «Én meg is ettelek volna. Jó, hogy te azután szóltál nekem».

7. Talált Iván ezután jött a bácsihoz, Gazdag Márkushoz. Levelet hozott neki. Azok annyira megharagudtak Talált Ivánra,

vile, mi oz i tedni mi kerni. éssá píme liddisni i kutisni suni: «mija pe teng siris ez soj?» — «mene pe ez soj — sue ivan naiddisok —, a teng pe aste koris ired saris.»

marko babaisli i sue: náh pe lesed. aťsim pe vetla ired sar orde. kuťsem pe bur-olem loe setni ivan naiddisokli?!» éssá babaisked preťšťaitťsis i mededťsis munni.

éssá sir berde vois. sir berde vois da ne-kiť sili vudźni. sir i sue: «kiťse-pe marko batuško medin?» — «bidsenli pe ved mog. tseriđ pe dađe juale!» — «teda pe ved me, kiťse munan. ired sar orde pe munan. jeťťse pe i skeralan! pukiť pe, vudźeda.»

éssá sir dine marko matistťsis, lokiť vudźni kutis. sir sue: «ťsasli!» vudźni pondis. sir nilistis i marko estis. ivan naiddisokli koli bur-olemis mark olen.

hogy nem is tudja, hogy mit csináljanak. Azután elolvasták a levelet és kezdtek mondani: «Miért nem evett meg téged a csuka?» — «Engem nem evett meg — mondja Talált Iván — de téged magadat hívott Heródes czár».

Márkus mondja a feleségének: «Készíts elő kenyeret. Magam megyek Heródes czárhoz. Micsoda vagyont kell majd Talált Ivánnak adni?!» Azután elbúcsúzott a feleségétől és elindult.

Azután a csukához jutott. A csukához jutott és semerre se lehet neki átkelnie. A csuka mondja: «Hová készültél, Márkus apuskám?» — «Hát mindenkinek dolga (van velem). Még a hal is kérdez!» — «Tudom ám, hová mész. Heródes czárhoz mész. Még bosszankodni fogsz! Űlj (rám), átviszlek».

Erre Márkus a csukához közeledett, haragosan kezdett rajta átmenni. A csuka mondja: «Megállj csak (tkp. rögtön)!» Át kezdett kelni. A csuka elnyelte, és Márkusnak vége volt. Talált Ivánnak maradt Márkusnak a vagyona.

Jegyzetek. 1. *mi ved oziŕa olam v. mi ved oziŕes | voiťser-ber nin kole* 'полночь ужъ прошла, послѣ полночи ужъ прошло' | *iđźid porja* 'съ большой котомкой' | *pelat-serege* 'az ágypolcz sarkába (a fal mellé)'.

2. *iťlasáńis* 'съ улицы' | *bur sinĩ* 'megáldani, jót kívánni'. *sinĩ-vordni* 'minden jót kívánni, megáldani'; *mi sili sian-vordan*

‘что ей добра пожелаешь, предскажешь?’ | *ai-mamislis bur-olemse* ‘опредѣляю у отца и матери все добро, имѣние, добро и имущество’ | *epet* < or. опять | *šuis pelatšān* (szótaghatár al után) *starik* v. *šuis pelat-seregsais* ‘mondta az ágypolecz sarkában levő’ | *pelatšis vidlisni* ‘на полатяхъ (tkp. az ágypoleczból) посмотрѣли’ | *ege degadaitšis* ‘не догадались’.

3. *iva'n naiđišok* ‘Иванъ Найдѣнышъ’ (l. KALIMA 89) | *drežžite* ‘дрожить, дрожжить’; *džere* id. | *menam niv . . . vajis* v. *me'am niv . . . vajema* | *ode vuzale* ‘nem adjatok el’; vö. WICHM. St. 26: «I. U. on, V. Peč. on, S. on, on, L. on, od, P. od, ode» | *sije pite nilidliš* a 2. szem. determinációnak érdekes példája.

4. *temnei les* < or. темный лѣсъ | *tsem . . . šetni mianli* ‘(лучше) чѣмъ давать ему имущество; чѣмъ намъ дать’ | *izvoštšik* < or. извозчикъ | *. . . mesta vilin bidme turun* v. *. . . mestağ turun bidmema* ‘. . . helyen (tkp. helyre) fű nőtt’ | *veškalisni si orde že* ‘попали къ нему же’ | *turun pias* ‘въ травѣ’ | *one vuzalei* v. *ode v. l. fönt* (3. alatt).

5. *mi mededam* v. *mededlam* | *ired* < or. Иродъ | *assis med šudtem-lunse jualas* v. *assis . . . juavni* ‘самое большое несчастье (несчастливость) спросить; какое несчастье ожидает меня’ *abban az értelemben, hogy ‘a maga sorsát’: šudse.*

6. *nemis* ‘вѣкъ, всю жизнь’ | *dir-g me rag og vo* ‘долго-ли я въ рѣку не попаду’ (mikor kerülök vissza a vízbe, hogy ne kelljen itt fönt feküdnöm, hogy büntetésből rajtam végigmenjenek az emberek) | *šuis* (v. *šigma*) *tšužigad* ‘общалъ во время рожденія твоего’ | *putkilavni* ‘опрокидывать’ | *nilištavlema* ‘проглатывала’ | *veliš* ‘только тогда (a mikor már a másik parton leszel)’ | *vudžte, džid* ‘до переправы’ | *vu, džis* v. *vu, džis tala doras* ‘на этотъ берегъ’.

7. *dād* l. FOKOS 55 | *settšedž* v. *do tovo* = or. до того | *mija* vö. WICHM. St. 31. *mija me ta, tšem mi, tša* ‘wie schön bin ich doch’ | *bidsenli ved mog* ‘каждому дѣло есть до меня’ | *ještšis i škeralan!* ‘еще ты и сердишься, злишься!’

tokiš ‘серdito’ | *tšasli!* ‘сейчасъ тебѣ’; *tšasli me tenid vola* ‘сейчасъ я тебѣ приду’ (fenyegetőleg) | *vudžni pondis* v. *medis* | *eštis* ‘кончился, скончился’.

А mese közlője egy usztsziszolszki öreg asszony: Anna Nikolajevna Ророва.

4. skere poma bogatezi.

1. mamis šue diš poma ali: «tšettši, poma, tšettši da ket ketš-gu kodji». poma tšettšis i ketš-gu kodjis. sije lun preiditis. med lunnas mamis šuis poma ali: «kaili da vidli gute, ez-e ket ketš šed».

poma kajis ketš-gu vidlini, da zev bur ruš sili šedema. šessa ruššis i šue: «ledž pe mene, ledž, te pe ozirman, tenid bur kera».

poma leđžas. šessa gortas leđžsas, mamisli vištalas: «vot pe šedema veli ruš, da me pe leđži». mamis šue: «mija leđžin, jei poma? siješ pe požiš vuzavni da deŋga pe šedi».

2. ruš, sije vere muni, zev jona tuplase verin, kodale. una rušjas tšukertšisni, kutasni juavni: «mijiš pe te kodalan?» — «a vot pe poma orde vetli, sije pe zev jona verdis, juktatis, eni pe pekmetla boštis. vot pe unagn, šogn, tšukertše, me pe tianes nuēda poma orde gešitni; e tšagn pe og nu».

4. Hamar meggazdagodott Tamás.

1. Az anyja mondja lusta Tamásnak: «Kelj föl, Tamás, kelj föl és legalább nyúlak való gödröt (vermet) áss». Tamás föl-kelt és nyúlvermet ástott. Az a nap elmúlt. Másnap Tamásnak szólt az anyja: «Menj (az erdőbe) és nézd meg a vermedet, nem akadt-e akár nyúl (a vermedbe)».

Tamás elment a nyúlvermet megnézni, és egy nagyon jó róka akadt neki (a vermébe). Erre a róka mondja: «Eressz el engem, erressz el, te meg fogsz gazdagodni, én jót teszek veled (tkp. neked)».

Tamás elereszti. Azután haza megy, elmondja az anyjának: «Lám, róka akadt volt, én meg eleresztettem». Az anyja mondja: «Miért eresztetted el, bolond Tamás? Őt el lehetett volna adni, és pénzünk akadt volna».

2. A róka, az az erdőbe ment, nagyon erősen hengergőzik az erdőben, részegnek tettetni magát (tkp. részegeskedik). Sok róka gyűlt össze, kérdezni kezdik: «Miért vagy te részeg?» — «Hát én Tamáshoz mentem, az nagyon erősen etetett, itatott, most meg mámor fogott el. Lám, gyűljetek össze sokan, százan, én elviszlek benneteket Tamáshoz vendégeskedni; keveset nem viszek»

šéšša zev unagen ruťšjas řšukertřsisni, řo kimin ruťš. ruťš řue: «lokte pe, lokte! meked munam poma orde geřšitni».

ruťš nuis ruťšjases stadanas sar orde. sarři řiřštalisni: «skere poma bogateř pe mededis pedarok gesudarři».

naja bidřen řenřini kutisni, řivuitřřini, kiř pe taje pomali ři-minda ruťřis, jeř pomali, diř pomali.

3. sije ře ruťš bara munis vere da zev jona bara kodale, řed-beřjases řledle. «mi-ne, mařbireř, řeřřema vosan da vukřilan (vukan), a mi pe řřigeř» řueň řed-beřjas. «a lok pe, řšukertřřeř řoen kimin, da me pe nua tianes sar orde geřřitni. me pe ved řeni řoji-jui» řue ruťš.

řéřša epeř řoen kimin řed-beř řšukertřřisni, da řšukeren ledřřisni sar orde. «epeř gesudarři řřtema poma bogateř řo řed-beř pedarok» řue ruťš.

4. řéřša ruťš munis sar orde, řue: «vařři pe menim pudov-nate dęga meraitni skere poma bogateřiliř».

Ezután nagyon sokan gyűltek össze rókák, körülbelül száz róka. A róka mondja: «Jöjjetek, jöjjetek! Menjünk együtt (tkp. menjünk velem) Tamáshoz vendégeskedni».

A róka egész falka rókát vitt (tkp. a rókákat falkával vitte) a csárhoz. A csárnak jelentették: «Hamar meggazdagodott Tamás ajándékot küldött a császárnak».

Ők mind elbámultak, elcsodálkoztak (tkp. bámulni kezdtek, csodálkozni), honnan van annyi rókája ennek a Tamásnak, bolond Tamásnak, lusta Tamásnak.

3. Az a róka meg megint elment az erdőbe és megint nagyon részegnek tetteti magát, a hölgymenyéteket szedi rá. «Mit hánysz úgy, és émielyeg a gyomrod, te boldog, mi meg éhesek vagyunk», mondják a hölgymenyétek. «Hát jöjjetek (tkp. gyere), gyűljetek össze százan körülbelül, én meg elviszlek benneteket a csárhoz vendégeskedni. Lám én ott ettem-ittam», mondja a róka.

Erre megint százan gyűltek össze körülbelül hölgymenyétek és egész csapatul mentek le (az erdőből) a csárhoz. «Megint száz hölgymenyétet küldött Gazdag Tamás a császárnak aján-dékba», mondja a róka.

4. Ezután a róka elment a csárhoz, mondja: «Add nekem a pudovkádát, hamar meggazdagodott Tamás pénzét megmérni».

pudovná šetisni sili děnga meräitni. šěšša rutš loktis poma orde. bidsen gurjis, koršis poma ordiš, da kiš-ke kik greš šuri da sije i šujis asik-kostas. šěšša ber nuis sar orde pudovnáse. gesudarlen i šueni: «ku,ťšem ta-minda bogatstvo pe loi pomali! vaje pe pudovnáse pirkede. děnga-ke pe meräitisni, kiš-ke uše». pudovná pirkedisni, kiš-ke kik greš uši. «pravda že pe pomaid bogatei i velema!»

5. gesudarlen zev miťša niv em, eti niv. rutš settše munis korášni. korášni munis da šue. «sar velnej mort, tead sabla, meam jur, me pe lokti korášni, poma bogatei pe istis korášni».

sarišlen šueni: «kiš pe si-minda bogatstvois sili loi? voidar pe koriš, gel' veli. silen pe ningem abu». — «kidž pe abu! — rutš šue. miita nin pe pedarki mededis tianli, děngase pe pudovnáen meräite.»

«mi pe žeņikes og tede, vaili pe tattše». — «me pe og.

Pudovkát adtak neki, a pénzt megmérni. Azután Tamáshoz jött a róka. Mindent felkutatott, keresett Tamásnál, és valahonnan két garas került elő és azt be is dugta az abroncs (és az edény) közé. Azután visszavitte a csárhoz a pudovkát. A császárnál mondják: «Mekkora (tkp. milyen ennyi) gazdagsága lett Tamásnak! Rajta, rázzátok ki a pudovkát. Ha pénzt mértek, valahonnan kiesik». A pudovkát kirázták, valahonnan kiesett két garas. «Valóban gazdagnak kell lennie Tamásnak!»

5. A császárnak nagyon szép leánya van, egyetlen lánya. A róka odament leánykérőbe. Leánykérőbe ment és így szól: «A czár szabad ember, tiéd a szablya (értsd: a hatalom), enyém a fej, én leánykérőbe jöttem, gazdag Tamás küldött leánykérőbe».

A czárék mondják: «Honnan lett neki annyi gazdagsága? Azelőtt koldus, szegény volt. Neki semmije sincsen». — «Hogyan nincsen! — mondja a róka. Már mennyi ajándékot küldött nektek, pénzt meg pudovkával méri».

«Mi nem ismerjük a vőlegényt, hozd ide». — «Nem én. A vőlegény szégyellős (félős). Mikor megállapodunk, lakodalmas

žehik pe poliš. kor pe lešedťsam, svad'bagn loktam». naje lešedťsni, ki kutisni; ruťsis svattaale.

6. ruťs munis poma orde. pomaes bidsen pivšedis da miššedis, jedždedis da veťšedis. šěšša pur veťšis da ležneg-ťsvetjasen bašitis purse. gesudar-orttsali gizis pišme: «mi pe loktam svad'bošťšik pižen.»

pomaes ledžšedis da mirjasse bidsen bašitis bid-soma ťsvetjasen. šěšša matišmisni pižen gesudar dine pristaň dore. matišmini kutisni, ruťs džurin-džerin veťšis, pur kiššis, starnis vaę ušisni. ruťs kutis gorzini: «karaul! vejim, vejim!»

7. sarlen uskedťsisni leptini pomajases. pomaes leptisni da i šueni: «mija ne pe seťšem mištem paš-kema?» ruťs šue: «svad'bošťšik bidsen veji i paš-kem bidsen veji.»

paš-kem pomali vajisni bidsen viļes. pomaes šěšša paštedisni bur paš-kemen. bur paš-kemen paštedisni, šěšša pukšedisni karetaę, katedisni sar orde.

népül jövünk». Ők megállapodtak, megtartották az eljegyzést (tkp. kezet fogtak); a róka a vő anyját helyettesíti (tkp. a vő anyja).

6. A róka Tamáshoz ment. Tamást egészen megfüröszttötte és megmosdatta, fehérre tette, kicsinosította. Azután tutajt csinált és a tutajt csipkerózsa virágokkal diszítette fel. A császár körül lévő embereknek levelet írt: «Mi násznép csónakon jövünk».

Tamást levitte (a partra) és a gerendákat (tkp. tuskókat) mind mindenféle virággal diszítette fel. Azután közeledtek a csónakkal a császárhoz a kikötőhelyhez. Közeledni kezdtek, a róka himbálódzott, a tutaj szétesett, mind a vízbe estek. A róka kiáltani kezdte: «Segítség! (tkp. ör!) Elmerültünk, elmerültünk!»

7. A czár emberei odarohantak kimenteni (tkp. kiemelni) Tamásékat. Tamást kihúzták és mondják: «Miért olyan csunya a ruhája (tkp. csunya ruhájú)?» A róka mondja: «A násznép mind belefúlt és a ruha mind elmerült».

Egészen új ruhát hoztak Tamásnak (tkp. ruhát hoztak egészen újat). Tamást azután felöltöztették szép ruhába (tkp. ruhával). Szép ruhába öltöztették, azután hintóba állították, vitték a czárhoz.

poma zev džirnáše, bergale. gesudarína i šue: «mi-ne pe taje? abu-e jei?» rutš šue: «abu. taje pás-kemid ne si šerti.» epeť magaziniš vajisni bur pás-kem, pástedisni bur pás-kemen pomaes. med šéssa poma oz vermi bergavni, rutš boštis giris bulavka da pomali peľ-ponas tšutkalis (sutškalis). šéssa šue gesudarínali: «pás-kemid pe eni si šerti.»

8. šéssa nalen svadba. veňšáittšisni, piruťtisni. šéssa rutš šue: «mem pe vodž-riv kole munni. getevittšini, vidžšisni.»

rutš muni, muni. zev una paslukjas paslušni, tšáiteni. «kodli pe paslušni, tšáitad?» — «mi pe źmei goroděťš-gozjali.» — «svadba pe kutas munni, da ti pe vištalei: 'sker e poma bogateili'. tianli pe loe sur stėkan da vina rumka, da kožin kožnalasni».

šéssa muni vođže. laktis, sije źmei goroděťš-gozja keni ole, kujim sudta krustalnej domjn. rutš i šue, najes povžedle: «mi pe ti dumáitannid? maláńńa sariťsa pe lokte, bidsen pe

Tamás nagyon mozgolódik, forgolódik. A császárné mondja: «Mi ez? Nem bolond-e?» A róka mondja: «Nem. Ez a ruhád nem tetszik neki (tkp. nem szerinte való, nem kedve szerint való)». Megint jó ruhát hoztak a raktárból, jó ruhába öltöztették Tamást. Hogy Tamás azután ne tudjon forgolódni, a róka vett egy nagy gombostűt és Tamásnak a vállába szúrta. Azután így szól a császárnéhoz: «Most kedve szerint való a ruha».

8. Azután lakodalom van náluk. Megesküdtek, lakomáztak. Azután így szól a róka: «Nekem előre kell mennem, előkészülni, várni».

A róka ment, ment. Nagyon sok pásztor legeltet. «Kinek őrizitek (a nyáját)?» — «Mi a źmei goroděťš-házaspárnak (őrizük a nyáját)». — «Lakodalmas nép jön majd, és ti mondjátok: 'hamar meggazdagodott Tamásnak'. Lesz nektek egy pohár sör és egy pohár pálinka, és ajándékot adnak».

Azután előre ment. Odajött, a hol az a źmei goroděťš-házaspár lakik, egy háromemeletes kristályházban. A róka így szól, rájuk ijeszt (tkp. megijeszti őket): «Mit gondoltok ti? Jön Melánia czárné, mennydörgéssel és villámmal mind összezúz,

gimen da tsarden tianes zuge das, sotas. dzebszej pe, pete idzas-sleguanid».

naje povzasni da idzas-slegag pirasni, dzebsasni. rutš sésša uskedtsas da nolnan pelesse eztas da naje i softsasni.

rutš sésša sije piras kujim-sudta dome, kutas svadba vidž-szšni, getevittšini.

9. *svadba kutas lokni. zev una paslukjas addžasni. ku,tsar-jas jualasni nališ: «kodli pe paslušni,tsaitad?» paslukjas šuasni: «skerej poma bogateili».*

svadba is paslukjases kožnalasni, vina rumka šetasni, sur stekangen juktalasni.

šésša voasni rutš berde. rutš vidžšise bidsen nánen, solen. gesudarlen divuittšeni, lubuittšeni. «abu-že pe perjalema rutše svatta».

šésša bidsen seten piruittasni, svadbuitasni.

šésša i eštas. gesudarlen niv meštittšis. šésša i pon.

megéget benneteket. Bújjatok el, menjete ki a szalmakazalotokba».

Ők megijednek és bebújnak (tkp. bemennek) a szalmakazalba, elrejtőznek. A róka azután odarohan és mind a négy sarkát meggyújtja, és azok meg is égnek.

Azután a róka bemegy a háromemeletes házba, kezdi a lakodalmas népet várni, előkészületeket tenni.

9. A násznép kezd jönni. Nagyon sok pásztort látnak. A kocsisok kérdezik tőlük: «Kinek (a nyáját) őrzitek?» A pásztorok mondják: «Hamar meggazdagodott Tamásnak (a nyáját)».

A násznép megajándékozza a pásztorokat, egy pohár pálinkát adnak, pohár sörrel itatják.

Azután a rókához jönnek. A róka várja (őket) mind kenyérrel, sóval. A császárék csodálkoznak, gyönyörködnek. «Nem csapott be a róka-nászanya».

Azután mind lakomáznak, lakodalmat ülnek ottan.

Azután vége is van. A császárnak a leánya férjhez ment. Azután — vége.

Jegyzetek: 2. *kodavni* 'пьянствовать'; *kodale* 'представляется пьяным' | *pekmella* < or. похмелъе (l. КАЛИМА) 'Katzenjammer' | *meked munam* vö. *munam sar orde meked* 'menjünk velem együtt a császárhoz' Fokos 110 | *stadanas* 'съ щлымъ стадомъ' | *pedarok* < or. подарокъ.

3. *vukni* 'gyomorémelygést (тошнота) érezni, hányási ingere (рвота) van, bôfôgése van (отрыгаться)'.

4. *pudovna* < or. пудовка | *gesudarlen i šueni* 'у государя сказали' | *bogatstvo* < or. богатство | *pravda že pe roma* id.... 'правда, должно быть, что Оома въ самомъ дѣлѣ богатый'.

5. *tead sabla, meam jur* vö. *tenad purt, menam jur* 'tiéd a kés, enyém a fej' Fokos 48 | *polis* 'боязливый' | *ki lutisni* vö. *ki-kutem* 'kéz fogó, eljegyzés' | *svatta* < or. сватья; *svattaale* 'вмѣсто сватьи'.

6. *ležneg* 'шиповникъ' | *gesudar-orttsali* 'живущимъ у государя' | *svadboštšik* 'свадьбовщикъ'; vö. *свадебщикъ* és *сватовщикъ* (DAL') | *mirjas* 'пни', a melyek a *tutajon* voltak | *džuriñ-džeriñ* (v. *džuriñ-džeriñ*) *veštšis* 'покачнулся'.

7. *kareta* < or. карета | *romajases* 'Тамасékat' l. Fokos 62.

8. *pasluk* < or. пастухъ | *žmei* < or. змѣй; *gorodets* < or. городецъ (vö. az orosz mesékben szereplő змѣй горыничь-сал) | *malanina* < or. Маланья | *i, džas-štega* vö. *i, džas-lega* Fokos 49.

9. *lubuittšeni* 'любовались' | *městittšis* (< or. мѣститься) 'устроилась, вышла замуж'.

Vö. a *diš ivan* és *kuéma da roma* cz. meséket (Fokos 38, 109).

A mese közlöje a fönt említett Анна Николаевна Попова.

5. *starik gozja*.

1. *starik gozjalén kujim pi em. olisni, olisni da telkuitteni*: «mian kujim pi ženik i šueni: 'vetlam gesudar orde korášni'». *staruka olis, olis da kor-ke munis gesudar orde korášni. gesudarislen i šueni*: «kuittšem mort-tui pe tede?» — «mi pe olam

5. Az öreg házaspár.

1. Egy öreg házaspárnak három fia van. Éltek, éltek és tanácskoznak: «A mi három fiunk (már) völegénykorban van és azt mondják: 'Menjünk a császárhoz a leányát megkérni'». Az öreg asszony élt, élt és egyszer elment a császárhoz leánykérőbe. A császárnál mondják: «Micsoda mesterséget tud?» —

presta, krēstanstvoen zanimāitšam». — «med pe sije vetlas, da veledtšas da veliš pe loktas korāšni».

šēssa gortas munis mamis da i šuis piisli: «šuisni pe saridlen: 'med pe vetlas naževitni da nažitka pe vajas, da velišti med getrašas'».

2. piis šēssa nopjāsis da munis. munis da munis, da zev i džid kerka vois. vois da piris settše. zev i džid mort kuļe-uže.

šēssa sije pelat-seregas džebšis, med oz addži. šēssa užis, užis i džid mort da i tšettšis. tšettšis sije da šor vilas veli pes etik. pižan sajas pukšis, pesse boštis da jur gegeris ki tšortedis da šuis: «eļena pe davi pit da jist». zev mi tša niv loi. sili skaļert volsalis, da bi d-sama napitkase vavis settše sili; šēssa šojni vavis bi d-sama žarkei-pražkei. šojis da juis zev jona da epet pesse ki tšortedis jur gegeris. niv šēssa ber peske peris da pes i loi ber. kuž mortid ber užni vodis, zev jona uže nir-goren. užni kutis. pelatšani d tom mortid kijedtšis, kijedtšis da peste boštis da i nuis.

«Mi egyszerűen élünk, földműveléssel foglalkozunk». — «Hadd menjen ő és tanuljon és csak azután jöjjön leánykérőbe».

Erre haza ment az anya és meg is mondta a fiának: «Azt mondták a czárnál: 'hadd menjen pénzt szerezni és hozzon pénzt (tkp. keresetet) és csak azután nősüljön'».

2. A fiú erre vállára vette a zsákját és elment. Ment és ment, és jött egy nagyon nagy ház. Odaért és oda bement. Egy nagyon magas ember fekszik-alszik (ott).

Erre az ágypolcz sarkába rejtőzött, hogy meg ne lássa. Azután aludt, aludt a magas ember és fölkel. Fölkel ő és a gerendán egy darab (hasáb) fa volt. Az asztalhoz ült, a fadarabját fogta és megforgatta a feje körül és így szólt: «Ilona, adj inni és enni!» Nagyon szép leány lett. Abroszt terített fel neki és mindenféle italt hozott neki oda; azután mindenféle pecsenyét-sültet hozott enni. Evett meg ivott nagyon erősen és megint megforgatta a fáját a feje körül. A leány megint fává változott és megint egy darab fa lett. A hosszú ember megint lefeküdt (tkp. visszafeküdt) aludni, nagyon erősen horkol (tkp. orrhanggal alszik). Elaludt. Az ágypolczról leskelődött a fiatal ember, leskelődött és fogta a darab fát és el is vitte.

3. *šéssa muni, muni da šili panid loi mort. «mii pe te peska?» — «menam pe peskis verdis. — mii pe te pleta?» — «menam pe pletis mort-lovžedis». — «vai pe vežšam!» naje i vežšisni.*

šéssa bara vo,dže munis pleten. munis, munis, bara mort panid loi.

«mii pe te šia?» jualis. — «menam šis mort-viis». — «vai pe vežšam!»

pleten da šien naje bara vežšisni. tom mort šéssa boštis ši da šili i šue: «mun že pe, vi kiknan mortse, pletse pe vai da i pesse vai». ši ber-vajalis. šilen loi plet da pes da ši.

4. *munis, munis vo,dže. bara mort panid loi. nue kias kolik da juale: «mii ne pe te pleta da peska da šia?» — «menam pe peskis verdis, pletis lovžedis a šis viis. — mii pe te kolikja?» — «menam pe kolik kiltšedž ka,tšedni verman, ši sudta pe zarnia dom log». — «vai pe vežšam».*

3. Azután ment, ment és találkozott egy emberrel (tkp. neki szembe lett egy ember). «Miért van neked fád (tkp. mit vagy te fás)?» — «Az én fám tápláló. — Miért van neked ostorod (tkp. mit vagy te ostoros)?» — «Az én ostorom embert-életre-keltő». — «Nos, cseréljünk!» Ők cseréltek is.

Azután megint előre ment az ostorral. Ment, ment, megint találkozott egy emberrel.

«Miért van gerelyed?», kérdezte. — «Az én gerelyem embert-ölő». — «Rajta, cseréljünk».

Megint cseréltek az ostorral és a gerelylyel. A fiatal ember erre fogta a gerelyt és így szól a gerelyhez: «Menj hát, öld meg mind a két embert, hozd el az ostort és a fát is hozd el». A gerely visszahozta. Neki lett ostora meg fája és gerelye.

4. Ment, ment előre. Megint találkozott egy emberrel. A kezében visz egy tojást és kérdezi: «Hát miért van neked ostorod meg fád és gerelyed?» — «Az én fám tápláló, ostorom életre keltő, gerelyem meg megölő. — Miért van neked tojásod?» — «Az én tojásom, a meddig fel tudod dobni a magasba, olyan emeletes (annyiemeletű) aranyos ház keletkezik». — «Nos, cseréljünk».

šéšša vezšišni pēšken da kolġjen. šéšša šili i šue: «vot pe te vetli da sušški mortse da vai pesse».

vot silen kimin premis veli, ženiklen!

5. bergeđšiš gortlān. gortlān bergeđšiš, gorte vois da mamisli i šue: «mun pe sar orde korāšni». — «mij pe vetlan?! mian pe ved nem-tor abu!» — «te pe šu: 'mian pe bid-tor em'».

munis mamis korāšni. «prestei krēštānin saje pe kidž šetam?!» šuisni gesudarislen.

6. voinas vodisni užni. ženik munis sar-kerka dine. kolġte kaššedlis, kujim-sudta dom loi džik sar-ešin vođžas.

gesudarlen tšettšišni, povzisni. «vot — šuasni — kuššem pe taje dive loi!» istasni saldatjases: kuššem olišjas seteni?

ši peti da saldatjases bidsen vialis. saldatjas ušini, kuileni ešin ulas. gesudarlen povzisni, naje istisni vetimn kimin saldat. šéšša vetimn saldat ši — petis da stavse viis.

Erre cseréltek a fával meg a tojással. Azután így szól a gerelyhez: «Hát menj, szúrd meg az embert és hozd el a fáját».

Lám, mennyi szerzeménye volt neki, a legénynek!

5. Visszafordult hazafelé. Hazafelé fordult vissza, haza jött és így szól az anyjához: «Menj a czárhoz leánykérőbe». — «Mit menjek (tkp. mit menj, mit menjen az ember; 2. szem. ált. alany)?! Hiszen nekünk semmink sincsen!» — «Te mondjad: 'Nekünk mindenünk megvan'».

Ment az anyja leánykérőbe. «Közönséges paraszthoz hogy adnók (a leányunkat)?!» mondták a császárnál.

6. Éjjel lefeküdtek aludni. A vőlegény a czár házához ment. A tojást feldobta a magasba, háromemeletes ház lett éppen a czár ablaka előtt.

A császárék fölkeltek, megijedtek. — «Nézd csak — mondják — micsoda csoda lett!» Katonákat küldenek: micsoda lakók vannak ottan?

A gerely kijött és mind megölte a katonákat. A katonák elestek, az ablak alatt fekszenek. A császárék megijedtek, ők körülbelül ötven katonát küldtek. Ezután az ötven katonát a gerely — kijött és mind megölte őket.

gesudarlen jeshše jona povžisni. epet istisni poslušniķes. žėnik šue: «med pe loktas a tšis me orde».

žėnik šue pletli: «mun pe, kuťskav, med pe lovžasni». stavis lovžisni, miđdem (miđtem) vilis.

gesudar đivuiťšę: «miđ pe, loę petarni. kuťšęm pe tatťšę mort loktis?»

7. šėšša gesudar a tšis peti. zdorovaiťšis, primitis sije žėnik kiđž šlėduiťę. «kiđž pe, tenad kuťšęm iskustvo, vilin pe si-minda i ber lovžėdin?» — «taje pe miđ-na?! vot, pukiđ pe da ebėđaiťtam!»

pukiđisni ebėđaiťni. žėnik pesķes boťtis da jur gegeris geger-tėdis. «ęl'en a pe davai piť-jist!» zev miťša niv loi. nali das-vit peķes napitka vajis, biđsen raznei, das-vit peķes kušėnņę.

gesudar šenže, đivuiťšę: «kiť pe ted taťšęm mort-tujis šuris?» — «menam pe biđ-tor em: ši pe mort vie, plet pe lov-žėđę, pes pe verde, kolķ pe mem kiťšęđž kaťšęđla, kuťšęm ugodno dom loę».

A császárnál még erősebben (jobban) megijedtek. Megint követet küldtek. A vőlegény mondja: «Jöjjön ő maga én-hozzám».

A vőlegény mondja az ostornak: «Menj, üsd meg őket, hadd támadjanak életre». Mind életre keltek, a hányat megölt.

A császár csodálkozik: «Mi (ez), ki kell menni. Micsoda ember jött ide?»

7. Azután a császár maga ment ki. Köszöntötte, fogadta őt a vőlegény, a hogy illik. «Hogyan, micsoda tudományod van neked, annyit megöltél és megint életre keltetted?» — «Mi ez még?! (értsd: ez még semmi!) Lám, ülj le és ebédeljünk!»

Leültek ebédelni. A vőlegény fogta a darab fát és megforgatta a feje körül. «Ilona, adj inni, enni!» Nagyon szép leány lett. Tizenötféle italt hozott nekik, mind másféle, tizenöt-féle ételt.

A császár csodálkozik, ámul: «Honnan akadt neked ilyen ügyességed?» — «Nekem mindenem van: a gerely megöli az embert, az ostor életre kelt, a fa táplál, a tojásom meg a meddig feldobom, tetszésszerinti (tkp. a milyen tetszik) ház keletkezik».

šojisni, juisni. Ženik pes kišvotedis jur gegeris, šuis.
«e'lena pe stupai na mesto!» pizan vilis biri ber.

8. gesudar šenže, kušgem mort-tui šurema. «me pe verma tšelej voiska eti tšasgen vini, epet pe verma tšasgen že lovže'ni». — «vot pramej pe eni ženik, pože pe i niv šetni eni» šue sar.

vot naje lešedšisni niles šetni si saje.

«tolke pe me diniš domte pe edalt, bošt». — «me pe ta-voj že i verma boštni i puktini villag».

gesudar gortas muni. Ženik kolk ber kašgedlis, domis šéšša ez lo. međ mestag munis da sišš ile (vile) kašgedlis, da sišš i džid dom loi.

naje i svadba lešedisni. šéšša piruītisni-paruītisni. šéšša i estis.

bur mort-tuinad gesudarliš nivse perjalis.

Ettek, ittak. A vőlegény megforgatta a fát feje körül, így szólt: «Ilona, menj a helyedre!» Az asztalról (minden) eltűnt vissza.

8. A császár csodálkozik, milyen ügyessége akadt. «Én egész hadsereget tudok egy óra alatt megölni, és megint egy óra alatt életre kelteni». — «Lám ez most az igazi vőlegény, most hozzá is lehet adni a leányt», mondja a czár.

Hát ők megállapodtak, hogy hozzá adják a (czár) leányát.

«Csak távolítsd el, vidd a házadat mellőlem». — «Én ma éjjel el tudom vinni és új helyre tenni».

A császár hazament. A vőlegény megint (tkp. vissza) feldobta a tojást, a háza erre eltűnt (tkp. nem lett). Egy másik helyre ment és annál messzebbre (magasabbra) dobta fel, és annál (értsd: az előbbinél) nagyobb ház keletkezett.

Ők előkészítették a lakodalmat. Azután lakomáztak, lakmároztak. Azután vége is lett.

Jó mesterségével kicsalta a császár leányát.

Jegyzetek: 1. mort-tui 'способность, ремесло' | prest < or. простой | kréštanstvo < or. крестьянство | zanimaiššam < or. заниматься | veliš, veliš, velišti 'только теперь; послѣ этого' | naževitni, nažitka, nažetka l. КАЛИМА 91.

2—6. elena < or. Олена | pit < or. пить | jist < or. быть |

skatert < or. скатерть | *žarkeji-pražkeji* 'жареное пряженое' | *pelatšánid* a szótaghatár a *t* után van (nem *pela.tšánid*) | *peska* 'съ полѣномъ' | *plet* < or. плетъ | *ši* 'рогatina, копѣ' | *poslušnik* < or. послушникъ ('посланецъ').

7—8. *zdoorováittšini* < or. здороваться | *primitni* l. KALIMA 114 | *šlědujite* < слѣдуетъ | *iskustvo* < or. искусство | *taje pe mi-na?* 'это еще что?' | *ebedaitni* < or. обѣдать | *raznei* < разный | *kušánne* < кушанье | *ku.tšem ugodno dom* 'какой угодно домъ' | *stupai na mesto* = ступай на мѣсто | *pizan viliš biri ber* 'со стола все ушло обратно' | *vojska* < or. войска | *pramei* < or. прямой | *edait* < or. отдалить | *villag* 'на новое мѣсто' | *šijš ile (vile)* 'еще выше'.

Ezt a mesét is Anna H. Popova közölte velem. Jellemző, hogy ez az öreg asszony, — a ki otthon csak zürjénül beszél a hozzátartozóival és azt állítja és hiszi magáról, hogy olyan kevésbé tud oroszul, hogy őt oroszul akár «el is lehetne adni» —, mennyi orosz szót kever zürjén beszédjébe.

6.

1. *oleni-vileni starik-gozja. nalen veli kujim pi. idžid pise saldatge ez boštni; medse i boštisni. boštisni i nušisni sijes sluzitni. šéšša loji voina. gesudarlen vunema gortas sabla da kertpalitš. šéšša kutasni juavni, kodi pe verme med edje (edjen) vetlini. etli šuas: «me pe vetla kujim vo.» šili šuasni: «te pe taiž dir vetlan (vetlini kezjan).» a starikidlen piid šue: «me pe vetla kujim sudkien.» gesudar šue: «menam pe sen niv em, šiliš pe i kor sabla da palitš.»*

6.

1. Él-van egy öreg házaspár. Nekik három fiuk volt. A legidősbik fiút nem vették be katonának; a másodikat bevették. Bevették és elvitték őt szolgálni. Azután háború lett. A császár otthon felejtette a kardját és vasbuzogányát (tkp. a császárnak otthon felejtődött a kardja és vasbuzogánya). Erre kérdezni kezdték, ki tud leghamarább (elmenni és) megjönni. Az egyik mondja: «Én megjárom az utat három év alatt». Neki mondják: «Te bizony sokáig mész (akarsz menni)». Az öreg embernek a fia azonban így szól: «Én megjárom az utat három nap alatt». A császár mondja: «Nekem leányom van ott, tőle kérd a kardot és a buzogányt».

2. *šéšša sije mededťšas munnĩ. muniťšas sajavťedź i plešše muę inmedlas i keťš louę. keťšęn munas, munas mudźle, dźis. epet ľukiťšas muę plešše i rutš louę. mudźtedź rutš munas. šéšša mirje ľukiťšas plešše i kai louę (kaje pertťšas). kajen munas i voas gesudar orde. pĩras da i šetas zapiska gesudar-nĩľisľi.*

niv i juale: «ďir-e pe i kiďž loktin?» sije viťšalas: «me pe sudki na tolke lokti, a voji pe me keťšęn, ruťšęn i kajen.» — «ki,ďžik pe te verman pertťšini?» juale niv. sije kiťšovťšas gegresęn dai keťš louę nĩľis noźiťšęn mišku vivšis vundas gense i tšišjan pie kertalas. šéšša geger pev gegertas i rutš louę. sije niv bara vundas mišku vivšis gen i tšišjan pie kertalas. epet saldat kiťšovťšas i kaje pere. kailš etĩ pere neťšišťšas i tšišjan pie idralas. tšajen juktalas i zapiska saldat šeriš batľi medędas. šetas i sabľa da kert-palĩťš.

3. *petas i bara keťšęn munnĩ kutas, mu,ďžas, ruťšęn munas. munas, zev jona mu,ďžas i kuź-turuna ing šoiťťšini vodas.*

2. Azután elindul ő. Megy egy kicsit, a míg el (nem) tűnt (a szemük elől), és homlokát a földhöz érteti és nyúllá lesz. Mint nyúl megy, megy, a míg el nem fárad. Megint hozzáüti homlokát a földhöz és rókává lesz. A róka megy, a míg el nem fárad. Azután egy tuskóhoz üti a homlokát és madárrá lesz (változik át). Mint madár megy és eljut a császárhoz. Bemegy és odaadja a levelet a császár leányának.

A leány kérdezi: «Sokáig és hogyan jöttél?» Ő elmondja: «Én még csak egy napig jöttem, és mint nyúl, róka és madár jöttem». — «Hogyan tudsz te átváltozni?» kérdezi a leány. Ő megfordul körben és nyúllá lesz. A leány szört (tkp. szőrét) vág le ollóval a hátáról és a kendőjébe köti. Azután megfordul köröskörül és rókává lesz. Az a leány megint szört vág le a hátáról és a kendőjébe köti. A katona megint megfordul és madárrá változik át. A madárnak egyik tollát kitépi és a kendőjébe rejt. Teával kínálja meg (tkp. itatja) és levelet küld a katonával az apjának. Odaadja a kardot meg a vasbuzogányt is.

3. Kimegy és megint mint nyúl kezd menni, elfárad, mint róka megy. Megy, nagyon erősen elfárad és egy magas fűvel benőtt helyre (tkp. hosszúfűvű helyre) lefekszik megpihenni.

ku, tšem-ke deňeral (tšinovnik) set kutas munni i siliš kert-palitište da sablate boštas. sije setšgem jona uže, oz i kivi. šéšša deňeral sili iz golaas kertalas i vage šibitas.

va pitššan sije addže šondi i kutas šondili kemmišni: «lepti pe meng vašis.»

ettšid kemmišas i vile, džik kajas. mediš kemmišas i šondiš sijes perjas vašis.

4. deňeral sabla i palitiš vajas gesudarli i gesudar keşje si saje nivse šetni.

naje kutasni getevittišini svadba vile, a mediš settše i voas, kodi vašid (vašis) petis.

niv šue žehikse: «taje pe me dine sablala ez voli, a so pe piris eni mort, silen pe tšuzemis tedsa, sije pe i volis.» i sijes korasni mate, džik i kutasni juušni.

5. niš kutas juavni: «kidž pe te volin?» sije kutas šuni: «keštšen pe me lokti» i sije keš lowi. keštšislen špina rivšis vun-

Valamilyen tábornok (hivatalnok) arra kezd menni és elveszi tőle a vasbuzogányt és a kardot. Ő olyan erősen alszik, nem is érzi (hallja). A tábornok azután követ köt a nyakába és bedobja a vízbe.

A vízből meglátja ő a napot és elkezd a napnak könyörögni: «Emelj ki engem a vízből».

Egyszer könyörög és magasabbra (feljebb) emelkedik (száll). Másodszor könyörög és a nap kihúzza őt a vízből.

4. A tábornok a kardot és a buzogányt elhozza a császárhoz és a császár őhozzá akarja adni a leányát.

Készülni kezdenek a lakodalomra, azonban odajön a másik is, a ki a vízből kijött.

A leány mondja a vőlegényéről (tkp. a vőlegényét): «Ez nem jött hozzám a kardért, de nézd csak, most bejött egy ember, annak az arcza ismerős, az jött (hozzám)». És őt közelebb hívják és elkezdenek kérdezősködni.

5. A leány kezdi kérdezni: «Hogyan jöttél?» Az kezd mondani: «Nyúl alakjában jöttem én» és ő nyúllá lett. A nyúlnak a hátáról szőr van levágva, a leány meg megnézi a kendője

dištēma gense, a nilis tšišjan pelesis (pelessis) vidlas: setis i em genis. šéssa rutš loue. rutšlen tože mišku vivšis gen vundištēma i niv baru perjas gen; gen rutšlen i em. šéssa kai loue i pere eti abu. niv perjas tšišjan piš i pere setis i velema.

šéssa kutasni saldates juavni: «mišla pe a tšid en vai sablate da palitšte?» sije šuas: «mudži pe da šoitšini vodi i onmovši. sek kosti i gušalemaš mentšim. mene pe sije, kodi nugma sablase, rag šibitēma.»

juavni kutasni: «kidž pe petin vašid (vašis)?» — «me pe šondili kemmiši i sije leptis.»

šéssa medse boštasni, kertalasni stolb berde i liilasni. a saldatišked i svadba kutasni lešedni. piruitasni zev bura.

csücskét (tkp. csücskéből): onnan való a szőr. Azután rókává lesz. A rókának szintén szőr van levágva a hátáról és a leány megint kiveszi a szőrt, a szőr a rókaé. Azután madárrá lesz és egy tolla hiányzik (tkp. nincsen). A leány kiveszi a kendőjéből és a toll onnan való is volt.

Azután kérdezni kezdik a katonát: «Miért nem magad hoztad a kardot meg a buzogányt?» Ő mondja: «Elfáradtam és lefeküdtem pihenni és elaludtam. Azalatt ellopták tőlem. Engem az, a ki elvitte a kardot, a vízbe dobott».

Kérdezni kezdik: «Hogyan jöttél ki a vízből?» — «Én a napnak könyörögtem és az kihúzott».

Azután fogják a másikat, egy oszlophoz kötik és agyonlövik. A katonával meg kezdik a lakodalmat elrendezni. Nagyon jól lakomáznak.

Jegyzetek: 1. *saldate ez boštni* 'въ солдаты не взяли' | *vojna* < or. война | *kert palitš* 'желѣзную палку, палицу' | *vetlini* 'сходить' | *starikidlen piid* érdekes példája a 2. szem. determinationnak | *sudki* < or. сутки.

2. *muništas* 'прошелъ немного' | *šajavteđž* 'пока не скрылся, не стало его видно' | *inmedlas* 'приложилъ' | *mudžte, džiš* 'до усталости' | *lukištas* 'ткнулъ' | *mirje* 'о пень' | *kajen* 'птицей' instrumentalis-essivus | *pere* < or. перо | *zapiska* < or. записка | *sudki na tolke* 'сутки еще только' | *nožitš* < or. ножницы (l. КАЛІМА 93 | *geger pev gegertas* 'кругомъ повернется' | *kaje pere* 'въ птицу превратится, обернется' | *saldat*

šeris 'съ солдатомъ (пошлетъ)'; *éppígy: me mededi si šeris deŋga* 'я послалъ съ нимъ деньги'.

3—4. *kuž-turuna in* 'мѣсто съ высокой травой' | *deŋeral, geŋeral, jeŋeral* < or. генералъ | *iz golaas kertalas* 'камень привязалъ на шею' | *vile, džik kajas* 'по выше поднялся' | *šue žehíkse* vö. *kutisni međa medse šuni, mamse kutisni šuni* Фокос 123 | *ez volí* 'не приходилъ' | *tšužemis tedsa* 'у него лицо знакомое'.

5. *špina vivšis vundištema gense* 'со спины отрѣзана шерсть' | *setiš i em genis* 'оттуда и есть шерсть'.

sek kosti 'въ это время' | *kertalasni stoltb berde* 'привязали къ столбу' | *lžilasni* 'разстрѣляли' | *saldatışked* . . . 'съ солдатомъ стали свадьбу ладить, готовить'.

Ezt a mesét az előbb említett A. N. Popovának a menyé, Marija Jogorovna Zserebczova közölte velem Usztsziszolszokban.

7.

1. *kor-ke olis-vilis pop. silen veli kujim niv. kujimna'nis i, džideš nín, a veres saje muntemeš-na (verese šette-meš-na). kujimna'nis oleni pop-nán vilin i lunis lune kizeni. ełtšid pop vetlas bazare, i sen medalas kazakes. kazak šure silí pel-vundiš kod i zev juviš. kiłtše pop oz isti sijees, setše i voše lun kik keže.*

istas pop kazakes kare nuni kartupeł, vuzavni bazar vilin. kazak vetlas kujim lun. kor voas sije gortas, stav niłis poplen uškedtšasni kazak dine. kutasni juvašni, mi karis addžilin, mi

7.

1. Egyszer élt-volt egy pap. Neki három leánya volt. Mindhárman már nagyok, de még nem mentek férjhez (még nem adták férjhez). Ők mindhárman a pap kenyerén élnek és napról napra híznak. Egyszer a pap vásárra megy és ott egy munkást fogad fel. Nagyon vakmerő és iszákos munkása akad neki. A hová csak küldik (tkp. a hová nem küldik), oda vész két napra.

A pap küldi a munkást a városba burgonyát vinni, eladni a vásáron. A munkás odajár három napig (három nap alatt teszi meg az utat oda s vissza). A mikor haza jön, a papnak a leányai mind a munkához rohannak. Elkezdenek kérdezős-

bazarin vuzaleni i mi kazak nebema. kazak šuue: «karin bidšen na bur, vuzaleni bid-šama tor». «mi že me vištala nebemen? — dumajte kazak. pop-nirjas jeješ. petkedla aššim zavodeš i vištala, mi sije nebi.» sidž i veštšas. kiskas gatš piš i šuvas pop-nirjasli: «to, nebi aslim višt-peles zu.» pop-nirjas juvaleni: «kidž-ne tajegen kole zuašni?» kazak šuue: «kole-ken (kole-ke), petkedla. tolke kole etkenli petkedlini.»

2. med vodž boštas i džid nirse popliš i petkedas saraje, petkedlini, kidž kole zuašni višt zuen. zualas, zualas, i džid niri zev višt zu kazittšas. šessa šer-kost nirse zualas i šili zev kazak-len zu kazittšas. med berin med ištšet nirse petkedas i zualas, zualas zev jona.

seksań (sekišań) pop-nirjas kazak bersa i vetlišeni. seštšem lešid nali kazittšas silen zu. berti kazak aštšis mate voas.

kor-ke med i džid nilis i kutas kazakliš korni nebni zu.

ködni, mit láttál a városban, mit adnak el a vásáron és mit vett a munkás. A munkás mondja: «A városban még minden jó, mindenféle dolgot adnak el». «De mit mondjak hogy vásároltam (tkp. mit jelentek vásároltnak)? — gondolkozik a munkás. A pap leányai bolondok. Megmutatom a magam penis-ét és (azt) mondom, hogy azt vettem». Így is tesz. Kihúzza a gatyájából és mondja a pap leányainak: «Lám, újfajta kefét vettem magamnak». A pap leányai kérdezik: «Hogy kell hát ezzel kefélni?» A legény mondja: «Ha tetszik, megmutatom. Csakhogy egyenként kell megmutatni».

2. Először a legidősebb leányát fogja a papnak és kivezeti a színbe megmutatni, hogyan kell az új kefével fésülni. Fésüli, fésüli, a legidősbik leánynak nagyon tetszik az új kefe. Azután a középső leányt fésüli meg és neki is nagyon tetszik a legény keféje. Utoljára a legkisebbik leányt vezeti ki és fésüli, fésüli nagyon erősen.

Ettől az időtől kezdve a pap leányai a legény után futnak. Olyan jónak tetszik előttük (tkp. nekik) az ő keféje. Utóbb a legény maga szükségbe jut.

Egyszer a legidősbik leány meg akarja venni a legény kefáját (tkp. kezdi a legénytől kérni megvásárolni a kefét).

kazak siliš kujim-šo tšelkevei bostas vodž-viv; a zu kesjišas šetni berindžik. šer-kost niv dēnga tšukertas i kutas kazakliš asliš nēbni korni. kazak siliš tšetš kujim-šo tšelkevei bostas. med berin i i tšet nīliši vuzalas kujim-šo tšelkevejiš. stavnīs naje nēbasni zu kazakliš meda medšis gušen. bidenli kole zu asliš etnasli.

3. kazak dīr oz kut šetni zu, a pop-nivjas gušeniken, med meda medis oz kivlini, bīd lun siliš koreni zu. kazakli dišedas najeliš korem kivzini i koras kujimnan tšoiše kupāitšini. bīd tšoiši kupāitšigen kesjišas zu šetni.

voasni va dore. kazak pertšišas. pop-nivjas addžasni zu i kutasni gorzini: «taje menam zu! taje menam zu!» kazakliš nētškeni, gabraleni. kazak skermas, bostas kias asšis dobrase i ile bītte šibitas vaas. a tšis vaas sunlas, šēšša petas līa vīle i pāštāsas.

4. pop-nivjas, vidtšig tirji kazak vīle, kutasni koršni vaiš

A legény háromszáz rúbelt vesz tőle előre; a kefét meg igéri, hogy későbben adja oda. A középső leány pénzt gyűjt össze és a maga részére akarja a legénytől megvenni (tkp. kezdi a legénytől magának megvenni kérni). A legény tőle szintén háromszáz rúbelt vesz át. Utoljára a legkisebbik leánynak is eladja háromszáz rúbeltért. Ők mind megveszik a legény keféjét, egymás tudta nélkül (egymás előtt titokban). Mindnek egyedül magának kell a kefe.

3. A legény sokáig nem akarja (tkp. kezdi) odaadni a kefét, a pap leányai azonban titokban, egyik hogy a másik ne hallja, minden nap kéri tőle a kefét. A legény megúnja az ő kérésüket hallgatni és mind a három nővért hívja fürödni. Mindegyik nővérnek fürdéskor igéri hogy odaadja a kefét.

A víz partjára érnek. A legény levetkőzik. A pap leányai meglátják a kefét és kiáltani kezdik: «Ez az én kefém! Ez az én kefém!» A legénytől el akarják tépni (tkp. tépik, rángatják). szorítják. A legény megharagszik, kezébe veszi a maga jószágát és mintegy messzire dobja a vízbe. Ő maga a víz alá bukik tkp. belemerül a vízbe), azután kimegy a homokra és felöltözik.

4. A pap leányai,* a legényt szidva (tkp. szitkozódva a

zu. sungislasni pidese, dżis, ne-una oz starnis veini. zu ne-kidż oz vermini vaiś addżini. korśasni, korśasni, munasni batıslı norasni kazak vile. voasni. «miñ nın jeñjas sidż kotralannıd?» şuñe nali pop. «oi, bañe, bañe, kazakıd mianes perjalis. mianlı kujimna-nimlı vuzalis etik zu. kujim-şo tşelkevejen mortlıś boştis. a eni ne-kodli ez şet, a şibitis zuseñe vag. munam, bañe, korşni, zev ed leşid zuiş. mianes unaiş zev zualis.» — «ku, tşem se, tşem dona zu nın tianlı, jeñjaslı, vuzalis kazak?»

nırjas tşetş kiskasni popes korşni zu. pop perttşisas, pıras vag i kutas nırjasked korşni vaiş kazaklıś zu. kidż-ke med i, dżid nişisli poplen zavodis şure kias. siñe pondas gorzini: «şuri zuiđ, şuri!» pop şuñe: «miñ, te jeñmin-li, miñ-li?» seřtşe-şe loktasni i muked nırjasis i starnis kutasni şuni: «taje, bañe, kazakıdlen i zuiđ!»

pop geger-voas, ku, tşem zu kazak vuzavlema nırjasisli i mijen siñe zuavlema najees.

legényre) kezdik a vízben a kefét keresni. Alámerülnek a fenekeig, nem sok (híja, hogy) mind bele (nem) fúlnak. A kefét sehoggy sem tudják a vízben megtalálni. Keresik, keresik, elmennek apjuknak a legényre panaszkodni. (Haza) jönnek. «Mit szaladtok úgy, ti bolondok?» mondja nekik a pap. «Jaj, atyám, atyám, a munkásod becsapott minket. Nekünk mindhármunknak egy kefét adott el. Háromszáz rúbelt kapott mindegyiktől. Most meg senkinek se adta oda, hanem a vízbe dobta a kefáját. Menjünk, atyám, megkeresni, mert nagyon jó a kefe. Minket sokszor nagyon megfésült». — «Micsoda olyan drága kefét adott hát el nektek bolondoknak a legény?»

A leányok egyszerre húzzák a papot, a kefét keresni. A pap levetkőzik, bemegy a vízbe és kezdi a lányokkal együtt a vízben a legény kefáját keresni. Valahogyan a legidősbik leánynak kezébe akad a papnak a penise. Ő elkiáltja magát (tkp. kezdi kiáltani): «Megkerült a kefe, megkerült!» A pap mondja: «Mit, megbolondultál-e vagy mi?» Oda jön a többi leány is és mind kezdik mondani: «Ez, apám, a legénynek a kefeje!»

A pap megérti, (hogy) milyen kefét adott el a legény a leányainak és mivel fésülte ő meg őket.

Jegyzetek: 1—2. *kazak* < or. казакъ ('слуга, молодець, работникъ') | *pel'-vundiš* = or. ухорѣзь, szószerint: 'fűl-levágó', jelentése: 'бойкий, вострый, отчаянный, разбойникъ' | *setšše i voše lun kik keže* 'туда и пропадаетъ дня на два' | *zu* 'гребень, чесалка, щетка для льна' | *sarai* < or. сарай | *mate voas* 'погибъ, заматался'.

3—4. *dišedas* 'надоѣсть'; *kazakli dišedas najeliš korem kivzini* v. *kazakli dišedas nalen korem* 'a legény megúnja az ő kérésüket' | *kupaitšini* < or. купаться | *sungišlini* 'низъ головой нырять' | *ne-una* 'немного, чуть, чуть-чуть' | *ed* < or. вѣдь.

Ezt a mesét Alekszander Georgijevics Frolov közölte velem Usztsziszolszokban.

8. *dur i va'n*.

1. *olis-vilis starik-gozja. nalen kujim pi veli; kikis veli zev bureš, a koimedis jež. mam-bat i šuēni: 'jež i va'n, mi nem oge tenid kolei, a miž mižan em, stavse kotam kik pili' » si-berin batli žal' lovi aslas piš, i kor pondis kuvni, to šuis aslas pili: «koērež te menam piež, menim žal' teng, miž mi oge nīnem tenid kolei. kor me kula, to te vetli menam gu vile kujimiš voi-šer kadin i me tenid vištala kivjas i seki adžžan, miž loue sije kivjašis».*

olisni-vilisni i bat kuli. kik pi, miž veli batlen, stavse boštisni i jukisni. a jež i va'nli nīnem ez šetni. bat kuli i guatišni.

8. Bolond Iván.

1. Élt-volt egy öreg házaspár. Nekik három fiuk volt; kettő nagyon jó volt, a harmadik azonban bolondos (volt). A szülei mondják: «Bolond Iván, mi semmit se hagyunk rád (tkp. neked), hanem, a mink van, azt mind két fiunkra hagyjuk». Azután az apa megsajnálta a fiát és a mikor halálán volt, akkor (így) szólt a fiához: «Szegény fiam te, én sajnállak téged, hogy mi semmit se hagyunk rád. A mikor én meghalok, akkor te menj az én síromra háromszor éjfél idején és én majd mondom neked szavakat, és azután meglátod, mi lesz azokból a szavakból».

Éltek-voltak és az apa meghalt. A két fiú, a mi az apjuké volt, azt mind vették és felosztották. Bolond Ivánnak azonban semmit se adtak. Az apa meghalt, és eltemették. Akkor eszébe

seki dum vilas uši jeji i va'nli, mi vištalis kuligas bať. i seki munis jeji i va'n bať-gu vile. bať-gu vilin jurbitis sije zev jona. kor koimedis loktis bať-gu vile, to zev jona onmovsis i veten addže baťes. bať sili i šug: «musa pieji, mun te vere, seten em kiz tsurka i te bošt gortis tsér i mun vere i set i šu: 'šivko-burko, meštšanneji voronko, lok me ding i pondi služitni, ki džik i batli služitlin'».

2. *jeji i va'n sadmas i munas gorte i dumajte: «ák, zbil-ke éskén, lešid-že.» aski ritin boštas jeji i va'n tsér i munas vere i veťsas, ki džik bať vištalis, i loue si džik, ki džik bať vištalis. loktas vev zev jon; niršis bi pete. jeji i va'n sije ritin veľes le džas, a aťsis munas gorte. aski asiv patťserin kuľe i kuľe: vokjas šojeni i šorniteni, mi tsar veťsema zev i džid kerka una-sudta i das-kikeď sudtaas pukeťma aťsis nivse; kodi sije sud-ta e džis vermas tseťsiťstni, to si saje tsar šetas aťsis niv. i šueni*

jutott Bolond Ivánnak, a mit az apja halálakor mondott. És akkor kiment Bolond Iván az apja sírjára. Apja sírján nagyon erősen imádkozott. A mikor harmadszor jött az apja sírjára, akkor nagyon mélyen (tkp. erősen) elaludt és álmában atyját látja. Atyja (így) szól hozzá: «Kedves fiam, menj az erdőbe, ott van egy vastag tuskó, és te vigy hazulról fejszét és menj az erdőbe és vágj bele (a fejszéddel a tuskóba) és mondd: 'šivko-burko, meštšanneji voronko (sötétszürke-sötétpej, táltos [tkp. jósló] ráró), gyere hozzám és kezdj (nekem) szolgálni, a mint apámnak is szolgáltál'».

2. Bolond Iván fölébred és haza megy és gondolja (magában): «Ah, ha ez igaz lenne, jó (lenne) bizony». Másnap este Bolond Iván fejszét fog és az erdőbe megy és (úgy) tesz, a hogy az apja mondotta, és úgy is történik, a hogy az apja mondotta. Egy nagyon erős ló jön; orrán tűz jön ki. Bolond Iván aznap este szabadon ereszti a lovat, maga meg haza megy. Másnap reggel a kemenczén fekszik és hallja: testvérei esznek és beszélnek, hogy a czár egy nagyon nagy, sokemeletes házat épített és a tizenkettedik emeleten helyezte el a leányát; a ki addig az emeletig tud lován) ugratni, hát annak adja a czár a leányát. És mondják az anyjuknak: «Anyánk

mamli: «mame, zapte mižanli šojan-tor. mi kešjam vetlini tsar orde. kiš nin esken mižanli tšettšišni, no ket vi, džedlam bur ježes.»

ježi i va'n kivze i dumajte: «me vetla». aski asiv vokjas tšukertšišni i munisni vev vilin. a ježi i va'n užas zev dir pattšer-šerin i kor-ke tšettšas i munas vere. seten tšukeštas aššis vev, pukšas si vile i munas tsar orde. tui vilin vetedas aššis vokjasse i seštšem edje munas vokjas dinti, mii naje pernapasasni i šuasni: «jen ali mort, jen ali mort».

3. ježi i va'n voas tsar orde. a seten uže tšukertšesmaes nin zev una jez i muked tšettšaleni nin. ježi i va'n sidž-že tšettšištas i volas tolke šižimed sudtaedž i bergedšas i edje, džik munas gorte. ritin voisni vokjas i šorniteni, mii ne-kod ez vermi tšettšišni das-kiked sudtaedž, tolke etik šižimed sudtaedž tšettšištis. «oge tedei, jen ali mort.» a ježi i va'n pattšer vilin kuile i šerale vokjas vilin, mii abu tedemaes sijees.

askia lunę tsar bara kore ježes i ki, džik vokjas, si, dži i

(tkp. anyám), készíts elő számunkra ennivalót. Mi el akarunk menni a csárhoz. Már hogy ugrathatnánk mi, csak a derék embereket akarjuk legalább megnézni».

Bolond Iván hallgatja (ezt) és gondolja (magában): «Én elmegyek». Másnap reggel a testvérei összejöttek és elmentek lóháton (tkp. lovon). Bolond Iván meg nagyon sokáig alszik a kemencze tetejének a közepén, egyszer aztán fölkel és az erdőbe megy. Ottan előhívja a maga lovát, ráül és megy a csárhoz. Az úton utóléri a testvéreit és olyan gyorsan megy el a testvérei mellett, hogy ezek keresztet vetnek magukra és mondják: «Isten avagy ember, isten avagy ember».

3. Bolond Iván a csárhoz jön. Ott meg már nagyon sok nép gyűlt össze és a többiek már ugratnak. Bolond Iván szintén ugrat és csak a hetedik emeletig jut el és visszafordul és gyorsan haza megy. Este megjönnek a testvérei és beszélnek, hogy senki se tudott a tizenkettedik emeletig felugratni, csak egy (ember) ugratott a hetedik emeletig. «Nem tudjuk, isten avagy ember». Bolond Iván meg a kemenczén fekszik és nevet a bátyjain, hogy nem ismertek reá.

Másnapra a czár megint hívja az embereket és éppúgy

jei i v a n bara munisni tsar orde. miian *jei i v a n* ta-lun tsettsistis ekmised sudtaedz, muked-ze jona lapkidzika. ritin bara vokjas divuittseni, mi kod-ke uze tsettsistis ekmis sudtaedz. a miian *jei i v a n* sije i tede, mi serale da serale.

koimed lun uze tsar kore jezes. *jei i v a n* vokjasked bara munis tsar orde, i seten tsettsistis i vois das-kik sudtaedz. kor sije volis das-kik sudtaedzis, to tsar-niv laskis *jei i v a n*li plesas assis nima tsun-kitz.

4. kimin-ke lun berin tsar pondis korsni sije mortes, kodi tsettsistis das-kik sudtaedz no ne-ki-dzik ez vermini addzini.

jei i v a n-ze addzas, ki-dzik jugjale ples vilin tsun-kitz, kertalas plesse zev omelik trapjeen (ruzumen). kor-ze pattser vilin okota loue sili vidzedlini tsun-kitz vile, to seki sije razlivlis assis kertedse. vokjas-ze addzasni, mi pattser vilin jugid, zavoditisni vidtsini, mi *jei i v a n* bien vorse.

eti lune tsar koris as berdass stav jezse, kodi veli sije tsarstvojn. seki si orde lozi munn i *jei i v a n*li. tsar stav jezisli,

mint a testvérek, Bolond Iván is megint elment a csárhoz. A mi Bolond Ivánunk ezen a napon a kilenczedik emeletig ugratott, a többiek pedig sokkal (tkp. nagyon) alacsonyabbra. Este megint csodálkoznak a testvérei, hogy valaki már kilencz emeletnyire ugratott. A mi Bolond Ivánunk meg egyre csak nevet meg nevet.

Harmadnapja hívja már a csár az embereket. Bolond Iván a testvéreivel megint elment a csárhoz, és ottan ugratott és tizenkét emeletnyire jutott. A mikor följutott tizenkét emeletnyire, akkor a csár leánya odaragasztotta Bolond Ivánnak a homlokára a maga nevével ellátott (tkp. neves) gyűrűjét.

4. Néhány nappal rá a csár keresni kezdte azt az embert, a ki tizenkét emeletnyire ugrott. De sehogy se tudták megtalálni.

Bolond Iván pedig látja, hogyan csillog a gyűrű a homlokán, nagyon rossz rongygyal körülköti a homlokát. A mikor meg a kemenczén kedve támad a gyűrűjét nézni, akkor leoldotta a kötését. A testvérei pedig látják, hogy a kemenczén világos van, elkezdtek szitkozódni, hogy Bolond Iván tűzzel játszik.

Egyik nap a csár magához hívta az egész népét, a mely abban a birodalomban volt. Akkor Bolond Ivánnak is el kellett hozzá mennie. A csár az egész népének, a szegények részére és

korišjasli i bidsenli veľsis pir. kor pondisni viďžedni bid mortes, i loktisni jeđ i va'n dine. to sek tsar-niv pondis juavni jeđ i va'nes, miľa sije kerteda. jeđ i va'n-že suę: «mentšim plešes kurtľsis ľsuskan-zi.» jeđ i va'nľis pondisni raźni kerted i addžisni, miđ veli silen pleš vilas. seki tsar-niv koris aśsis batse i petkedlis sili aśsis ženikse. seki tsar tšektis boťni jeđ i va'nes, miškin i pástedni. kor-že jeđ i va'n petis miškemen i pástedemen, to nekod ez vermi sijes tedni, daže vokjasis. i sije berin (si-berin) jeđ i va'n getraśis tsar-niv vilin. piruľtisni tšelej vo. me tože seten veli, vina i ma juđi (juđi), no tolke uskes ketedi, a vome ez voli.

mindenki részére lakomát rendezett. A mikor minden embert meg kezdtek nézni, eljutottak Bolond Ivánhoz is. Akkor a czár leánya megkérdezte Bolond Ivántól, hogy miért van kötése (tkp. miért kötéses ő). Bolond Iván meg mondja: «Az én homlokomat darázs csípte meg». Bolond Ivánnak a kötését leoldották és meglátták, a mi a homlokán volt. Akkor a czár leánya odahíttá az apját és megmutatta neki a maga vőlegényét. Akkor a czár megparancsolta, hogy fogják Bolond Ivant, mosdassák meg és öltöztessék fel. A mikor pedig Bolond Iván megmosdatva és felöltöztetve kijött, akkor senki se tudott ráismerni, még a testvérei (se). És azután Bolond Iván nőül vette a czár leányát. Egy egész esztendeig lakomáztak. Én is ott voltam, pálinkát és méhsört ittam, azonban csak a bajuszomat nedvesítettem meg, de a számba nem ment (semmi).

Jegyzetek. A mese eleje nagyon hasonlít az előbbi gyűjteményemben *diš daņę* cím alatt közölt mese elejéhez (Zürjén népk. mutatványok 56). Ott a táltosló neve *šivko-burko*, *mešťšanskej voronko*. A *mešťšanskej* (tkp. 'polgári') és itt a *mešťšannej* sajátságos összekeverés és elferdítés eredménye; a megfelelő orosz mesében t. i. egy вѣщій 'jósló, jövendőelő' lóról van szó.

1—2. *meniľ žal' tene* 'мнѣ жалъ тебя' vagy: *meniľ žal' te* | *set* 'ударъ топоромъ' | *suda, sudta* 'emelet, réteg, magasság, termet'; *sudaa* '-magasságú, -emeletes'; *et-suda, et-sudta* 'egy-magasságú, egyenlő magasságú'; *kik-suda, kik-sudta* 'kéteemeletes' (l. még Fokos 49. l.) | *kis nin esken miľanli tšeltšisťni* 'гдѣ (какъ) ужъ бы намъ скакать'.

3—4. *jona lapkiđđžika* ('jona e. tša. džik sudtađđž tšetšsalisni' 'sokkal kevesebb emeletig ugrottak') 'на много ниже' | *iva'n sije* 'i tede, miđ šerale da šerale orosz szólás = то и знаетъ что сѣмется да смѣтется | *taskis* 'прилѣпила' | *ńima* 'со своимъ именемъ' | *rađlivlis* 'развязывалъ'.

A mese közlője az usztsziszolszki Алексѣй Николаевичъ Надѣевъ.

9.

1. *kor-ke, ńe-kor-ke olis-vilis tsar. silen veli kujim pi. med i.đžid piis veli šemen ńima, šer-kostis mitrei ńima, a med i. tšetis iva'n ńima. tsarlen veli zev i.đžid sad, kiten veli bid-tšama pujas: jableg-pu, ižum-pu i una muked pujas. eti asivín tsar petis sadje i addžę, kod-ke volema sije sadje voĩnas i zev jona taskaitema silis jableggjas: kimin šojema, šizim-minda tala-ľema da gileđema. vot tsar i šue pijanli: «musa pijas, mentšim sad bidsen žugedmaš i oge-ke pondei karaulitni, to mižan ńinem oz kol.» pijas i šueni: «batę, mi pondam karaulitni tentšid sad bid voĩ.»*

2. *eti voĩ munis sadje šemen. no sije ez vermi voĩ-bid ovni, a zev regid onmovšis i ńinem ez kivli. aski tšetšsas šemen*

9.

1. Egyszer volt, hol nem volt (tkp. egyszer-sohasem), élt-volt egy czár. Neki három fia volt. A legidősbik fiának Simon volt a neve (tkp. Simon nevű volt), a középsőnek Demeter, a legkisebbiknek meg Iván volt a neve. A czárnak volt egy nagyon nagy kertje, a hol mindenféle fa volt: almafa, szőlő és sok más fa. Egyik reggel a czár kiment a kertbe és látja, valaki éjjel bejött abba a kertbe és tönkretette az ő almáját (tkp. nagyon erősen megrontotta, pusztította az ő almáit): a mennyit megevett, hétszer annyit letaposott és elhányt. Hát mondja a czár a fiainak: «Kedves fiaim, az én kertemet egészen elpusztították, és hogyha nem fogunk örködni, akkor nem marad nekünk semmink». A fiai meg (így) szólnak: «Atyám, mi minden éjjel őrizni fogjuk a kertetet».

2. Első (tkp. egyik) éjjel Simon ment a kertbe. Azonban nem birt egész éjjel virrasztani, hanem nagyon hamar elaludt és

i addže, mii kod-ke volema vojnas i zev jona bara taskaitema. meded vojın munis mitreji i veľsis sidz-že, kidz i semen.

koimed vojın munis itset pi i v a n. edva-edva vermis i v a n ovni sije voi, siđzik i onmovsege. voi-šer kadın i v a n i addže: loktis sadje žar-pti-tsa i pondis kokavni tsarliš jableg. i v a n uskedtšas si-vile, no oz vermi kutni, a tolke kias kole efi pere. i v a n munis gorte i vištalis batli, kidz mii veli.

muked vokjas legasısni i v a n vile, miľla nali ez udaittši, a sili udaittšis. i pondisni šuni batli: «bate, ledz miľanes, mi koršam žar-pti-tsaes i vajam tenid.»

vokjas munem berin i v a n tšetš pondis vezjišni batliš žar-pti-tsa (žar-pti-tsaes) koršni. bat esken dir ez kesji ledžni, no addže, mii kole ledžni, i leđzis.

3. *i v a n tsar-pi pukšis vev vile i munis tuje. munis da munis i vois tui-veže, kiten veli sulale stolb. sije stolbsan veli mune kujim tui. efi tuje veli gižema: «kodi taje tujed munas, to sili*

semmit se hallott. Másnap fölkel Simon és látja, hogy valaki éjjel bejött és megint nagyon erősen pusztított. Második éjjel Demeter ment és ugyanúgy tett, mint Simon.

Harmadik éjjel a legkisebbik fiú, Iván, ment. Alig-alig tudott Iván azon éjjel ébren maradni, úgy elálmosodik. Éjjél idején Iván látja: odajött a kertbe a žar-madár és esipegetni kezdte a czár almáját. Iván ráveti magát, de nem tudja megfogni, hanem csak egy tolla marad a kezében. Iván hazament és elmondta az atyjának, mi hogyan történt.

A másik két testvér (tkp. a többi testvérek) megharagudott Ivánra, hogy miért nem sikerült nekik, neki meg sikerült. És így szóltak atyjukhoz: «Atyánk, eressz bennünket, mi megkeressük a žar-madarat és elhozzuk neked».

Miután a bátyjai elmentek, Iván szintén el kezdett keredzkedni az atyjától a žar-madarat keresni. Apja sokáig nem akarta ugyan eleresztteni, de látja, hogy el kell eresztteni, és eleresztette.

3. Iván czárfi lóra ült és útnak indult. Ment meg ment és egy keresztúthoz ért, a hol egy oszlop állott. Attól az oszloptól három út indult ki (tkp. ment). Az egyik út felé (tkp. útra) (ez) volt felírva (t. i. az oszlopra): «A ki ezen az úton megy, annak

lešid loue ovni, no žar-pti,tsaęs oz adđži». med tuje veli gižema: «kodi taje tujed (taje tui kuža) munas, sije kulas». i koimed tuje veli gižema: «kodi munas taje tujed, sije voštas aššis vevse». i v a n tsar-pi dumaitas, dumaitas, da i munas sije tujed, kiten veli gižema, mi i kodi seti munas, to sije voštas aššis vevse.

munas, munas, voas vere i pukšas šoiftšini. drug veršis uškedtšas zev i džiđ šera kejin i šojas tsar-piliš vevse. i v a n berdas, berdas da i onmovšas. aski tšetšas i oz ted, mi i vetšni. drug veršis pete šera kejin i šue: «mi-ne berdan, i v a n tsar-pi?» — «kidž og berd, šera kejin, te šojin mentšim vev, tak tenid lešid, a me kidž eni muna?» kejin i šue: «en teždš! vai, pukši me vile. me tene nua, kiftše okota.» i pukšas i v a n šera kejin vile i munasni zev edje. munasni da munasni i pondasni voni tsar-dvoretš dinge. kejin i šue: «te mun, i v a n, vojnin tsar orde i bošt žar-pti,tsaęs, a sadekse en list boštni.»

4. vojnin i v a n munas tsar orde i boštas žar-pti,tsaęs, no

kellemes lesz az élete (tkp. élni), de a žar-madarat nem találja meg». A másik útra (ez) volt felírva: «A ki ezen az úton megy, az meghal». A harmadik útra meg (ez) volt felírva: «A ki ezen az úton megy, az elveszti a lovát». Iván csárfi gondolkodik, gondolkodik, és elindul azon az úton, a hol (az) volt felírva, hogy a ki arra megy, az elveszti a lovát.

Megy, mendegél (tkp. megy), egy erdőbe ér és leül megpihenni. Egyszerre kiront az erdőből egy nagyon nagy tarka farkas és megeszi a csárfi lovát. Iván sír, sír és azután elalszik. Másnap fölkel és nem tudja, mit is csináljon. Egyszerre kijön az erdőből a tarka farkas és (így) szól: «Miért sírsz, Iván csárfi?» — «Hogyne sírnék, tarka farkas, te megetted az én lovat, így neked kellemes, de én hogy megyek mostan?» A farkas mondja: «Ne bankódjál! Nosza ülj fel énreám. Én elviszlek, a hová kedved (tartja)». És Iván felül a tarka farkasra és nagyon gyorsan mennek. Mennek, mendegélnek (tkp. és mennek) és a csárfi palotához jutnak (tkp. kezdenek érni). A farkas mondja: «Te menj, Iván, éjjel a csárhoz és vidd el a žar-madarat, de a kalitkáját ne merd elvinni».

4. Éjjel Iván a csárhoz megy és fogja a žar-madarat, de

addžas, miž zev miłša sadėkīs, i pondas boštņi i sadėkse. no seki sadmasņi slugajasis tsarlen i kutasņi i v a n e s i nuasņi tsar orde.

(me tati kola una, si, džik miž og tēd jona, a miž loņe i v a n k e d, vištala:)

tsar tšektas i v a n l i zev una bur-tor v e t š n i, a kor sije stavse v e t š a s kejinke d, to šetas i v a n l i a š š i s ni v s e da žar-pti, tsase (žar-kaise). si-berin i v a n munas gortē bat orde i e n i c l e - v i l e.

látja, hogy nagyon szép a kalitkája, és a kalitkát is kezdi venni. De akkor fölébrednek a czár szolgálai és elfogják Ivánt és a czárhoz viszik.

(Én itten sokat kihagyok, minthogy nem nagyon tudom, de (hogy) mi lesz Ivánnal, (azt) elmondom:)

A czár megparancsolja Ivánnak, hogy nagyon sok jó dolgot csináljon, és a mikor ő mind megcsinálja a farkas segítségével (tkp. a farkassal), akkor odaadja Ivánnak a maga leányát és a žar-madarát. Azután Iván hazamegy az apjához és most él-van.

Jegyzetek. 1. šemen < or. Семень | mitrež < or. Димитрій, Дмитриј | bi d t š a m a < bi d - š a m a | jableg < or. яблоко, яблокъ 1. КАЛИМА 55 | i ž u m < or. изюмъ | a s i l i n mellett a s i v i n is használatos | t a s k a i t e m a 'истаскаль, испортиль' | k i m i n š o - j e m a, š i ž i m - m i n d a v. m i j d a š o j e m a, š i ž i m s i - m i n d a

2—3. m e d e d v o j i n 'második éjjel', m e d v o j i n 'másik éjjel, második éjjel' | žar-pti, tsa < or. Жарь-птица (mesebeli madár) | bat e š k e n d i r e z k e s j i l e d ž n i 'отецъ бы долго не хотѣлъ пускать' | tui-vež 'перекрестокъ, распутіе' | tsar-dvorets (v. sar-dverets) d i n e 'къ царскому дворцу'.

4. si, džik miž 'такъ какъ' | bur-tor v e t š n i 'добра сдѣлать'.

A mese közlője az usztsziszolszki A. H. Н а д ѣ в ѣ в ѣ.

10.

1. peris ded vodis patšer vile i pondis posni tšelādli šuni: «vot perišmannid da bi d l i kutas kivni lok povodda vo, džin, a e n i

10.

1. Az öreg nagyapa lefeküdt a kemencze tetejére és kezdett a kis gyerekeknek beszélni: «Lám, meg fogtok öregedni és minden csontotokat érezni fogjátok (tkp. minden csont meg fog

ti ještšje ningm-na ode kile. i me kor tiĵan-kod' veli, povodđate miškuen eg vermivli tedni». — «a đir-e nin te olan svet vilin?» jualisni tselad. «da siĵim-das ekmišed ar nin zavoditšje, kiđz me mu vilin a tšimės kiskala. vot berja vojase jona šekid, kor ar lokte. a bura-ke keđđedgas, lokmas regid nin. bara šonid, gaža gožem koli ta-vo keže, bara ile kilalim voĵlañ. mededtsas eni puškini keđđid voĵ-tev, mededtsasni turebjas i limjen geger miānes tirtas; keđđid, pianjas, keđđid voĵ-more dorin.»

2. «a miĵla, dede, sije abu vek gožem-kod' šonid? miĵla telis ovle?» jualis etik đetina dedliš. — «a vot, musa pianjas, đir me oli i bur jezliš kivlivli, miĵla gožem i tev vezlāseni. olam mi mu vilin, a muis miĵan kuttšije more-okian vilin. ile-ke munan mu-poneđžis, pože addživni i sije more-okianse, kod vilin stav beleĵ svetis sulale, i una jez addživlivleni sijees. siđzik inės sulale miĵan mu okian vilin; a gožem-ar vezlāleni tevjas. kodarin

érzeni) rossz időjárás előtt, most azonban ti még semmit se éreztek. Én is, mikor a ti korotokban voltam (tkp. olyan voltam, mint ti, hozzátok hasonló voltam), nem tudtam az időjárást hátammal megérezni (tkp. megtudni). — «Hát régóta élsz te már a világon?» kérdezték a gyerekek. «A hetvenkilen-czedik ősze kezdődik már (annak). hogy a földön húzom az életemet (tkp. magamat). Lám, az utolsó években nagyon nehéz, a mikor az ősz jön. De alighanem már hamar hideg lesz, rossz lesz (az idő). Megint elmúlt erre az évre a meleg, víg nyár, megint messzire úsztunk észak felé. Elkezd majd most fújni a hideg északi szél, elkezdődnek a hófergetegek és minket köröskörül elborít a hó (tkp. hóval tölt meg). Hideg van, gyerekek, hideg van az északi tengernél».

2. «De, nagyapám, miért nincs mindig meleg úgy mint nyáron? Miért szokott tél lenni?» kérdezte az egyik fiú a nagyapjától. — «Hát lám, kedves gyerekek, én sokáig éltem és jó emberektől hallottam, hogy miért váltakoznak nyár meg tél. Mi a földön élünk, a földünk meg az óceántengeren nyugszik. Ha messzire mész egészen a föld végéig, látni is lehet azt az óceántengert, a melyen az egész nagy világ áll, és sok ember látja is azt. Így áll hát a mi földünk az óceánon; a nyarat-

šondi sulale, tedannid-e?» jualis ded. «tedam, lun-vilín», šuisni tšélád. — «no vot lun-vilín i med šonid pir, i stav šonid mižan šondiis loqe. gožem mižan mu veli lun-vilín šondi berdin matín i gožem-tšez peltis šonid lun-tev. sije lun-teliš i mižanliš mute jetkis vož-viv i bara mi ilišmim šondiis i kedždedis. a tev-šerin mu med vož-vilín loqe i med jon kedžidjas sek ovleni. špiridona sontse vorota lunšán vož-tev, kodi puškas ar-bid i tev-bid, mižanliš mu pondas ber lunlán jetkini i lunjas kuždžik loqeni, šondi kutas matišmini i bara šonid loqe. sidž mižanes vož-tev kupal'niťsa i va'n lun gegeredž pir nuas i sek samež lun-vilas šondi berdas ovle mu. lun-vilín lun-tev bara kutas tšepesni vojlán i bara tevlán mededťsam. sidž mižanliš mu retledle tev vož-vivšán lun-vile i lun-vivšán vož-vile. kor šondi berde jetkas mu, sek gožem, a kor vož-vivlán, sek tev».

öszt a szelek váltakoztatják. Hol áll a nap, (azt) tudjátok-e?» kérdezte a nagypapa. «Tudjuk, délen», mondták a gyerekek. — «No lám, délen van is mindig legmelegebb és minden melegünk a naptól van. Nyáron a mi földünk délen volt közel a naphoz (tkp. a nap mellett) és egész nyáron meleg déli szél fújt. Az a déli szél a mi földünket észak felé hajtotta és mi megint eltávolodtunk a naptól és hidegebb lett. De tél közepén a föld legészakabbra lesz és akkor szoktak lenni a legkeményebb (tkp. legerősebb) hidegek. Szpiridon napfordulatának napjától kezdve az északi szél, a mely egész ősszel és egész télen át fúj, a mi földünket vissza dél felé kezdi hajtani és a nappalok hosszabbak lesznek, a nap közeledni kezd és megint meleg lesz. Az északi szél körülbelül egészen Keresztelő János napjáig (tkp. Ker. János napja körül) visz így bennünket folyton és akkor legdélebbre a nap mellett van a föld. Délen a déli szél megint észak felé kezd hajtani és megint a tél felé indulunk. Így kergeti a szél a mi földünket északról délre és délről északra. A mikor a nap közelébe hajtja a földet, akkor nyár van, a mikor meg észak felé, akkor tél van».

Jegyzetek: Ez az elbeszélés egy igen becses kosmogoniai mondát tartalmaz és eszünkbe juttatja a vogul mondának azt a felfogását, a mely szerint «Ha alvidéki (t. i.

Ob-alvidéki, északi) szél támad, a felvidéki tengerbe emeli őket; ha felvidéki szél támad, az alvidéki tengerbe emeli őket», a mit MUNKÁCSI magyarázata szerint úgy kell értenünk, hogy «a rege úgy képzei az ősemberek lakóhelyét, mint valami úszó jéghegyet, melyet a szél áramlata alá- s fölsodor» (Vogul Népk. Gyűjt. I. 198—9). A mondát közlöm, A. G. Frolov, a Luza-menti Векторъ falvában hallotta egy öreg embertől (mint az elbeszélésben említi, a regélő 78 éves). Figyelembe véve, hogy ugyancsak a Luza vidékéről származik a Zürj. Népk. Mutatványok 4. lapján közölt epikai töredék is, föltehető, hogy e vidék népköltészetében más hagyományok is megőrződtek. Természetesen, ha hamarosan föl nem jegyzik őket, el fognak pusztulni, a hogyan elpusztultak pl. a vicsagdai nyelvjárás területén.

1. *bíd lĩ kutas kivni lok povodla vo, dźin* 'каждая кость будет слышна передъ худой погодой' | *bura-ke kedźedgas* 'должно быть похолодѣть' | *lokmas* 'испортится погода' | *limjen geger miianes tirtas* 'снѣгомъ кругомъ насъ занесетъ'.

2. *muis miian kultsise more-okian vilin* 'земля наша держится на море-океанѣ' | *munan* 2. szem. determinatio | *belej svet* < or. бѣлый свѣтъ | *kodarın* 'на которой сторонѣ' | *jetkis* 'оттолкнулъ, подвинулъ' | *spiridonu sontse vorota lunšan v. lun bergedtsėmsšan* 'со дня Спиридона солнцеворота'; Szpiridon napja az orosz naptár szerint decz. 12-én (= decz. 25-én) van | *k. ivan lun gegeredź* 'приблизительно до Иванова дня, до около Иванова дня'; Keresztelő János születésének emléknapja jún. 24-én (= júl. 7-én) van (a nyári napfordulat idején) | *tsepestni* 'подталкивать'.

11. *jež bagatir*.

1. *važen olisni da vilisni eľeša popovits mamisked da silnei moguts bagatir jež*.

eľeša popovits munis mamisked vere turunla. turun vajisni i kutisni leptavni saraje. a nalen veli šizim-aresa eš. seni sije velem šoje turun. eľeša popovits oz i tedli, kidź

11. *jež hős*.

1. Régen élt-volt (tkp. éltek és voltak) Papfi Elek az anyjával és az erős hatalmas *jež* hős.

Papfi Elek elment az anyjával az erdőbe szénáért. Hoztak (is) szénát és (ezt) a csűrbe kezdték felrakni. De volt nekik egy hétéves ökrük. Ez ott szénát eszik vala. Papfi Elek nem is veszi

silén turun-plastén leptísás eskid tšetš. «mame, me jona že jon — kutas šuni eľeša —, ledž mene vojuiti». — «tšev — šue mamis — tene vijasni bagatirjas.» a berinas ledžas i eľeša popovits munas.

2. si vodž vilin munema tiškašni da gulaitni šilnei mogutš bagatir jež. naje eľešaked etlačasni da i užmedtšasni. šésša na dine ritnas voasni jeđžid bagatir da gerd bagatir i kutasni naje šoruitni da lešedtšini, kiđži nali vini kujim-jura bagatires. šoruittšisas i pukašasni šoini. jeđžid-jura da gerd-jura bagatirjas šojasni kujim-pudja komeľ, a šilnei mogutš bagatir jež kik i tšetik šerem tolke šojas. šiliš kutasni juavni: «kiš tenid vinid ta tšem omela šojemnad?» a sije skermas da i šuas: «tšeknita-ke, stavnid ušannid da i kulannid.»

jeđžid bagatir da gerd bagatir povzasni da voinas i pišjasni. šilnei mogutš bagatir jež asilin tšettšas i kutas eľeša popovits mededni gortas: «mun — šuas — te gortad da mamid dinin nohaš, a košašni tom-na.» eľeša popovits kiv-

észre, a mint a szénarakással együtt az ökrét is fölemeli (tkp. az ökre szintén fölemeltetik). «Anyám, én nagyon erős vagyok — kezdi Elek mondani — ereszszen engem hadakozni». — «Hallgass — mondja az anyja —, téged megölnek a hősök». De azután engedi őt, és Papfi Elek elmegy.

2. Előtte elindult az erős hatalmas jež hős harcolni és járni. Ők Elekkel találkoznak (tkp. egyesülnek) és meghálnak. Este azután hozzájuk jön (tkp. jönnek) a fehér hős és a vörös hős és ők kezdenek beszélgetni és megállapodni, hogyan öljék meg a háromfejű hőst. A beszélgetésnek vége, és leülnek enni. A fehérfejű és a vörösfejű hős (tkp. hősök) egy három-pudos darab (nyers) tésztát esznek meg, az erős hatalmas jež hős azonban csak két kicsike karéj kenyeret eszik. Tőle kezdik kérdezni: «Honnan van neked erőd, mikor ilyen rosszul eszel (ilyen rosszul evéssel)?» Ő megharagszik és (így) szól: «Ha egyet köhintek, ti mind elestek és meg is haltok».

A fehér hős és a vörös hős megijednek és éjjel megszöknek. Az erős, hatalmas jež hős reggel fölkel és Papfi Eleket haza kezdi küldeni: «Menj te haza — mondja — és szopj az

zas i munas. *silneji* mogutš bagatir jež dumaitni pondas, kiđž *sili* etnasisli vini kujim-jura bagatires, a vin silen nemsä abu velem.

3. addžas kiš-ke kebila. *sili* kertalas bežas tšarla, a kias boštas širen martem zir da i mededšas. munig-tšežis evtšas, i biđen: gut i gag šibde *sili* zirjas. a sije starse lidde morten i giže bid pu vile, miš simda tiše tša viema tan jez.

jez liddeni i zev jona poleni, miš se tšsem jon mort vetle i ne kod oz list siked panidašni. jež munas, munas da i *sili* panidašas kujim-jura bagatir. kujim-jura bagatir nužedšema rev vilas. jež bagatir addžas i šuas: «te tunjāšan, i me tunjāša» i sidž-že vodas i kutasni pad-vež geñitni. ježen rev evtšē da evtšē, a ponas tšarla sidž i bergale. koimedis kutas geñitni da zev jona evtištas. tšarlaid gola vilas uše kujim-jura bagatirli i kujimnan jurse vundas.

anyádnál, de hadakozni még fiatal vagy». Papfi Elek szót fogad és elmegy. Az erős, hatalmas jež hős gondolkozni kezd, hogyan ölhetné meg egymaga a háromfejű hőst, de ereje neki egyáltalában nem volt.

3. Valahol (tkp. valahonnan) meglát egy kanczát. Ennek a farkára egy sarlót köt, a kezébe meg szurokkal bekent lapátot vesz és elindul. Egész útja alatt (egész idő alatt, míg megy) legyezi magát (forgatja, ide-oda mozgatja a lapátot) és minden: légy meg rovar a lapátjára tapad. Ő meg mindezeket embernek számítja és minden fára ráírja, hogy annyi ezer embert öltek meg itt (tkp. . . . ember öletett meg).

Az emberek elolvassák (ezt) és nagyon félnek, hogy olyan erős ember jár (ott), és senki se mer vele szembeszállni. jež megy, megy és szembe jó vele a háromfejű hős. A háromfejű hős végig nyújtózkodott a lován. jež hős meglátja és (így) szól: «Te jószolsz, én is jósolok» és éppen úgy fekszik le (a lovára) és keresztbe kezdenek nyargalni. jež-nek a lova legyezi magát meg legyezi magát (csóválja a farkát) és a végén a sarló szintén így forog. Harmadszor kezd nekivágtatni és nagyon erősen meglóbálja (a farkát). A sarló a háromfejű hősnek a tor-kára esik és mind a három fejét levágja.

4. *bagatir* *jež* *stav jurse vev-bežas kertalas da i mededtsas. nuę potkedlini. stav jez, kodi panid šure, pišjeni, med oz vi. kutisni šornitni, miž zev jon mort vijim i sije kujim-jura bagatires viema, i miž si-kod jon ne-kod abu revlema i oz lo. silen pe nimis silnei mogutš bagatir jež, siđzik i gižsema knigaas. šessa kajema vere i settše tsomje ovmedtsema i eni ole-vile.*

4. *jež* hős a fejeket mind a lova farkára köti és elindul. Viszi megmutatni. Az emberek mind, a kik szembe jönnek, me nekülnek, hogy meg ne ölje (öket). Kezdték beszélni, hogy van egy nagyon erős ember és az megölte a háromfejű hőst, és hogy olyan erős, mint ő, senki nem volt és nem lesz. Az ő neve az erős, hatalmas *jež* hős, úgy is írta alá a nevét (tkp. magát) a könyvben. Azután az erdőbe ment és ott egy kunyhóban (tkp. oda egy kunyhóba) berendezkedett és most él-van.

Jegyzetek: 1. *bagatir* < or. богатырь | *eleşa popovits* (egy másik mesém szerint *aloša pop-pi*) < Алёша Попович | *silnei mogutš bagatir* < сильный могучий богатырь | *leptavni* 'поднимать' | *turun-plasten* 'съ пластом сѣна' | *vojujtni* < воевать.

2. *kiđzi nali vini* 'какъ имъ убить' | *šornittsisas* 'кончится разговоръ' | *komel* 'сырое тѣсто скатанное въ комокъ' | *tšek-nita-ke* 'если поперхнусь'.

3—4. *tunig-tsežis* 'все время, пока ѣхалъ; въ продолженіе всего пути' | *stavse liđde morten* 'всѣхъ считаетъ человекомъ' | *simda tiše,tsa . . .* 'столько тысячъ убито здѣсь людей' | *tunjašan* 'загадываешь, гадаешь, предвѣщаешь' (l. Fuchs, KSz. XII. 244) | *pad vež* 'крестъ на крестъ'; *kutasni pad-vež geitni* 'стали въ противоположныя стороны скакать' | *ovmedtsema* 'поселился'.

Ezt a mesét közlöm, A. G. Frolov, egy Visera-menti faluban hallotta, a hol egy ideig tanítóskodott. (A Вишера a Vicsegdának egyik mellékfolyója Usztsziszolszktól északkeletre.)

12. koráségm.

1. komi jez getrásni vodž, kor najegs oz boštni saldatg, ili kor šemjain abu uđžališ. kor zonli voas getrásan pera, sili ai-mam koršasni burđžik niv aslanis derevnaš i pili šuasni, mi kole nin sili getrásni. ovle muked dirji, mi nila-zonma i ásnis vodž-viv tedmásasni. sek zon ai-mamli aťšis vištalas, kodi sili kole baba vile. kor ai-mam piked lešalasni neveta jiliš, sek neveta orde mune mam ženiklen ili vez-an. muked dirji naje bošteni ješše bokevež jošđžik babaes, kodi jondžika šamme korásni. korásni munigen páštáseni bur platteen i vetšeni, mi med buris em. neveta orde voasni, kerkae pirasni, kujimiš perna-pas tšev-tasni i zdorováťtšasni kežájevašked. sésša (sésša) korásišjas pukšeni kik ešin koste i šueni: «šom veji, iz kipti.» si berin zavoditeni šorui dele jiliš. vištalasni aslanis olem-vilem jiliš i šuasni, mi «mian pili kole nin getrásni. kežáika kole sili vaini».

12. Leánykérés.

1. A zürjén emberek korán nősülnek, ha (tkp. mikor) nem veszik be őket katonának, vagy ha a családban nincs munkás. Mikor a legénynek eljön a nősülni való ideje, a szülei egy jobb leányt keresnek ki az ő számára a maguk falujából és megmondják a fiuknak, hogy neki már meg kell házasodnia. Megtörténik néha, hogy a leány meg a legény maguk is előbb ismerkednek meg egymással. Ekkor a legény maga mondja meg a szüleinek, (hogy) ki kell neki feleségül. Mikor a szülők a fiukkal megegyeznek a menyasszonyt illetőleg (tkp. a menyasszonyról), akkor a menyasszonyhoz elmegy a vőlegénynek az anyja vagy a keresztanyja. Néha még egy ügyesebb idegen asszonyt is vesznek (maguk mellé), a ki jobban ért a leánykéréshez. Mikor leánykérőbe mennek, jó ruhába öltöznek és kiczifrálkodnak (azzal), a mi legjobb van. Jönnek a menyasszonyhoz, belépnek a házba, háromszor keresztet vetnek és üdvözik a háziakat. Azután két ablak közé ülnek a leánykérők és így szólnak: «A szén (faszén) elmerült, a kő följött (a víz felszínére)». Azután kezdik a dologról való beszélgetést. Beszélgetnek a maguk élete módjáról és mondják, hogy «a mi fiunknak már meg kell nősülnie. Asszonyt kell neki a házhoz hoznia». Megemlítik

kažištasi sen-že, mi nalen em nin i džid niv i sili pera veres saje munní, i mi enija nivjases dir oz pož vidžni, tom jez balužtšini vermasni. lešiddžik loe, vodždžik (vodžik)-ke šetangeiralan. nevesta-bat-mamli ke šelem vilas voe žėnik, naje i vo džė šorńi nuėdasni, a omel-ke žėnik kažiłše, sek kutasni šuarni, mi «mian niv tom-na, med ješe gulaitštas, krasuittšistas niv-juren», libe aslinis-na kole u džalis vile.

2. ješli-ke korášem vo džė mune, geštitedasni korášisjases i vo džė korasni, i si berin naje gorte munasni. lun-mišt ili kik mišt bara vounsni žėniklen redňajas i žėnikes tšetš vajasni. pirigen šuasni: «mi asšinim kupełšes vajim tianliš tevar vidlini.» nevestalėn redneijasis šuasni: «loktei-že. loktei, dona bur geštajas! tevar mi tianli petkedlam, mian tevar na vidu, izjan ne-kułšem abu. ede-že omelte, ede-že brakuite.»

šėsša puksasni tšai juni i geštėnne saje. šojig, juig kosti

ott, hogy nekik már nagy lányuk van, és (neki) ideje hogy férjhez menjen, és hogy a mostani leányokat nem lehet sokáig (otthon) tartani, a fiatalok elkényeztetetik magukat (rossz útra térhetnek). Jobb lesz, ha hamarabb adják férjhez-házassítják meg. Ha az eladó leány szüleinek tetszik a legény, tovább is folytatják (tkp. vezetik) a beszélgetést, de ha a legény hitványnak (meg nem felelőnek) látszik, akkor (azt) kezdik mondani, hogy «a mi leányunk még fiatal, hadd mulasson, kevélykedjék még kicsit leányfővel», vagy (azt mondják, hogy) még nekik maguknak kell a munkához (tkp. munkásnak).

2. Ha a leánykérés folytatódik (tkp. előre megy), megvendégelik a kéroket és hívják, hogy megint jöjjenek (tkp. továbbra hívják) és azután ezek házamennek. Egy nap mulva vagy kettő mulva megint jönnek a vőlegénynek a rokonai és magukkal hozzák a vőlegényt. Mikor belépnek, így szólnak: «Mi elhoztuk a magunk kereskedőjét a ti árutokat megnézni». A menyasszony rokonai (ezt) mondják: «Jöjjetek csak, jöjjetek, drága jó vendégeink! Mi megmutatjuk nektek az árút, a mi árunk megtekinthető, semmiféle hibája sincs. Ne ócsároljátok, ne selejtezzétek».

Azután leülnek teát inni és enni (tkp. a megvendégeléshez). Mialatt esznek, isznak, a vőlegény rokonai így szólnak:

žehniklen redňa šuasni: «eni donjašni pondam. tevar donjašteg ne-kor oz boštlini. tian tevar, mian kupetš. kupetš ved vek lubitlg donjašni. taje tevar nem keže neban; moz eške kupetš naklade kol, ni tevar med oz donteg mun». si berin koraleni pridannei i kožin: tšuvki, kepiš, kuž-tšišjanjas, sarapanjas, deremjas žehnik-ai-mamli i stav red-vužisli. nevestalen redňa terguittšg, med etša džik reskoden šetni. muked dirji etli lunen starse i kožin jiliš i pridannei jiliš eštėdasni šorňi. a ovlivle, i teliš-tšez etli kirje oz vermini usni.

3. kor bidsen ladmedasni, ve,tšeni ki-kutem. stav matisdžik redňa žehniklen i nevestalen tšukerttšasni nevesta orde. sen nalen lešėdasni ugoštšėnig i bara stav jiliš lutški šorňitasni. žehniklen batš da nevestalen batš meda-medli veškid kise šetasni i stav rednaen jenli jurbiteni. ozirdžikjas jurbiteni popen. sek-že ki-kutigen i ladittšasni, kor svadba ve,tšni. jenli jurbitem berin

«Most (az áraban) fogunk megalkudni. Árút alkudozás nélkül sohasem vesznek. Tiétek az árú, miénk a vevő (kereskedő). A kereskedő mindig szeret alkudozni. Ezt az árút örökre veszi meg az ember; nehogy a kereskedő kárt szenvedjen (tkp. veszteségbe maradjon), se pedig az árú ne keljen el (tkp. menjen) olesón». Ezután kéri a hozományt és ajándékot: harisnyát, kesztyűt, törülközőt, szarafanokat, ingeket a vőlegény szülei részére és egész rokonsága részére. A menyasszony rokonsága alkudozik, hogy kevesebb kiadással adják (férjhez a leányt). Néha egy nap alatt befejezik az ajándékot és a hozományt illető egész megbeszélést (tkp. az ajándékról is, a hozományról is befejezik a beszélgetést), de megtörténik, hogy egy egész hónapig nem tudnak megállapodásra jutni (tkp. egy szóba esni).

3. A mikor mindent elrendeztek, kézfogót tartanak (tkp. csinálnak). A vőlegénynek és a menyasszonynak összes közelebbi rokonsága egybegyűl a menyasszonynál (tkp. -hoz). Ott elkészítik a lakomát (tkp. megvendéglést) és megint mindent behatóan megbeszélnek. A vőlegény apja és a menyasszony apja egymásnak jobb kezüket nyújtják és egész rokonságul istenhez imádkoznak. A gazdagabbak pappal imádkoznak. Ugyanakkor kézfogókor megállapodnak, (hogy) mikor csinálják a lakodalmat. Miután istenhez imádkoztak, a vőlegény rokonságának bánat-

žėnik-rednali šeteni pepjatkā dėngaen ili kuššem-ke dobraen. dugdasni-ke nėvestalen baš-mamis šetni veres saje nivse, sek žėnikli i kolē pepjatkā.

ki-kutem berin i jenli jurbitem berin korášem ponášē i zavoditasni lešedłsini svadba vile. žėniklen i nėvestalen redña nėbašeni kožin. nėvestali pridannei lešedeni i silen pedrugajasis vursėni si ordin. kor bidsen nėbavšas i vursišas, sek zavoditasni sur puni, šojan-juan dástini pir keže.

pénzül (zálogul) pénzt vagy valamiféle holmit adnak. Ha a menyasszony szülei nem akarják (tkp. megszűnnek) a leányukat férjhez adni, akkor a vőlegénynél (tkp. -nek) marad a bánatpénz.

A kézfogó után és az istenhez való imádkozás után a leánykérés befejeződik és kezdenek a lakodalomra készülni. A vőlegénynek és a menyasszonynak a rokonsága nászajándékot vásárolnak. A menyasszony részére előkészítik a hozományt, és az ő barátnői önála varrogatnak. A mikor mindent megvettek és megvarrtak (tkp. meg van véve és meg van varrva), akkor sört kezdenek főzni, ételt-italt előkészíteni a lakomára (a lakoma idejére).

Jegyzetek: 1. *šėmja* < or. семья | *koršasni burđžik niv* v. *koršeni burđžik niles* | *derevña* < or. деревня | *ovle* 'бывает' | *muked dirji* 'иной раз' | *niła-zonma* l. FOKOS, Nyr. XLII. 464 | *kolē baba vile* 'нужна въ жены' | *bokervei* < or. боковой | *jošdžik* 'повострѣ, побойчѣ' | *vėłšeni* 'наряжаются' | *kežadiėvaisked* 'съ хозяевами' | *kipti* 'выплыть' | *kažtištasni* 'намекнуть; czeloznak rá, megemlítik' | *baluittsini* < or. (из)баловаться ('развратиться') | *šetan-getralan* 'поженишь-выдашь; összeházasítod' | *šelem vilas vog* tkp. 'szívükre jön' | *med krasuittšištas* 'пусть красуется'.

2. *geštajas* v. *geštjas* l. KALIMA 52 | *na vidu* < or. на виду | *izjan* < or. изъянъ | *brakuittni* < браковать | *geštšėñne, ugoštšėñne* < or. (у)гощение | *donjášni* 'торговаться' | *moz* = *med oz* | *naklad* < or. накладъ | *pridannei* < or. приданное | *tšuvki* < or. чулки | *kepiš* 'рукавица, перчатка' | *red-vuž* 'родня' | *reskod* < or. расходъ.

3. *sen nalen lešedasni ugoštšėñne* 'тамъ у нихъ приготавлиють угощенье' | *lułski* l. KALIMA 79 | *stav redñaen jenli jurbiteni* 'всей родней Богу помолятся' | *šeteni pepjatkā dėngaen...* 'даютъ попытку, залогъ (отступное) деньгами или какимъ-нибудь добромъ' | *pedruga* < or. подруга | *kor bidsen nėbavšas* 'когда все закуплено будетъ'.

Följegyeztem A. G. Frolov előadása alapján.

13.

ka.t̥ša-roki puim.
et̥je šojis,
taje juis,
es̥je kuralis,
 5 *taje karalis,*
etali n̥inem ez sudžši ;
jukmeš̥e vala me̥dis,
tup, tup, tup !

Szarkának való kását főztünk.

Ez megette,

ez megitta,

emez összekaparta (a maradékot),

5 ez összekotorta,

ennek semmi se jutott;

a kúthoz ment vízért;

tup, tup, tup !

Jegyzetek: Ezt a versikét (melyet Frolovtól hallottam) úgy mondják, hogy egy kis nyálat tesznek a gyerek tenyerébe; mialatt a nyálat keverik, mondják az első sort. A következő sornál a hüvelykujjra (2. sor), mutató újjra (3. sor) stb.-re mutatnak. A 7. sor mondása közben az újjal végig tipegnek a gyerekek karján, míg a 8. sornál megcsiklandozzák a gyereket. — Érdekesekek itt a mutató névmás alakjai.

kuralis-karalis tkp. ikerszó 'соскребалъ' l. *kuras-karas* Fokos 65.

14.

me̥dla pelin t̥šin t̥šinale,
more vilin ru sulale.
ru-ke veli da more-ke veli,
iuš-dž̥o, dž̥eg lebž̥e
 5 *da peris̥ kut̥š vettš̥e.*

A másik parton (tkp. oldalon) füst füstölög,

a tenger fölött köd áll.

Köd volt meg tenger volt,

egy hattyú-lúd röpül

5 és egy öreg sas üldözi.

*ku.tšeḡ da ku.tšeḡ,
vetlin da munin,
kivlin, addžilin.*

— «vetli da muni,

10 *kivli, addžili.*

jugid saridž dorin

je.džid juš kivte.

je.džid juš bersais

kujim tšikiš vettše.

15 *kujimna-nis bežaes.*

voddža-ke tšikiš

menam matuška.

šerja-ke tšikiš

menam so.tšuška.

20 *berja-ke tšikiš*

menam babaeḡ.»

Sasom (és) sasom,

Jártál meg mentél,

hallottál, láttál.

— «Jártam meg mentem,

10 hallottam, láttam.

A tiszta tenger partján

egy fehér hattyú úszik.

A fehér hattyú után

három fecske fut.

15 Mind a háromnak farka van.

Az első fecske

az én anyuskám.

A középső fecske

az én húgocskám.

20 Az utolsó fecske

az én feleségem».

Jegyzetek: Ezt az — ú. l. allegorikus szerelmi — dalt
A. G. Frolov a Luza-melléki Берморъ falvában hallotta és
ott készült följegyzése alapján közölte velem Usztsziszolszkban.
3. ru-ke, more-ke l. Fokos 49.

B) Alsó-vicsegdai szövegek.

15.

1. važen olis-vilis soldat va síl'ěi. gvargiain služitis. sija juášis gešliti. leđžisni kujim vo kežle. dir ili regid vojš gorte i bať i mam lovjaš. i primitisni zev bura. olis sen zev bura. kujim vo. kujim vo olištas, vojš pera munni ber soldate. puktalisni sili nopje derem-gaš, deŋga šetisni i preštšaitšis. etpravittšis tui vile. lun mune i med mune. veža-vun vojš. i šoge vojš. pirale kabaka, stokan juni. medes jug, koime'des i nole'des i vite'des. deŋga biri, biden juis. derem pondis vuzavlini i gaš, i ninem iz kol. bara. medis munni tui vile. kanava-beke uš. tšettšini oz vo. «atg — šug — šmert primite. vot lešakli me služita kujim vo, ježeli stokan menim mitšas.» vi, dežde, lokte niv. «zdrastvu — šug — va síl'ěi, mi ten — šug — kole?» — «a vot — šug — me lešakli služita kujim vo etik stokan vina vile.»

15.

1. Élt régen egy Vaszilyij (nevű) katona. A testőrségben szolgált. Elkéredzkedett vendégségbe menni. Elengedték három évre. Sokára vagy hamar hazajött és apja meg anyja (még) életben vannak. És nagyon jól fogadták. Nagyon jól élt ott három esztendeig. Három évig él, eljött az ideje, hogy visszamenjen katonának. A hátizsákába tettek neki alsóruhát (tkp. inget-gatyát), pénzt adtak (neki) és elbúcsúzott. Útnak indult (tkp. elindult az útra). Egy napig megy és még egy napig (tkp. másodikat) megy. Egy hét telt el (lett; tkp. jött). És bánkódás fogta el (tkp. bánatba jutott). Bemegy a kocsmába, egy pohár (pálinkát) inni. Második pohárral iszik, harmadikat meg negyediket meg ötödiket. A pénze kifogyott, mindent elivott. Az ingét kezdte eladogatni meg a gatyáját, és semmije se maradt. Megint útnak indult. Egy árok mellé esik. Fölkelni nem bír. «Jaj, — mondja — meghalok (tkp. a halál fogad). Lám, (akár) erdei manónak szolgállok három esztendeig, ha egy pohár (pálinkát) ad nekem». Körülnéz, egy leány jön. «Adjon Isten — mondja — Vaszilyij, mi kell neked?» mondja. — «Hát — mondja — én (akár) erdei manónak szolgállok három esztendeig egy pohár pálinkáért».

šeĩťsas nĩv kiskis źepťsis vina i stokanę kiťtis i vaťil'ei juĩis. vaťil'ei juĩis i ľsetťťsis. «eni jur oz viť menam», řue. «on-e řaláĩť medes juni?» juĩis medes. «no koĩmeđes on-e řaláĩť? — vot, řue, te i mun. voas pos. i pos-vodź ľvoĩ viľas tui-trepa i sija trepain te mun i sen voas dom, kamennaja polata. te — řue — d'ęnga in boťť, me aťťřim mĩnta.»

2. munis i voĩis kamennaja polata kujim-suda. piris dome. ěe-kod abu. a sen paťť lontiřę. i seni paťť-vodź doras uľes no seni řkap. «no miť seten karnĩ meda?» voĩis starik. «no — řue — zdrastvui, vaťil'ei!» vaťil'ei řuiťis: «zdrastvui, đeduško! me — řue — đeduško, medáři kujim vo ľeźę stokan vinaiť. vai-źę — řue — rabota mem miť-ķę.» řetis řili rabota đeduško paťť lontiĩi. «etja — řue — i lonti źev jonaĩi, med oz kus. te — řue — vaťil'ei, tan ov. me — řue — ro og volĩ te dore. a juan-řojan, sen řkap i řkolľko ugodno, sen ju i řoiť.»

A leány rögtön pálinkát húzott ki a zsebéből és pohárba töltötte és Vaszilyij ivott. Vaszilyij ivott és fölkelt. «Most nem fáj a fejem», mondja. «Nem akarsz még egyet (tkp. másodikat) inni?» Még egy (pohárral) ivott. «Nos, harmadikat nem akarsz-e? — Hát — mondja — te menj. Jön majd egy híd. És a hídfőtől balra van egy ösvényút és azon az ösvényen menj és ott jön majd egy ház, egy kőpalota. Te — mondja — pénzt ne fogadj el, én magam fizetlek majd».

2. Ment és jött egy háromemeletes kőpalota. Bement a házba. Senki sincs (ott). De a kemencze ott be van fűtve. És ott a kemencze eleje mellett egy szék van meg egy szekrény van. «Nos, mit fogok én ottan csinálni?» Jött egy öreg ember. «Nos — mondja — Isten hozott, Vaszilyij!» Vaszilyij mondta: «Isten hozott, nagypapa! Én — mondja — nagypapa, elszegődtem három évre egy pohár pálinkáért. Adj nekem — mondja — valami munkát». Adott neki az öreg munkát, a kemenczét fűteni. «Ezt — mondja — fűtsed nagyon erősen, nehogy kialudjon (a tűz). Te — mondja — Vaszilyij, maradj (tkp. élj) itt. Én — mondja — egy évig nem jövök hozzád. De étel-ital (tkp. ital-étel), ott van egy szekrény, és igyál meg egyél ott, a mennyi tetszik».

južis, šojis i olis vo. volis vo i deduško vojis. «zdrastvui, vašil'ei! kučšema te ola'n?» — «me — šug — ola zev bura.» — «te-kožd kazak iz šedli!» — «a te-kožd kezaiin iz šedli-na mem», vašil'ei šužis. «no, me bara muna eni i god og voli. a te — šug — ov.»

bara vo olis. deduško vojis bara. «zdrastvui, vašil'ei! kučšema oylan nin?» — «a mi me og ov tani, juni-šoini degel.» — «mi, šug, te-kožd kazak mem iz šedli nem-na.» a vašil'ei šug: «te-kožd kezaiin menim iz šedli.» — «me — šug — bara muna, međ taja lunedž og voli.»

bara vo olis vašil'ei. deduško bara vojis vidlini, vidlini. «zdrastvui, vašil'ei! kučšema — šug — nin ola'n?» vašil'ei šug: «ola zev bura, deduško.» vašil'ei šug: «mem — šug — munni kole soldate. vremena vojis.» — «mem — šug — iz šedlivli te-kožd molodetš-kazak.» — «a te-kožd kezaiin iz šedlivli»,

Ivott, evett és élt egy esztendeig. Eltelt (tkp. eljött) az év és jött az öreg. «Adjon Isten, Vaszilyij! Hogyan élsz te?» — «Én — mondja — nagyon jól élek (vagyok). — «Hozzád hasonló munkásom még nem akadt!» — «Tehozzád hasonló gazdám meg nem akadt még», mondta Vaszilyij. «Nos, én most megint elmegyek és egy évig nem jövök. Te meg — mondja — élj».

Megint egy évig élt. Megint eljött a nagypapa. «Adjon Isten, Vaszilyij! Hogyan élsz már?» — «De mit ne éljek én (azaz: miért ne érezzem magam jól) itt, enni-inni elég van». — «Mit — mondja — hozzád hasonló munkásom még sohasem akadt». Vaszilyij meg mondja: «Hozzád hasonló gazdám nem akadt». — «Én — mondja — megint elmegyek, a másik ilyen napig nem jövök (mához egy évre jövök)».

Megint egy esztendeig élt Vaszilyij. Az öreg megint eljött meglátogatni, körülnézni. «Adjon Isten, Vaszilyij! Hogyan — mondja — élsz már?» Vaszilyij mondja: «Nagyon jól élek, nagyapám». Vaszilyij mondja: «Nekem — mondja — el kell mennem katonának. Eljött az ideje». — «Nekem — mondja — nem akadt hozzád hasonló munkáslegényem». — «(Nekem) meg hozzád hasonló gazdám nem akadt», mondja Vaszilyij. — «De

va síl'ě i šue. «a mi vermam viděni tene nem. — no — šue — va síl'ě i, munim-že. rešišet ten kovmas.» boštis deduško kujim klutš. klutšjas boštalis, voštis amba'r-e džes. sen nasipne i irgen-děnga. «va síl'ě i, bošt, mi pta kole!» — «mi i — šue — kara dēnganas?» — «tšelkeve i bidlain tšelkeve i. lok-že — šue — medlag munam.» — «taje — šue — šekid tui vilin novledlini.» amba'r-e džes voštis, — nasipne i eziš dēnga. «no, va síl'ě i, bošt, mi pta kole!» — «mi i — šue — me dēngaala? taje puktini šekid, kok-ri džikes.» amba'r voštis, koime dēs nin. amba'r-e džes voštis. seni nasipne i kabala-dēnga. «no, va síl'ě i, — šue — bošt, mi pta kole!» — «mi i — šue — me dēngaala? ketāse kabala-dēnga, abu bur tui vile.» — «no — šue — voštam — šue — bara amba'r.» voštis e džes, nasipne i zarniia dēnga. «mi pta kole — šue — bošt!» — «men ninem oz kol, mi m dēngaala?» — «no, etik raz me ten bur kara.» — «kážteda.»

3. *prešišaifšis i muni važ tujed-trepaed ber i peti i džid*

mi egész életeden át el tudunk téged tartani. — Nos — mondja — Vaszilyij, menjünk. Neked leszámolás (fizetés) kell». Az öreg három kulcsot fogott. Fogta a kulcsokat, kinyitotta a raktár ajtaját. Ott egész rakás (tkp. föltöltött) rézpénz van. «Vaszilyij, végy, a mennyi kell!» — «Mit — mondja — csináljak a pénzzel?» — «A rúbel mindenütt rúbel. Gyere hát — mondja — menjünk máshová.» — «Ezt — mondja — nehéz az úton vinni». Kinyitotta egy raktár ajtaját — egész rakás (tkp. felhalmozott) ezüstpénz. «Nos, Vaszilyij, végy, a mennyi kell!» — «Mit — mondja — csinállok én a pénzzel? Ezt nehéz elhelyezni, könnyebbet». Kinyitott egy raktárt, már a harmadikat. Kinyitotta a raktár ajtaját. Ott egész rakás papirospénz. «Nos, Vaszilyij, — mondja — végy, a mennyi kell!» — «Mit — mondja — csinállok én a pénzzel? A papirospénz megázik, nem jó az útra». — «Nos — mondja — nyissunk ki — mondja — megint egy raktárt». Kinyitotta az ajtót, egész rakás aranypénz. «A mennyi kell — mondja — (annyit) végy!» — «Nekem semmi se kell, mit csinállok én a pénzzel?» — «Nos, egyszer én jót teszek veled (tkp. neked)». — «Hívlak majd».

3. Elbúcsúzott és ment a régi ösvényen vissza és kijutott

tui vile. medis munni. jur pondis višni, a denga abu. «vot — šue — kabak voas. mižen me pokmelittša?» pukšis kurittšini kanava-beke. «ok — šue — bläd' perjalis!»

vi, džede, niv lokte. niv vožis si dore. «zdrastvui — šue — va šil'ei! mi te majittšan? na, me ten šeta kešelok. no — šue — me — šue — kerelo'vna. vot me ten loa baba. na-že imjan-nei tšuh-kittš. me — šue — tela vola das-kik kara'ben. a eni abu lešid gorte munni. no te — šue — mun kare da glavnei traktire i zanimait med dona patera.»

no, preštšaittšisni. kerelo'vna muni gorte, a va šil'ei muni traktire kare. juāšis, kenī glavnei traktir i kežažinliš, traktirštšik-liš, jualis: «kuštšem patera tenad vijim? donaeš vijim?» — «vot — šue — menam vijim sto rubleja patera. vijim i tišatša rubleja patera.» — «vot, lešid taja patera.»

4. settše i piris soldat va šil'ei, paterae. pondis juni-šoini,

az országútra. Kezdetten menni. A feje elkezdett fájni, de pénze nincsen. «Lám — mondja — jön egy kocsmá. Mivel erősítem magam a mámor után?» Leült az árok szélére dohányozni. «Jaj — mondja — (az) a szajha becsapott!»

Körül néz, egy leány jön. A leány odajött hozzá. «Adjon Isten — mondja — Vaszilyij! Mit szomorkodol? Nesze, én egy pénzes zacskót adok neked. Nos — mondja — én — azt mondja — királyleány vagyok. Lám, én a feleséged leszek. Itt van az én névbetűs gyűrűm. Én — mondja — tizenkét hajóval jövök érted. De most nem alkalmas hazamenni. Te meg — mondja — menj be a városba és a legnagyobb fogadóba (tkp. főfogadóba) és vedd ki a legdrágább kvártélyt».

Nos, elbúcsúztak. A királyleány hazament, Vaszilyij meg vendégfogadóba ment a városba. Kérdezősködött, hol van a főfogadó és a gazdától, a fogadóstól, kérdezte: «Milyen kvártélyod van neked? Vannak-e drágák?» — «Hát — mondja — nekem száz-rúbeles kvártélyom van. Van ezer-rúbeles kvártélyom is». — «Nos, jó (lesz) ez a kvártély».

4. Oda be is ment Vaszilyij katona, (abba) a kvártélyba. Kezdetten inni-enni, a mi a legdrágább ital-étel. Elmúlt egy hó-

kodi med dona juan-šojan. telis loji. no traktirštšiklen baba pon-dis šuni: «taja — šue — dēnga iz pirtli, mižen pondas mintišni? šinė! kiššema. mižen taja medas mintišni? ken dēngais talen veli? ne-kuštšem багаž i iz vev. mun-že, kajli, šili-dinas šetav.»

tšemedan boštis traktirštšik i kajis. «no — šue — zdrastvui, vašilėi! me — šue — nuždaitša dēngais. mi-ke on-e vermi šetni dēnga?» — «a me — šue — teda, dēnga kole. a mižen ledtšedan dēnga?» — «a vot — šue — tšemedan vijim menam.» — «una-e tere tatše dēnga? mun — šue — te kor babaidliš kul-mešek.»

a traktirštšik jurse giž karis (gižjedis). ledtšis baba dore. baba jualis: «šetis-e dēnga?» — «kul-mešek kore.» baba šue: «šili-dinas šetav! kuštšem silen dēnga? nīnem iz pirtli, ne-kuštšem багаž.» — «no, dava! — šue. a baba oz šet. piñalis muzikes. vājis bara' krupštatka-mešek, šibitis traktirštšikli mešek nīr-vomas.

nap (tkp. egy hónap lett). Hát a fogadás felesége kezdte mondani: «Ez — mondja — pénzt nem vitt be, mivel fog ő fizetni? A köpenyege el van nyúve. Mivel fog ez fizetni? — Hol volt ennek a pénze? Nem is volt semmi poggyásza se. Menj hát, menj föl, üsd nyakon».

A fogadás fogott egy uti ládát és fölment. «Nos — mondja — adjon Isten, Vaszilyij! Énnekem — mondja — szükségem van pénzre. Nem tudsz-e valami pénzt adni?» — «De én — mondja — tudom, (hogy) kell a pénz. De miben (tkp. mivel) fogod a pénzt levinni?» — «Hát nézd csak — mondja — van egy ládám». — «Sok pénz fér-e ebbe bele? Menj, — mondja — kérj a feleségedtől egy gyékényzsákot».

A fogadás megvakarta a fejét. Lement a feleségéhez. Az asszony kérdezte: «Adott-e pénzt?» — «Egy gyékényzsákot kér». Az asszony mondja: «Üsd nyakon! Micsoda pénze van neki? Semmit nem vitt be, semmiféle poggyászt». — «Nos, adj!», mondja. De az asszony nem ad. Szidta az urát. Megint liszteszsákot hozott, a zsákot a fogadónak az arczába dobta.

trakfirštšik boštis mešek. kajis vašil'ëi dore. «vagin-e mešek?» — «vot — šue — vaji.» — «vot — šue — tajen pože ledtšedni dënga.» i boštis vašil'ëi mešek i muni komnatae. trakal da trakal — dëneg, zoloto, vot takoi vorok! pondis ledni mešeke dënga i leptile. šekida taja log. vit pud sevtis. petkedis trakfirštšikli. «no, na-že, ledtšed!»

5. boštis trakfirštšik, oz vermi, kidž-ke v a šil'ëi ottsalis leptini i trakfirštšik ledtšedis mešek i baba-li šibitis. «miž — šue — iz sevtëma mešeke? me šuli ten kiminiš: šili-dinas šetav! da miž — šue — ražli mešek, miž puktema?» i ražis mešek baba i kištis dënga. zoloto (zarüña dënga) i džid vorok loii. «oi — šue — taja ozir vëlema vašil'ëi! ken — šue — taje dëngase pirtëma? neku, tšëm багаž iz vev silen.»

elik niv vëli trakfirštšiklen. «taja-ke i mižansšinim nivnime vajas, mi-kojd ozir karin oz lo. a bidtšamaš ovle. kole kidž-ke šetni nivnime ta saje. bidtšamaš ovle.» trakfirštšikli šue baba:

A fogadás fogta a zsákot. Felment Vaszilyijhoz. «Hoztál-e zsákot?» — «Íme — mondja —, hoztam». — «Lám — mondja — ebben (tkp. ezzel) lehet pénzt levinni». És fogta Vaszilyij a zsákot és bement a szobába. Rázta, rázta (az erszényt), — pénz, arany, ekkora rakás ni! Kezdte a pénzt a zsákba rakni és fel-emeli. Ez nehezen megy (tkp. lesz). Öt pudot rakott bele. Kivitte a fogadósna. «Nos, nesze, vidd le!»

5. Fogta a fogadás, nem bírja. Valahogyan Vaszilyij segített felemelni és a fogadás levitte a zsákot és odadobta a felesége elé (tkp. -nek). «Mit — mondja — követ rakott a zsákba? Hányszor mondtam én neked: 'Üsd nyakon!' De mit — mondja — bontsd föl a zsákot, mit tett bele?» És az asszony fölbon-totta a zsákot és kiöntötte a pénzt. Az arany (aranypénz) nagy rakás lett. «Ejnye — mondja — gazdag lehet ez a Vaszilyij! Hol — mondja — vitte be ez a pénzét? Semmiféle poggyásza nem volt neki».

A fogadósna volt egy leánya. «Hogyha ez elveszi a mi leányunkat, hozzánk hasonló gazdag nem lesz a városban. De mindenféle szokott lenni. Valahogy ehhez kell adnunk a leányunkat. Mindenféle megtörténik.» A fogadósna mondja a fele-

«mi — šue — karam sili banket as košta vile. miġan ĵuan-šoĵan ož' kov boštņi, aslanim vijim. vot — šue — po parje tšukartam niŵ da zon iz gospod. mun, te ĵuav va šil'ė ĵiliš, priņimāĵte ož' siĵa. a aššinim mi niŵniņe lešėdam tontsuĵtni va šil'ė ĵked.»

6. muni traktirštšik va šil'ė ĵ dore ĵuavni: «no — šue — va šil'ė ĵ, te dėnga šetin miġan una. mi karam veštserinka. niŵ da zon tšukartam iz gospod po parje tontsuĵtni. te vēšėlītšī, tom mort.» — «lešid zev», va šil'ė ĵ šuiš traktirštšikli. a traktirštšik ledtšis i baba'li vištalis. i baba tšektis publikuĵtni.

publikuĵtis. kor-ke voisni siĵa tšase. biden tšukarttšisni. i traktirštšiklen niŵ tšetš kajis i pukšisni ĵuni-šoĵni. kor-ke ĵuisni-šoĵisni naja. tšeltšisni. pondisni tontsuĵtni po parje. a traktirštšiklen niŵ da va šil'ė ĵ pukaleni piĵan saĵin kiken. niŵ šuiš va šil'ė ĵili: «no, miġan para abu teked. vaĵ i mi pondam tontsuĵtni teked.»

sége: «Mi — mondja — lakomát adunk (tkp. csinálunk) neki a saját költségünkön. Nekünk italt-ételt nem kell vennünk, magunknak van. Lám — mondja — párosával hívunk meg (tkp. gyűjtünk össze) leányokat meg legényeket az urak közül. Menj, kérdezd meg Vaszilyijtól, elfogadja-e ő vagy nem. De (úgy) rendezzük, (hogy) a magunk leánya Vaszilyijjal tánczoljon».

6. A fogadás odament Vaszilyijhoz megkérdezni: «Nos — mondja — Vaszilyij, te sok pénzt adtál nekünk. Mi esti mulatságot rendezünk (tkp. csinálunk). Leányokat meg legényeket hívunk meg úri családokból (tkp. az urakból) párosával, hogy tánczoljanak. Mulass, fiatal ember». — «Nagyon helyes», mondta Vaszilyij a fogadónak. A fogadás meg lement és elmondta az asszonynak. És az asszony meghagyta neki, hogy közhírré tegye.

Közhírré tette. Valamikor megjöttek arra az órára. Mind összegyűltek. És a fogadás leánya szintén fölment és leültek inni-enni. Valamikor vége volt az evésnek-ivásnak (tkp. megittak, megettek ők). Fölkeltek. Elkezdtek páronként táncolni. Azonban a fogadónak a leánya és Vaszilyij az asztalnál ülnek ketten. A leány szólt Vaszilyijnak: «Nos, nekünk kettőnknek nincsen párunk (tkp. nekünk nincs párunk veled). Rajta, mi ketten is kezdjünk táncolni (tkp. mi is kezdünk táncolni veled)».

pondisni naja tontsuini tože. kor-ke tontsuittsis. a vašilei da traktirštšiklen niv kiken kolini. a traktirštšiklen niv jetkis vašilejes, koikaldnis ziredis. «ak te, jobu vašu mat!» vašilei jettalis niles traktirštšikliš.

7. ledtšis mamis, juale: «kuštšema šibede?» — «mate oz šibed.» — «vot — mamis šue — esten vijim volšebničša, miž-šebud' oz-e vermi lešedni? na-že sto rublei (tšelkevež), na, denga miian una. idžid-e sto rublei? sija miianšinim nivnime vajas, mi-koid ozir še-kod oz lo karin.»

tšektis dojdjavni para vev kuštšarli. nirked munini volšebničša orde, miž-šebud' lešedas. kor-ke vožisni i piris. i tedis traktirštšikliš niv i jualis: «miž mogen te vožin?» — «a vot, miian vijim postojaleš. sija med mene vajas. miž-ke on-e vermi lešedni? na šo tšelkevež ten.» — «a te abu ševesta sili, a silen ševesta korol'vna. sila voasni das-kik kara'ben. a me tenid ninem og vermi karni.»

Elkezdték ők szintén táncolni. Valamikor vége volt a táncznak. De Vaszilyij meg a fogadás leánya ketten maradtak. A fogadás leánya meg meglökte Vaszilyijt, a lócza felé nyomta: «Ejnye te,!» Vaszilyij ellökte a fogadónak a leányát.

7. Lement az anya, kérdezi: «Hogyan fogad?» — «Nem enged magához közel». — «Hát — mondja az anya — ott van egy javasasszony, nem tud-e valamit csinálni? Nesze száz rubel, nesze, nekünk sok a pénzünk. Sok-e (tkp. nagy-e) száz rubel? Ha ő elveszi a mi leányunkat, hozzánk hasonló gazdag senki se lesz a városban».

Megparancsolta a kocsisnak, hogy két lovat fogjon be. A leánynyal a javasasszonyhoz mentek, (hogy) valamit csináljon. Valamikor odaértek és bement. És megismerte a fogadás leányát és kérdezte: «Micsoda ügyben (tkp. ügygyel) jöttél?» — «Hát nézd, nekünk van egy lakónk. Az hadd vegyen el engem. Nem tudsz-e valamit csinálni? Nesze neked száz rubel». — «De te nem vagy neki menyasszonya, az ő menyasszonya királyleány. Ő érte tizenkét hajóval jönnek. Én azonban nem tudok neked semmit se csinálni».

muni'ni gorte, vo'isni, mamli vištalis. «a kidž oz vermi? asiv nu kik-šo tšelkeveji. mi-ke lešedas.»

asiv vodž tšettšis. kuštšarli tšektis dojdjavni para vev i muni'ni bara. i bara vo'isni. jualis volšebni tša-babuška: «mi mogen vojin te me doređž?» — «a vot, teritja delaen voji. na ta-vun kik-šo tšelkeveji. mi-ke on-e vermi lešedni?» — «me og vermi ningem, te on lo baba sili. silen neveta korolo'vna, sila voasni das-kik kara'ben.»

ber muni gorte mam dore. mamli vištalis. «na, asiv nu kujim-šogs.»

8. *asiv vodž tšettšisni, bara vo'isni. volšebni tša jualis: «mi mogen te vojin bara?» — «sidž i sidž. bara važ delaen. ta-vun na kujim-šo tšelkeveji.» no sija šetis volšebnei protož. «a taja kor ledtšas pristaņe, beras-ke tšukedan, sija kole pristaņe, a tene vajas-e, oz važ, og ted me. sššša me karni og vermi ningem. a te mun, i prinimaitas-ke v a š i l' e ž i, te lakei*

Hazamentek, megérkeztek, elmondta az anyjának. «De hogyne tudna (dehogy nem tud)! Holnap vigy kétszáz rúbelt. Valamit fog csinálni».

Másnap korán felkelt. A kocsisnak megparancsolta, hogy két lovat fogjon be, és megint elmentek. És megint odaértek. Kérdezte a javasasszony: «Micsoda ügyben jöttél te énhozzám?» — «Hát nézd, a tegnapi dologban (tkp. dologgal) jöttem. Nesze kétszáz rúbel. Nem bírsz-e valamit csinálni?» — «Én nem bírok semmit se (csinálni), te nem leszel neki felesége. Az ő menyasszonya királyleány, ő érte tizenkét hajóval jönnek majd».

Visszament haza az anyjához. Elmondta az anyjának. «Nesze, holnap vigy háromszázat».

8. Másnap korán fölkeltek, megint odajöttek. A javasasszony kérdezte: «Milyen ügyben jöttél megint?» — «Így meg így (tkp. úgy). Megint a régi dologban. Ma nesze háromszáz rúbel». Az meg egy varázstűt adott neki. «A mikor ez lemegy a kikötőhöz, ha beszúrod a hátába, ő a kikötőben marad, de hogy téged elvesz-e, nem vesz-e, nem tudom én. Ezenkívül semmit se tudok csinálni. Te azonban menj, és ha elfogadja Vaszilij,

bošt da lakei oz-e vermi tšukedni protož, prihimaitas-ke lakejes vašilei?»

munini gorte, vištalis mamisli. i traktirštšik kajis juavni vašileišt: «no vašilei, mi, vašilei, boštam lakei as košt vile.» traktirštšik boštis vašileili lakejes.

lakeiked olisni zev bura. olisni i vetle-ni gulajtni kar vile. pera vois munni. lakei jualis vašileišt: «men pože-e ledtšivni pristaňe?» vašilei šuiš «pože» lakeili. i ledtšisni kiken. preštšaitštšis traktirštšikked i babaršked i nilšked i munini naja kiken pristaňe. addžisni, lokte das-kik kara-b. lakei šuiš vašileili: «vaj — šue — kuritam dła preštšehne». i pukšisni naja. sija protož tšukedis beras. unmovšis vašilei. vojisni das-kik kara-ba. i das-kik niv petis kara-biš. i koršisni vašilejes. i judšni pondisni sidž: «kod-ke addžilinnid-e sejtšem salda-tes?» sen vištalisni pristaňin: «addžilim. eni veli vetledleni». koršisni, koršisni, addžisni: vašilei uže. i iz vermni tšuksavni vašilejes.

fogadj egy inast, és az inas nem bírja-e a tűt (beléje) szűrni, ha Vaszilyij elfogadja az inast?)

Hazamentek, elmondta az anyjának. És a fogadós fölment megkérdezni Vaszilyijtól: «Nos, Vaszilyij, mi, Vaszilyij, inast fogadunk a magunk költségén». A fogadós inast fogadott Vaszilyij mellé (tkp. -nak).

Az inassal nagyon jól éltek. Éltek és mennek sétálni a városba. Eljött az ideje, hogy elmenjen. Az inas megkérdezte Vaszilyijtól: «Nekem le lehet-e mennem a kikötőhöz?» Vaszilyij mondta az inasnak: «Lehet». És lementek ketten. Elbúcsúzott a fogadóstól meg a feleségétől és a leányától, és mentek ők ketten a kikötőbe. Látták, tizenkét hajó jön. Az inas szólt Vaszilyijnak: «Rajta — mondja — szíjunk egyet búcsúzóra». És ők leültek. Az a tűt beszúrta a hátába. Vaszilyij elaludt. Tizenkét hajó jött. És tizenkét leány jött ki a hajóból. És keresték Vaszilyijt. És elkezdtek így kérdezősködni: «Látott-e valamelyiketek olyan katonát?» Ott mondták a kikötőhelyen: «Láttunk. Most jártak (itt)». Keresték, keresték, meglátták: Vaszilyij alszik. És nem tudták Vaszilyijt fölkelteni. A királyleány levelet írt:

korol'vna gíziš pišme: «te — šue — a'tšíd as koknad mene korš. me tene korši, i a'tšíd tedan.»

9. naja nírjas munní ber kara'ben. lakej protož kiskis va'sil'élíš. va'sil'élí sajdms i tšettši. vi.džedlis, kara'b edva tidale more vilin. pondis berdni. medis munní poden more dorti, bekti pišjini. kara'b vošis šin uliš i va'sil'élí pukšis kuritni. sija žepe ki šujis, etja pišme šedi. liđdis sije, korolo'vnalen gízema: «ježeli žalāitan, eni as koknad a'tšíd korš!» i liđdis i muni bara va'sil'élí vo.dže.

zagrañittšue mededtše terguñtni kupetš. nagružitema tevar. va'sil'élí jualis: «boštannid-ti kara'be mene ali on?» — «a rot — šue — eni kežaiin mižan abu. rot neregiv, tšas voas.»

vi.džedeni, lokte kežaiin. i vošis kežaiin. va'sil'élí jualis: «priñimāitan-e mene kara'be? me — šue — verma loni robotñiken i dēnga šetni verma.» kežaiin boštis va'sil'élíjes karabae. «una — šue — tenad bagaž?» — «menam — šue — ninem abu.»

«Te — mondja — magad keress engem a magad lábával. Én kerestelek téged, magad is tudod».

9. Azok a leányok visszamentek a hajón. Az inas kihúzta a Vaszilyij túját. Vaszilyij fölébredt és fölkelt. Körülnézett, a hajó alig látszik a tengeren. Elkezdett sírni. Elkezdett gyalog a tenger mellett menni, mellette futni. A hajó eltűnt szeme elől (tkp. alól) és Vaszilyij leült dohányozni. Kezét bedugta a zsebébe, megkerült (kezébe akadt) ez a levél. Olvasta azt, a király-leány írta: «Ha (keresni) akarsz, most a magad lábával magad keress!» És elolvasta és megint tovább (tkp. előre) ment Vaszilyij.

Külföldre készül kereskedni egy kereskedő. Az áru fel van rakva. Vaszilyij kérdezte: «Fölvennétek-e engem a hajóra vagy nem?» — «Hát nézd — mondják (tkp. mondja) — most nincs (itt) a mi gazdánk. Hát várj, mindjárt jön».

Körülnéznek, jön a gazda. És odajött a gazda. Vaszilyij kérdezte: «Fölveszel-e engem a hajóra? Én — mondja — munkás lehetek (tkp. tudok lenni munkásul) és tudok pénzt adni». A gazda felvette Vaszilyijt a hajóra. «Sok poggyászkod van?» mondja. — «Nekem — mondja — semmim sincs».

i vašilėi selis karabaė. opravittšisni karabaen. etja kara'b sedi razbojnikszi saikaė. i vojtir biden vaė šiblaisni. i vašilėi sujis razbojnikjaszi: «meng in šibite vaė. me tiked-že ponda služitni, ovni». — «vot — šue — kapita'nli šuam, vištala'm». i kapita'nli vištalisni i kapita'n koris as đinas viđžedlini. «te — šue — okofitan miked?» — «me — šue — okofita».

10. i kapita'n primitis vašilėjes. i munini ostrov vile. kara'biš tevar vigružitisni i kara'b vejtisni vaė. vašilėi pondis ovni nakėd. mottes vini ili grabitni vašilėi perveji. i lubitis kapita'n vašilėjes jona. i kapita'n puktis as bertijs mede.

pondisni ovni. mededšisni geštitni kapita'n med razbojnikszi saikaė, a vašilėjes kolis ostrov vilin kežiaine i biden šetis sili ostrov vilin. naja munini geštitni kara'ben.

vašilėi muni voi-vilas. med lun ritiv-vilas muni. bara' muni ritiv-voi viv. muas pondis kivni vojtir-ši. «miđ tan, kuťšem vojtir?» vašilėi juale. a sen šiášisni: «pleńnikjas». — «me pe

És Vaszilyij fölszállt a hajóra. Elindultak a hajóval. Ez a hajó egy rablóbanda elé került. És az embereket mind a vízbe dobálták. És Vaszilyij szólt a rablóknak: «Engem ne dobjatok a vízbe. Én veletek együtt fogok szolgálni, élni». — «Hát — mondják (tkp. mondja) — a kapitánynak szólunk, jelentjük». És jelentették a kapitánynak és a kapitány magához hívta, hogy megnézzze. «Te — mondja — velünk akarsz (élni)?» — «Én — mondja — akarok».

10. És a kapitány befogadta Vaszilyijt. És mentek egy szigetre. A hajóról kirakták az árút és a hajót a vízbe sülyesztették. Vaszilyij kezdett velük élni. Embert ölni vagy kirabolni Vaszilyij az első. És a kapitány nagyon szerette Vaszilyijt. És a kapitány maga után másodiknak tette meg őt.

Kezdték élni. Elindult (tkp. elindultak) a kapitány vendégségbe egy másik rablócsapathoz, Vaszilyijt meg gazdának (felügyelőnek) hagyta a szigeten és mindent adott neki a szigeten. Ők vendégségbe mentek hajón.

Vaszilyij északnak ment. Második nap nyugatnak ment. Megint északnyugatnak ment. A szárazföldön emberek hangját kezdte hallani. «Mi van itt, micsoda emberek?» kérdezi Vaszilyij. Ott meg felelték: «Foglyok». — «Én is fogoly vagyok». —

pleñnik že.» — «a te, v a š i l é i — šujsni —, te ledž mianes». — «a keni — šug — e, džes?» — «vot, ritiv-voj pelessenis pire e, džes.» i klutš korsni pondis v a š i l é i etja e, džesiš. i iz šed klutš v a š i l é i li. korsis klutš. kapita'n-koika vilis peduska ulis šedi klutš. i muni, e, džes voštis. sen pleñnik peti biden. seni i koro-lo'vna. «no te, v a š i l é i, tás kole munni. ken-ke kara'b vijim, abu?» — «a vot, menam vijim kara'b.»

11. kara'b kenepatitsni, veťsisni i kara'b le, džisni va vile. i mi nali kole, naja zapas boštisni i etpravittsisni.

kerelo'vna i v a š i l é i tšai jueni etlain. kapita'nlen leg pete v a š i l é i vile. «addžan-e, kerelo'vna lok saldatked tšai jug, a meked oz ju», kapita'n šug. naja jujsni kujim lun. no kapita'n prikaz šetis saldatjasli: «v a š i l é i liš jur kerale da moreg šibite!» no saldatjas: «vaj-pe v a š i l é i li vištalam mi. a tšis mort kitrež i šuš. mi tšektas karni?» v a š i l é i li vištalisni: «tensid jur tšektis

«De te, Vaszilyij — mondották —, te eressz ki minket». — «De hol van — mondja — az ajtó?» — «Nézd, az északnyugati sarok felől vezet be (tkp. megy be) az ajtó». És Vaszilyij ennek az ajtónak a kulcsát kezdte keresni. És a kulcsot nem találta meg Vaszilyij (tkp. V.-nak nem került meg a kulcs). A kapitány padján a vánkos alatt került meg a kulcs. És ment, kinyitotta az ajtót. Ott a foglyok mind kijöttek. Ott van a királyleány is. «Nos te, Vaszilyij, innen el kell menni. Hajó valahol van-e, nincs-e?» — «Hát nézd, nekem van hajóm».

11. A hajót kimohozták, kijavították és a hajót vízre bocsátották. És a mi nekik kell, készletet vittek és elindultak.

A királyleány és Vaszilyij teát isznak együtt. A kapitány megharagszik Vaszilyijra. «Látod-e, a királyleány egy hitvány katonával iszik teát, de velem nem iszik», mondja a kapitány. Ők három napig ittak. De a kapitány parancsot adott a katonáknak: «Vágjátok le Vaszilyijnak a fejét és dobjátok a tengerbe!» De a katonák (így szóltak): «Nosza, elmondjuk (ezt) Vaszilyijnak. Ő maga leleményes és okos. Mit parancsol majd, hogy tegyünk?» Vaszilyijnak elmondták: «A kapitány meg-

*keravni kapita'n.» va síl'ěi vištalis: «vot — šug — ti žalitan-
nid-ke mene, kare piž i le,dže mene tattše.»*

*kengpatitisni i le,džisni va síl'ějes moree. le,džisni, a va-
síl'ěi-mestae regeza-kulle sevtisni lia i vilisas puktisni pakla i
vajisni kapita'n vo,dže. i kapita'n tšehtis vae šibitni. «ponli —
šug — pon i tuž.»*

12. *kapita'n pondis kereľovnaked tšai juni. kereľovnali
kapita'n šuiis: «me vile-ke eni on vištav batidli, me teng jur
kerala i vae šibita.» — «me — šug — teng vištala.»*

*va síl'ěi berege tšettšis. medis beregti munni. addžis i,džid
dub. dub geger gegertis. «ta,tšem pu — šug — me ig addživli
nemín, ta-ižta pu.» vi,džede: puin e,džes. e,džes voštis: bes
miťtšis kok-pela. «zdrastvui, va síl'ěi! teng deduško korše
kujim lun nín.» i petini džela bes-piian. i zdorovaitšisni. «vai
te — šug — saldate veleđ mianes.» — «a in legáše — šug —*

parancsolta, hogy levágjuk a te fejedet». Vaszilyij mondta:
«Lám — mondja — ha ti sajnáltok engem, csináljatok csónakot
és bocsássatok engem bele».

Kimohoztak (egy csónakot) és tengerre bocsátották Vaszi-
lyijt. Eleresztették, de Vaszilyij helyett egy gyékényzsákba ho-
mokat raktak és föléje csepüt tettek és a kapitány elé hozták.
És a kapitány megparancsolta, hogy a vízbe dobják. «Kutyá-
nak — mondja — kutya is az útja».

12. A kapitány kezdett a királyleánynyal teát inni.
A királyleánynak szólt a kapitány: «Ha énreám nem mondd
most az atyádnak (hogy t. i. én mentettelek meg), én levágom
a fejedet és beledoblak a vízbe». — «Én — mondja — téged
mondalak majd (t. i. megmentőmnek)».

Vaszilyij kiugrott a partra. Kezdett a part mentén menni.
Látott egy nagy tölgyfát. A tölgyfa körül körbement. «Ilyen
fát — mondja — nem láttam én sohasem, ekkora fát». Nézi:
a fában ajtó van. Kinyitotta az ajtót: egy sánta ördög mutat-
kozott. «Isten hozott, Vaszilyij! A nagypapa már három napja
keres téged». És kis ördög-fiúk jöttek ki és üdvözölték. «Nosza
te — mondják (tkp. mondja) — taníts minket katonának». — «De
ne haragudjatok — mondja — katonáéknál (tkp. katonában)

saldatin varteni.» i stal koma'ndovat «na pravo» i «na levo» i pišjedlis biden. a kod oz kuž, varte vašil'ěi. vi, džedeni, deduško lokte. piņas vaje mešek. vajis i šibitis. bes-pijan vištalisni deduškoli: «vašil'ěi tan lorja.» mešek ražisni, s'ni lia i pakla. «no, koli te lorja, vašil'ěi. munam-že gešfitni», šue. pondisni juni, šoini, vašil'ějes geštitedni. i geštitisni veža-un. vašil'ěi šue: «men pera munni nin.» — «in kermáš!» bara veža-un olis. «no bara munni kole men.» a deduško šuijs vašil'ěili: «in kermáš, vašil'ěi. kereľovna džin-tujin abu-na.» veža-un bara olis. «no, deduško — šue —, eni munni kole men.» — «no, munam-že», šue. naja peti'ni. deduško karšis nagaje. vašil'ěi pukšis i medisni munni pu jivti, kimer uvti džik i kor-ke vojisni sija korolovstvoe i le, džis vašil'ějes i seťšem-že vašil'ěi-kojd molodets loji; et-kojdeš. «no, vašil'ěi, piralam že kaba'ke stokan juni. a te, vašil'ěi, men bošt vedra, a aslid stokan.»

ütnek». És elkezdett vezényelni «jobbra át» és «balra át» és megkergette (őket) mind. De a ki nem tud, (azt) Vaszilyij megveri. Körülnéznek: a nagypapa jön. A fogai közt (tkp. fogában) egy zsákot hoz. Odahozta és ledobta. Az ördög-fiúk jelentették a nagypapának: «Vaszilyij itt van elevenen». A zsákot fölbontották, ott homok meg csepű van. «Nos, ha életben vagy, Vaszilyij, menjünk hát vendégeskedni», mondja. Elkezdtek inni, enni, Vaszilyijt megvendégelni. És vendégeskedtek egy hétig. Vaszilyij mondja: «Ideje már, hogy elmenjek (tkp. nekem ideje már elmenni)». — «Ne siess!» Megint egy hétig maradt (tkp. élt). «Nos, megint mennem kell». De a nagypapa szólt Vaszilyijnak: «Ne siess, Vaszilyij. A királyleány még nincs a fele úton». Megint egy hétig élt. «Nos, nagypapa — mondja —, most mennem kell». — «Nos, menjünk hát», mondja. Ők kimentek. A nagypapa *nagai*-madárrá változott. Vaszilyij ráült és kezdtek menni a fák fölött egészen a felhők alatt. És valamikor eljutottak abba a királyságba, és leengedte Vaszilyijt és ugyanolyan legény lett mint Vaszilyij, egyformák. «No, Vaszilyij, menjünk be a kocsmába egy pohár (pálinkát) inni. Te meg, Vaszilyij, nekem egy vödör (pálinkát) végy, magadnak meg egy pohár (pálinkát)».

13. *muninĭ kaba-ke. i vašilēi koris stekan vina, a tevarišli vedra. vašilēi juis stekan i tevariš vedra. «vai medes. tevarišli vedra!» «vai koimēdes!» tevarišli vedra bara šetis. «vai-že, mene kollav.» i kollalis vašilēi, preštšaitšis deduškoked. «no — šue — vašilēi, eni kudž kužan, sidž i ov. preštšai — šue — vašilēi!»*

deduško muni. vašilēi muni kaba-ke i vašilēi vodis. settše vois mazurik. pondis korni silis stekan vina. i oz šet vina. a vašilēi tšekte šetni: «kudž on šet stekan vina!» — «ta tšem karas una vijim žulikjas. bidenli on vermi šetni. a te — šue — vai dēngate!» vašilēi kiskis žepiš i stoika vile puktis. i mazurik juis stekan. okalis vašilējes, pašibe vištalis. «medes — šue — on-e žalaüt?» — «me kudž og ju medes, miłšan-ke!» miłšis medes i koimēdes šetis i nolēdes šetis i vite- des šetis. daške šois okalis vašilējes. «te-kojdis una-e vijim karin?» — «šizim-šo

13. Bementek a kocsmába. És Vaszilyij egy pohár pálinkát kért, a társának meg egy vödröt. Vaszilyij egy poharat ivott és a társa egy vödröt. «Hozz még egyet. A társamnak vödröt!» «Hozz harmadikat!» A társának megint vödröt adott. «Nos hát, kísérv el engem». És Vaszilyij elkísérte, elbúcsúzott a nagypapától. «Nos — mondja — Vaszilyij, most a hogy tudsz, úgy is élj. Isten veled — mondja — Vaszilyij!»

A nagypapa elment. Vaszilyij bement a kocsmába és Vaszilyij lefeküdt. Odajött egy zsebtolvaj. Kezdett tőle egy pohár pálinkát kérni. De (az) (t. i. a kocsmáros) nem ad pálinkát. Vaszilyij meg azt mondja, hogy adjon: «Hogyne adnál egy pohár pálinkát!» — «Az ilyen városban sok naplopó van. Mindenkinek nem lehet adni. Te meg — mondja — mutasd meg a pénzedet!» Vaszilyij kihúzott a zsebéből (pénzt) és az italmérőasztalra tette. És a naplopó ivott egy poharat. Megcsókolta Vaszilyijt, köszönetet mondott. «Másodikat — mondja — nem akarsz-e?» — «Hogyne innám én másodikat, ha adsz!» Második (poharat) nyújtott meg harmadikat adott és negyediket adott és ötödiket adott. Talán százszor (is) megcsókolta Vaszilyijt. «Magadfajta sok van-e a városban?» — «Hétszázan vagyunk». —

vijim mian.» — «*asiv tšukart lun-šer keže tattše; verma'n-e tšukartni?*» — «*me — šue — kežaiin, med i džid stavis vilin.*»

kor-ke muni mazu'rik. med lun tšukartis šizim-šo. vojisni etja kaba'k dore. «*no, miła te tšukartin? no vaj, vištav!*» *šei tšas va šil'ei peti na-dore.* «*no, rebjata, mung. petkede serekovka vina.*» *i petkedisni vina kaba'kiš.* «*i mung, vetle kar vile i vaje šizim-šo stekan.*» *i vajisni šizim-šo stekan i jujisni.* «*medes on-e okotite juni?*» — «*mi kudž og okotite juni!*» *petkedisni med serekovka i jujisni biden.* «*a ken ti olannid? patera vijim, abu?*» — «*a mian pe vijim pustež kazarma. saldatjases vetlema titimera, vot i mian palera.*» — «*vaje, me tšetš muna tiked.*»

14. *i munini. pondis ovni va šil'ei naked-že. istis kar vile:* «*bošte, mung, raznež tšveta ponar, kodi gerd, kodi je džid, kodi viž, kodi šed, kodi i lez.*» *pondisni juni, ovni. i šumiteni naja. pondisni gegravni vojtir etja kazarmaiš.*

va šil'ejes puktisni sare. i va šil'ei puktalis kodes gene-

«Holnap délre gyűjtsd össze őket ide; össze tudod-e gyűjteni?» — «Én — mondja — a gazda, a felügyelő vagyok valamennyi fölött».

Valamikor elment a naplopó. Másnap összegyűjtött hétszázat. Odajöttek ehhez a kocsmához. «Nos, minek hívtál össze? Nos, rajta, mondd meg». Vaszilyij rögtön kiment hozzájuk. «Nos, gyerekek, menjetek, hozzatok ki egy negyven vödörös hordó pálinkát». És kihozták a pálinkát a kocsmából. «Eredjetek, menjetek a városba és hozzatok hétszáz poharat». És hoztak hétszáz poharat és ittak. «Második (poharat) nem kívántok-e inni?» — «Mi hogyné kívánnánk inni!» Kihoztak egy másik negyven vödörös hordót és mind ittak. «Hát hol laktok ti? Kvartélyotok van-e, nincs?» — «Nekünk van egy elhagyott kaszárnánk. A katonákat kiűzte a kikimora-szellem, lám az a mi szállásunk». — «Nos, én együtt megyek veletek».

14. És elmentek. Vaszilyij szintén velük kezdett élni. Beküldte őket a városba: «Vegyetek, menjetek, különféle színű lámpásokat, ki pirosat, ki fehéret, ki sárgát, ki feketét, ki meg kéket». Elkezdtek inni, élni. És ők lármát csinálnak. Az emberek kerülni kezdték ezt a kaszárnát.

Vaszilyijt csárnak tették meg. Vaszilyij meg kit tábornok-

rale, kodes adjutante i knáze puktalis, i kod polkovnik, tšin po tšinam. pondisni naja sen ovni.

15. i voiz kerelovna. i sei-tšas kapita'n vištalis kerelli: «me nivte pleniš izbaviti, spašiti.» — «no te saje i niv šetam. vot svadba pondam karni.»

i knážas i generaljas tšukarttšisni pir vile. pondis lokni periš general etja kazarma dorti. i kilis šum sija. kuťsarli šuiis: «me tattše pirala. mi taťšem šum tan.» i piris. i seni pukale sar. i general povzis i tšest šetis. «ti — šue — kittše munannid?» — «vot — šue — mi munam — kerel niv šete da bal vile. a vot — šue — mianes koras, loktam, i oz kor, loktam. a kujim lun prodolžeňniže. a perveji verst vilin serekovka vina i šižim-šo stekan. med lung med verst vilin serekovka vina da šižim-šo stekan. koimed lung bara-že serekovka vina da šižim-šo stekan lešede.»

etja general muni i preštšaittšis i deležitis kerelli: «vot,

nak tett meg, kit adjutánsnak meg herczegnek tett meg, ki meg ezredes, rang szerint. Ők ott kezdtek élni.

15. És megjött a királyleány. És a kapitány rögtön jelentette a királynak: «Én kimentettem, kiszabadítottam a leányodat a fogságból». — «Nos, tehozzád adjuk a leányunkat. Lám, lakodalmat fogunk csinálni».

És a herczegek és tábornokok összegyűltek lakomára. Egy öreg tábornok e mellett a kaszárnya mellett kezdett jönni. És ő lármát hallott. A kocsisnak szólt: «Én ide bemegyek. Micsoda ilyen láрма van itt». És bement. És ott ül a czár. És a tábornok megijedt és tisztelgett. «Ti — mondja — hová mentek?» — «Hát — mondják (tkp. mondja) — mi elmegyünk — a király férjhez adja a leányát és a bálba (t. i. megyünk). De nézd — mondják — (akár) meghív minket, elmegyünk (tkp. jövünk), és (akár) nem hív, jövünk. És három napig tart (tkp. három nap a tartam). Az első versztnél meg egy negyven vödörös hordó pálinka és hétszáz pohár. A második napra a második versztnél egy szorokovka pálinka és 700 pohár. A harmadik napra megint egy szorokovka pálinkát és 700 poharat készítenek elő».

Ez a generális elment és elbúcsúzott és jelentette a király-

pusteĵi kazarmain tsar ole i šviti stav biden silen. 'korannid, loktam, i on kore, loktam.' a mi — šue — og verme űeviidimeĵi šila'ked sulavni sarstvoin. biť kor naje.» i istisni periš ġenġerales kornĵi. i ġenġeral muni kornĵi i koris naje pir vile.

v a š i l ě ĵi nali vištalis prodolžeńńije. i perveĵi verst vilin serekovka vina i šizim-šo stekan. meġ lunġ bara serekovka vina da šizim-šo stekan. koĵmeġ lunġ bara serekovka vina da šizim-šo stekan.

ġenġeral muni i deleĵitis kerelli: «mi karni űinem og verme. űeviidimeĵi šila'ked sarstvoin sulavni og verme.»

16. asiv vodź tšetťisni. serekovka nuĵis perveĵi verst vile i šizim-šo stekan. v a š i l ě ĵi kamanda boštis aššis. a ruĵġe veli nalen nagaĵka. meġdisni munnĵi kar kuĵa. i voĵisni. stolb dorĵn vina. beťška voštisni i junĵi pondisni. šizim-šo stekan sen. juĵisni, vina biri. stolblán stekan biden paĵedlisni. i ber bergedťisni gorte. i

nak: «Nézd, az elhagyott kaszárnýában egy czár lakik és egész kísérete mind van. 'Ha meghívtok, jövünk, és ha nem hívtok meg, jövünk'. De mi — mondja — nem bírunk láthatatlan erővel (szellemmel) megállni (szembeszállni) az országban. Legyen, hívd meg őket». És elküldték az öreg tábornokot őket meghívni. És a tábornok elment meghívni és meghívta őket a lakomára.

Vaszilyij megmondta nekik az időtartamot. És az első versztnél egy szorokovka pálinkát és 700 poharat (t. i. kért). A következő napra megint egy szorokovka pálinkát és 700 poharat. A harmadik napra megint egy szorokovka pálinkát és 700 poharat.

A tábornok elment és jelentette a királynak. «Mi semmit se tehetünk. Láthatatlan erővel nem bírunk megállni az országban».

16. Másnap korán fölkeltek. Egy szorokovkát vitt az első verszthez és 700 poharat. Vaszilyij vette a maga csapatját. A fegyverük meg korbács volt. Elindultak a város irányában. És odaértek. A (versztjelző) oszlop mellett pálinka van. Kinyitották a hordót és elkezdtek inni. 700 pohár van ott. Ittak, a pálinka elfogyott. Az oszlophoz vágták (tkp. törték) mind a poharukat. És visszafordultak haza. És megérkeztek. Vaszilyij

vojisni. va síl'ěj d'ěnga šetis i karis vajisni vina bara i jujisni. kod šile, kod matte.

med lun tšettšisni. bara munini. vojisni. bara vina serekovka voštisni i jujisni. vina biri. stekan biden pazedlisni. i lara gorte kosisni. bara karis vajisni vina i jujisni. sen vorseni, šileni, jokteni. bara vodisni užni. munini bara. asiv vodž tšettšisni, munini, bara jujisni, stekan šiblalisi biden.

no bara gorte loktisni. i bara vina vajisni. bara jujisni. kor-ke bara vodisni. «no — šue — gospoda, mian munní kole kereľ orde bal vile. pir vile.»

17. *i medisni munní naja. biden suvtedis tšin po tšinam. a ruže kianis nagaika. i medisni munní. vojisni vorota dore i suvtedis aššis vojsko. «no, ti tan ole, a me pira etnam.»*

va síl'ěj piris. i kereľovna pizan sajin pukale kapita'neked. i va síl'ějes addžis. i kereľovna tšettšis pizan sajis, kik peledis kutis i okalis. «vot, batuško, mene — šue — kodi izbavitis ple-

pénzt adott és a városból pálinkát hoztak megint és ittak. Az egyik (tkp. ki) énekel, a másik (tkp. ki) káromkodik.

Másnap fölkeltek. Megint elmentek. Odajöttek. Megint kinyitották a szorokovka pálinkát és ittak. A pálinka kifogyott. A poharukat mind összetörték. És megint hazatértek. Megint hoztak a városból pálinkát és ittak. Ott játszanak, dalolnak, tánczolnak. Megint lefeküdtek aludni. Megint elmentek. Másnap korán fölkeltek, elmentek, megint ittak, a poharakat mind oda-dobták.

Nos, megint hazajöttek. És megint pálinkát hoztak. Megint ittak. Valamikor megint lefeküdtek. «Nos — mondja — uraim, mi nekünk el kell mennünk a királyhoz bálba, lakomára».

17. És elindultak ök. Mindnyájukat felállította rang szerint. A fegyver kezükben korbács. És elindultak. A kapuhoz értek és felállította a maga hadát. «Nos, ti maradjatok itt, én meg magam megyek be».

Vaszilyij bement. És a királyleány az asztal mellett (tkp. mögött) ül a kapitánynyal. És meglátta Vaszilyijt. És a királyleány felkelt az asztal mellől, megfogta két fülénél és csókolta. «Itt van — mondja — atyuskám, (az), a ki engem — mondja —

niš, a he kapita'n.» a kapita'n šug: «abu sidž. da addžan-e, tom moršes addžis mi'tšate! abu sidž.» kereľo'vna šug: «va šil'ei ordin imjannei tšun-kitš.» kapita'n oz verit ninem. kereľo'vna vištalis: «jur tšektis kapita'n keravni va šil'eiliš i vae šibitni, a iur iz keravni, a leđžisni lovjen vae, piž karisni da vae leđžisni. si mestae kulle puktisni lia i vilisas pakla. si mestae šibitisni vae. keni matro'sjas? juavni kole nališ.»

i vajedisni matro'sjases i jualisni nališ: «no, kudž veli dela?» i vištalisni: «imenne tšektis kapita'n jur keravni va šil'eiliš.»

18. va šil'eiliši šuiisni: «kapita'nes, mi kole, sije i kar.» va šil'eiliši šuiis: «me ninem og kar kapita'nes. med sija menam vojsko pir preidite.» i petkedisni kapita'nes va šil'eiliši i stav, kod veli seni. i va šil'eiliši kamanduitis as kamandaisli: «po razu šete nagaikaen kapita'nli.» i šetisni. kižed mortedž semin vojis i kuli.

etja va šil'eiliši aššis kama'nda istis gorte i deňga šetis. «mune

kimentett a fogságból, és nem a kapitány». A kapitány megmondja: «Nem úgy van. Hát látod-e, meglátta (ezt) a szép fiatal embert! Nem úgy van». A királyleány mondja: «Vaszilyijnál van a névbetűs gyűrűm». A kapitány nem hisz el semmit se. A királyleány elmondja: «A kapitány megparancsolta, hogy Vaszilyijnak vágják le a fejét és dobják bele a vízbe, de nem vágták le a fejét, hanem elevenen bocsátották vízre, csónakot csináltak és a vízre bocsátották. Az ő helyére a zsákba homokot tettek és föléje csepűt. Ohelyette (azt) dobták a vízbe. Hol vannak a matrózok? Meg kell tőlük kérdezni».

És odahozták a matrózokat és kérdezték tőlük. «Nos, hogy volt a dolog?» És elmondották: «A kapitány valóban megparancsolta, hogy vágjuk le Vaszilyijnak a fejét».

18. Vaszilyijnak mondották: «A kapitánynyal, a mi kell, azt tedd is». Vaszilyij mondta: «Én semmit se csinállok a kapitánynyal. Hadd menjen át az én seregemen». És kihozták a kapitányt Vaszilyij és mind, a ki ott volt. És Vaszilyij megparancsolta a maga csapatjának: «Egyet-egyet adjatok a korbácsesal a kapitánynak». És adtak. Csak a huszadik emberig jutott és meghalt.

Ez a Vaszilyij hazaküldte a maga csapatját és pénzt

ti gorte, piruite.» a va síl'ei kerelővnaked püksis pir vile, svadba vile. i veni,tsáittsis kerelővnaked. i piruitisni jona, zev bura i munaliní gorte svadba berin. i kerelővnaked pondis va síl'ei orni zev bura. assis kama'nda koris as doras. kod veli kház, i eni kház; kod géneral, géneral, polkovnik, kodi polkovnik tsin po tsinam i radovei radovei. radovei puktis kiž-vit tselkevei. i vek ole-vile. — pom.

adott (nekik). «Menjetek ti haza, lakomázzatok». Vaszilyij meg a királyleánynyal lakomához ült, lakodalomhoz. És megesküdött a királyleánynyal. És nagyon lakmároztak, nagyon jól és haza mentek a lakodalom után. És Vaszilyij nagyon jól kezdett élni a királyleánynyal. A maga csapatját magához hívta. A ki herczeg volt, most is herczeg; a ki generális, generális; ezredes, a ki ezredes (volt) rang szerint és a közlegény közlegény. A közlegénynek 25 rúbelt rendelt. És (még) mindig él-van. — Vége.

Jegyzetek. Ennek a nyelvileg is nagyon érdekes mesének a közlője Ivan Dimitrijov Rogov *semukov-keres* (or. *Семуковец*) falvából (Aikino közelében, a Vicsegda mellett). Érdekes, hogy a hangsúly nem mindig az első szótagon, hanem gyakran az utolsóelőttin (néha az utolsón) van. Ezt azonban nem jelölhettem meg végig következetesen, minthogy közlőm csak néhány óráig állott rendelkezésemre (Uzsziszisolszka menet a hajón; l. KSz. XIV. 207). A mesében nagyon sok az orosz szó meg kifejezés; ezeket közlőm gyakran változtatlanul (nem zürjénesen) ejtette.

1. *soldat*, V. *saldat* < or. *солдат* | *gvargia* < or. *гвардія* | *derem-gatś* 'бѣлье' | *veža-vun, veža-un* 'недѣля'. Érdekes, hogy a *lun* 'nap' szó ebben a két összetételben: AV. *veža-vun* 'hét' és *ta-vun* 'ma' v-vel hangzik, mint Aikinóban is megfigyeltem. Vö. CZEMBER *nedel, vežaun* 'недѣля' | *stokan, stekan, V. stekan* < or. *стаканъ, стоканъ* (l. КАЛІМА) | *kanava-beke usc* 'упалъ у края канавы' | *zdrastvui* < or. *здравствуй* | *etik stokan vile v. etik stokanis* 'egy pohárért' | *sei,tsas* < or. *сейчасъ* | *zalaitni* < or. *желать* | *pos-vodž* 'мѣсто около моста' | *trepā* < or. *тропа* | *trepain te mun v. trepaed te mun* | *kamennaja (v. kamenaja) polata, V. kamennei polata* < or. *каменная полата* | *in bošt* 'не vég'. WICHMANN (St. 26) szerint: «Imperativ: 2. sg. I. U. in, V. Peč. S. L. P. en». Az AV. *in*, melyet Aikinóban is hallottam, nem az egyetlen sajátosság, a melyben ez a nyelvjárás a V. nyelvjárástól eltérve az udoraihoz közeledik.

2. *keže*. Az AV.-ban *e*, *i* előtt gyakran *k* vagy *t* felel meg V. *k*-nak. Vö. KALIMA 16; RAASONEN, FUF. II. 85; l. még FUCHS, KSz. XIV. 330—1 | *rabota*, V. *robota* < or. работа, робота | *mem* = *menim* | *lontini* = V. *lontini* | *zev jonain* v. *zev jona* | *skolko ugodno* < or. сколько угодно | *devel* < or. вдоволь, доволь | *nem*, V. *nem* 'вѣкъ' | *vermam vidēni tene nem* 'мы можемъ держать тебя до вѣка, всю жизнь' | *munim-že russicismus* 'пошли' (пойдѣмъ) értelmében | *rešišet* < or. рассчитать | *nasipnei* < or. насыпной | *raz* < or. разъ.

3. *pokmelittsini* < or. похмелиться | *blad* < or. блядь | *majittsini* < or. маяться | *kešglok* < or. кошелѣкъ | *kerelo'vna*, *korolo'vna* < королевна | *glavnei*, *traktir* < or. главный, трактирь | *patera* < фатера (l. KALIMA) | *traktiršišik* < or. трактирщикъ.

4. *šiniel* < or. шинель | *bagaz* < or. багажъ | *tšemedan*, V. *tšomodan* < or. чемоданъ | *nuždaittsini* < or. нуждаться | *kul* < or. куль 'gyékényzsák', *mešek* < or. мѣшокъ | *giž karis* (v. *gižjedis*), V. *gižjštis* (v. *gižjavni kutis*), L. *gižjebtis* (FROLOV) | *kruptsatka* < or. крупчатка | *trakal* 'тряхиваль' | *vorok*, V. *verek* < or. ворохъ | *sevtis* 'клялъ'.

5. *velema* 'оказывается' | *miianšinim*, V. *miianliš* | *nivnime*, V. *nivnimes* | *bidšama*, V. *bid-šama* (l. 9. mese 1.) | *banket* < or. банкетъ | *košta*, *košt* < or. коштъ | *po parje* = or. по парѣ | *tšukartni*, V. *tšukertni* (l. WICHM. FUF. XI. 199) | *iz gospod* < or. изъ господъ | *prinimajte* 'принимаетъ, соглашаетъ' | *ton-tsuŋni* < or. танцовать, тонцовать (l. KALIMA).

6. *šetin miian*, V. *šetin mianli*, *miianli* | *reštšerinka* < or. вечеринка | *věšeliťšini* < or. веселиться | *publikuŋni* < or. публиковать | *kojka* < or. койка | *ziředis* 'прижала' | *jobu vašu mat orosz trágár káromkodás* | *jetlalis*, V. *jetkalis*.

7. *šibede* 'приближаетъ къ себѣ' | *oz šibed* 'не принимаетъ' | *volšebni tša* < or. волшебница | *-nebud* < or. нибудь, небудь (KALIMA) | *doidjavni*, V. *doddjavni* | *tšektis ku tšarli* v. *ku tšares* | *postojaleťš* < or. постоялецъ | *mi možen* 'за какимъ дѣломъ'.

8. *volšebnei* < or. волшебный | *protož* 'иголка' | *pristañ* < or. пристань | *lakei* < or. лакей | *dla preštšenne* < or. для прощения | *kara'b*, *kara'ba* l. FOKOS 4.

9. *zagrañittšae* 'за границу' | *nagružitni* < or. нагрузить | *nerevitni* < or. норовить | *verma loni robotničen* 'могу быть работникомъ' | *razbojñitskei šaiika* v. *lok vojtir* 'gonosz emberek' | *okolitan* 'хочешь съ нами быть, тебѣ охота съ нами быть'.

10. *ostrov* < or. островъ | *grabitni* < or. грабить | *perveji* < or. первый | *as bertiš* (v. V. *as beras*) 'послѣ себя' | *vašilejes kolis* 'V.-t hagyta', *vašilei kolli* 'V. maradt' | *voi-vilas* (*voi-virlas*) 'на сѣверъ' | *pleñnik* < or. плѣнникъ.

11. *kenepalitisi* 'законопатили' | *zapas* < or. запасъ | *prikaz* < or. приказъ | *kitrei*, V. *kitrei*, *kitrei* < or. хитрый | *regeza* < or. рогоза (l. KALIMA) | *pakla* < or. пакля | *ponli pon i tui* 'собакъ собачья и дорога, собачье мѣсто' ('a kutya kutya-módra jár, kutyával kutyául kell bánni').

12. *dub* < or. дубъ | *dub geger gegertis* 'вокругъ дуба обошелъ' | *bes* < or. бѣсъ | *mittsisis* 'показался' | *kok-pela* 'хромой' | *saldatin varteni* 'въ солдатахъ бѣють' | *stal komandovat «na pravo» i «na levo» egész orosz mondat* | *koli* < or. коли | *kermás*, V. *termás* | *nagai közlöm szerint* 'egy madár neve', Áikinóban úgy magyarázták, hogy a *nagai ti,tsa* (< or. птица 'madár') valami 'хищная птица' ('ragadozó madár'), talán 'sas', Uzsztiszolszokban meg úgy mondotta az öreg Á. N. Popova, hogy a *nagaja ti,tsa* olyan madár, a mely nagy erdőkben él. | *vedra* < or. ведро (l. KALIMA).

13. *mazurik* < or. мазурикъ | *žulik* < or. жуликъ | *on vermi* második szem. általános alany | *žepiš*, V. *žepiš*, *žepjš* | *stoika* < or. стойка | *pašibe* < or. спасибо | *rebjata* < or. ребята | *sergekovka* < or. сороковка ('сороковая бочка; negyven vedrós hordó') | *vetlini* l. 6. mese l. | *pustei* < or. пустой | *kazarma* < or. казарма | *titimera* < or. кикимора (házi manó).

14. *kar vile* 'въ городъ' | *raznei tsveta ponar* 'разноцвѣт-ный фонарь' | *gegravni kazarmais* 'испугаться и подальше об-ходить казарму' | *polkovnik* < or. полковникъ.

15. *plen* < or. плѣнъ | *izbavitni* < or. избавить | *spašitni* < or. спасти (l. KALIMA). | *tšest* < or. честь | *prodolžeinije* < or. продолжение | *deležitis* 'доложилъ' | *šviti stav biden silen* 'свита всё у него есть' | *og verme névidimej....* 'не можемъ съ невидимой силой постоять въ царствѣ, не можемъ противостоять этой силѣ, бороться' (azt hiszi, hogy a kaszár-nyában a *titimera* háda, szellemek vannak) | *bít* < or. быть.

16. *kamanda* < or. команда | *ružje* < or. ружье | *nagaika* < or. нагайка | *kar kuža* 'по городу' | *pažedlisni, pažedlisni* 'сло-мали' | *matte*, V. *matke* 'матюгається, ругается' | *jokteni*, V. *jekteni* | *gospoda* < or. господа.

17. *vorota* < or. ворота | *voisko* < or. войско | *veritni* < or. вѣрить | *matros* < or. матросъ | *imenne* < or. именно.

18. *me nínem og kar kapitánes* 'én semmit se csinállok a kapitánynyal' (tkp. 'a kapitányt') vö. *votják kot-kinä murtlän kišnoäniz ulišáz Inmar taži karä* 'bárkivel, ki más feleségével él, Inmar így bánik el' (tkp. 'bárki.... előtt így tesz') MUNK. *VotjNépkHagy.* 135 | *med.... preidite* 'пусть сквозь мое войско пройде́тъ', tehát vesszőfutásra ítéli | *po razu* < or. по разу | *koris* 'пригласилъ' | *radovej*, V. *radevej* < or. рядовой.

16.

1. *važen olis-vilis gozja. gozjalen veli etik pi i etik niv. nim veli pilen zapeťšeńin. batšis kuli. kor-ke batse mededis. i mamis kuli. mamse vetťsedis, doidje pukťsedis. jarmanga matin veli. mededťsisni munni bazare. i zapeťšeńin šue: «pru, pru nin-e!»*

kupetš lokte terguťni das-kik velen. «ķež!» šue. «a kittše me ķeža? vev lok.» kupetš tšektis jetlavni tui-beke. jetlalisni tui-beke. «oi! — šue — karaul! mameges viisni!» kupetš vidlis, mam kulema. «oi! — šue — karaul! mame kulema! eti mame veli da kulema, kupetš viis!» kupetš šue: «jen mogiš, in javit! in gorzi! miťdtem kole, sije i šeta.» a zapeťšeńin šue: «men ningem oz kol.» — «na, me šeta tenid das-kik vev-doid tir tevar.»

zapeťšeńin boťtis das-kik vev-doid-tir tevar. i gorte muni zapeťšeńin. gorte muni, ovni pondis. tevar puktis pos-jile i

16.

1. Régen élt-volt egy házaspár. A házaspárnak egy fia és egy leánya volt. A fiúnak *zapeťšeńin* volt a neve. Az apja meghalt. Valamikor eltemette az apját. És meghalt az anyja. Az anyját szépen felöltöztette, szánba ültette. A közelben vásár volt. Elindultak a vásárba (menni). És *zapeťšeńin* mondja: «Pru, pru, nos! (tkp. 'pru, pru már-e,' azaz 'mész-e már,' így hajtja a lovát)».

Egy kereskedő jön árulni tizenkét lóval. «Térj ki!», mondja. «De hová térjek ki? A lovam rossz». A kereskedő (azt) parancsolta (neki), hogy tolja félre (a lovát, szánját) az út szélére. Az út szélére tolták. «Jaj! — mondja — segítség! Megölték az anyámat!» A kereskedő megnézte, az anya meghalt. «Jaj! — mondja — segítség! Az anyám meghalt. Egy anyám volt és (az) meghalt, a kereskedő megölte!» A kereskedő mondja: «Az Istenért! Ne jelents föl! Ne kiabálj! A mennyi kell, azt meg is adom». De *zapeťšeńin* mondja: «Nekem semmi se kell». — «Nesze, én tizenkét teli fuvar árút adok neked lovastul».

Zapeťšeńin tizenkét teli fuvar árút kapott lovastul. És hazament *zapeťšeńin*. Hazament, élni kezdett. Az árút a színbe

loji ozir zev. a suşed: «kiş ten taja vevjas lojini i tevar?» — «me — şue — mameş natşki da jaişe vuzavli da si-vile i şedi taja vevjas i deŋga i tevar.»

2. muŋikjas munini gorte. kodlen mam veli, viis, a kodlen mamis iz vev, i baba viis. «vot — şue — ti taje bazare nue da vuzavlini ponde. i taja jai vile şede deŋga i vev, i tevar şede. pukte — şue — daidje i kiskini ponde i munni. aşnid gorze: 'pru nin-e!'

munini bazare. bazare voişni. muŋik şue: «miş vuzalan?» — «mameş vii da jaişe vuzavla.» — «miş pe şorŋitan te taje? in-e jeimi?» i muked voişni. sişe-şe jualeni: «miş vuzalan?» — «mameş vii da jaişe vuzavla.» bara: «miş te şorŋitan?»

elva uđitisni munni gorte poliţaiş. gorte voişni. kodlen mam abu, kodlen baba abu. «a miş mi taje karam zapeţşeni-nes? vaje pe, ledţşedam vaş».

munini, pirisni zapeţşeni-la. patţşeriş kiskisni, ledţşe-

tette és nagyon gazdag lett. De a szomszédja (kérdi): «Honnan lettek neked ezek a lovaid és az árú?» — «Én — mondja — megöltem az anyámat és a húsát eladtam és azért (t. i. a húsért) jutottak (tkp. jutott) nekem ezek a lovak meg pénz és árú».

2. Az emberek hazamentek. A kinek anyja volt, megölte, a kinek meg anyja nem volt, a feleségét ölte meg. «Lám — mondja — ti vigyék ezt a vásárba és kezdjétek árusítani. És ezért a húsért kerül majd pénz meg ló, és árú kerül. Tegyétek — mondja — szánkóba és kezdjétek húzni és menni. Magatok kiáltásatok: 'pru, nos!'

Vásárba mentek. Odajöttek a vásárba. Egy ember mondja: «Mit adsz el?» — «Megöltem az anyámat és a húsát árusítom». — «Mit beszélsz te (tkp. mit beszélsz te illet)? Nem bolondultál meg?» És mások jöttek. Ugyanazt kérdezik: «Mit adsz el?» — «Az anyámat öltem meg és a húsát árusítom». Megint: «Mit beszélsz te?»

Alig bírtak hazamenni a rendőrségtől. Hazajöttek, az egyiknek (tkp. kinek) nincsen anyja, a másiknak (tkp. kinek) nincsen felesége. «De mit csinálunk mi ezzel a zapeţşenin-nal? Rajta, fojtsuk (tkp. eresszük le) a vízbe».

Mentek, bementek zapeţşenin-ért. A kemenczéről lehúzták,

disni va dore. kulle vurisni i kesjeni vag ledžni. «no bereg doriš kajas ber. a vaje kailini gorte pelisla da epasneila.»

eti eties iste, med medes iste. ne-kod oz mun etien. a vaje staven kailame!» kajisni staven.

sija pondis goržini: «o, sare pukteni da og pukši. me gad — šue —, kutšem suditiš me rešitiš!»

kupetš-pi lokte tergutni jarmanga vile para vela. sija kilis gorzem. «jamštšik, vetli vevte settše, miž taje gorže?» «miž — šue — te gorzan?» — «a vot, mene pukteni sare, da og pukši.» a kupetš-pi šue: «me — šue — pukša.» (puktasni regid!) «kuđži-ne mene puktasni sarad (sare)?» — «vot — šue — mene režed kullis i me tene vura kulle.»

sije kupetš-pi seiššas režedis i vuris kupetš-pies. «a te — šue — gorži: 'oi, sarad pukša i pukša'.»

3. bara kajis gorte para vela, luššeka. mužikjas ledššisni.

levitték a víz partjára. Gyékényzsákba varrták és a vízbe akarják bocsátani. «De a partról (a part mellől) vissza fog mászni (tkp. felmenni). De rajta, menjünk haza evezőért meg kormány-evezőért».

Az egyik az egyiket küldi, a másik a másikat küldi. Senki se megy egyedül. «Hát nosza, menjünk mindnyájan!» Mind (fel)mentek.

Ő kezdte kiabálni: «Ó, czárrá tesznek, de nem megyek (czárnak). Én nyomorult — mondja — micsoda bíró meg kormányzó vagyok!»

Egy kereskedő fia két lóval jön vásárra kereskedni. Ő meghallotta a kiabálást. «Kocsis, hajtsd oda a lovat, mit kiabál (tkp. mit kiabál ilyet)». «Mit — mondja — kiabálsz te?» — «Hát nézd, engem czárnak tesznek meg, de én nem leszek (czár)». A kereskedő fia meg mondja: «Én — mondja — leszek». (Megtesznek majd hamar!) «Hogyan tesznek meg engem czárnak?» — «Hát — mondja — engem fejts ki (vágj ki) a gyékényzsákból és én téged belevarrlak a gyékényzsákba».

A kereskedő fia rögtön kioldozta őt és (ő) belevarrta a kereskedő fiát. «Te meg — mondja — kiáltsad: 'Ó, megyek czárnak meg megyek!'»

3. Megint két lóval, fedett szánnal ment haza. Az embe-

«vot — šue — sare puktam tene!» a etja kupetš-pi gorze: «sarad pukša nin, pukša.» — «vot — šue — mi puktam tene regid sare!» i piže puktisni, va-šere vu.džedisni i šibitisni tirtem kulle bur-bur karis, va piris i veji.

mužikjas šorniteni: «kajam mi da dēnga i tevar i vevjas jukam sešša». pondisni kajni ešin uvti. i goredis zapeťšeńin: «kittše ti vetlinnid?» — «atte dīve — šue. ku.dži kajin vašid?» — «a men — šue — va-pidesšis šetisni para rev i povozka luťseka, biden keľkeľťsika.»

naja oz veritni sili. «lokte — šue — vidle.» vidlisni i rev inenne šedema va-pidesiš.

mužikjas šuišisni: «munam mi asiv. babajasli tšektam kulle vurlini, da vai le.džavni. setiš šede kik burei rev, luťseka povozkaa, keľkeľťsika.» biden ledťsedisni i vurlisni mužikjases. vae le.džalisni stav mužik eľiteg. eľik iz kol.

rek lejöttek. «Hát — mondják (tkp. mondja) — megteszünk téged czárnak!» Ez a kereskedő fia azonban kiáltja: «Már megyek czárnak, megyek». — «Nos — mondják — mi hamar megteszünk téged czárnak!» És csónakba tettek, a víz közepéig vitték át és beledobták. Az üres (ki nem töltött) gyékényszákba bugyborékolva behatolt a víz (tkp. bugyborékol, behatolt a víz) és elmerült.

Az emberek beszélnek: «Menjünk fel és osszuk föl aztán a pénzét, az árúját és a lovait». Föl akartak menni (tkp. elkezdtek fölmenni) az ablaka alatt (t. i. elhaladva). És zapeťšeńin kiáltotta: «Hol jártatok ti?» — «Csodák csodája! — mondják. Hogyan jöttél föl a vízből?» — «De nekem — mondja — a víz fenekéről két lovat meg fedett szánt adtak, mind csöngővel (tkp. csöngős)».

Ők nem hittek neki. «Jöjjetek — mondja — nézzétek meg». Megnézték. És csakugyan lova került a víz fenekéről.

Az emberek mondják: «Menjünk holnap mi. Az asszonyoknak meghagyjuk, hogy varrjanak be gyékényszákba és nosza bocsássanak le. Ott akad nekünk két sötétpej lovunk, fedett szánnal, csöngővel (tkp. szánú, csöngős)». Mind levitték és bevarrták a férjüket. A vízbe bocsátották a férjeket mind egytől egyig (tkp. egy nélkül). Egy se maradt.

babajas i šueni: «eni munam gorte, muziknim voasni kik burei vela, lutsška.» kajisni babajas. muzik abu volivlema gorte. i lun vidtšisni. iz voliv muzik. med lun vidtšisni, bara iz voliv. «miž karam ta-viln? etik muzik iz lo. vaje tšukarttšam da asše viame».

*tšukarttšisni babajas. muni'ni. pattšeriš kiskisni sije za-
pe'tšėnines. «te rezzeritin mianes!» katedisni vere i kertavlisni
pue gezjen i šert-tehjasen i deraen. a vartni nünemen. pu-tor
nünem abu. eli šue eties: «mun!», a med šue bara: «te mun!»
— «a muni'me staven!»*

*munini staven. za pe'tšėn in pondis gorzini: «oi — šue —
getraleni da og getrás. ku'tšem getir men kole, gadli!»*

*4. tet-pom-pi ledtšede pes velen. «a me — šue — getráša.
míla te on getrás? — tet-pom-pi šue. — me-pe getráša.» —
«getrásan-ke, raž mene.» no i ražis. «vot — šue — me tene*

Az asszonyok meg mondják: «Most menjünk haza, a férjeink majd jönnek két sötétpej lóval, fedett szánnal». Az asszonyok (haza) mentek. Férj nem jött haza. És vártak egy napig. Férj nem jött. Még egy (tkp. másik) napig vártak, megint nem jött. «Mit csinálunk ezzel? Egy férj se maradt meg (tkp. lett). Hadd gyűljünk össze és öljük meg őt magát».

Az asszonyok összejöttek. Elmentek. A kemenczéről lehúzták azt a *zape'tšėnint*. «Te tönkretettél minket!» Fölvitték az erdőbe és odakötözték egy fához kötéllal meg fonalmatringokkal meg vászonnal. De ütni nincs mivel (tkp. semmivel). Semmi eszköz (tkp. darab fa) sincsen. Az egyik az egyiknek (tkp. az egyiket) mondja: «Menj!», a másik meg megint (azt) mondja: «Te menj!» — «Menjünk hát mind!».

Elmentek mindnyájan. *Zape'tšėn*in kiáltani kezdte: «Ó — mondja — megházasítanak, de nem házasodom meg. Micsoda feleség kell nekem nyomorultnak!»

4. Egy mostohafiú (tkp. egy mostohaanyától való fiú) fát visz le lóval (azaz kocsin, szánon). «De én — mondja — meg-nősülök. Miért nem házasodol meg te? — mondja a mostoha-fiú —, én megházasodom». — «Ha megházasodol, szabadíts (oldozz) ki engem». Nos, ki is szabadította. «Lám — mondja —

kertala as mestae.» i *kertalis as mestaas.* «a te — *šue* — gorzi: 'getráša nín, getráša!'» a *zapeťšeńin* gortas muni. pes šedi i vev šedi bara.

voišni babajas. *elik* šete, varte juras, med bara. «vot mi getralam tene!» *kamedisni, vatškalisni* i kuli. «no pe, mi munam eni da tevar biden jukam.»

no *munini babajas* i *voišni ešin* ulas. «kittše ti vetlinnid, babajas?» — «vot — *šue* — kudž te tatiš minin?» — «a vot — *šue* — men vev šetisni.» — «no sešša mi nínem tene og verme karni. kudž kole, sidž i ov. rezzeritin te mianes. muzikjas iz lo·*elik.*»

5. kor ke *kupetš-pi* voiš korášni *zapeťšeńin* orde. taťšem *kupetš* né-ken abu ozir. *kupetš-pi* kore *pridannei* para vev-doíd-tir tevar. sija šetis *pridannei* nol' para vev-doíd-tir. seglišittšisni tšojes šetni. šeiťšas svadba vile tšukarttšisni. i una pondisni *juni-šoini.* kor-ke *koñtsittšis* svadba. *zapeťšeńin* *šue* tšojisli:

én a magam helyébe odakötözlek». És odakötözte a maga helyébe. «De te — mondja — kiáltxad: 'Megnösülök már, megnösülök!'» *Zapeťšeńin* meg hazament. Fája lett (tkp. akadt) meg lova lett megint.

Odajöttek az asszonyok. Az egyik a fejébe ad (egyet), üti, a másik szintén (tkp. megint). «Nos, majd adunk neked feleséget (tkp. megházásítunk téged)!» Ütötték, verték és meghalt. «Nos, menjünk most és osszuk szét az árúját mind».

Nos, elmentek az asszonyok és az ablaka alá jöttek. «Hol jártatok ti, asszonyok?» — «Hát — mondják (tkp. mondja) — hogyan szabadultál ki innen?» — «Hát — mondja — nekem lovat adtak». — «No, ezentúl semmit se tehetünk neked. A hogy tetszik (tkp. kell), úgy is élj. Te tönkretettél bennünket. Férjeink mind elpusztultak (tkp. a férjek egyik se lett, azaz egy se maradt meg)».

5. Egyszer egy kereskedő fia jött *zapeťšeńin*-hoz háztűznézni. Ilyen gazdag kereskedő sehol sincsen. A kereskedő fia hozománynak két teli fuvar árút kér lovastul. Ő hozománynak négy pár teli lovas fuvart adott. Megállapodtak, hogy odaadja a testvérét. Mindjárt összegyűltek lakodalomra. És sokat kezdték inni-enni. Valamikor vége lett a lakodalomnak. *Zapeťšeńin*

«vai — šue — me vetšša te mestag» vetššis sija. munini vešetš. dore vitškog. veni. tšaitšisni, piruiteni. «no pondam vodtędni perveji voi.» i vodtędini i munalini. pondis judšni baba: «men kole ortse vetłini ku. džašni.» — «a kudž — šue — me tene le. dža! te — šue — pišjan berti.» — «tšev — šue — me kudž pišja?» — «a vot — šue — ulis-kumin kozajas vijim. settše me tene le. dža.»

lamka jiliš le. džis. as mestaas šujis kozags. leptis koza, baba abu. asiv vodž tšetšisni. javitis: «menam baba pišjis.»

zapeťšėnin lokte. svat zdorovaitšis. «ken-ne — šue — itšmon-gozja?» — «tšev, svatilei, tšojid pišjema.» — «oi — šue — karau! javita. ełi tšoje veli da sije viinnid!» — «jen mogiš — šue — in javit! mi kole, sije i šeta», šue.

mijda zapeťšėnin šetis, dvoine ber šetisni zapeťšėninli. muni gortas. aťšis pondis getrašni. poplen veli kujim niv. muni pop orde korášni. med džela nivse lešędtšisni. «menam

mondja a testvérenek: «Hadd — mondja — öltözzem én fel tehelyetted». Felöltözött. A templomba mentek megesküdni. Megesküdtek, lakomáznak. «Nos, kezdjük (öket) lefektetni első éjjel». És lefektették és elmentek. Az asszony kezdett (kikérkedz- kedni: «Nekem ki kell mennem húgyozni». — «De hogy — mondja — eresszelek én téged! Te azután elfutsz». — «Hallgass — mondja —, hogy futnék én el!» — «De nézd — mondja — az alsó rekeszben kecskék vannak. Oda eresztelek én téged».

Egy húzókötélen leengedte. A maga helyébe (t. i. a húzó- kötéltre) egy kecskét dugott. Felhúzta a kecskét, nincs asszony. Reggel korán felkeltek. Jelentette: «Az én feleségem megszökött».

Zapeťšėnin jön. A nászapa üdvözlí. «Hát hol van — mondja — a fiatal házaspár (tkp. menyecske-pár)?» — «Hallgass, nászom, a testvéred megszökött». — «Jaj! — mondja — segítség! Följelentlek. Egy nőtestvérem volt és azt megöltétek!» — «Az Istenért — mondja —, ne jelents föl! A mi kell, azt meg is adom», mondja.

A mennyit zapeťšėnin adott, (azt) kétszeresen adták vissza zapeťšėninnek. Hazament. Maga készült megnősülni. A papnak három leánya volt. Elment a paphoz leánykérőbe. Megegyeztek,

biden vijim aslam, dēnga, tevar i biden, nīngm oz kov, tenad nīv kole semin. dawai svadba karni lešedtsam.» i pondisni svadba lešedni. kor-ke loktis svadbaen zape tšeñin. svadba vile loktis. pondisni sen piruītni. piruītisni i veñetš dore munini. veñitšaitšisni i piruītisni. eni vek oleni i vek terguītēni. — pom.

(hogy) a legkisebbik leányt (adják hozzá). «Nekem mindenem van magamnak, pénzem, árúm és minden, semmi se kell, csak a te leányod kell. Nosza állapodjunk meg, hogy lakodalmat csinálunk.» És kezdtek a lakodalomra készülni. Valamikor lakodalmas néppel jött *zape tšeñin*. Lakodalomra jött. Ott elkezdtek lakomázni. Lakomáztak és elmentek megesküdni. Megesküdtek és lakomáztak. Most (még) mindig élnek és mindig kereskednek. — Vége.

Jegyzetek: Ezt a mesét is az előbbi mese közlőjének Ivan D. Rogovnak előadása nyomán jegyeztem föl.

1. *mededis* 'захоронилъ, похоронилъ' | *vetšedis* 'принарядилъ въ хорошую одежду, хорошо одѣвалъ' | *pru, pru* így nógatják a lovat, mikor megindítják vagy gyorsabban akarnak hajtani | *jetlavni, V. jetkavni* 'столкнуть' | *karaw'l* < караулъ ('segítség!' tkr. 'ór!') | *vev-doid* 'запряженный, готовый возъ' (szán, fuvar az eléje befogott lóval együtt) | *pos-jile* 'на сарай' | *sused* < or. сусѣдъ (l. KALIMA).

2. *poli,tsa, V. peli,tsa, peli,tsa* < or. полиція | *vaje* 'давайте' | *grasnei* 'рулевое весло' | *kailame* 'сходимте', vö. WICHM. St. 25, FOKOS 15, 23. (Az -e természetesen nem alakkeveredésből magyarázandó, mintha *kailam* 'menjünk' < *kailē* 'menjetek' > *kailame*; vö. or. сходимте.) | *gad* < or. гадъ (á. é. 'худой человекъ') | *suditiš* 'судья' (< or. судить), *rešitiš* 'правитель' (< or. рѣшить) | *puktasni regid!* a mesélő megjegyzése. | *mī taje gorze* vö. ném. 'was schreit er das?'

3. *lu,tsék* < or. лучёкъ; *lu,tséka doid, lu,tséka povozka, lu,tsék* 'крытая повозка' | *bur-bur-karis* 'запла вода забурливъ, буля' (vö. votj. *bugl-bugl-karēnē* 'bugyborékolni (a víz)' MUNK. VotjSz. 132) | *vidtšisni, V. vidtšisni* | *viame, l. fönt* (2. alatt) *kailame* | *rezzeritni* < or. розорить | *pu-tor* 'кусокъ дерева; орудіе' | *eti šue etis* vö. *etis šue* FOKOS 55, *morta mortse šueni* FOKOS 133 | *munime l. munim-že* 15. mese 2.

4. *tet-pom-pi* 'отъ мачихи сынъ, пасынокъ'; *tet* < or. тётка (l. KALIMA); *pom* 'vég' (vö. V. *ponis* -tól, -től, l. FOKOS 47; vö. még WIED. *bat-pom* 'väterlich', *udž-pom dēnga* 'Arbeitslohn').

5. *končsittsini* < or. кончиться | *te mestag*, V. *te piddi* | *veñetš dore* 'подъ вѣнецъ, къ вѣнцу, вѣнчаться' | *berti* 'потомъ, послѣ' | *ulış-kum* 'нижній чуланъ (помѣщение)'; vö. *melni tša-viļis-kumas* 'въ верхнемъ чуланъ'; Fokos 122, 132. | *koza, keza* < or. коза | *lamka* < or. лямка; *zapečš. a kötél hurkába egy kecskét dugott.* | *svat* < or. свать | *lešedčšisni*, kiegészítendő: *si saje šetni* 'öhozzá adni'.

17.

1. *ole-vile kupetš. kupetšlen veli pi i va·n. i va·n medis gulđitni. i va·n šug*: «*vaj, bafe, para vev, drežkien i kučšaren.*» *kučšares šetis. mamis iz vev. tetis šetis bed. bedjīs pole všaķei nečšistei šila. i va·niš kučšarli šug*: «*vorotaīs pet da veškida pe mun.*» *lun-tir muni·ni i pemđini pondis. nalen nān iz vev. pola viļin bi ezje. bi viļin pert ešale. pertjin jāi puše. bi dorin nān-kud, nān i kik leška. i va·n kučšarišli šug*: «*tan-pe mi i šoītšam, šojam.*» *naja sen i šojisni i užisni.*

asiv vodž tšetšisni i bara vođže, a tarantas oz bergedni. bara muni·ni lun-tir. pemid bara loži. dom bara voīs i domin bia. domin suvtisni. dome pirisni. domin ne-kod abu. bi ezje.

17.

1. Él-van egy kereskedő. A kereskedőnek volt egy fia: Iván. Iván készült kalandra indulni (tkp. sétálni). Iván mondja: «Adj, atyám, két lovat hintóval meg kocsissal.» Adott (neki) kocsist. Anyja nem volt. Nagynénje egy botot adott (neki). (Attól) a bottól mindenféle gonosz szellem fél. Iván mondja a kocsisnak: «Hajts ki (tkp. menj ki) a kapun és menj egyenesen.» Egész nap mentek és sötétedni kezdett. Nekik nem volt kenyérük. A mezőn tűz ég. A tűz fölött egy üst lóg. Az üstben hús fő. A tűz mellett egy kenyeres kosár, kenyér és két kanál. Iván (így) szól a kocsishoz: «Itt pihenjünk meg, együnk.» Ők ottan ettek és megháltak.

Másnap korán fölkeltek és megint előre, a kocsijukat meg nem fordították vissza. Megint egy egész napig mentek. Megint sötét lett. Megint jött egy ház, és a ház ki van világítva (tkp. a házban tüzes, fényes). A háznál (tkp. házban) megálltak. Bementek a házba. A házban nincsen senki se. Tűz ég. Keres-

i va·n ku pe t s e s k e i s i n vi d z e d l a s . p a t s i n b a r a j a i p u e z e v g o s a . i s k a p s u l a l e n e b i d n a n - t i r a .

i v a · n s u e k u t s a r l i : « t e p e k i t t s e v o d a n ? » k u t s a r s u e : « m e p e p a t t s e r e v o d a . » i v a · n s u i s : « m e p e d z o d z - s e r e v o d a . » v o d a s i b e d b o s t a s . s e s s a n e t s i s t e i s i l a , b e s - p i a n , p e t e l e k s e n l e d t s e n i . s i j a b e d k u t e . s e s s a b e s - p i a n e s s t a v s e v i i s b e d j e n .

2. *a s i v g o r n i t s a e i v a · n p e t i i s e n k u j i m g o r t s u l a l e . i s e n k u j i m m o r t s u l a l e n i : e t i k s t a r i k , a r - k i z a n i v i s t a r u k a . d z a d z j i n g a r m o n i a . g a r m o n i a b o s t i s s i j a , v o r s n i p o n d i s . k u j i m n a n i s g o r t s i s t s e t t s i s n i i j e k t i n i p o n d i s n i .*

g a r m o n i a t u v j e e s e d i s . t u v j i n o r s . g a r m o n i a d z a d z j e p u k t i s . s t a r i k o r s b o s t i s , k u j i m i s v a t s k i s . k i k n a n i s , n i l a s t a r u k a a , g o r t j e b e r p i r i s n i .

b a r a s e s v o d z e m e d e d t s i s n i . b a r a s e t s e m - z e d o m v o i s , b a r a b i a . s e t t s e b a r a p i r i s n i . s e n i s t a r u k a o l e . « i v a · n , m e - p e t e n e d i r

kedőfi Iván körülnéz. A kemenczében megint nagyon zsíros hús fő. És egy puha kenyérrel teli szekrény áll (ott).

Iván mondja a kocsisnak: «Te hová fekszel le?» A kocsis mondja: «Én a kemenczére fekszem.» Iván (így) szól: «Én a padló közepére fekszem le.» Lefekszik és fogja a botot. Azután gonosz szellem, ördögfiak, ereszkednek le a mennyezet felől. Ő (kezében) tartja a botját. Azután az ördögfiakat mind megölte botjával.

2. Másnap Iván kiment a szobába és ott három koporsó áll. És ott három ember áll: egy öreg ember, egy húszéves leány és egy öreg asszony. A polczdeszkán egy harmonika van. Ő fogta a harmonikát, játszani kezdett (rajta). Azok mindhárman kiugrottak a koporsójukból és táncolni kezdtek.

A harmonikát egy szögére akasztotta. A szögön ostor van. A harmonikát letette a polczdeszkára. Az öreg fogta az ostort, háromszor megütötte (őket). Mindketten, a leány meg az öreg asszony, visszamentek a koporsójukba.

Onnan megint előre indultak. Megint ugyanolyan ház jött, megint világos (azaz: kivilágított ház). Oda megint bementek. Ott egy öreg asszony él. «Iván, én már régóta (tkp. sokáig)

nin vidtšiši, važen nin pe in lok. addžilin-pe, mei veli loktigad? kosav-pe ber sija domad. sija-pe meam niv. garmoňiate bošt da qrste-pe kriad bošt da starikse-pe nešav jona da tšun-kiťš kor.»

ber kosisni. sija sidž i kutas starikes nešavni. nešalis da nešalis, starik oz šet tšun-kiťš. sešša bara nešavni pondis. bara nešalis da nešalis, tšun-kiťš i šetis starik. niv i loktis i va·n kupe tšeskei sin dīne i šue: «vaj pe, mi munam.»

sešša bara kuťšarli i va·n tšektas vetlini vo dže ber sija domas mamis dīne. voisni ber staruka dīne. staruka šue: «mei-pe taja niv pidđi kole?» — «men pe bordja pás-kem kole ta pidđi, med pože lebavni.»

3. *sešša sarstvog voasni. settše staruka orde paterag pirasni. sen glavnei šenator kulema. telis nin berjeni, oz berjis ne-kod. i va·n šue: «men-pe oz-e pož tšetš sobráňnee pukšini šenatores berjini?» — «pože-pe», šuegi. sije glavnei šenatore berjisni, sar berin med idžide.*

vártalak, már rég nem jöttél. Láttad, mi volt, mikor jöttél (tkp. jöttedkor)? Fordulj vissza ehhez a házhoz (tkp. -ba). Az az én leányom. Fogd a harmonikát és vedd kezedbe az ostort és üsd az öreget erősen és kérd a gyűrűt.»

Visszafordultak. Ő úgy is kezdi az öreget ütni. Ütötte és ütötte, az öreg nem adja oda a gyűrűt. Erre megint ütni kezdte. Megint ütötte és ütötte, az öreg oda is adta a gyűrűt. A leány odajött Kereskedőfi Ivánhoz és mondja: «Nos hát, menjünk.»

Azután Iván megint parancsolja a kocsisnak, hogy tovább hajtson vissza abba a házba az anyához. Az öreg asszony mondja: «Mi kell (neked) ezért a leányért?» — «Nekem szárnyas ruha kell azért; hogy repülhessek (tkp. repülni lehessen).»

3. Azután egy országba jönnek. Ott (tkp. oda) egy öreg asszonyhoz mennek be kvártélyba. Ott a főszenátor meghalt. Már egy hónapja választanak, senkit se választanak meg. Iván mondja: «Nem lehet-e nekem is a gyűlésbe ülnöm szenátort választani?» — «Lehet», mondják. Őt választották meg főszenátornak, a cászár után legfőbbnek.

starukaid vištale: «sarlen-pe niv vijim, kiž vo-pe nin mu vile abu ledžlivlema. kujim dumsik pe vostrogin pukaleni, vištalemaš, mež kiž areu-pe pialas sija.»

glavnej šenator butulka vina boštas, lebalan päs-kem pästalas i sar-niv dinge lebas ritnas pemidlin. i lebas galdarež vile i pukšas niv dinge. niv petas i šue: «das-kik šin-pe tead. (sija mollasse šinmen šue.) nimid-pe mež tead?» — «vozdušnež-pe meam nimež.»

niles juktištas vinaen i šue: «mež-ne pe šoilivlan?» — «me pe šoilu.» — «a ulis-vomid ne pe mež šoilivle?» — «ninem pe oz,» šue. «me-pe verma verdni ulis-vomte,» sešša verdas vozdušnež ulis-vomse. «zev pe tai lešid silen šojemis. tšaste, džik pe volivli!» sija biž vož volivlini pondis.

4. med lung služanka sarevna dinge vošem tšasovvin kajis i šue: «mež-ne pe, sarevna, si dira užan?» sarevna služankali i vištale. «a tšimes vinaen juktalis, ulis-romes zev tšeskida verdis.»

Az öregasszony elmondja: «A czárnak van egy leánya. Már húsz éve nem engedte a földre. Három tanácsos börtönben ül, akik (azt) mondták, hogy az húsz éves korában (törvénytelen) gyereket fog szülni.»

A fősenátor egy üveg pálinkát vesz, felölti a szárnyas ruhát és a czár leányához repül este a sötétben. És fölrepül az erkélyre és leül a leány mellé. A leány kijön és mondja: «Neked tizenkét szemed van. (Ő a gombokat szemnek mondja.) Mi a te neved?» — «Az én nevem 'Légi'.»

A leányt megkínálja (tkp. megitatja) pálinkával és mondja: «Mit szoktál enni?» — «Én (csak) eszem.» — «Hát os tuum infernum mit szokott enni?» — «Semmit se,» mondja. «Én tudom os tuum infernum táplálni.» Erre a Légi táplálja os eius infernum. «Nagyon kellemes az ő étele. Gyakrabban gyere!» Ő minden éjjel kezdett jönni.

4. Másnap a szolgáló nyolez órakor fölment a czár leányához és mondja: «Miért (tkp. mit) alszol, czár leánya, olyan sokáig?» A czár leánya elmondja a szolgálónak: «Magamnak pálinkát adott inni (tkp. magamat pálinkával itatott meg), os meum infernum nagyon édesen etette.»

sešša olisni dai sarevna nebašni pondis. i džid-kinema loii. sluzanka mamisli vištalis: «nebaše nilid-pe.» (mu vile iz ledtšivli, a bordja paš-kema strejitis.) sešša sarli vištalisni: «nilid-pe nebaše.» sešša sar purt šetis, med pe paš-kemšis nol-pelesa tor vundas.

sešša sar-niv miškušis i vundas nol-pelesa tor. vozdušnei oz i geger-voli. sar asiv tsukartis stav na tsálhik-koidjases i vi džede, kodlen ruža paš-kemis. eli boked munis, miža mort ne-kod iz sur. med boked medis, glavnei šenatorlen i miškuis ruža. tor puktis; seš i velema. sešša sar bidenli šuiš: «eni mung.» šenatores i kolis. «te-pe, šenator, niles vai. te-pe i vinavat. miškuid-pe ruža.»

šenator sar-žatfen loii. sar veni tsajtis niles. sešša i a tsis sare voas. dumšikjases stavse le džas. «pravda-pe loii. mu kuža pe ig ledžli, a pialis.» sešša i va n sarked etlain ovni pondisni. — pom.

Azután éltek és a csár leánya viselős lett (tkp. terhessedni kezdett). Nagy hasú lett. A szolgáló jelentette az anyjának: «A leányod terhessedik.» (A földre nem ment le, de a szárnyas-ruhás tette azt.) Azután a csárnak jelentették: «A leányod terhessedik.» Erre a csár egy kést adott (a leányának), hogy (annak) a ruhájából egy négyszögletes darabot vágjon ki.

Azután a csár leánya a hátáról (tkp. hátából) ki is vág egy négyszögletes darabot. A Légi ezt nem is veszi észre. A csár másnap összehívja az összes főnökféleket (azaz előkelő tisztviselőket) és megnézi, (hogy) kinek lyukas a ruhája. Az egyik oldalon ment (végig), bűnös ember senki se akadt. A másik oldalon indult (végig), a főszénátornak a háta lyukas. Odatette a darabot, onnan (való) is volt. Erre a csár mindenkinek mondta: «Most menjetek.» A szenátort ott tartotta (tkp. hagyta). «Te, szenátor, vedd el a leányomat. Te vagy a bűnös. A hátad lyukas.»

A szenátor a csár veje lett. A csár megeskette a leányát. Azután ő maga lesz czárrá. A tanácsosokat mind (szabadon) bocsátja. «Igaz lett. A földre nem eresztettem, de (mégis) (törvénytelen) gyereket szült.» Azután Iván együtt kezdett élni a czárral. — Vége.

Jegyzetek: A mese közlője az öreg Михаилъ Ивановъ Бяковъ (zürjén nevén *rotško miš*) Aikino falvában (l. KSz. XIV. 208). Az öreg nagyon gyorsan beszélt, (ezért is alig egy-két helyen volt a hangsúly megjelölése lehetséges), úgyhogy többször kellett figyelmeztetnem, hogy lassabban beszéljen. E figyelmeztéseimet rendszeren a család egyik tagja, egy 14—15 éves fiú a következő kiáltásokkal tolmácsolta az öregnek: *tševli!* 'hallgass!' *inli!* 'még ne!' (vö. *in gorzi* 'ne kiabálj' 16. mese 1.), *mei?* 'micsoda'?

1. *drežki* < or. дрожки | *nečistei šila* < or. нечистый, сила ('нечистая сила') | *všakei* < or. всякий | *polo* < or. поле (többesz. поля) | *leška* < or. ложка | *tarantas* < or. тарантасъ | *iva'n kupe.tšeskei sin* < or. Иванъ купеческий сынъ | *petelek* < or. потолокъ.

2. *gorni.tša* < or. горница | *ar.kiža niv* 'лѣтъ двадцати двѣца' | *garmonia* < or. гармоника | *vetlini* 'погонять лошадей'.

3. *sarstvo, tsarstvo* < or. царство | *sobrańńe* < or. собраніе | *dumšik* < or. думщикъ | *vostrog* < or. острогъ | *butulka* < or. бутылка | *galđarei* < or. галерея | *vozdušnei* < or. воздушный | *ulis-vom* 'нижній ротъ' a membrum muliebre körülírása | *tšaste* < or. часто.

4. *služanka* < or. служанка | *sarevna* < or. царевна | *vošem tšaso'v* < or. восемь часовъ | *nebše* 'беременной стала' | *na.tšalnik* < or. начальникъ | *vinavat* < or. виноватый, виновать.

II. Sziszolai nyelvjárás.

18. *petuk da iz-ki.*

1. *ole-vile petuk. petuklen sarai doras iz-ki em. barińika izni voas. petuk piras kerkaas. barińika iz-kise pišjedas. šésša petuk petas — iz-kiis abi. vetšas da vetšas da vetas, iz-kise mirdđas. voas da bara sarai doras turjulas. šésša bara barińika izni voas.*

18. A kakas és a malomkö.

1. Él-van egy kakas. A kakasnak a szín mellett egy malomköve van. Egy úri nő jön örölni. A kakas bemegy a házba. Az asszony ellopja a malomkövet. Ezután kijön a kakas, — a malomköve nincs meg. Utána ered és üldözi és utóléri, elragadja a malomkövét. Megjön és megint a szín mellé erősíti oda. Azután megint jön az asszony örölni. A kakas bemegy.

petuk piras. bariņika bara iz-kise pišjēdas. petuk bara vetšas da vetas. iz-kise mirdādas. vajas da bara sarai doras tuvjalas.

bara koimēdiš bariņika voas izni. bara iz-ki pišjēdas. petuk vetšas da vetšas. oš panid šuras. ošlīs juvalas: «tenid bariņika ez panid šur?» — «ez.» — «ošaneļ, ošaneļ! on-e meniņ ruškue pīr?» — «pīra.»

petuk vetšas da vetšas. kejin panid šuras. «kejinaneļ, kejinaneļ! on-e menam ruškue pīr?» — «pīra.»

2. *petuk vetšas da vetšas. bariņikaleņ kerkais vois. kik ešīn kostas pukšas. «kekeru'kku! bariņika, vai iz-ki!» bariņika šuvas: «taje pe kole kartaad jertni.»*

šēša kartaas jertaniš. «oš da kejin, pete, stav messe šoje!»

askinas vidlanis, nemša mes abi. «tajes tai ne vev-stajaad kole jertni, med šuralanis da kulas.» aski naje tšēttšaniš da nemša vev abi. oš da kejin šojaniš. «tajes tai pe kole iž-gidad jertni,

Az asszony megint ellopja a malomkövét. A kakas megint üldözi és utóléri. Elragadja a malomkövét. (Vissza)hozza és megint a szín mellé erősíti oda.

Megint harmadszor jön az asszony örölni. Megint ellopja a malomkövet. A kakas üldözi meg üldözi. Szembe találkozik egy medvével (tkp. szembe akad egy medve). A medvétől kérdezi: «Nem találkoztál az asszonnyal?» — «Nem.» — «Medvécském, medvécském! Nem mész-e be a hasamba?» — «Bemegyek».

A kakas üldözi meg üldözi (az asszonyt). Szembe jön egy farkas. «Farkaskám, farkaskám! Nem mész-e be a hasamba?» — «Bemegyek.»

2. A kakas üldözi meg üldözi (az asszonyt). Jött az asszonynak a háza. Két ablak közé ül. «Kukorikú! Asszony, add ide a malomkövet! Az asszony azt mondja: «Ezt az istállóba kell behajtani.»

Erre behajtják az istállóba. «Medve és farkas, jöjjetek ki, egyétek meg a teheneket mind!»

Másnap megnézik, nincs ott semmiféle tehén. «Ezt bizony a lóistállóba kell bezárni, hadd rúgják meg, és haljon meg.» Másnap fölkelnek, és egy ló sincsen. A medve meg a farkas megették (tkp. megeszik). «Ezt bizony a juhakolba kell bezárni, hadd tapossák

med talalanis da kulas.» askinas tséttsanis da nemsá iz abi.
«tajes tai pe esmeše kole jertni, med pedas.»

esmesas jertanis. petuk suuas: «oš da kejin, pete, stav vase
jug!» askinas ledžsanis da nemsá va abi. «tajes tai pe kole i, džas-
stogjas piťskad kole jertni da eziñi!»

petukes jertanis. petuk suuas: «oš da kejin, pete, sitanjassid
vajaste le, džé.» oš da kejin vajasse le, džanis. askinas ledžsanis.
i, džas-stog abi softsem. petuk kajas da bariñika-kik-ešiiñ kostas
pukšas. «kikiru'kku! bariñika, vai iz-ki!» — «na, tsultem, teiš —
tale — on min.»

petuk kokištas iz-ki da munas. gni olenis-vilenis.

össze, és meghal.» Másnap fölkelnek, és egyáltalában nincsen juh.
«Ezt a kútba kell bezárni, hadd fulladjon meg.»

Bezárják a kútba. A kakas mondja: «Medve meg farkas,
jöjjetek ki, igyátok meg az egész vizet!» Másnap lemennek, és
nincs ott semmi víz. «Ezt bizony szalmakazalba kell bezárni és
felgújtani!»

A kakast (oda) bezárják. A kakas mondja: «Medve meg
farkas, jöjjetek ki, eresszétek ki a vizet a farotokból.» A medve
meg a farkas kieresztik a vizet. Másnap lemennek. A szalmakazal
nem égett el. A kakas fölmegey és az asszonynek két ablaka közé
ül. «Kukorikú! Asszony, add ide a malomkövet!» — «Nesze, bél-
nélküli, tetőled — úgy látszik — nem szabadul meg az ember.»

A kakas fölcsípi a malomkövet és elmegy. Most élnek-vannak.

Jegyzetek: Ezt a mesét Грива falvában (l. Fokos 114)
jegyezte föl Czember és «Петук да изки» cz. alatt közölte
orosz átírással, fordítás nélkül a már előbbi gyűjteményemben
(a 61. lapon) említett Komi мойдан кывъяс cz. kis füzetében. Az
ebből a füzetből való szövegeket természetesen nem Czembernek
az átírása szerint közlöm; ez t. i. sokszor nem pontos, gyakran
következetlen és sajtóhibáktól sem ment. A szövegeket uszťszí-
szolszki tartózkodásom alatt Czember kiejtése szerint írtam át (és
vele fordítottam le). Világos, hogy Czember, bár — mint már a
bevezetésben említettük — idejének nagy részét a Sziszola vidékén
tölti, vicsegdai születésű lévén, az eltérő alakok egy részét a
vicsegdai nyelvjárás szerint ejti. Így tehát ezekbe a szövegekbe
sziszolai alakok mellé vicsegdai alakok is kerültek (l. Fokos 2).

1. *bariñika* 'барыня' | *vetas* 'нагонить'; az orosz kiadásban sajtóhibával megint *vetšas* van | *tuvjalas* 'приколотить'.

2. *esiñ, ešñ, V. ešñ* | *kekeru'kku* v. *kikiru'kku* | *šéšša* v. *éšša*; az orosz kiadásban эся van. Füzetének előszavában erről a szóról Czember a következőket írja: *se tšem kivjas*: «сеся»... *šučeni una nogen*; *kodi šuče*: «сеся», *kodi* «съся», *kodi* «съэся». *me giža vek et-koda* — «сеся». *liđđini se tšem kivjas pože kodli ki,đži okota. ro tšen ved giženi že* «кого, его, одного», *a liđđeni*: «ково, ево, одново». 'Az olyan szavakat: сеся sokféleképpen mondják; ki «сеся» (*šéša*)-t mond, ki «съся» (*šéša*)-t, ki «съэся» (*šéšša*)-t. Én mindig egyféleképpen írom «сеся». Olvasni az olyan szavakat tetszés szerint lehet (tkp. kinek ahogy tetszik). Hiszen az oroszban is «кого, его, одного»-t írnak, de «ково, ево, одново»-t olvasnak.' *niemša 'совсѣмъ, не одной'* | *zuralanis* 'зашибуть' | *ešmes, ešmes, V. ešmes, jukmes* | *tšultem* 'безкишечный' (ругательно) | *tale* = *tidale* 'видно, должно быть'.

19. *tšoja-voka*.

1. *važen olis-vilis krěštānin. nalen velisni nil da pi. si-berin batīs kuli; regid i mamīs kuli. tšoja-voka i tšeten kolini. olmedtšisni kiken. mi nāñid veli, šojisni. kor-ke nāñid biri, a kinemid šumale. naja addživlisni, mi mamid piž vailivlis kumiš. munisni kume nāñ koršni, a kumiš nīnem ez šur, tolke etik ankitš-tuš šuri. medisni ber terkaš munnī, no tuž vīlad ankitš-tušte uškedisni. koršisni, koršisni, ez šur. pirisni terkaš, šoitēg i užisni. asilīn tšettšisni, bara koršni medisni ankitš-tuš. kor settše*

19. A testvérek (tkp. nővér-fivér).

1. Régen élt-volt egy parasztember. Nekik egy leányuk és egy fiuk volt. Azután meghalt az apjuk; csakhamar az anyjuk is meghalt. A testvérek kicsinyekül maradtak. Elkezdtek élni ketten. A mi kenyérük volt, megették. Egyszer elfogyott a kenyérük, ők meg éhesek. Ők látták volt, hogy az anyjuk lisztet hozogatott a magtárból. Elmentek a magtárba kenyeret keresni, azonban a magtárban semmit sem találtak (tkp. a magtárból semmi se akadt), csak egy borsószem akadt. Visszafelé indultak (tkp. indultak menni) a házba, de az úton leejtették a borsószemet. Keresték, keresték, nem került meg. Bementek a házba, és a nélkül hogy ettek volna, megháltak.

Reggel fölkeltek, megint elindultak a borsószemet meg-

voisni, ankitš-tušid tšuzema i bídmea jen-velte. naja ankitš-geriš kuža jen-velte kaini kutisni. kor voisni jen-veltas, ferka-tor em. ferkaad i pirisni, a seni šintem kožol iz pu-iz-kien. izas, izas da riz surttas. a naja tilk-tilk šerektasni, ki,dži tai poligen tšélád šeraleni, a kožol i kilas. «a kod-ke em tan». dava i timalasen koršni, ki,dži šintemjas koršeni. no naja oz šurni ti ule. geger-voasni da pirasni girjas. sije girjaste malalas, a pītšte oz vidli. oz i šurni. kožol ševžas i šuue: «periš pelidli pir kažittše.»

2. bara pukšas tšurka vilad i iz-ki medas bergedlini. ber-gedlas, bergedlas da riz surttas, a tšélád tilk-tilk šerektasni. kožol bara kilas, kod-ke em, izni dugdas, kutas malašni geger. malašas da bara oz šurni. skermas kožol aslas vile i šuue: «perišman da jeįman i pelid perjale».

bara pukše izni. (važen stav mortjas olisni as izemen, šojisni as izem nán.) kožol izas, izas da riz surttas. tšélád tilk-tilk

keresni. Amikor odajöttek, a borsószem (már) kinött és az égig nőtt fel. Ők a borsó szárán végig elkezdtek az égbe mászni. Amikor az égbe jutottak, (ott) egy kis házacska van. A házba be is mentek, ott meg egy vak kecskebak fából való malomkövel öröl. Öröl, öröl és hangosan durrant. Ők meg halkan vihognak, ahogyan a gyerekek nevetnek, mikor félnek, a kecskebak azonban meghallja: «De itt van valaki.» Nosza elkezdett tapogatódzva keresni, ahogyan a vakok keresnek. De ők nem kerülnek a keze alá. Észreveszik és bemennek a mozsárba. Ő megtapogatja a mozsarat, de a belsejét nem vizsgálja meg. Nem is találja meg őket (tkp. nem is kerülnek meg). A kecskebak kiköp és mondja: «Az öreg fül mindig képzelődik (mindig hall vmit)».

2. Megint leül a tuskóra és kezdi a malomkövet forgatni. Forgatja, forgatja és durrant egyet, a gyerekek meg halkan elnevetik magukat. A kecskebak megint hallja, valaki van (ott), abbahagyja az örlést, elkezd köröskörül tapogatódzni. Tapogatódzik és megint nem kerülnek meg. Megharagszik a kecskebak saját magára és mondja: «Megvénülsz és elveszted az eszedet, és a füled megcsal.»

Megint leül örölni. (Régen az emberek mind a maguk örölt-jén éltek, maguk örölte gabonát ettek.) A kecskebak öröl, öröl és eldurrantja magát. A gyerekek halkan vihognak. A kecskebak abba-

šerektasni. kožol dugdas izni i šuue: «kod-ke em.» koršni medas, gir-dorad kuttšišas i vokid šure kirimad kožolli. a tšojis berdni: «en veržed vokeše», a kožol radle, miš kiken. šuue: «ti kiken, mila en šiše? meamiš pišjini oz pož, ne-kod oz vermi».

3. šintem kožol tšellädes nušis patš dore. pa.tšis vog gor-šer vije. «pa.tšis vaimem, abu?» tšelläť šuueni: «gor-šer vijin».

kožol nän-pežalan zir bošte i šuue: «vode zir vilas, me tižanes pa.tše šuja». naja zir vile sultasni i kirimjasnas tšelaas pikšeni. kožol ziren kešje šuini, no oz vermi. kožol šuue: «en tadž, a vodni kole».

naja bergedťšasni mišnas i kuttšišasni kožolli jursias. kožol skermas, zir viliš tojštas i a.tšis vodas, šuue: «ta.dži kole». bišsen nužedťšas, kirimjas topedas, laňtas, a tšoja-voka zir voro-ped boťšasni i kožoles pa.tše šujasni. kožol šuue: «en mene šuje!» a tšelläť kožoles pa.tše šujisni, patš-vom tupkasni, po.tšen pikasni, dor gegerse šojen martasni.

hagyja az őrlést és mondja: «Valaki van (itt)». Elkezd keresni, belefogódzik a mozsár szélébe, és a fiútestvér a kecskebak kezébe kerül. A leánytestvér pedig (elkezd) sírni: «Ne bántsd a fivéremet», a kecskebak meg örül, hogy ketten (vannak). Mondja: «Ti ketten, miért nem feleltetek? Éntőlem nem lehet megszökni, senki se bír.»

3. A vak kecskebak a kemenczéhez vitte a gyerekeket. A kemenczébe rakott fa félig elégett. «A kemencze átfűlt, vagy sem?» A gyerekek mondják: «Félig.»

A kecskebak fogja a kenyérsütő lapátot és szól: «Feküdjetek rá a lapátra, én beleduglak benneteket a kemenczébe.» Ők ráállnak a lapátra és kezükkel nekitámaszkodnak a kemencze elejének. A kecskebak be akarja őket tuszkolni a lapáttal, de nem bírja. A kecskebak mondja: «Ne így, hanem le kell feküdnötök.»

Ők visszafelé (tkp. háttal) fordulnak és belekapaszkodnak a kecskebak hajába. A kecskebak megharagszik, lelöki (öket) a lapátról és maga fekszik rá, mondja: «Így kell.» Egészen kinyújtózkodik, kezét magához szorítja, megnyugszik (nyugodtan fekszik), a testvérek azonban nyelénél fogják a lapátot és beletuszkolják a kecskebakot a kemenczébe. A kecskebak mondja: «Ne tegyetek be engem!» A gyerekek azonban beletették a kecskebakot a kemenczébe, a kemencze nyílását elzárják, egy rúddal megtámasztják, (a kemencze ajtajának) szélét köröskörül agyaggal kenik be.

kožol paťšin dir mi-ke gorzas, a tšig tšellād mi šure so-
jasni-juasni i onme ušeni. kor sadmasni, paťšis va pete. naja va
ultad puktasni pelsa, vađd pelsaad sukmis. kor pelsaid tiris, pet-
kedisni kume. a ašnis ovmedťsisni kožol-ťerkain.

4. mijetš dir olisni, kod tede, a etikiš vokid petis kume i
dir ez pir. tšojd šuue: «mii-ne dir oz pir, petala, vidla.» pe-
talas, vidlas, a vok piddi iđžid šera mež kumin. sije petema da
kožol-goste tšuništema i mež loema. tšoi šuue: «mii-ne lojin?!»
mež veske kesje šuni, a petis «ba.»

tšoi pondis berdni. berdis, berdis i etnas olmedťsis, a mežes
šobdi-jertede šujis, sen verde, a kerkain etnas ole. kor-ke, mem
regid vištalni, a kiťšem-ke tom mort vois i etlain olmedťsisni i
bura kutisni olni gozja, meda medes jona raděitisni. lunnas etikiš
vetle pes kernalni, a medis gort-ole. kiđž vere munas, sek lokte
šiš-getir gort-oliš dine. etikiš i medis, a koimedis voasni kiken,

A kecskebak a kemenczében sokáig kiabál valamit, az éhes
gyerekek meg esznek-isznak, a mit találnak, és álomba merülnek.
A mikor fölébrednek, a kemenczéből víz jön ki. Ők a víz alá
egy kádat tesznek, a víz a kádban megسűrűsödött. A mikor a
kád megtelt, kivitték a magtárba, ők maguk meg elkezdtek élni
a kecskebak házában.

4. Mennyi ideig éltek, ki tudja, de egyszer a fiútestvér ki-
ment a magtárba és sokáig nem jött be. A leánytestvér mondja:
«Ugyan mit nem jön be sokáig, kimegyek, megnézem.» Kimegy,
megnézi, hát a fiútestvére helyett egy nagy tarka kos van a mag-
tárban. Az (a fiútestvér) kiment és megkóstoilta az újjával a kecske-
bak zsírját és kossá lett. A leánytestvér mondja: «Mivé lettél?!»
A kos szeretne szólni, de csak «bé» jött ki (a száján).

A leánytestvér elkezdett sírni. Sírt, sírt és egyedül kezdett
élni, a kost meg a búzahambárba tette, ott eteti, a házban
meg egyedül él. Valamikor, énnekem elbeszélmem gyorsan megy
(tkp. nekem elmondani hamar), hát jött valami fiatal ember és
együtt kezdtek élni és jól kezdtek élni mint házaspár, egymást
nagyon szerették. Nappal az egyik fát vágni jár, a másik meg
otthon marad. A mint (a férj) az erdőbe megy, akkor egy
csavargó felesége jön az otthon ülőhöz. Egyszer és másodszor,
harmadszor azonban ketten jönnek, megfogják a feleséget és

kutasni getirse da kertalasni i vaę sújasni. a šiř-getir aşıřis nilse kołas i aşıřis munas.

5. ritin veres voas gorte, jona muđđema. kor kutasni řoiņi, řuęę getirisli: «mıla ne tenad kilid tşukla?» — «me ta-lun pa-tşis peř jel paņiřti i kil sottşis.»

voi użasni, asilin tşettşasni, veres bara vere mune. a šiř-getir lokte nil dore i řuęę nilli: «te bura ol, me tene bura inđi. a mıla-ke jona meřid bakse? en-emei verd, juktal?» — «me eřke verdi i juktali, oz řoi, oz ju, a bakse, tidale gařtem tşoiřid. pira da mene lukale.» — «te vot miĵ vetř. veresid voas da tşektĵ natřkini, řu: 'mem jona kole meř-jai, nomsařa'. te i minan. a eni boř da petked đidad. berti veresid voas da řu: 'meřid pe řobdite jona talale i me petkedi đide. med veřke oz omeltři, kole natřkini?。」

6. šiř-getir ritja vilin gorte munis, a veres veriř gorte voę. kerka dore matedře i kilę, jona meř bakse đidin. sultas i řenęę:

megkötözik és a folyóba (tkp. vízbe) teszik. A csavargó felesége meg ott hagyja a saját leányát és maga elmegy.

5. Este hazajön a férj, nagyon elfáradt. A mikor elkezdenek enni, (így) szól a feleségéhez: «Miért beszélsz érthetetlenül (tkp. ugyan miért ferde a nyelved)?» — «Én ma egy kanál forró tejet ittam a kemenczéből és megégettem a nyelvemet (tkp. megégett a nyelvem).»

Éjjel meghálnak, reggel fölkelnek, a férj megint az erdőbe megy. A csavargó felesége meg odajön a leányhoz és mondja a leánynak: «Te élj jól, én téged jól elhelyeztelek. De miért béget a kosod (oly) erősen? Talán nem etetted, itattad?» — «Én etettem meg itattam volna, (de) nem eszik, nem iszik, hanem béget, úgy látszik bánkódik a nővére után. Bemegyek és ő döfköd engem.» — «Nézd, te mit tégy. Megjön a férjed és mondd meg neki, hogy vágja le, mondjad: 'Nekem nagyon kell koshús, megkívántam (mint a terhes asszony).' Te meg is szabadulsz (tőle). Most azonban fogjad és vidd ki a juhakolba. Azután megjön a férjed és mondjad: 'A kos nagyon összetapossa a búzát, és én kivittem a juhakolba. Nehogy lefogyjon, le kell vágni?。」

6. A csavargó felesége estefelé hazament, a férj még hazajön az erdőből. A házhoz közeledik és hallja, a kos nagyon béget a juhakolban. Megáll és csodálkozik: «Mi lett ma az én

«*mi menam getirli ta-lun loema, mezes dide šujema. a tšis veli šuue: 'mežis menam vok'. mijis-ke jona skermema, tidale, abi i verdema-juktalema, jona bakse.*» *kerkae pire, a getir etik tor šibite, med tor kišid uškede, jona skerale, šuue: 'ninem puni, tšig olame, a mezes tšegede, naškini oz lišt.*»

veres vi.džede, mi telkis getirlen vošema, ninem oz šu i vodas užni. kor-ke asilin tšettše, boštas purt, zudjale, mež naškini. i getir tšettše, šuue veresli: 'bobe! mežte naški i em! menam jona du' pete mež-jai vilas, me nomsása.»

7. *gozja peteni mež naškini, a mež mort-moz šuue: 'mene ta-lun en-na naške, mene ledžle, velnei svet vi.džedla, vež turun jirišta, mi tša vase juišta.*»

vežen petas i munas kittsi-ke. naja gozja kok-tui kuža vetšasni i mezes addžasni: va-doriš pelsa lukale. getiris šuue: 'lok, bergedžsam gorte, med lukalas, ritnas voas gorte.' a veresis kotertas pelsa doras, asikse tšeren setas, pelsaid tišše, a piškias

feleségemmel (tkp.-nek), a kost a juhakolba zárta. Ő maga mondogatta: 'A kos az én fiútestvérem'. Valamiért nagyon megharagudott, úgy látszik, nem is etette-itatta, nagyon béget.» Beimegy a házba, az asszony meg az egyik holmit ledobja, a másik holmit kiejti a kezéből, nagyon haragszik, mondja: «Nincs mit főzni, éhesen élünk, de a kost hizlalja, nem meri levágni.»

A férj látja, hogy feleségének elment (tkp. elveszett) az esze, nem szól semmit se és lefekszik aludni. Valamikor reggel fölkel, egy kést fog, köszörüli, hogy levágja (tkp. levágni) a kost. A felesége is fölkel, mondja a férjének: «Drágám! Vágd le a kost, és megvan! Nekem nagyon folyik a nyálam koshúsra, én nagyon megkíyántam.»

7. A házaspár kimegy a kost levágni, a kos azonban ember módjára szól: «Még ma ne öljetek meg engem, eresszettek el engem, megnézem a szabad világot, zöld fűvet tépek, szép vízből iszom kicsit.»

Közbül kimegy és megy valahová. Ők ketten (tkp. ők, a házaspár) nyomon követik és látják a kost: a folyó mellett egy hordót döfköd. A felesége mondja: «Gyere, térjünk haza, hadd döfködj, este hazajön.» A férj azonban odaszalad a hordóhoz, fejszével levágja az abroncsát, a hordó szétesik, a belsejében

aslas getiris vek-na lovja. veres povzas. kor getiris vistalas, velis geger-voas, mi siliš getires vežema šiš-getir. šiš-getirliš nilse kutisni da kertalisni titem tsan-beže, tsanli kokas inme i jondžika tsuže, sejšema tsužas, bidsen lijasid torjalas.

8. aski asilin šiš-getir sija tujed nil orde medas. tui vilis šure etik kok-pel. «taje keť nua nileli kokoluka vilas.» a kokis šuue: «taje ved menam tsož kok-juranej.» šiš-getir kilas sejšem kiljas, bokas šelištas: «u! tsudittše, kaštittše!»

bara vo, dže mune. etik tiis šure. «taje keť nileli nua kuran vilas.» a tiis šuue: «taje ved menam tsož ti-podanej.» šiš-getir bara šelištas: «u! tsudittše, kaštittše!»

bara medas. ne-ile munas i jur-tšaais šure. «taje keť nileli nua šid-bekar vilas.» a jur-tšaša šuue: «taje ved menam jur-tšašaanej.» šiš-getir kile sejšem kiljas i šelište: «u! tsudittše, kaštittše!»

meg az ő felesége még mindig él (tkp. eleven). A férj megjed. A mikor a felesége elbeszéli, csak akkor érti meg, hogy az ő feleségét kicserélte a csavargó felesége. A csavargó feleségének a leányát megfogták és odakötötték egy még be nem fogott csikó farkához, odaütődik a csikó lábához és (ez) erősen (tkp. erősebben) kirúg, úgy megrúgja, az összes csontjai szétválnak.

8. Másnap reggel a csavargó felesége azon az úton leányához indul. Az úton talál egy féllábat. «Ezt akár elviszem a leányomnak szénvonónak.» A láb azonban mondja: «Hiszen ez az én fürge lábfejecském.» A csavargó felesége hallja ezeket a (tkp. az ilyen) szavakat, félre köp: «Juj! Képzelnéd, rémeket látok!»

Megint előre megy. Az egyik kezét találja. «Ezt elviszem akár a leányomnak gereblyének.» De a kéz (így) szól: «Hiszen ez az én fürge kezecském.» A csavargó felesége megint kiköp: «Juj! Képzelnéd, rémeket látok!»

Megint elindul. Nem megy messzire és a koponyát találja. «Ezt elviszem akár a leányomnak leveses csészének.» De a koponya mondja: «Hiszen ez az én koponyácskám.» A csavargó felesége hallja ezeket (tkp. az ilyen) szavakat és kiköp: «Juj! Képzelnéd, rémeket látok.»

bara medis i vojis terka dore. kirimas vaje ti, kok da jur-
tsaša. terkae pire i pirig kosti kutasni da bara kertalasni titem
tsán-beže i sija-že tui kuža veskedasni.

si-berin šiš-getires oz hin killini, mi siked loe, i titem tsán
oz bergedtsi. a naja gozja i mež eni oleni-vileni, tsak-tšinen tšj-
nášeni i šir-bien biášeni. me esken eg addžil, da mukedis vištalenj.

Megint elindult és odaért a házhoz. Kezében hozza a kezet,
lábat és koponyát. Bemegy a házba és mialatt bemegy, meg-
fogják és szintén (tkp. megint) odakötik egy még be nem fogott
csikó farkához és ugyanazon az úton indítják el.

Azután már nem hallják a csavargó feleségét, (hogy) mi
történik vele, és a még be nem fogott csikó nem tér vissza.
Ők meg, a házaspár és a kos, most élnek-vannak, gomba-füsttel
füstölnek és egér-tűzzel gyújtogatnak. Én nem láttam ugyan,
de mások beszélnek.

Jegyzetek: Ezt a mesét egy Кибра falvából való ember
jegyezte föl Объячево falvában és így közölte Czemberrel.
(Кибра a sziszolai nyelvjárásterülethez tartozik, míg Объя-
чево Кибра-tól délre a Luza folyó mellett fekszik). A mesé-
ben rendszeren l-s alakokat látunk, azonban v-s alakkal is talál-
kozunk (ovmedtsisni 3). Éppígy nem következetes az e, i előtt
a t (l. a 15. meséhez tartozó jegyzeteket) használata (pl. terkae
1, kerkajn 4). A mesét Czember Чоя-вока cz. alatt közölte Коми
мойдан кывъяс cz. füzetében (11—14. l.).

1. náñid, kinemid, tamid 2. szem. determinatio | tsužema
i bidmeta 'зародилась и выросла' | geris 'стебель' | pu-iz-kien
'деревяннымъ жерновомъ' | riz surttas 'со звукомъ riz! пер-
нетъ' | tilk-tilk a visszafojtott halk vihogást utánozza | pir ka-
žittše 'все кажется'.

2. tsurka < or. чурка | kirimad 2. szem. determinatio.

3. pa.tšis voe gor-šer vije 'въ печкѣ дрова сгорѣли на
половину, истопилась на половину (a kemenczébe rakott fa
félíg elégett)', viszont gor-tir 'a kemenczébe egyszerre rakott
összes fa': efik gor-tir lomtisni 'разъ дрова положили въ пол-
ную печку' (vö. or. печь 'kemencze, . . . ; egy égetés, egy
kemencze, egy sütet (mennyt egyszerre beteszek a kemenczébe)'
МІТРАК, Orosz—magyar szótár) | tsela < or. чело ('передняя
часть печи') | bergedtsasni mišnas 'перевернутся задомъ' | pelša
'кадка, ушатъ'.

4. *mi-jetš dir* 'на сколько долго, сколько долго'; *vö. mi-jetš mintin?* 'mennyt fizettél?' | *šobdi-jertede* 'къ пшеничному закрому' | *šiš* 'бѣглый, бродяга'.

5. *pañišti* 'хлебнула; *kanalaztam, hörpintettem* | *bura indi* (*indi*, l. Fokos 132) 'на хорошее мѣсто помѣстила, указала тебѣ хор. мѣсто' | *nomsása* 'особенно захотѣлось, какъ будто забеременѣла' | *did* (*V. gid*) 'овчарня' (*A g: d viszonyához vö. a k: t viszonyát*).

7. *velnei svet* < *or.* вольный свѣтъ | *vežen petas* 'между ними выйдетъ' *vö. vežen ložisni* 'kikerülték egymást, nem találkoztak' | *kittši-ke* a *V. nyelvjárásban* is előfordul | *vežema* 'оборотила, замѣнила' l. Fuchs, KSz. XII. 257—8 | *titem tsaiñ* 'неѣзженный, неѣзжалый жеребецъ' (*vö. magy. nem kezes*) | *lijasid torj alas* 'кости разсыплются, отдѣлились'.

8. *tsudittše, kaštittše* 'чудится, кажется, мерещится' | *jur-tsāša* 'головная чаша, чашка' | *tsak-tšingen tšindšeni i šir-bien biāšeni* 'грибнымъ дымомъ дымается и мышинымъ огнемъ зажигаютъ'.

20. *vit tšoja-voka.*

1. *važen olis-vilis gozja. nalen veli nol' pi da eti niv. mamis-batšis kulini. mamse patš-vodž ulas džebiniš. batšis kuli, iz-ki ulas džebiniš. šésša nija meded'tšiniš tuje. muniniš, eziš-kidž loktis. «me-pe tattše, musa so,tšei, musa vokjas, kaja», šuiš i,džid vok. sije settše kajis. ezište le,džis, le,džis. ledžšini kutis, šer-vijas voiš, šésša šibdis. šésša gorziniš, gorziniš. šésša sijes kolaniš.*

munasni vo,dže. zarñi-kidž loktas. med vok kutas šuni: «me-pe tattše kaila, zarñise le,džišta.» i,tšet vokjas da sotš šuasni:

20. Az öt testvér.

1. Régen élt-volt egy házaspár. Nekik négy fiuk és egy leányuk volt. A szülők meghaltak. Az anyjukat a kemenetze eleje alá temették. Az apjuk meghalt, egy malomkő alá temették. Azután ők útnak indultak. Mentek, egy ezüst nyírfa jött. «Én ide, kedves húgom, kedves öcséim, fölmászok», mondta a legidősbik (tkp. nagy) fiútestvér. Ő fölmászott oda. Az ezüstöt lebocsátotta, leeresztette. Le kezdett ereszkedni, a közepéig jutott, azután ott ragadt. Azután jajgattak, jajgattak. Azután otthagyják.

Előre mennek. Egy arany nyírfa jön. A második fiútestvér kezdi mondani: «Én ide fölmászok, leeresztem az aranyát.»

«en kai, šibdan.» bara nali iđžiddžik vok šuas: «me-pe ved abu iđžid vokid-kod, me-pe ur-kod topid, piš-kod tsož.» sije šéšša kajas, zarni leđžas, leđžas. ledžšini kutas da bara šibdas. šéšša bara gorzanis, gorzanis da kolanis.

munanis, munanis, žemtšug-kidž loktas. kajas kožmed vokid. žemtšug leđžas, leđžas. ledžšini kutas, šer-vijas ledžžas, šibdas. šéšša kolanis so tša-voka kiken.

2. šéšša munanis, munanis, voas vel-kok-tui. «me táš, musa so tše, juua.» — «en ju. vele peran, mene tšuzjalan.» i tšet vok kivzas, oz ju. šéšša bara munanis da munanis; meš-kok-tui loktas. bara kutas vokis šuni: «me táš, musa so tše, juua.» — «en ju. mese peran da mene lukalan.»

šéšša munanis da munanis da porš-kok-tui loktas. bara i tšet vok šuas: «me táš juua.» — «en ju. porše peran da mene i tškan (nirjalan).» šéšša bara munanis da munanis da mež-kok-tui voas.

Az öcsesei és a leánytestvér mondják: «Ne mássz föl, ott ragadsz.» Megint mondja nekik a bátyjuk (tkp. az idősebb fiútestvérük): «Hiszen én nem vagyok olyan, mint a bátyánk (tkp. az idősebb fiútestvér), én (olyan) ügyes (tkp. kemény) vagyok, mint a mókus, fürge vagyok mint a bolha.» Ő azután fölmászik, lebocsát, lebocsát aranyat. Kezd leereszkedni és megint odaragad. Azután megint jajgatnak, jajgatnak és ott hagyják.

Mennek, mennek, egy gyöngynyírfa jön. Fölmászik a harmadik fiútestvér. Lebocsát, lebocsát gyöngyöt. Kezd leereszkedni, a közepéig ereszkedik le, ottragad. Azután ketten maradnak (csak) testvérek.

2. Azután mennek, mennek, egy ló lába-nyoma jön. «Én, kedves húgom, innen iszom.» — «Ne igyál. Lóvá változol, engem megrugdalsz.» A testvére szót fogad, nem iszik. Azután megint mennek meg mennek; egy tehén lába-nyoma jön. Megint kezdi a testvére mondani: «Én innen, kedves húgom, iszom.» — «Ne igyál. Tehénné változol és engem megöklelsz.»

Azután mennek meg mennek, és egy disznó lába-nyoma jön. Megint mondja a legkisebbik fiútestvér: «Én innen iszom.» — «Ne igyál! Disznóvá változol és engem megvágysz (a fogaddal, összeturkálsz az orroddal).» Azután megint mennek meg mennek,

i,ťšet vokli zev řin juni kutis kovni. oz řin soťsliť juyav, da řuyas, da zarniia-řura meže peras.

3. *řěřša vo,dže munaniť da zev i,džiđ, zev bur kerka voas. i,ťšet soťs mežked pirasni pos-vo,džas, řřan ulę pukaťsni. řěřša i,ťšet soťs řivni kutas :*

*«džiľi-velľ, sar-piianjasei!
tije ved kar-džiľnad džiľľasanniđ
da řižim kar viti mune.
řevk meťřnad (maťřnad) meťřľasanniđ
da řižim viťsko vilti mune.
meiam ved řol vok velľ. řti vok ez kol.
řti vok menam eziť-kidđže řibdi,
međ vok menam zarni-kidđže řibdis,
koimeđ vok menam žemťřug-kidđže řibdis,
řoleđ vok menam zarniia-řura meže peris.»*

sar-piianjas džiľľasaniť, maťřľasaniť dugdiťni, mi,ťřa řilan-kiv kutisni kivzini. oz ředni, kodi kiten ta,ťřem mi,ťřaa řile.

és egy kos lába-nyoma jön. A legkisebbik fiútestvér már nagyon szomjas volt (tkp. a testvérenek már nagyon kezdett inni kelleni). Már nem kérdezi meg a leánytestvérétől és iszik, és aranyszarvú kossá változik át.

3. Azután előre mennek és egy nagyon nagy, nagyon szép ház jön. A kis leánytestvér és a kos (tkp. a kossal) bemennek a pitvarba, egy kád alá ülnek. Azután a kis leánytestvér énekelni kezdte:

*«džiľi-velľ, czárfiain!
Ti kar-džiľ-ľyal dobálództok
és (az) hét «város» fölött megy el.
Selyemlabdával labdáztok
és (az) hét templom fölött megy el.
Nekem négy fiútestvérem volt. Egy fiútestvérem se maradt.
Egyik bátyám az ezüst nyírfához ragadt,
másik bátyám az arany nyírfához ragadt,
harmadik bátyám a gyöngynyírfához ragadt,
negyedik testvérem aranyszarvú kossá változott.»*

A czár fiai abbahagyták a džiľ-dobálást, a labdázást, a szép énekszót kezdték hallgatni. Nem tudják, ki hol dalol ilyen

as kostanis šuasni: «vaje mi taje šilišše korsiame. kodli šure, šili getir loe.»

koršanis, koršanis, oz šur. med voį bara kutas niv šicni. bara koršanis, koršanis, oz šur. koįmed voįnas iťšet vokisli i šuras. šėsša naje getrašanis nivked i olmedťasni, a mežes šobdi-jerted dore jertanis.

szépen. Maguk közt mondják: «Rajta, keressük ezt a dalolót. A ki megtalálja, annak lesz a felesége.»

Keresik, keresik, nem kerül meg. Másik éjjel megint kezd a leány énekelni. Megint keresik, keresik, nem találják meg. Harmadik éjjel a legkisebbik testvér meg is találja. Azután összeházasodnak ő meg a leány (tkp. ők a leánynyal) és elkezdnek élni, a kost meg a búzahambárhoz hajtják.

Jegyzetek: A mese első és harmadik része nagyon hasonlít a SZAVVAITOVtól (l. SZAVV. nyelv. 141 és UF. II. 41) és LUTKINTól (LUTK. II. 167, SUS. Aik. X. 31) közölt meséhez. A mesét egy Грива falvából (l. a 18. mese jegyzeteit) való aszszony közölte CZEMBERREL.

1. *topid* 'плотный, крѣпкій, ловкій.'

2. *itškan* 'скосишь бивнями' | *nirjalan* 'разроешь носомъ, забодаешь.'

3. *džuli-veli* jelentését nem tudták megmondani | *kar-džolnad džollášannid* (CZEMBERNÉL *dželjašannid*; LUTK. *dželjašeni*); a játékhoz vö. UF. II. 43, LUTKIN-WICHMANN: SUS. Aik. X. 76. LUTKIN szerint a *džol, džul* 'деревяшка для игры', *džoljašni* 'играть въ городки, въ деревяшки'; WIEDEMANN szerint is *džol* 'Klöppel, Hölzchen (zum Spiel)', *džölašny* '... = *karjašny*'. Az én följegyzéseim szerint azonban *džol* 'шаръ, круглое (golyó, gömbölyű dolog)', *džollášni* = *šarjašni* 'шаромъ играть'; *džol-lášannid* 'шаромъ бросается'. Az idézett mesében is így fordít LUTKIN: 'играють шарами'. A *kar-džol* kifejezés azonban mégis a 'városdit játszani (играть въ городки)' jelentést látszik igazolni. | *matš*, Szisz. *metš matš* < or. мячъ | *džollášan-iniš*, *matšášan-iniš* vö. FOKOS 12—13.

21. *guśáśís jemel jilís.*

1. *važen olisni-vilisni peris starik gozja. nalen veli kujim pi. naje olisni, olisni i jona perismini kutisni, a pijan jonmini. bat i kutis suni pijanli: «me perismi i regid kula i tiiianli stalis kole i menim tedni kole, kodi kutšem u.džen kutas kinemse verdni i kodli olem požas kolni.»*

bat najes nujis vere. nolledlis, nolledlis vered. i.džid pi etiklae sultis, zel kiddža ing i šuni kutis: «vot — šuvas — bat! etije mestae jona nan kutas kaini, kor tajes keralan da sotan i settše ke.džan.» bat sijes jona oškis i šujis, mi «te loyan nan-u.džališ.»

*šéśša mededšisni bara vo.dže. munisni munisni vered i vo-
jisni zel mišša jag vile, šor dore. settše med pi bara sultis i šuni
kutis: «vot — šuvas — bat, tati mestaš veralniđ kutšem lešid,
ur-šelatę kijni, i petka tan, me tšajta, una em.» bat bara sijes*

21. Tolvaj Emilről.

1. Régen élt-volt egy öreg házaspár. Nekik három fiuk volt. Ők éltek, éltek és nagyon kezdtek megöregedni, a fiaik meg megerősödni. Az apa (így) kezdett szólni a fiaihoz: «Én megöregedtem és csakhamar meghalok, és minden rátok (tkp. nektek) marad, és nekem tudnom kell, hogy ki milyen munkával fogja magát fenntartani (tkp. hasát táplálni) és kire (tkp. kinek) lehet a vagyont hagyni.»

Az apa az erdőbe vitte őket. Vezette őket, vezette az erdőben. A legidősbik fiú az egyik helyen (tkp. -re) megállt, egy nagyon nyírfás helyen (azaz: egy sűrű nyírfaerdőben) és (így) kezdett szólni: «Nézd csak — mondja — apám! Ezen a helyen (tkp. erre a helyre) nagyon kezd majd gabona nőni (tkp. följönni), ha ezt kívágod és kiégeted és oda vetsz.» Az apa nagyon megdicsérte őt és mondta, hogy «te földműves (tkp. gabona-munkás) leszel.»

Azután megint előre indultak. Mentek, mentek az erdőn és egy nagyon szép fenyvesbe értek, egy patak mellé. Ott megint a második fiú állt meg és (így) kezdett szólni: «Nézd — mondja — apám, erre milyen jó a hely vadászni, mókust-császár-madarat fogni, és (ehető) madár itt, gondolom, sok van.» Az

oškis i šuīs: «te louan bur verališ i si-vilīn kutan kinemte verdni.»

2. naje medēdīšni bara vo,dže. munisni, munisni naje ĩured i kozja vered i jaged. i,tšet pi vek ĩem-oz addži, ĩi šiaš, i petisni naje šerte i i,tšet pi jem el ĩima mi-ke džorjalni kutis pujaš-jilas.

bať kažalis i juvalni kutis: «miž — šuvas — pie, seš addžin pu-jiliš?» — «a vot, — šuvas — baťe, vi,džed esije puas, miž seni em?»

bať i vokjaš vi,džedlisni i addžisni etik puin zel i,džid jeg-juvalni bať kutis piianliš: «miž-vile sije bur?» i,džid pi šuīs: «sije dor vile bur», a med pi šuīs «i,džid bekar vile bur.» i,tšet pi jem el dumaitis, dumaitis i šuīs: «ĳe-kod ti ene teđe, a sije bur loue, ve,tšan-ke, mort-natškan neš vile.» bať šelštis da šuīs: «vot — šuvas — omel'ik mortid mijen kešje kinemse verdni!»

3. naje seš munisni i voīsni gorte. mijen voīsni, bať pieš

apa megint megdicsérte őt és mondta: «Te jó vadász leszel és ezzel fogod magadat fenntartani.»

2. Ők megint előre indultak. Mentek, mentek ők mocsáron és fenyves erdőn és (homokos) fenyvesen. A legkisebbik fiú (még) mindig nem lát semmit se, se nem szól, és ők kijutottak egy áradásos helyre és az Emil nevű legkisebbik fiú nézni kezdett valamit a fák tetején.

Az apa észrevette (ezt) és kérdezni kezdte: «Fiam — mondja — mit láttál meg ott a fa tetején (tkp. onnan...-ról)?» «De íme — mondja — apám, nézz arra a fára, mi van ott?»

Az apa és a bátyjai odanéztek és az egyik fán egy nagyon nagy kinövést láttak meg. Az apa kérdezni kezdte fiaitól: «Mire jó az?» A legidősbik fiú mondta: «Az meritő edénynek jó», a második fiú meg mondta: «Nagy tálnak jó.» A legkisebbik fiú, Emil, gondolkozott, gondolkozott és (így) szólt: «Egyiktek se tudta (tkp. tudtátok), hanem az jó lesz, ha megcsinálja az ember, emberölő sulyoknak.» Az apa kiköpött és mondja: «Nézd csak — mondja — (ez) a gonosz ember mivel akarja magát fenntartani!»

3. Ők elmentek onnan és hazajöttek. Mihelyt megérkeztek, az apa rögtön elkergette fiát Emilt, hogy a maga kenyerén

jemeles pir i vetlis as nán vilas: «mun — šuvas —, kiťšé gažid, i vetli bur ki-podnad.»

jemelli nem velšni, biť loži munnj. munis sije, munis i dumaitni kutis: «ťšelli, pervoi đad' orde vetla, sije oz-e meked mun?» munis sije đad' dine i đadli šuni kutis: «vaj munam meked kinem verdni, tšem tani toitni nem-tor abu vilad.» đad' juvalni kutis: «kiťšé? i miť velšni?» — «a vot — šuvas —, kutam mortjases iledlini da kiš šuras gušalni.» đad' šeralni kutis i šuni: «ek — šuvas —, te vemtem jur, tgrit-na tšuzin, a ta-lun gušalni nin medan! me — šuvas — kimin vo nin si-vilin ola i to og list jezas petni, šuremiš pola.»

4. naje sidž venžisni, venžisni, i mededťsisni tui vile. munisni, munisni i voisni ne-iđžid šor dore i nalen kinemis šumalni kutis.

đad' i šuni kutis jemelli: «no miť-že kutam šoini?» — «a vot viđžedli, đadže, pu-žilas, seni kuťšem-ke poz em. te kaiľi settšé, a me ted bi pesta.»

éljen (tkp. a maga kenyérére): «Menj — mondja —, a hová kedved (tartja), és járj jó mesterségeddel.»

Emil nem tehet semmit se (tkp. Emilnek nincs mit tenni), el kellett mennie. Ment ő, ment és elkezdett gondolkozni: «Várj csak, először a nagybátyámhoz megyek, nem megy-e ő velem.» Elment a nagybátyjához és kezdte mondani a nagybátyjának: «Nosza menjünk együtt (tkp. menjünk velem) magunkat fenn-tartani, semmint itt kínlódjunk semmiért (tkp. semmi nincsen-re).» A nagybátya kérdezni kezdte: «Hová és mit csinálni?» — «De nézd csak — mondja — meg fogjuk az embereket csalni és ahol (tkp. ahonnan) akad, lopni (fogunk).» A nagybátyja elnevette magát és szólni (kezdett): «Ej — mondja — te agyvelőtlen fej, még (csak) tegnap születél, ma meg már lopni indulsz! Én — mondja — már hány éve élek ebből és mégsem merek világgá (tkp. a nép közé) menni, félek, hogy rajtakapnak.»

4. Ők így vitakoztak, vitakoztak és útnak indultak. Mentek, mentek és egy nem-nagy patakhoz értek és ők megéheztek.

A nagybátya szólni kezdett Emilhez: «Nos, mit fogunk enni?» — «De hát nézz csak nagybátyám a fa tetejére, ott valami fészek van. Te mássz föl oda, én meg tüzet rakok neked.»

dād vi, džedlis i kajni kutis, a jeme'l dādliš, kajig kostis, keti-pidesse režedis. dād ez i tedli, kajis pu-jile, seni kvaīt kolk em. sije boštalis i džeptas šujalis i seš lédžsis. i ez tedni naje, ku, tšem kolk, a jeme'l šuni kutis: «ket — šuvas — ku, tšem, kinem šumaligen stalīs šoīsas.»

5. *naje šojisni i bara mededťsisni vo, džę. munisni, munisni i voīsni vased dore i dādlen mi-ke kokis ketásni kutis. «mi taje? keti veli džon, a kok ketásę!» vidlis: keti-pidesis abu. «kittšę loji? mi taje?», šuę. a jeme'l zel jona šeralni kutis: «vot — šuvas —, munig kostiid keti-pidesid voši, a me addži.» i džeptis kiskis i petkedę i šuę: «taje, abu?»*

dād divuiťšini kutis, kiđ sije vermis neťšišni, i jeme'l vištalis: «vot — šuvas —, si, dži i si, dži, te en i tedli, no med taje vuran da bara artmas.» i naje mededťsisni vo, džę.

6. *munisni, munisni dir-li regid, i voīsni i, džid tui vile.*

A nagybátya odanézett és föl kezdett mászni, Emil azonban nagybátyjának, mialatt fölmászott, lehasitotta a cipője talpát. A nagybátya nem is vette észre, fölmászott a fa csúcsára, ott hat tojás van. Ő összeszedte őket és zsebébe dugta és leereszkedett onnan. És ők nem tudták, (hogy) milyen tojás. Emil azonban szólni kezdett: «Akármilyen — mondja —, a mikor éhes az ember, mindent megeszik.»

5. Ők ettek és megint előre indultak. Mentek, mentek és egy mocsaras helyhez értek, és a nagybátyának a lába valahogyan át kezdett ázni. «Mi ez? A cipőm egész volt, a lábam meg átázik!» Megnézte: nincsen cipőtalpa. «Hová lett? Mi ez?», mondja. Emil meg nagyon erősen kezdett nevetni: «Nézd csak — mondja —, mialatt mentél, elvesztetted a cipőd talpát (tkp. elveszett a cipőd talpa), én meg megtaláltam.» És kihúzta a zsebéből és megmutatja és mondja: «Ez (az), (vagy) nem?»

A nagybátya csodálkozni kezdett, hogyan tudta letépni, és Emil elmondta: «Hát — mondja — így meg így, te nem is vetted észre, de varrd ezt majd oda és megint rendben lesz.» És ők előre indultak.

6. Mentek, mentek, sokáig-e (vagy) rövid ideig (tkp. hamar), és az országútra értek. Ott elkezdtek gondolkozni, (hogy) merre

seni dumājtni kutisni, kodare munni. j e m e l' šuni kutis: «vai-že — šuvas —, veškid-vil munam.»

naje mededťsisni i dđid tui kuža. ne-dir muniťsisni i nali panidášis kuťšem-ke ozir mužik, zel i dđid eš nuę. naje ez i šiuašlīni i munisni pir vo dže. ne-una muniťsisni, j e m e l' dādli kutis šuni: «me — šuvas — talis ešše gušala, med taje oz i tedli.» dād šuę: «verman-ke, gušal, mem abu žal.»

naje tui-bokas kežisni i dādes tšehtis seni vidťšišlīni. «te — šuvas — tani vidťšišli, a me ešše silis raja.» sije veredis zel edje kotertis, ordjis eš-nuišes, edjendžik sapeg-pelse pertťsis i šibitis tui vilas, aťsis džebsis. eš-nuiš vois sapeg dine i vidlis. «ak — šuvas — kuťšem bur tor šuris da semin pelis. goz-ke eške!»

7. sije sapeg-pelte ber-puktis i mededťsis bara vo dže. a iťset pi sapeg-pel kvatitīs, aida bara vo dže! i bara sijes ordjis veredis i med pelse pertťsis da šibitis. eš-nuiš vois i bara adđzis

menjenek. Emil megszólalt: «Nos hát — mondja —, menjünk jobbra.»

Ők elindultak az országúton. Nem sokáig mentek, és szembe jött valami gazdag ember, egy nagyon nagy ökröt vezet. Ők nem is beszéltek (vele) és egyre csak előre mentek. Nem sokáig mentek, Emil (így) kezdett szólni a nagybátyjához: «Én — úgymond — ellopom ennek az ökrét, hogy ez ne is vegye észre.» A nagybátya mondja: «Ha bírod, lopd el, én nem sajnálom.»

Ők az útról letértek (tkp. az út oldalára tértek) és (Emil) mondta a nagybátyjának, hogy ott várjon. «Te — mondja — várj itten, én meg idehozom annak az ökrét.» Nagyon gyorsan szaladt az erdőn, megelőzte az ökröt vezető embert (tkp. az ökörvezetőt), hamar lehúzta fél csizmáját és az útra dobta, ő maga elbújt. Az ökröt vezető ember odaért a csizmához és meg-nézte: «Ah — mondja — milyen jó holmit találtam, és csak fél. Ha (csak) egy pár (lenne)!»

7. Ő visszatette a fél csizmát és megint előre indult. A legkisebbik fiú azonban kapta a fél csizmát, nosza megint előre! És megint megelőzte őt az erdőn és a másik fél (csiz-máját) húzta le és odadobta (az útra). Az ökröt vezető ember odaért és megint meglátta a fél csizmát és elkezdett gondol-

sapeg-pelte i dumäitni kutis. «ek — šuvas —, ku.tšem dobra, da med pelse eg bošt! a tšelli, bergedtsila!»

sije ez dir dumäit, eškes domalis pu berde, sapeg-pel puktis i bergedtsis koteren med pel dine. a i.tšet pili jeme.tli sije veli i kole! sije regiddžik eškes rašis, sapeg-pel boštis, kemalis, edjendžik eškes vered nušis. nušis sije vered dād dinedž, vošis i dādli tšektis edjendžik goršse vundini; a mijen vundišis, dādes tšektis kulni, a a.tšis jurse boštis i dādli šuiš: «tšelli — šuvas — me ještše tališ pās-kemse gušala.»

mededtsis berlañ. munis, munis i vošis ne-i.džid ti dore i vi.džedlis: ne-kod ne-ken abu. sije regiddžik boštis majeg i ešliš jurse pirtis ti-šere i sašškis majeg jile, biŧte eš varttše. a a.tšis peti bereg dore, turun pižas džebsis i baksini kutis.

8. ozir mužik koršis, koršis ešše i ne-kiš ez šur, a baksem-ši i kilis. «e! — šuvas — ti dorad tidale petema, tšelli, sili vetla!» vošis ti dore i vi.džede: eš silen va-šeras pirema, semin juris

kozni: «Ej! — mondja — micsoda jó holmi ez, és én nem vittem a másik felét! De megállj, visszafordulok!»

Nem sokáig gondolkozott, az ökröt odakötötte egy fához, letette a fél csizmát és futva visszatért a másik félhez. De a legkisebbik fiúnak, Emilnek, ez kellett (éppen)! Hamar leoldotta az ökröt, fogta a fél csizmát, fölhúzta, gyorsan vitte az ökröt az erdőn. Vitte az erdőn a nagybátyjához, odaért és megparancsolta a nagybátyjának, hogy hamar vágja el a torkát; mihelyt meg el volt vágva, megparancsolta a nagybátyjának, hogy nyúzza le, maga meg fogta a fejét és (így) szólt a nagybátyjához: «Várj csak — mondja — én ennek még a ruháját lopom el.»

Visszafelé indult. Ment, ment és egy nem-nagy tóhoz érkezett és körülnézett: sehol nincsen senki. Hamar fogott egy karót és bevitte az ökör fejét a tó közepére és föltűzte a karóra, mintha az ökör úszna. Maga meg kiment a partra, elbújt a fűben és elkezdett bögni.

8. A gazdag ember kereste, kereste az ökrét és sehol nem találta meg, de a bögést (tkp. bögött-hangot) meghallotta. «Ejnye! — mondja — úgylátszik, a tóhoz ment ki, megállj, odamegyek (tkp. odamegyek neki)!» Odajött a tóhoz és látja: az

tidade. sije vidtšini kutis eš vile: «en-na — šuvas — važen ju i bara goršte paškedin i ti šere, džis piremid!» i ještše aslis a tšis šuue: «vi, džed — šuvas — ku tšem gosa! abu i žar, a gosis silni nin kutema! tšelli me ted — šuvas — pirala!»

sije bereg dore pertšišis i piris eš dine, a sek kosti jemet derem-gatšse kvačitis, da aida koteren! mužik ez i tedli. mužik eš dine vojis, domedis trakučitis, — ešlen tolke juris toňjale. divuitšini kutis: keni tušajs? sili dum vilad uši, mi sije tise veli važen nin šuueni gažtemen i sije drug zel jona polžis. uskedtšis vais petni, da kokid silen krukašis eš-dom-gezjad i sije petnid ez kut vermini i mataitšis. «taje — šuvas — ešte menšim souemni vasajasid, da i mene kiskini kutisni settše-že!» sije edeptis jon- džika, kidž-ke kokid silen mini gezšid. peti beregad i seni silen i paš-kemid abu, i sije ještše jondžika polžis. «taje — šuvas — paš-kemte nin vasajasid nuemni.» i sije davaš paštegid kotertni,

ő ökre bement a víz közepére, csak a feje látszik. Elkezdte az ökröt szidni (tkp. szitkozódni kezdett az ökörre). «Még (csak) nemrég — mondja — ittál és megint kitátottad a torkodat és bementél a tó közepéig!» És még maga szól magához: «Nézd — mondja —, milyen kövér! Nincs is meleg, a zsírja meg már olvadni kezdett! Várj (csak), én — mondja — bemegyek (tkp. bemegyek neked)!»

A part mellett (tkp. mellé) levetközött és bement az ökörhöz, azalatt meg Emil kapta a ruháját (tkp. ingét-gatyáját) és nosza futva (el)! Az ember nem is vette észre. Az ember odaért az ökörhöz, megrántotta a kötőfékszáránál — az ökörnek csak a feje lóbálódzik. Csodálkozni kezdett: hol van a teste? Neki eszébe jutott, hogy azt a tavat már régen nem-bátorságosnak mondták, és ő egyszerre igen erősen megijedt. Rohant a vízből kijutni, de a lába beleakadt az ökör kötőfék-kötelébe, és ő nem birt kimenni (tkp. kimenni nem kezdett bírni) és gyötrődött. «Ezt az ökrömet — mondja — megették a vízi manók és engem is elkezdtek húzni ugyanoda!» Ő erősebben erőlködött, valahogyan kiszabadult a lába a kötélből. Kijutott a partra, ott a ruhája sincsen meg, és ő még erősebben megijedt. «Ezt a ruhádat — mondja — már elvitték a vízi manók!» És ő elkezdett ruha nélkül szaladni, hogy már hamarabb megmene-

med nin regiddžik ming. kotertis da kotertis sije paštegid i kittše a.čšis oz ted i vojis grezde. sen vištalis, kidž mi loji i bidsen veritisni. muked ještše šuišni, mi «seni vasajasid važen nin petalen tišis, ještše ašte abu vermenni kiskinis.»

9. dād da je me l eškes kulisni, kučšikse koštini ešedisni. sēšša naje settše tšom večšisni i olni seni kutisni.

olisni, olisni naje seni, jai nalen birni kutis i šoini nem oz kut loni. je me l i kutis dādli šuni: «sēšša ted radis, mi-ńibud vai dumait!»

naje ńe-dir sen ještše olištisni i vičžedeni: tevar-dodđajas seti muneni. «ak! — šuyas je me l dādli — tajejases-ke verman kidž-ke iledni, vot — šuyas — i mort!»

dād ez dir kesji, munis da vodis kanavag. a mijen orttša-đšni kutisni tevar-dodđajas, sije zel jona kutis lelti. elik mort i tšētšis dođšis i juvalni kutis silis, mi sije seni kuile i mijis lelte. settše tšukertšisni unaen i sije nali vištalni kutis: «vot —

küljön. Szaladt meg szaladt meztelenül és hová, maga se tudja, és a falujába ért. Ott elmondta, hogyan mi történt, és mind elhitték. Némelyek még mondták, hogy «ott vízi manók már régen kijárnak a tóból, még téged nem birtak lerántani (azaz: még jó, hogy magad nem vesztél ott).»

9. A nagybátya és Emil lenyúzták az ökröt, a bőrét főlakasztották szárítani. Azután egy kunyhót csináltak ott (tkp. oda) és elkezdtek ott élni.

Éltek, éltek ők ottan, a húsup elkezdett kifogyni és semmi enivalójuk se kezdett lenni. Emil (így) kezdett szólni a nagybátyjához: «Ezután rajtad van a sor, valamit gondolj ki!»

Ők nem-sokáig éltek még ottan és látják: fuvarosok (tkp. áru-fuvarosok) mennek arra. «Ah — mondja Emil a nagybátyjának — ha ezeket bírod valahogyan becsapni, lám — mondja — ember (vagy)!»

A nagybátya nem készült sokáig, elindult és egy árokba feküdt. A mint pedig a fuvarosok a közelébe kezdtek jutni, ő nagyon erősen elkezdett nyögni. Az egyik ember le is szállt a fuvaróról és kérdezni kezdte tőle, mit fekszik ő ottan és miért nyög. Odagyültek sokan és ő kezdte nekik beszélni: «Nézzétek csak —

šuuas — tati ne-važen munisni rezbojnikjas i mene grabitisni. a,ťśimes neitisni i tattśe šibitisni i vot keť kul tattśe, nem ez kolni»

sięs tevar-doddajas žalitisni i boštisni šerśis. a silį sięs veli i kole. telega-dod' vile pukśedisni i sięs seni kutis leltni i voję,ďżis pir seni leltis.

10. tevar-doddajas ritja doris voįisni šor dore i settśe sultisni šoitťśini. bińśisni, puśisni i ne-una juńištisni i vodisni užni.

ďad' dod' vilįś ez i lėďśiľ, biťte oz vermi. a mijen tevar-dod'-dajas onmovśisni, sięs ez dir dumaįt: etik telega-pong kik vel dodďalis, ne-kod ez i tedľi, regiddźik sięs seś munis berlań. a đżin-tujas mijen voįis, silį panid voem i vidťśiśe nin seni silen jem el. ďad' jem etti tevar-dod' śetis, a,ťśis ber bergedťśis tevar-doddajas dine i mijen voįis, zel edjen goreďis: «ťśettśe,ťśettśe edjendźik, rezbojnikjas vogni, stalniti natśkasni!»

naje on jivśid edjendźikťśettśisni i dodďaśisni, pukśisni i veljases kutśkisni i davaį, miį vermeni, piśjini i ez i geger-volini, miį nalen etik dod' abu.

mondja — nemrég rablók mentek erre és kiraboltak engem. Engem magam összeverték és idedobtak és lám, akár meghalhatnék itt (tkp. akár halj meg ide ; 2. szem. ált. alany), semmit sem hagytak.»

A fuvarosok megsajnálták és magukkal vitték. Neki meg ez kellett (éppen). Egy szekérre ültették és ő ott elkezdett nyögni és egészen éjjelig egyre nyögött ottan.

10. A fuvarosok estefelé egy patakhoz értek és ott megállapodtak megpihenni. Tüzet gyújtottak, főztek és egy keveset ittak és lefeküdtek aludni.

A nagybátya nem is szállt le a szekérről, mintha nem birna. De mihelyt a fuvarosok elaludtak, nem sokáig gondolkozott: az egyik szekér elé két lovat fogott be, senki se vette észre, hamar elment onnan visszafelé. Mihelyt meg a fele útra ért, szembe jött vele és már ott várakozik rá az ő Emilje. A nagybátya odaadta Emilnek a fuvart, maga visszafordult a fuvarosokhoz és mihelyt odaért, nagyon hangosan kiáltotta: «Keljetek föl, keljetek föl hamar, jönnek a rablók, mind megölnek benneteket!»

Ők hamar fölugrottak álmukból és befogtak, fölültek és ütötték a lovakat és nosza, a hogy (a mit) bírnak, menekülnek és nem is vették észre, hogy egy szekerük hiányzik (tkp. nincsen.)

11. *dād edjendžik seš bergedžsis i vojis j e m e l d i n e . t e l e g a - d o d d e p u k s i s n i k i k e n i d a v a j s i d ž - ž e p i š j i n i m e d a r l a n .*

pišjisni, pišjisni naje i kor-ke vojisni kare i settše tevar i veljas vuzalisni, a asnis bara mededžsisni kiš miš sure korsni, i vojisni naje etik velešte.

sije veleštas kilše veli, miš viško-kaznais zel ozir. naje settše sultisni i dumajtni kutisni, ki dži sije petkedni.

naje seni oleni nedel da i medes. bid lun viškoog kajleni i zel jona jurbiteni. jezis šenženi, ku tšem taje jez vojisni i ta tšema kelmeni, a naje vek jondžika da jondžika viškoog volivlini kutisni i bidlati vidlati: kiti pože pirni i petni.

12. *kor-ke, ne-kor-ke, j e m e l i a d d ž i s e t i k l a t i e š i n a s n e - i d ž i d r o ž , k i t p o ž e v o j n a s p i r a l n i . d ā d l i s i j e n e m e z v i š t a l i e t i k v o j e g u š e n i k e n p i r a l i s v i š k o - p i t š k e s e d ž i s i j e s e š s e m i n a d d ž i s k i k š i ž i m - d a s u r . s i j e b e r p e t i s , d ā d l i e z i v i š t a l .*

11. A nagybátya hamar visszafordult onnan és Emilhez jött. Ketten felültek a szekérfuvarra és nosza ugyanúgy vágattak (tkp. futni) a másik irányba.

Vágtattak, vágtattak ők és valamikor a városba értek és ott (tkp. oda) eladták az árut és a lovakat, maguk meg megint elindultak keresni, honnan mi akad, és ők egy járásba (azaz: járási székhelyre) jutottak.

Abban a járásban hallatszott, hogy a templom kincstára nagyon gazdag. Ők ott megállapodtak és elkezdtek gondolkozni, hogyan (lehetne) azt elvinni (tkp. kihozni).

Ők ott élnek egy hétig és még egy (másik) hétig. Minden nap fölmennek a templomba és nagyon erősen imádkoznak. A nép csodálkozik, micsoda emberek jöttek és így imádkoznak, ők azonban mind jobban és jobban (tkp. erősebben és erősebben) kezdtek a templomba járni és mindenfelé körülnézni: merre lehet bemenni és kimenni.

12. Egyszer (tkp. valamikor, nem-valamikor) Emil talált is az egyik oldalon az ablakban egy nem-nagy nyílást, amerre éjjel be lehet menni. A nagybátyjának nem szólt semmit se és egyik éjjel titkon bement a templom belsejéig és ő ott (tkp. onnan) csak negyven kopékát talált. Ő visszament, a nagybátyjának nem is mondta el.

naje bara olni kutisni i jemel bid voi kutis piralni vitškog i petkedavni i tšetikaen mi šure.

kor-ke dir-mišt sije telkse addžis i stavnas vitško-kazna petkedis, ne-kod ez i tedli.

med lunnas kilšini kutis, mi vitško-kazna vošema. kutisni gadajtni, kartialni, va vile vi džedni, no kazna ne-kiš ez šur. kidž mi vetšni?!

13. *tšukertisni jezes i kutisni telkuštni, kidž veres kutni. telkuštisni, telkuštisni i ne-kod nem ez vermi telk šetni. staresta i kutis šuni: «vaje-že korle jemel es, sije mort vetlem-munem i una tede i mort jona jen-duma. sije mi-ke oz-e vermi telk šetni?»*

koršisni jemel es i sili vištalisni kazna-vošem jiliš i kutisni juualni, oz-e vermi sije kidž-nibud tedni, kodi kazna gušalis.

jemel i kutis nali šuni: «vaje menim kujim lun dumajtni i me stalse tianli vištala, ki dži koršnis. a sidž me og vermi tedni, kod ordin d'ėnga.» bidsen radeš ložini i razedžisni gortanis.

Ők megint élni kezdtek, és Emil minden éjjel kezdett a templomba bejárni és lassanként kihozni, a mit talál.

Egyszer hosszú idő múlva megtalálta a nyitját és kihozta a templom pénztárát mindenestül, senki se vette észre.

Másnap hallatszani kezdett, hogy a templom pénztára elveszett. Elkezdtek találgatni, kártyát vetni, vizre nézni, de a pénztár sehonnan nem került meg. Hogyan mit csináljanak (tkp. csinálni)?!

13. Összegyűjtötték az embereket és elkezdtek tanácskozni, hogyan fogják meg a tolvajt. Tanakodtak, tanakodtak és senki se tudott semmiféle okos tanácsot se adni. Az előljáró kezdte mondani: «Hivjátok hát Emilt, ő (sokat) járt-kelt ember és sokat tud és nagyon istenfélő ember. Ő nem tud-e valami tanácsot adni?»

Fölkeresték Emilt és beszéltek neki a pénztár elvesztéről és kezdtek kérdezni, nem bírja-e ő valahogyan megtudni, (hogy) ki lopta el a pénztárt.

Emil meg kezdte nekik mondani: «Adjátok nekem három napot gondolkozásra (tkp. gondolkozni), és én mindent elmondok nektek, hogyan kell megkeresni. Így azonban nem tudhatom, hogy kinél van a pénz.» Mind megőrültek és hazaszéledtek.

14. *j me l' kujim lun-tšez dumaitis, ki dži mi včšni. dumaitis sidž: «miitem em dēnga meiam — šuvas —, kommas jukni dādkeđ i mem e, tša voas. tšelli-že, me dādēs šuja i dēngais stalis mem kole.»*

sije si dži i včšis. munis staresta orde i sijos tšektis askeđis višsko geger gegertni i sili sije rožse i iñdis. «vot — šuvas —, me va vile vi džedli i mem voššis, mi etije rožedis vetle ver, kodi biđ voi pirale, i he-kod oz addžil. vot taje rož veštas kole puktini šir-betška, i kor sije petni kutas i tšetšištas, i veškale taje betškae.

naje si dži i včšisni. rož dore betška puktisni voi kežle i dumaitni kutisni, aski kodi setšše šede.

15. *j me l' munis dād dine i sili kutis šuni: «me — šuvas — addži telk i pože bara višskoe piralni. munam ta voi kiken i petkeđam, mi šuras, i pišjam.»*

rit šor vois i naje munisni višsko dine. j me l' dādēs tšektis vi dšišlini, a tšis piris rožed, ššša dādli beršis tšektis

14. Emil három napig gondolkozott, hogyan mit csináljon (tkp. csinálni). Így gondolkozott: «A mennyi pénzem van — mondja —, meg kell osztanom nagybátyámmal és rám (tkp. nekem) kevés jut. Várj csak, én bemártom a nagybátyámat és a pénz mind nekem marad.»

Ő így is tett. Elment az előljáróhoz és megparancsolta neki, hogy övele köröskörül megkerülje a templomot, és meg is mutatta neki azt a nyílást. «Nézd csak — mondja —, én vízre néztem és nekem megnyilvánult, hogy ezen a nyíláson át jár a tolvaj, a ki minden éjjel bemegy, és senki se látja. Lám, ez elé a nyílás elé egy gyantás hordót kell tenni, és a mikor az ki akar jönni és leugrik, ebbe a hordóba esik bele.

Ők így is tettek. A nyílás mellé egy hordót tettek éjjelre és gondolkozni kezdtek, ki akad bele (tkp. oda) holnap.

15. Emil odament a nagybátyjához és kezdte neki mondani: «Én — úgymond — megtaláltam a nyitját, és megint be lehet menni a templomba. Menjünk ma éjjel ketten és hozzuk ki, a mit találunk, és meneküljünk.»

Késő este lett (tkp. jött) és ők elmentek a templomhoz. Emil megparancsolta a nagybátyjának, hogy várjon, maga be-

pirni. naje pirisni i boštisni, mi šuri. denga-tor dad boštis. šessa jemel mi-ke uskedis. stalis gil-gol munis. dad sadis birtedz polzis i uskedtis regiddzik rozedid, tsettsistis i sir-pelsae buz! sir piad. jemel tsettsistis muas i dava; pišjini. pišjis sije kiťtše ne-kod ez tedli i eni ken-ke vetle. a dades sir-beťskais leptisni, edva veli lolis i regid kuli i velis minini gušasišis.

ment a nyíláson, azután megparancsolta a nagybátyjának, hogy utána menjen be. Ők bementek és magukhoz vettek, a mit találtak. Egy kis pénzt a nagybátya vitt. Azután Emil leejtett valamit. Minden csörgött. A nagybátyja ájulásig (tkp. öntudata elveszteig) megjedt és hamar rohant a nyíláson ki, leugrott és loccs! a gyantás-hordóba, bele a gyantába. Emil leugrott a földre és nosza (elkezdett) szaladni. Elfutott ő, hová, senki se tudta, és most valahol jár. A nagybátyját azonban kihúzták (tkp. kiemelték) a gyantás-hordóból, alig élt (tkp. volt lelke) és csakhamar meghalt és csak akkor szabadultak meg a tolvajtól.

Jegyzetek: A mesét ugyanaz az *ib*-falvi ember közölte Czemberrel, a kitől előbbi gyűjteményünk 16., 18. és 19. sz. meséje való (l. FOKOS 107).

1. *jemel* 'Емельянь' | *kinemse verdni* 'брюхо кормить' | *tšaitni* < or. чайть.

2. *kozja ver* 'ельникъ, еловая чаша' | *jag* 'боръ, сосновый лѣсъ на сухомъ мѣстѣ' | *šert* 'olyan hely, a melyet tavasszal elönt a víz, különben száraz'; Czember zürjén magyarázata szerint: 'va volan in, iťšet va dirji kos' '(olyan) hely, a hová víz jön, kis víz idején száraz' | *jeg* 'напростъ' | *dor* = V. *keš* 'i dźid sur-puan keš' 'nagy sörfőző meritő edény (merítő edény, a melyet a sörfőzésnél használnak)' | *neš* 'колотушка'.

3. *tšelli* 'подожди' | *tšem* < or. чѣмъ | *toitni* 'nem-tor abu vilad' 'попустому работать, когда ничего нѣтъ' | *jezas* 'въ люди.'

5. *vased* 'болотистое мѣсто, мѣсто съ влакной почвой' | *ne.tšistni* 'оторвать' | *artmas* 'поправится'.

6. *goz-ke eske* 'если-бы пара'.

7. *šibitis* v. *šibitis* | *dobra* < or. добро | *bidte, bitte, bitte* < or. будто, быто (l. KALIMA 45).

8. *vid'tšini kutis es vile* 'ругаться сталь на быка' | *derem-gatš* 'бѣлье' | *trakuitis* 'тряхнуль' | *toňjale* 'болтается, висить' | *mataitšis* 'попалъ въ безвыходное положение; измучился' | *eleptis* = *eddžedťsis* 'рванулся (большой силой)' vö. WIED. *ödöbtyny*, WICHM. *edebťni* 'stärker, heftiger werden' FUF. I. 190.

9. *rad* < or. рядъ | *vai dumait* 'давай выдумай' | *tevar-doddajas* 'проѣзжающіе съ товаромъ въ телѣгахъ' | *leltni* = *imzini* 'выть какъ больной.'

11. *velešt* < or. волость | *kazna* < or. казна | *nedel* < or. недѣля | *ku tšem taje jez* 'какіе это люди'.

12. *šizim-das ur* '20 kopéka' | *va vile vi, džedni* vö. KSz. XII. 251—2.

13. *ver* < or. воръ | *staręsta* < or. староста.

14. *kommas* = *kormas*, Szisz. *rendesen kolmas* | *šuja* 'суну; погублю' | *voššis* 'открылось' | *veškale* 'попадетъ'.

15. *gil-gol munis* 'поднялся звонъ-шумъ' | *sadiš birtedž* 'до потери сознания' | *buz!* 'бухнулся'.

22. *ku žma bagatir jiliš.*

1. *vazen olis-vilis gelinik křęstānin ku žma. olis sije perišla-doredž. kinemis veli murtša pet, a šemjais unaiš veli tšiggen oleni. etšid sije kajis pašna (kujedtem mu) gerni. geris, geris i mu, džis. veles le, džis, a tšis vodis šoitšini. lun veli zel žar. sije kuile i sijes oz ledžni šoitšini geb, nom da ledž, si, dži i kesjenij sijes šoini. sije skermis i darai najęes natškalni. etikiš eltištās: šo geb uše da kiž ledž uše; mędiš eltištās: šo nom uše da kiž ledž uše; a vitiš eltištās: kvait-šo vias.*

vot sije kuile i dumāite: «eštšem me jon mort i pašna dinin

22. Kozma hősről.

1. Régen élt-volt egy szegény parasztember: Kozma. Élt ő éltesebb koráig (öregkora felé). A hasa alig volt jóllakva, a családja meg sokszor élt éhesen. Egyszer fölment ő a szántóföldjét (meg nem trágyázott földjét) fölszántani. Szántott, szántott és elfáradt. Kifogta a lovát, ő maga lefeküdt pihenni. A nap nagyon forró volt. Ő fekszik és őt nem hagyják pihenni a legyecskék, szúnyogok meg bögölyök, úgy akarják őt megenni. Ő megharagudott és elkezdte őket öldösní. Egyszer legyint: száz legyecske esik le és húsz bögöly esik le; másodszor legyint: száz szúnyog hull le és húsz bögöly hull le; és ötször legyint: hatszázat öl meg.

Hát ő fekszik és gondolkozik: «Ilyen erős ember vagyok én és már hány éve kínlódom a szántóföldnél, és egyre nincs

kimîn vo nîn toita i vek soini nân abu, a vi,đžed: etikiš eltiš-temnas kimîn uše, a sois-ke eltišta, me stal voiskase žugeda. muna vojuiti, nem tani gerni.»

2. *tšettšas, vel boštas da gortę munas. ger settše i kolas. a vel veli zel omelik, edva liis da ku,tsikis. voas gortas, babali šuvas: «nem mižanli šogšini. me muna vojuiti. ta-lun vitiš el-tišti: kvait-šo uši—vit-šo saldat da šo bagatir. me muna, da bida mu vojuita i sek a,tsim sare pukša.»*

baba zel rad loji. «vetli, vetli — šuvas — kužma, me — šuvas — seki saritsa loya, a pižanid sar-pižan loveni.»

3. *vot kužma ez dir dumažt, boštis kosa-purt sabla pidđi, još majeg ši pidđi, bokas dera-mešek ešedis i aslas omelik vel rile pukšis i mededšis vojuiti.*

mune sije lun i mune medes i mune dirđžik; vištalni dert regid, a sije vel iledž mune i voas ne-i,đžid ju dore i vudžnis

ennivaló kenyerem, de nézd csak: egyszeri legyintésre (tkp egyszer legyintéssel) hányan hullanak, de ha százszor legyintek, én egész hadsereget semmisítek meg. Elmegyek hadakozni, semmi se itten szántani (azaz: minek itt szántani?).»

2. Fölkel, fogja a lovát és hazamegy. Az ekéjét ott is hagyja. De a lova nagyon rossz volt, alig van csontja meg bőre. Hazajön, a feleségének mondja: «Nem kell (tkp. semmi se) nekünk bánkódnunk. Én elmegyek hadakozni. Ma ötször legyintettem: hatszázan estek el — 500 katona és 100 hős. Én elmegyek, és az egész földet meghódítom és azután magam czárrá leszek (tkp. teszem magam, ülök).»

Az asszony nagyon megörült: «Menj, menj — mondja — Kozma, én — mondja — akkor czárné leszek, a fiaid meg czárfiak lesznek.»

3. Hát Kozma nem gondolkozott sokáig, vett egy kaszakést (azaz: egy kasza végéből csinált kést) kard helyett, egy hegyes karót lándzsa helyett, az oldalára egy vászonzsákot akasztott és fölült a maga rossz lovára és elindult hadakozni.

Megy ő egy napig és megy még egy napot (tkp. másodikat) és megy tovább; elmondani bizony gyorsan (lehet), de ő elég messzire megy és eljut egy nem-nagy folyóhoz és átkelni rajta

ne-ki, dži. kor-ke poszjas, seki i ru, džas medar dorad, tai-ke ez ve, settse. seni ne-una soittsistas i mededtsas bara vo, dže.

4. *munas, munas i voas kujim tui-vez i seni tui-vezas zel i, dži, d surja sulale i surjaas gizema: «etik tui-veze-ke pīran, tseskid souan-juan addžan, a med tui-veze-ke pīran, velid kule, a koimed tui-veze-ke pīran, jurid use.»*

ku žma dumaitis, dumaitis i šuni aslis a, tsis kutis: «kiti jur use, seni i em mem tui. etik eltištemen si-minda verma uskedni, da ne-kodli že og settsi». i sije surjae šomen gizas: «tattse pīris mu vilin med jon bagatir ku žma, kodi etikiš eltištemen uskede kiž bagatir da šo saldat.»

i munis sije vo, dže. kor-ke sije i vois zel i, dži, d lug vile i settse velse le, dži, a a, tsis vodis užni.

5. *dīr-li regid-li seni sije užas bagatirskei onnas da mudž berad, me og ted.*

sehogy se lehet. Valamikor hidat csinál, akkor át is megy a másik oldalra, majdnem belefűl ott (tkp. oda). Ott egy kevésbé (tkp. nem sokat) megpihen és megint előre indul.

4. Megy, megy és jön egy hármaskeresztút, és ott a keresztúton egy nagyon nagy oszlop áll és az oszlopra írva van: «Ha az egyik útra (tkp. keresztútra) mész be, édes ételt-italt találsz, ha meg a másik útra mész be, a lovad hal meg, de ha a harmadik útra mész be, leesik a fejed.»

Kozma gondolkozott, gondolkozott és (így) kezdett magában (tkp. maga magához) szólni: «Amerre a fejem esik le, ott van az én utam (tkp. számomra az út). Egy legyintésre annyit tudok megölni (tkp. elejteni) és senkinek sem adom meg magam.» És ő az oszlopra szénnel ráírja: «Ide a legerősebb hős a földön, Kozma, ment be, aki egy legyintésre húsz hőst és száz katonát öl meg.»

És ő előre ment. Valamikor egy nagyon nagy rétre jutott és ott szabadon eresztette (tkp. oda eresztette) a lovát, maga meg lefeküdt aludni.

5. Sokaig-e, rövid ideig (tkp. hamar) alszik-e ő ott hősi álommal és fáradtságában (tkp. fáradtsága után), nem tudom.

kor-ke ñe-kor-ke kujim tui-vežti kutisni munnì kujim bagatir i addžisni, miž šurjae gižema, i polžisni i međa medisli šuni kutisni: «vi,džed — šužasni —, ku,tšem bagatirjas emes, a mi miž, etišnas kikes oge verme natškinì.»

naje mededžisni settše. «miž — šužasni — lozan, lo, a taje mižanla-dorsan munema, tidale mižan muiš. siked kole kidž-ke ramdžika šorhitni.»

mededžisni naje vo,dže. munisni, munisni i vožisni naje sije-že lug vile. ku,žma seni vek-na uže. bagatirjas ez lištni si ding matiššini, a sultisni ile i šorhitni kutisni: «matiššini, abu, skermas, oz? vi,džed — šužas —, ku,tšem poltem, i velse abu domalema, sidž le,džema.» i naje ez lištni munnì.

6. kor-ke ñe-kor-ke i sije musa sar killas, miž sije mu vile loktemni bagatirjas i sije mededas vožska settše, med setiš vesasasni. a to stalniše žugedas, oz-ke munnì.

bagatirjas sarli mededasni juver, miž naje seš oz munnì,

Valamikor a hármás keresztúton három hős kezdett menni és meglátták, a mi az oszlopra írva van, és megijedtek és kezdték egymásnak mondani: «Nézd — mondják —, milyen hősök vannak, de mi kicsodák (vagyunk), egyszerre kettőt nem tudunk megölni.»

Ők elindultak oda. «Lesz — mondják —, a mi lesz (tkp. a mi leszél, légy), de ez a mi vidékünk-ről indult el, úgy látszik, a mi földünk-ről való. Ővele valahogyan szelidebben kell beszélni.»

Előre indultak. Mentek, mentek és ugyanarra a rétre jutottak. Kozma még mindig alszik ottan. A hősök nem mertek hozzá közeledni, hanem messzire megálltak és elkezdtek beszélgetni: «Odamenjünk (tkp. odamenni) vagy se, megharagszik-e vagy se? Nézd — mondják (tkp. mondja) —, milyen félelem nélküli, a lovát sem kötötte oda, (csak) úgy szabadon eresztette.» És ők nem mertek odamenni.

6. Valamikor annak az országnak a czárja is meghallja, hogy abba az országba hősök jöttek és ő katonaságot küld oda, hogy pusztuljanak (tkp. tisztuljanak) onnan, mert különben mindnyájukat összezúzza, ha nem mennek.

A hősök üzenetet küldenek a czárnak, hogy ők nem men-

oz-ke buren sarsvose set; miñ nalen se tşem bagatır em, miñ efikiş eltiştemen şo saldat da kiş bagatır uşkede, tolke siye eni uze, a sadmas-ke, bur oz lo ne-kodli.

a ku źma važen nin oz uź i kilze i dumäite, miñ tolke bara loqe, a kinemis važen nin vişe polžemisla.

7. kor-ke i kutis sarlen vojska matışşını, a ku źma vek oz tşetşı. efik bagatır munis panid, ku źma dine vojis, kopirtışis i juvalis: «miñ tşektan veşni?»

ku źma goredis: «tedan ed, miñ kole veşni, şır, mun, da stalse, med efik oz kol. a efikes meded juveren sarli, med kik si-minda istas, a to med burasas.»

bagatır ez dir keşji, ku źma li kopirtışis i munis, efik zduken stalse itşkis. vojis, ku źma li bara viştalis, miñ vojska ez kol i efikes mededis sar dine.

8. askinas siş una bara vojska sar mededis i med bagatır

nek el onnan, ha nem adja oda szép szerével (tkp. jóval) a birodalmát; hogy nekik olyan hősük van, hogy egyszeri legyintésre száz katonát és húsz hőst öl meg, csakhogy az most alszik, ha azonban fölébred, senkinek se lesz jó (dolga).

Kozma azonban már régen nem alszik és figyel és gondolja, (hogy) mi lesz csak megint, a hasa azonban már régóta fáj a félelemtől.

7. Valamikor kezdett a czár hadserege közeledni, Kozma azonban (még) mindig nem kel föl. Az egyik hős feléje ment, Kozmához ért, meghajolt és kérdezte: «Mit parancsolsz, hogy tegyünk (tkp. tenni)?»

Kozma rákiáltott: «Hisz tudod, (hogy) mit kell csinálni, vágd le, rajta (tkp. menj), de mind, hogy egy se maradjon. Azonban egyet küldj hírral a czárhoz (tkp. a czárnak), hogy kétszer annyit küldjön, vagy külömben béküljön ki.»

A hős nem habozott sokáig, meghajolt Kozma előtt és elment, egy pillanat alatt lekaszált mindnyájukat. Odajött, megint jelentette Kozmának, hogy a sereg nem maradt meg, és egyet elküldött a czárhoz.

8. Másnap annál (t. i. az előbbinél) nagyobb sereget küldött megint a czár (tkp. többet megint sereget küldött), és a

sidž-že stalse itškis. koimed lunnas siis una voiska vojis i koimed bagatir stalse itškis.

ku žma bok vivšis ez-na tšeltšil, a silü bagatirjas koprašenü da vištalenü, miü «vot simda-simda voiska uskedim, a ještše-ke istasni, ještše žugedam.»

9. *sarlen voiska biri. silen tšep jilin veli zel jon bagatir, kodes ez ledžli sije kujim vo nin. sijes istis naked košasni, a to ne-kidž ez vermi najees vennü.*

vot vi džedenü miian bagatirjas, miü lokte nalen bagatir. idždaš loue kujimnan bagatir-idžda. juris sur puan pert-kod. bagatirjas polžisni, ku žma ali kutisni šuni: «verman-ke tajees natš-kini, seki teiš polni kutasni stal muis.» ku žma šuue: «o! tajees! taje menim kapusta-matš-kod že.»

10. *sije aslas vel vile pukšis, kosa-purt boštis i mededžšis bagatiriü panid. šinse kertalis, med a tšis oz addžil, ki dži silen juris uše, itšelik a koljštis, med murtsa addže-že.*

második hős ugyanúgy levágta mindnyájukat. Harmadik nap annál több katonaság jött és a harmadik hős mindnyájukat levágta.

Kozma még nem kelt föl az oldaláról, hanem a hősök hajlonganak előtte és jelentik, hogy «íme annyi (meg) annyi katonaságot öltünk meg, de ha még küldenek, még levágjuk.»

9. A csárnak elfogyott a hadserege. Neki lánczon volt egy nagyon erős hőse, akit már három éve nem eresztett szabadon. Azt küldte, hogy velük harezoljon, mert különben sehogy se bírta őket legyőzni.

Hát meglátják a mi hőseink, hogy jön azoknak a hőse. A magassága (akkora) lesz, mint mindháromnak a magassága (azaz: akkora, mint mind a három együttvéve). A feje olyan, mint egy sörfőző üst. A hősök megijedtek, Kozmához kezdtek szólni: «Ha ezt le tudod vágni, akkor az egész föld félni fog tőled.» Kozma mondja: «Ó, ezt! Ez nekem olyan, mint egy káposztafej.»

10. Fölült a maga lovára, fogta a kaszakését és elindult a hős elébe. A szemét bekötötte, hogy maga ne lássa, hogyan esik le a feje, egy kicsikét (azaz: egy kis részt) hagyott, hogy valamicskét lásson.

bagatir vi,džede, miž kužma len šinmis kertalema, i sije tšetš aššis kertalis, dumäite, miž si,dži kole kertalem šinmen košášni.

11. *etlašni kutisni, kužma addže, a sije oz addži. mijen vo,tšadšisni, bagatir tuckis kužmali, a kužma i,tšet da viltiš muni, kužma lok kosa-purtnad da vilas tšettšištis da golase šark vundis. bagatir vel rivšid uši, a kužma šuuę: «vot — šuuas — ted, kužma ked en košáš.»*

bagatirjaslen tšut šin-vaš oz pet radisla, miž kužma vermis se,tšem bagatir vini i ještše jondžika kutisni polni kužmaiš.

12. *sarli vištalisni, miž kužma se,tšem jon bagatires siliš vermis. sije jona polšis i istis jezes juvalni, miž sili kole.*

kužma vištalis nali, miž: «džin sarsvoteg me og mirittši i mejam vokjas — bagatirjas vilas inđis — med kutasni me dinin olni.»

sarli biť loii džin sarsvo šetni. šéšša kužma es sare puk-tisni i sije settše babase koris, da eni ole-vile.

A hős látja, hogy Kozmának a szeme be van kötve, és ő szintén bekötötte a magáét, gondolja, hogy így bekötött szemmel kell harcolni.

11. Egymásnak kezdtek menni. Kozma lát, de az nem lát. Mihelyt összezsaptak, a hős Kozma felé döfött, Kozma azonban kiesiny és fölötte ment el, Kozma meg rossz kaszakésével reája ugrott és egyszerre elvágta a torkát. A hős leesett a lováról, Kozma meg mondja: «Nesze neked — mondja —, Kozmával ne harcolj.»

A hősöknek majd hogy a könnyük nem folyt örömükben, hogy Kozma olyan hőst le tudott győzni, és még jobban kezdtek Kozmától félni.

12. A csárnak jelentették, hogy Kozma ilyen erős hőst legyőzte. Ő nagyon megijedt és embereket küldött megkérdezni, hogy mi kell neki.

Kozma megmondta nekik, hogy: «A fél birodalom nélkül nem békülök meg, és az én testvéreim — a hősökre mutatott — hadd éljenek majd nálam.»

A csárnak oda kellett adnia a fél birodalmát. Azután Kozmát csárrá tették, és ő odahívta a feleségét és most él-van.

Jegyzetek: Ez a mese ugyanattól a közlőtől való, mint az előbbi. Vö. a 11. mese tartalmával.

1. *perišla-doredž* 'до старости; до зрѣлыхъ лѣтъ'. (Érdekes a *-la* képzőnek ilyen alkalmazása.) | *pašna* < or. пашня | *geb*, V. *deb* 'мошка' (vö. *gid* ~ *did* 19. mese 5. jegyz.; Wied. *nedel*, *negel* 'hét') | *eltištás* 'размахнуть, размахнется' | *žugeda* 'разобью, уничтожу' | *vojuitni* < or. воевать.

2. *bidsa mu vojuita* 'цѣлую землю завоюю.'

3. *kosa-purt* 'ножь сдѣланный изъ косы (a kasza letört végéből csinált kés)' | *dert* 'конечно' | *vel* 'довольно, порядочно'. A szó talán nem egyéb, mint a *devel* < or. доволь (l. 15. mese 2.) rövidítése. KALIMA magyarázata (l. KALIMA 163) talán kevésbbé valószínű. | *posjśas* 'сдѣлаетъ мостъ, переправу'.

4. *kujim tui-vež* 'дорога на 3 стороны расходится' | *lug* < or. лугъ | *bagatirskež* < or. богатырскій | *mudž berad* 'послѣ устатка, послѣ усталости'.

5. *etišnas* 'за одинъ разъ' (*etikišnas*, *etikišen* ua.) | *miianla-dorsan* 'съ нашей стороны' | *miian muš* 'изъ нашей земли'.

6. *sije musa sar* 'тамошній царь' | *buren* 'добромъ' | *polže-mišla* 'отъ страха'. A *-la* rag ilyen használatára nézve vö. *tsuť sin-vaš oz pet radišla* itt 11. alatt; *pišis šarka kile keđiđišla* 'a foga vaczog a hidegtől' 2. mese 1.; *oz vermini torjedtšinis košlats (košišla)* 'nem tudnak szétválni a veszekedéstől' Fokos 123, 132; *gažtemišla da šogišla omelltšema* 'bánkódásában és bánatában (отъ скуки и отъ горя) lefogyott'.

7. *šir, mun* 'руби, поди; рѣжь, ступай' | *zduk* < or. духъ (l. KALIMA 172).

9. *tšep* < or. цѣпь | *nalen bagatir* 'ихній б.' | *iđda*, V. *ižda*.

11. *etlaišni* 'сходиться' | *vo.tšađišni* 'сошлись' | *tuckis* 'ткнулъ' | *šark!* a nyisszentés kifejezésére.

12. *mirittšini* < or. мириться | *biť loi* 'быть, пришлось'.

23. *ibsa mođd-kil iz-ki da petuk jiliš*.

1. *olisni-vilisni starik-gozja. nalen veli eti nil da eti pi. kodir starikjas kulisni, so.tša-vokalj koli tolke kerka.*

vokidlen kutis kinemis šumalni i sije istis soťše gebeťšas

23. *ib-i* mese a malomköről és a kakasról.

1. Élt-volt egy öreg házaspár. Nekik egy leányuk és egy fiuk volt. A mikor az öregek meghaltak, a testvérekre csak a ház maradt.

A fiútestvér megéhezett és ő a padlóaljba küldte a nővérét

nán koráni. sotš pīras gebeťše, koršas i addžas buksalem korka, a mušis addžas, miť settše pete miť-ke još-jila turun-kod. sotš nán-korkate petkedas i niťe siťes zel tšeskida soťasni.

askinas vok bara iťte sotšše gebeťše nán koráni. sotš pīras, koršas, koršas i addžas bara buksalem korka, a biťmiš još-jilaid biťmema nín veš kuša. soťšid korkate petkedas i siťes bara zel tšeskida soťasni.

koimed lunnas vokid bara iťte sotšše gebeťše nán koráni. sotš pīras, koršas, koršas i addžas bara nán-korka, a biťmišid biťmema džodžedžis nín.

2. *šessa biťmišid džodžše rožedas i zel edje kutas biťmini, a siťe veľema kapusta-mať biťme. biťmas, biťmas i petelekse rožedas i zel džudžid loťe.*

šessa vok kutas kaini jilas. kajas i mať-piťšis addžas iz-ki. iz-kiťe boťas, ledťšedas i puktas kiltas. a siťe iz-kiid veľema aťšis iziť. nia kutasni izni i regidiken ozirmasni.

kenyeret keresni. A leánytestvér bemegy a padlóaljba, keres és megpenészesedett kenyérhéjat talál, a földön azonban látja, hogy ott (tkp. oda) valami hegyesvégű fű-féle jön ki. A leánytestvér kiviszi a kenyérhéjat és ők azt nagyon jóízűen (tkp. édesen) megeszik.

Másnap a fiútestvér megint küldi a nővérét a padlóaljba kenyeret keresni. A leánytestvér bemegy, keres, keres és megint talál megpenészesedett kenyérhéjat, de a nővér hegyesvégű (azaz: a hegyesvégű növény) már egy arasznyira nőtt. A leánytestvér kiviszi a kenyérhéjat és azt megint nagyon jóízűen megeszik.

Harmadik nap a fiútestvér megint a padlóaljba küldi a nővérét kenyeret keresni. A leánytestvér bemegy, keres, keres és megint talál kenyérhéjat, de a növény már a padlóig nőtt.

2. A növény azután keresztülfúrja a padlót és nagyon gyorsan kezd nőni, az meg látszott (most): káposztafej nő. Nő, nő és keresztülfúrja a mennyezetet és nagyon magas lesz.

Erre a fiútestvér föl kezd mászni a tetejére. Fölmászik és a káposztafej belsejében egy malomkövet talál. Fogja a malomkövet, leviszi és a kemence közelébe teszi. Az a malomkő meg magától örölt (tkp. maga volt őrlő). Ők elkezdenek örölni és hamarosan meggazdagodnak.

3. *etikiš nialen iz-kiid vošg. vok munas koršni. munas, munas i sili panidášas petuk. petukid i juvalas: «kittšg munan?» vokid šuvas: «iz-ki koršni.» petukid šuue: «mene tšetš bošt.»*

vokid boštas i mededťsasni. niali panidášas ruťš. petukid šuvas: «ruťšeji, ruťšeji, me-pitške pir!» ruťš pıras. niali panidášas šéssa kejin. petuk šuvas: «kejineji, kejineji, me-pitške pir!» kejin pıras. munasni, munasni i panidášas niali oš. petuk šuvas: «oškeji, oškeji, me-pitške pir!» oš pıras i munasni nije vođže.

4. *šéssa nije voasni kerka ding. petuk šuvas: «te mun grezdas, kor da šoi, da en gušáš!» vok munas, a petuk pos ulas pıras i goređas: «kikiru'kku! dăđe, iz-kite vai!»*

dăđe šuue uđžališli: «pet, iz-ki-korišse vae šui da poňtal.» uđžališ petas, petukes kutas, vae šujas i poňtalas izjasen. petuk iz kostiis jurse tšurgedas i stal vae juvas i aťšis petas.

petas da pos ulas munas i goređas: «kikiru'kku! dăđe, iz-kite vai!» dăđe šuvas uđžališli: «pet, iz-ki-korišse riniše šui da

3. Egyszer elvész az ő malomkövük. A fiútestvér megy (azt) keresni. Megy, megy és szembejő vele egy kakas. A kakas kérdezi: «Hová mész?» A fiútestvér mondja: «A malomkövet keresni.» A kakas mondja: «Engem vigy magaddal (tkp. együtt).»

A fiútestvér viszi és elindulnak. Ők egy rókával találkoznak (tkp. nekik szembe jő egy róka). A kakas mondja: «Rókám, rókám, menj be a belsőmbe!» A róka bemegy. Azután egy farkassal találkoznak. A kakas mondja: «Farkasom, farkasom, menj be énbélém!» A farkas bemegy. Mennek, mennek és egy medvével találkoznak. A kakas mondja: «Medvém, medvém, menj be énbélém!» A medve bemegy és ők előre mennek.

4. Azután egy házhoz érnek. A kakas mondja: «Te menj be a faluba, koldulj és egyél, de ne lopj!» A fiútestvér elmegy, a kakas meg a lépcső alá megy és kiáltja: «Kukorikú! Bácsi, add ide a malomkövet!»

Az ember mondja a munkásának: «Menj ki, dugd a malomkövet kéroťt a vízbe és takard le.» A munkás kimegy, megfogja a kakast, vízbe dugja és kövekkel letakarja. A kakas kidugja a fejét a kövek közül és megissza az egész vizet és maga kimegy.

Kimegy és a lépcső alá megy és kiáltja: «Kukorikú! Bácsi, add ide a malomkövet!» Az ember mondja a munkásának:

ezti.» uđžališ petas, petukes boštas i riniše šujas, iđžasen velttas i eztas.

petuk riniš-šgras sultas, kok-pel jilas bergalni kutas i vagn kiškalni bise. bi siđži i kusas.

5. *petuk rinišiš petas, dāde-pos ulē pīras i goređas: «kiki-ru-kku! dāde, iz-kite vai!» dāde šuue: «pet, iz-ki-korišše gide šui izjas dine.» uđžališ petas, petukes šujas gide. petuk sultas peleşe i šuuas: «me-pitškiš, ruťše, pet!» ruťš petas i stal izše džagedas. uđžališ petas viđžedlini, a setiš ruťš pete i ruťšid pišjas dalje.*

petukid munas pos ulas i goređas: «kikiru-kku! dāde, iz-kite vai!» dāde šuue: «pet, iz-ki-korišše jert karta-vile, mešjas dine.» uđžališ petas, petukes jertas. a petuk sultas peleşas i šuuas: «kejine, me-pitškiš pet!» kejin petas i stal meşe džagedas. uđžališ petas meş vidlini i stal meşkis kulema. kejinid petas da pišjas dalje.

«Menj ki, tedd bele a malomkövet kérőt a gabonaszárító csűrbe és gyujtsd meg.» A munkás kimegy, fogja a kakast és beleteszi a gabonaszárító csűrbe, lefödi szalmával és meggyújtja.

A kakas a gabonaszárító csűr közepére áll, elkezd a fél-lában forogni és a tüzet vízzel locsolni. A tűz így ki is alszik.

5. A kakas kijön a gabonaszárító csűrből, az embernek a lépcsője alá megy és kiáltja: «Kukorikú! Bácsi, add ide a malomkövet!» Az ember mondja: «Menj ki, zárd a malomkövet kérőt az akolba a juhok közé (tkp. a juhokhoz).» A munkás kimegy, a kakast a juhakolba zárja. A kakas egy sarokba áll és mondja: «Énbelőlem, rókám, gyere ki!» A róka kijön és a juhokat mind megfojtja. A munkás kimegy megnézni, de onnan egy róka jön ki és a róka az erdőbe fut.

A kakas a lépcső alá megy és kiáltja: «Kukorikú! Bácsi, add ide a malomkövet!» Az ember mondja: «Menj ki, zárd a malomkövet kérőt az istállóba, a tehenek közé (tkp. -hez).» A munkás kimegy, (oda) bezárja a kakast. A kakas azonban egy sarokba áll és mondja: «Farkasom, gyere ki énbelőlem!» A farkas kijön és a teheneket mind megfojtja. A munkás kimegy a teheneket (tkp. a tehenet) megnézni, és a tehenek mind meghaltak. A farkas kimegy és az erdőbe fut.

6. petuk munas dāde-pos ulē i goređas: «kikiru'kku! dāde, iz-kite vai!» dāde šuņe: «pet, jert iz-ki-korišse gid'hae.» u.džališ petas, petukes jertas. a petuk sultas pelese i šuņas: «oške, me-piškis pet.» oš petas i stal velse džagedas. u.džališ petas vel vidlini, a setiš pete oš. oškid pišjas dalje.

a petuk munas pos ulē i goređas: «kikiru'kku! dāde, iz-kite vai!» dāde šuņe: «pet, vai tatšē iz-ki-korišse, me sijes soņa.» u.džališ petas, petukes vajas, a dāde sijes kurtšilteg nīlištas. (dādeid gorš velema.)

7. olas dāde i petas sitašni. petuk jurse tšurgedas i goređas: «kikiru'kku! dāde, iz-kite vai!» dāde šuņas u.džališli: «vetli, vai paškid tšer i keriš jurse petukisliš.» u.džališ vajas tšer i kerištas, no petukidli oz inmi, a inmas dādeļi zadjas i dādeļen zadjis ore. dādeid šuņe: «medaršānis keriš!» u.džališ kerištas i dādeļi bara zadjas inmas i dādeļid kulē.

6. A kakas az ember lépcsője alá megy és kiáltja: «Kukorikú! Bácsi, add ide a malomkövet!» Az ember mondja: «Menj ki, zárd a malomkövet kérőt a lóistállóba.» A munkás kimegy, a kakast (oda) zárja. A kakas azonban egy sarokba áll és mondja: «Medvém, gyere ki énbelőlem!» A medve kijön és megfojtja a lovakat mind. A munkás kimegy a lovakat megnézni, onnan azonban egy medve jön ki. A medve az erdőbe fut.

A kakas meg a lépcső alá megy és kiáltja: «Kukorikú! Bácsi, add ide a malomkövet!» Az ember mondja: «Menj ki, hozd ide a malomkövet kérőt, én megeszem őt.» A munkás kimegy, hozza a kakast, az ember meg anélkül, hogy széttharapná, lenyeli. (Az ember falánk volt.)

7. Él az ember és kimegy szarni. A kakas kidugja a fejét és kiáltja: «Kukorikú! Bácsi, add ide a malomkövet!» Az ember mondja a munkásnak: «Menj, hozz egy széles fejszét és csapd le a kakas fejét.» A munkás fejszét hoz és odacsap, de nem találja a kakast, hanem az embernek az alfelét találja és az embernek az alfele leválik. Az ember mondja: «A másik oldal felől vágj!» A munkás odacsap és megint az alfelét találja el az embernek és az ember meghal.

petuk petas i šuvas uđžališlī: «miđ te iz-kinas keran? luttšę menim vai, a tenid stal olemis kolę.» uđžališ iz-ki šetas. petuk kerka-velt vilas kajas i goređas: «kikiru'kku! iz-kiđla lok!» i vošę. vok loktas, iz-kite boštas, gortas nuvas i ještšę jona ozir-masnī i eni oleni-vileni.

A kakas kijön és mondja a munkásnak: «Mit csinálsz te a malomkövel? Inkább add ide nekem, neked meg az egész vagyon marad.» A munkás odaadja a malomkövet. A kakas föl-megy a háztetőre és kiáltja: «Kukorikú! Gyere a malomkövedért!» és eltűnik. A fiútestvér odajön, fogja a malomkövet, hazaviszi és még jobban meggazdagodnak és most élnek-vannak.

Jegyzetek: Ezt a mesét, a melynek tárgya rokon a 18. sz. mesével, mint a címe is mutatja, CZEMBER egy íb-falvi embertől hallotta.

1—2. *bukšalem korka* 'заплесневѣлую корку' | *sije velema kapusta-maš bidme* 'это оказалось (указывается), что кочанъ капусты росъ' | *kilt* 'a parasztháznak a kemence, a golbecz körüli része v. a folyó folyásának irányában fekvő része'.

4. *kikiru'kku, kukuru'kku* a kakas kukorékolása | *velttas*, CZEMBER füzetében *velkjas* (vö. WIED.).

5—6. *dal* 'лѣсокъ, роца на сухомъ мѣстѣ; мѣстность сухая, ровная въ лѣсу' | *kurtšilteg nilistas* 'сразу проглотилъ, не укусилъ; не укусивъ проглотилъ'.

7. *keriš, V. keriš* | *luttšę* < or. лучше.

24. *veš-kuža mort da nil.*

1. *olisni-vilisni starik-gozja. nialen veli kik nil. starik lubi-tis efise, staruka medse. starukaid i šuue starikidli: «boš aššid nilte, katęd dalje.» starik katędas, ver-kerkaę kolas i sili sket kolas: petuk, da kan da šir.*

24. Az arasz-nagyságú ember és a leány.

1. Élt-volt egy öreg ember meg a felesége. Nekik két leányuk volt. Az öreg az egyiket szerette, az öreg asszony a másikat. Az öreg asszony mondja az embernek: «Fogd a magad leányát, vidd az erdőbe.» Az öreg odaviszi, egy erdei kunyhóban hagyja és állatokat hagy neki: egy kakast meg egy macskát meg egy egeret.

nílíd nán sòndini pa,tsé sújas i rok puni sújas i kutas batse vidtšisni. batíd dir oz lok i nílíd batte kutas tšuksalni: «baté, lok nin!» kod-ke sili sújas: «lokta, nile, lokta; me a,tsim ves-kuža, zirimej bed-kuža, nopjei gid-izda.» piras i sújas: «nopjes ne kiltse rekta?» nílíd sújas: «gebetse.» šésša pukasni šoini. peš nán sújasni i rok. roknad nílíd verdas i kané i petuké i širte.

2. *souem beras vodasni užni. nil vodas gebetš vilad, a loktišid vodas pelat-dorad. voinas šir kotertas nil ding i sújas: «as mestaad šeliš, a a,tsid vešji.» nil šelištas i vešjas. voínad tšettšas loktišid i kutas koršni nilte. koršas, koršas, kanli inmas kirimid, kanis kurtšas. petukli inmas, petuk goredas: «kikiru'kku!» loktišid polšas, edjendžik pišjas.*

askinas nil tšettšas, gebetse piras, a gebetš tiris deŋga. šésša batš loktas, deŋgase tšelej dod te,tsasni i gortas nujasni.

A leány kenyeret tesz a kemenczébe, hogy megmelegítse, és kását tesz bele, hogy megfőzze, és kezdi az atyját várni. Az apja sokáig nem jön és a leány kezdi az apját hívni: «Apám, gyere már!» Valaki mondja neki: «Jövök, leányom, jövök; én magam arasznyi vagyok, a taknyom bot-hosszúságú, hátí tarisznyám istálló-nagyságú.» Bejön és mondja: «A hátí tarisznyámat hová rakom ki?» A leány mondja: «A padlóaljba.» Azután leülnek enni. Forró kenyeret esznek meg kását. A kásából a leány a macskának meg a kakasnak meg az egérnek is ad enni (tkp. táplálja őket).

2. Evés után lefekszenek aludni. A leány a padlóalj fölé fekszik le, a jövevény meg az ágypolcz szélére fekszik le. Éjjel az egér odafut a leányhoz és mondja: «Köpj egyet a magad helyére, magad meg húzódjál félre (onnan).» A leány odaköpi és félrehúzódik. Éjjel fölkel a jövevény és kezdi a leányt keresni. Keresi, keresi, a keze a macskához ér, a macska megharapja. A kakashoz ér, a kakas kiáltja: «Kukorikú!» A jövevény megijed, hamar elszalad.

Másnap a leány fölkel, bemegy a padlóaljba, a padlóalj meg tele van pénzzel. Azután megjön az apja, a pénzt, egész szánravalót fölraják és hazaviszik.

3. askinas staruka tšekte ássis nilse katedni settse-že. starik katēdas, nilte kollas. nilid vidtšisas, vidtšisas i etnas rokte šouas; kañte, ni petukte, ni širte oz verd.

voinas loktas veš-kuža mort i vodas užni. nil vodas gebetš vile, a veš-kuža mort pelatē. voinas veš-kuža mort tšettšas, nilte boštās i silis ņonte šouas. askinas sadmasni i nilid kutas berdni, a veš-kuža mortid šuņe: «me tšaiti ņonte šobdi-ñanēn i šoji.»

ritnas bara vodasni. voinas tšettšas veš-kuža mortid i šouas nilte, lijasse ešin vilas sultēdas.

askinas batš loktas, niliš lišē mešeke te tšas i gortas nuņas. staruka addžas lijasse i kutas berdni.

3. Másnap az öreg asszony azt mondja neki, hogy az ő leányát vigye ugyanoda. Az öreg odaviszi, ott hagyja a leányt. A leány vár, vár és egymaga eszi meg a kását; (se) a macskának, se a kakasnak, se az egérnek nem ad belőle.

Éjjel odajön az arasznyi nagyságú (tkp. hosszúságú) ember és lefekszik aludni. A leány a padlóalj fölé fekszik, az arasznyi nagyságú ember meg az ágypoleczra. Éjjel az arasznyi nagyságú ember fölkel, fogja a leányt és megeszi a csecset. Másnap fölébrednek és a leány elkezd sírni, az arasznyi nagyságú ember meg mondja: «Én a csecsedet búzakenyérnek gondoltam és megettem.»

Este megint lefekszenek. Éjjel fölkel az arasz-nagyságú ember és megeszi a leányt, a csontjait az ablakba (tkp. az ablakra) állítja.

Másnap megjön az apa, a leány csontjait (tkp. csontját) zsákba rakja és hazaviszi. Az öreg asszony meglátja a csontokat és sírni kezd.

Jegyzetek: Ez a mese ugyanattól a közlőtől való, mint az előbbi.

1. boš l. 23. mese 7.: keriš és itt 2.: šeliš | šondini, V. šontini | nin, CZEMBER füzetében nin. Vö. ЛУТК. nin.

2—3. dēngase tšeļeḡ dod' te tšasni 'деньги цѣлый возъ накладыть | ešin, ešin l. 18. mese 2.

25. *l'ok mon da tšertjas.*

1. *etikiš olisni kik vok eti kerkain. kikna'nis veli getiraes i etikislen veli i tšitlik pi.*

etikiš vokjas munasni turunla i babajasisl i tšektisni pilsan lomtini. babajas pilsan lomtani i kutasni vid'tšisni mužíkjasse. mužíkjas dir oz lokni i eti babajs šuvas: «dir že nin oz lokni tšertjasid!» i munas pilsan vidlini.

2. *šéssa kod-ke, kile, loktas, sarajas šijesjasse pirtas i kerkaas pirasni kik vok. a kerkaas veli eti babajs, medis veli pilsanin. etik vokid i juvalas: «kiten pe med babajs?» babaid šuvas: «pilsanin.» kik vok petasni kerkais i munasni pilsane. pilsanis babate addžasni. babaidliš ku tšikte kulasni da voľsalasni koštini gor vilas, a jaise šuvasni i ber gortas munasni.*

gortas korasni soini. šojigas i tšitlik piid kutas berdni. med

25. A rossz ángy és az ördögök.

1. Egyszer két fiútestvér élt egy házban. Mindkettejük nős volt és az egyiknek kicsinyke fia volt.

Egyszer a fiútestvérek szénáért mennek és a feleségüknek (tkp. a feleségeknek) megparancsolják, hogy a fürdőkamrát fűtsék be. Az asszonyok befűtik a fürdőkamrát és kezdik a férjüket (tkp. a férjeket) várni. A férjek sokáig nem jönnek és az egyik asszony mondja: «De sokáig nem jönnek már (azok) az ördögök!» és megy a fürdőkamrát megnézni.

2. Azután hallatszik, valaki jön, a lovak szerszámaait beviszi a színbe és két testvér jön be a házba. A házban meg az egyik asszony volt, a másik a fürdőkamrában volt. Az egyik fiútestvér kérdezi is: «Hol van a másik asszony?» Az asszony mondja: «A fürdőkamrában.» A két fiútestvér kimegy a házból és a fürdőkamrába megy. A fürdőkamrában (tkp. -ból) megtalálják az asszonyt. Az asszonynak lenyúzzák a bőrét és kiterítik szárítani a fürdőkemenczére, a húsát meg megeszik és visszamennek haza.

Otthon enni kérnek. Mialatt esznek, a kis fiúcska (tkp. a kicsinyke fiú) elkezd sírni. A másik asszony fogja a fiát és

babaid boštas pite i petas međ kerkaas. piđ šuyas: «taje abu menam baťjas. tajejaslen vomsis bi pete.»

3. *mamid eđžeste pedlalas, jignalas i pukšas jen-ul-peľesas. kik vokid (nije velemaš kik tšert) kutasni međarad tšetš pirni. jigana eđžeste oz vermini voštini, kutasni eđžeste jirni. jirasni jur terig minda rož, šěšša petuk goređas: «kikiru-kku!» i tšertjas vošeni.*

askinas vokjas lohtasni, kerkae pırasni, kerkain ne-kod abu. međ kerkae petasni: eđžesas jur terig rož. kiđž-ke eđžeste voštasni i setiš addžasni eľi babate detinaidkeđ sadtegis, a međ baba-idliš piľsanšis ku, tšikse semin addžasni.

kimegy a másik szobába. A fiú mondja: «Ezek (tkp. ez) nem az én apámék. Ezeknek a szájából tűz jön ki.»

3. Az anya beteszi, bezárja az ajtót és a szentkép alatti szögletbe ül. A két fiútestvér (azok ördögök [tkp. két ördög] voltak) a másik oldalra (azaz azon szoba felé, ahol az asszony van) kezdenek szintén menni. Az elzárt ajtót nem bírják kinyitni, elkezdik az ajtót rágni. Akkora lyukat rágnak ki, amelyen keresztülfér egy fej, azután a kakas kiáltja: kukorikú! és az ördögök eltűnnek.

Másnap megjönnek a fiútestvérek, bemennek a szobába, a szobában senki sincsen. A másik szobába mennek: az ajtóban akkora lyuk van, a melyen egy fej átfér. Valahogyan kinyitják az ajtót és ott találják az egyik asszonyt a fiával ájultan, a másik asszonymak meg csak a bőrét találják meg a fürdőkamrában.

Jegyzetek: Ez a mese is a két előbbi mese közlőjétől való.

1. *nin* l. az előbbi mese jegyzeteit.

3. *pedlalas* 'затворить' | *jignalas* 'заперть' | *međarad* 'a ház másik felébe, a másik szoba felé'. A parasztháznak az egyik oldalán van a nyári, a másikon meg a téli szobája.

26. *d u d a .*

duda, duda, kiffé vetlin?

— *kosa dorni vetli.*

mi-ne kosanas ve,tsan?

— *turun-tor itškištni.*

5 *mi-ne turunnas ve,tsan?*

— *mes-tor verdištni.*

mes-tornas mi ve,tsan?

— *lel-tor lištištni.*

lel-tornad mi ve,tsan?

10 — *zon-tor verdištan.*

zon-tornad mi ve,tsan?

— *pes-tor tatškedištan.*

pes-tornad mi ve,tsan?

— *paš-tor lomtıştan.*

15 *paš-tornad mi ve,tsan?*

— *šid-torte puıştan.*

26. *d u d a .*

duda, duda, hol (tkp. hová) jártál?

— *Kaszát kovácsolni jártam.*

Mit csinálsz a kaszával?

— *Egy kis szénát kaszálni.*

5 *Mit csinálsz a szénával?*

— *A tehénkét etetni.*

Mit csinálsz a tehénkével?

— *Egy kis tejet fejni.*

Mit csinálsz a kis tejjel?

10 — *A kis fiút táplálsz (a kis fiúnak adsz enni).*

A kis fiúval mit csinálsz?

— *Egy kis fát hasítasz.*

A kis fával mit csinálsz?

— *A kemenczécskét befütöd.*

15 *A kemenczécskével mit csinálsz?*

— *Egy kis levest főzöl.*

- šid-tornad mii ve,ťsan?*
 — *šoišťan da porš-tor verdišťan.*
porš-tornad mii ve,ťsan?
 20 — *stob-gu perjišťni.*
stob-gu tornad mii ve,ťsan?
 — *stob sultedni.*
stobnad mii ve,ťsan?
 — *džad-tor puktišta.*
 25 *džad-tornad mii ve,ťsan?*
 — *bekar-paň tor puktišťni. — pon.*

- A kis levessel mit csinálsz?
 — Eszel belőle és a malacztot eteted.
 A malaczczal mit csinálsz?
 20 — Oszlop(nak való) gödröt túrni.
 Az oszlop(nak való) gödröcskével mit csinálsz?
 — Oszlopot fölállítani.
 Az oszloppal mit csinálsz?
 — Polczocskát teszek rá.
 25 A polczocskával mit csinálsz?
 — Kis csészét-kanalat rátenni. — Vége.

Jegyzetek. Ez a vers, a melyet CZEMBERNEK egy kis fiú mondott el a Sziszola mellett fekvő Ботча falvában (*ib* falvától délre), változata a WICHMANNTÓL közölt *dude, dude!* cz. versnek (WICHM. St. 39). Vö. még a *dudej, dudej!* kezdetű verset (Rogov nyelvt. 158, LYTKIN 160, SUS. Aik. X. 22, UF. II. 72).

1. *duda* jelentését nem tudom megállapítani; Rogovnál *dudej* рую-*val* van fordítva, LYTK.-nál 'голубь' (SUS. Aik. X. 65 'Taube'); WICHM. St. 39. mintha névnek venné. | 8. *le'* gyermeknyelven = *jev* | 10. *verdišťan*, WICHM.-nál *verdišťni*; így az előbbi feleletekben is (*itškišťni, verdišťni listišťni*), alább is (*perjišťni* stb.). A második személy a *verdišťan, tatškedišťan* (12.), *lomtišťan* (14.) stb. alakokban eszerint vagy a személyek összekeverésén (2. szem. kérdésre 2. szem. felelet), vagy helytelen közlésen alapszik, vagy pedig a második személynek általános alanyul való használatával magyarázandó. | 12. *tatškedišťan* = *potkedlišťan* 'поколень' | 20. *stob* : *stolb* helyett | *džad* : *džadž* helyett.

27. b o b e .

bobe, kittše vetlin?

— tšože-gue vetli, vija nān soini.

vija nān kolistin, en?

— tšegjas-ponad puktili,

5 sēd ponid sojema.

ken-ne sēd ponid?

— po.tšes-koste džagalema.

ken-ne po.tšesid?

— bien sottšem.

10 ken-ne biid?

— vaen kusem.

ken-ne vaid?

— eš guhgem.

ken-ne ešid?

15 — ibe kajem.

ken-ne ibid?

— šir piredem.

27. Ked vesem.

Kedvesem, hol jártál? [kenyeret enni.

— Nagybátyám pinczéjében jártam, vajas-

Vajaskenyeret hagytál-e egy kicsit vagy nem?

— A padka végére tettem,

5 a fekete kutyád megette.

Hol van hát a fekete kutyád?

— A kerítés résében megfulladt.

Hol van hát a kerítés?

— Tűzben megégett.

10 Hol van hát a tűz?

— Vízben elaludt.

Hol van hát a víz?

— Az ökör megitta.

Hol van hát az ökör?

15 — Fölment a hegyre.

Hol van hát a hegy?

— Az egér széttúrta.

- ken-ne širid?*
 — *nalkje šedem.*
 20 *ken-ne nalkjid?*
 — *tšeren kerášsem.*
ken-ne tšerid?
 — *izje nalssem.*
ken-ne izis?
 25 — *sari,dže bigilttšsem.*

- Hol van hát az egér?
 — Törbe esett.
 20 Hol van hát a tör?
 — Fejszével széthasították.
 Hol van hát a fejsze?
 — Kőben (tkp. kőbe) eltompult.
 Hol van hát a kő?
 25 — A tengerbe gurult.

Jegyzetek: Ezt a verset is, a mely különféle változatokban nagyon el van terjedve a zürjének között (vö. SZAVV. 146, LYTKIN 157, 158, Rog. nyelvt. 158, UF. II. 73, WICHM. St. 40), CZEMBER a Sziszola vidékén (egy Грива-falvi legénytől) hallotta.

1. *bobe* (v. *bobuškoji*, *bobegji*, *bobeganeji*) kedveskedő megszólítás ('pillangóm') | 4. *tšegjas-ponad* (:LYTK. *tšeges-pome*, WICHM. *tšeges pone*) 'въ конецъ приступа, лавки'. | 13. *guŋgem*, vö. LYTK. *džuŋgema*; *guŋgini* 'выпить, тянуть'.

28. *al'oša pop-pi*.

1. *olis-vilis derevňajn mužik babaišked. nalen veli kujim-areša pi, kodi bidme ne voen, a lungen da vojen. i sije kutis baŋis-liš korni, med sije le,džis med mug. i baŋ šuŋis, mi «ki,džik okota.» pi lešedis pivšan-ižta nop i munis tuje. šondi-petemsán sije šagaj-*

28. Papfi Elek.

1. Élt-volt egy faluban egy ember a feleségével. Nekik egy hároméves fiuk volt, a ki nem évenként, hanem éjjel-nappal (tkp. nappal és éjjel) nő. És ő kezdte az apját kérni, hogy eressze más földre. És az apja mondta, hogy «a mint tetszik (tkp. kedved)». A fiú előkészített egy fürdőkamra-nagyságú hátizsákot és

tis šondi-leťťšitedž ju doredž, keni veli kužle kuž-uska mort vu-
džetťšis, kodes veli nimteni usi'na usi'ts. sili i šuis a'lo'sa
pop-pi: «bur mort, vu.džed mene.» sije usse nužedis i loyi pos
medar berege.džis, kiti i vu.džis a'lo'sa pop-pi. medar beregin
kutis vezjišni usi'na usi'ts pomošni'ke a'lo'sa pop-pili. a'lo'sa
pop-pi seglašitťšis tolko seki, kodir usi'na usi'ts seglašitťšis
ovni iťšedžik vok pidđi.

munisni ritedž i vojisni gera doredž, kodi veli kaťšaitťše.
naje addžisni mesta, keni veli pukale mort: geri'na geri'ts i
kaťšaitťe stav gerasę. naje boštisni sijęes koimed vok pidđi.

ritin naje voasni ovtem kerka dore. settše pirasni naje užni,
keni veli karta-tiris meš, a neťi mort. mešjas piťškiš naje natš-
kisni med burse užin vile.

2. aski asiv naje munisni veravni i kolisni geri'na geri-
ťšes gort-ovni. geri'na geri'ts užin kezle pondis puni šid. i sije
getevitigen piris tšers-ižda mužik i boštis geri'na geri'tšes
toškedis i kutis biđťsama nog treplitni i muťšitis sijęes settšedž,
miž geri'na geri'tsli loži ušni kulem ule (kulemen). i mijen

útnak indult. Napkeltétől lépett napnyugtáig egy folyó partjáig,
a hol egy hosszúbajszú révész hevert, a kit *usi'na usi'ts*-nak hittak.
Őhozzá így szólt Papfi Elek: «Jó ember, vigy át engem.» Az
kihúzta a bajuszát és híd lett a másik partig, a min át is ment
Papfi Elek. A másik parton *usi'na usi'ts* ajánlkozni kezdett Papfi
Eleknek segédnek. Papfi Elek csak akkor egyezett bele, a mikor
usi'na usi'ts beleegyezett, hogy öccseként fog élni.

Estig mentek és eljutottak egy hegyhez, a melyik himbálód-
zott. Ők láttak egy helyet, a hol egy ember: *geri'na geri'ts* ült és
az egész hegyet mozgatta. Ők harmadik testvérként fogadták őt.

Este egy lakatlan házhoz értek. Oda bementek ők meg-
hálni, a hol volt egy teli istálló tehén, de egyetlen ember se.
A tehének közül a legjobbikat levágták vacsorára.

2. Másnap reggel elmentek vadászni és *geri'na geri'ts*-ot
hagyták otthon. *Gerri'na geri'ts* vacsorára levest kezdett főzni.
Mialatt készítette, belépett egy orsónagyságú ember és szakállánál
fogta *geri'na geri'ts*-ot és mindenféle módon kezdte őt rángatni
és annyira kínozte őt, hogy *g. g.*-nak halottként kellett elesnie.

sije *settsis* kuleme, *piris-pir* že *tšers-kod* mužík *petis* *terka* *pitškiš*.

bušuitšigas-košáigas šid i jái kistisni stavse i loži geri'na geri'tšli natškini vil' es i puni drugjasli užin. no ez-na vermi pužini, miž voisni verališjas zev tšiges i skereš. i geri'na geri'tš kutis perjašni, med drugjas oz kutni šeravni, miž setšsem i tšet mort vermis neitni setšsem jon mortes.

askijn kolttšas usi'na usi'tš i siked si dži-že loži.

koimed lunin kolttšis a'loša pop-pi, kodi zev jona egeditis tšers-kod mužíkes i addžis tui sije med muž. iz ulšan zaro-dittše veli rož med mučž, dez kuža kittšedž pože veli lettšini. a'loša pop-pi vetššis tšers-kod mužík beriš.

3. *med muin veli zev gaza. a'loša pop-pi vetššis aslas lok mort beriš, kodes kutni veli kesje. ritin vois i tšilik terka dore, keni veli pukale mi tšanik niv. terkae tolke piris, a niv juuášni kutis bidtšama jilis (torjis), no a'loša pop-pi kolni*

És mihelyt ő halottnak tetette magát, az orsónagyságú ember rögtön kiment a házból.

Mialatt verekedtek meg viaskodtak, feldöntötték a levest és a húst mind, és *g. g.*-nak még egy (tkp. új) ökröt kellett levágnia és társai részére vacsorát főznie. De még nem bírt (a vacsora) megfőni, mire megjöttek a vadászok nagyon éhesen és haragosan. *G. g.* meg elkezdett hazudozni, nehogy a társai ki-nevessék, hogy olyan kis ember el bírt páholni olyan erős embert.

Másnap *usi'na usi'tš* marad vissza, és övele ugyanúgy történt.

Harmadnap Papfi Elek maradt (otthon), a ki nagyon erősen elverte az orsónagyságú embert és látott egy utat a másik világba. Egy kő alól kezdődött egy nyílás a másik világig, a hová (tkp. a meddig) kötélén lehetett leereszkedni. Papfi Elek üldözőbe vette az orsónagyságú embert.

3. A másik világban nagyon kellemes (tkp. vidám) volt. Papfi Elek üldözte a maga gonosz emberét, a kit el akart fogni. Este egy kicsike házhoz ért, a hol egy szép leány ült. A házba csakhogy belépett, a leány (máris) kérdezősködni kezdett mindenről, azonban Papfi Elek azt mondta neki, hogy hagyjon mindent

tšektis stavse aski asiledž, a bur nivli tšektis lešedni perina da šoini.

askijn sidž-že udaitšis a'loša pop-pili addžišni med tšojisked. i koimed lunin addžišis si,dži-že koimed tšojisked. noled lunin sije vojš tšers-kod' muzik orde, kodlen veli zev i,džid kih sutta ferka i zev una sket.

4. a'loša pop-pi kodir vojš, to seki tšers-kod' muzik veli uže šintem i a'loša pop-pili okota loji pukšini skot vidžni.

a'loša pop-pi ole lun i uže tedni kutis, miš sije kežaiinliš šin perjis das-kik jura gundił' (gundiř). pervej lunjassán zavo-dittšis sije vidžni mesjas, kodjases le,džalis gundirjas-jerjase.

pervej lunin gundił' kujim-jura kesjis šoini ulen a'loša pop-pies, no košášigen a'loša pop-pi siliš stav jurse keralis.

askia lunin travitni kutis kvait-jura gundiłes, kodi si,dži-že kesjis ulen šoini a'loša pop-pies. no košášigen vermis a'loša pop-pi i keralis stav jurse.

másnap reggelig, és megparancsolta a jó leánynak, hogy ágyat és enni (valót) készítsen elő.

Másnap ugyanúgy sikerült Papfi Eleknek a másik nővérrel találkozni. És harmadnap ugyanúgy találkozott a harmadik nővérrel. Negyednap az orsónagyságú emberhez jutott, a kinek egy nagyon nagy kétemeletes háza és nagyon sok marhája volt.

4. A mikor Papfi Elek odajött, akkor az orsónagyságú ember már vak volt, és Papfi Eleknek kedve támadt leülni a marháját őrizni.

Papfi Elek ott él egy napig és már megtudta, hogy annak a gazdának egy tizenkétfejű sárkány rabolta el a szemét. Az első napoktól kezdte a teheneket legeltetni, a melyeket a sárkányok elkerített legelőire engedett.

Az első napon egy háromfejű sárkány elevenen (tkp. nyersen) akarta Papfi Eleket megenni. De a viadalban Papfi Elek levágta a fejeit mind.

Másnap megsemmisítette a hatfejű sárkányt, a ki szintén elevenen akarta Papfi Eleket megenni. De a viadalban Papfi Elek győzött és levágta a fejeit mind.

koimed lunin a'lo'sa pop-pi sket le,d'zis das-kik jura gundi'l-mujas vile, kodi si,d'zi-ze kuli, ki,d'zi vod'dza gundi'ljas.

5. a'lo'sa pop-pi nat'skis stav gundi'l med mu'is i me-ded'tsis aslas mug. no ez vuned bo'stni kujim mi'tsa niles, kiten va'zen vojjas u'zlis.

aslas mug perve'i le,d'zalis niljases i kodir kutis ka'ini at'sis, to seki geri'na geri't's i usi'na usi't's vundisni dezse.

a'lo'sa pop-pi usi i koli bara va'z ke'zajin orde, kodli's eni bo'stis nela'min es i kutis ka'ini i,d'zid-borda zverked, kodli bid bergettsigen sete veli bidsa tu'sa. i kodir nem-tor nin ez vev, to a'lo'sa pop-pi vundis as'sis zad'sis jai'se. i kodir voj's taje mug, to veli vorseni svad'ba silen vokjasis, kodjas ez i dumajtni, mi'i lolja (lovja) koli a'lo'sa pop-pi. i kodir sijees add'zisini, to usked'tsisni kok vilas i a'lo'sa pop-pi pres'titis i askiin ustrojitis svad'ba, kiten veli bid'tsama vina i souan-tor.

Harmadnap Papfi Elek a nyáját a tizenkétfejű sárkány földjeire engedte, a ki ugyanúgy meghalt, mint az előbbi sárkányok.

5. Papfi Elek megölte a másik világbeli összes sárkányokat és a maga földjére készült. De nem felejtette el (magával) vinni a három szép leányt, a hol előbb éjjel (tkp. éjjeleket) halt.

A maga földjére először a leányokat engedte és a mikor ő maga kezdett fölszállni, akkor geri'na geri't's és usi'na usi't's elvágta a kötelet.

Papfi Elek leesett és megint a régi gazdájánál maradt, a kitől most negyven ökröt vitt, és egy nagyszárnyú állaton (tkp. állattal) kezdett fölszállni, a melynek valahányszor hátrafordult, egy egész ökröt (tkp. testet) adott. És a mikor már semmije se volt, akkor Papfi Elek a maga hátuljából vágott le húst. És a mikor erre a földre ért, akkor ülték (éppen) a lakodalmukat az ő testvérei, a kik nem is gondolták, hogy Papfi Elek életben maradt. És a mikor meglátták őt, lába elé (tkp. lábára) borultak és Papfi Elek megbocsátott (nekik) és másnap lakodalmat rendezett, a hol mindenféle pálinka és ennivaló volt.

Jegyzetek: 1. med le,d'zis russicismus.

2. lo'ni us'ni kulem ule (v. kulemen) 'сдѣлся какъ мертвый, притворился мертвымъ' | bu'su'it'sigas 'когда бушевали' | ebed'itis 'обидѣлъ'.

3. *i. tsilík v. i. tselík, i. tsítik* | *perina* < or. перина | *sutta v. sudna*; az utóbbi alak a vicegdai nyelvjárásban ismeretlen.

4. *gundir, gundił* (a Lokcim mellett CZEMBER szerint *gundurli*) 'змѣй' (közlöm magyarázata szerint 'богатырь') | *ul'en 'сырымъ'* | *travitni* (l. KALIMA 148) 'уничтожать, истреблять, убить'.

5. *svadba vorsni* russicismus ('свадьбу сыграть') | *uškéd-tsisni kok vilas* 'бросились въ ноги'; 'térdre borultak': *pi, džes vilas uškéd-tsisni*.

A mese közlője a Sziszola melletti Чумановска falvából való Михаилъ Ивановичъ Мальцевъ.

29.

*pizan vilin samevar,
ešin vilin šobdi-nán,
džadž dorin pe štop vina,
labitš ulin sur-lagun,*

5. *patš-vo, džin pe šid-girnitš
pa, tšin jajésni, tša latka.*

29.

Az asztalon szamovár,
az ablakban (tkp. az ablakon) búzakenyér,
a polczdeszka szélén egy stof pálinka,
a lócza alatt egy kád sör,

5. a kemencze szája előtt egy fazék leves,
a kemenczében egy bögre tojásrántotta.

Jegyzetek: 4. *lagun* < or. лагунъ | 5. *patš-vo, džin* 'на шесткъ' | 6. *jajésni, tša* < or. яичница (l. KALIMA 56) | *latka* < or. латка 'плотка'. Közölte velem a Грива falvából való Nikolaj Nikolajevics Szuchanov az udora-vidéki *jertim-din* falvában.

30.

*musukei pe mungma.
— kittše sije mungma?
bog oslove mungma.
— miža sije mungma?*

5. *brukila da gološa.
— mi pe sije ted vajas?
vajas dona tšišjan
(vajas zarui tšun-kitš).*

30.

A kedvesem elment.
— Hová ment ő?
Bogoszlovba ment.
— Miért ment (oda)?

5. Nadrágért meg sárczipóért.
— Neked mit hoz ő?
Drága kendőt hoz
(v. aranygyűrűt hoz).

Jegyzetek: 3. A bogoslovi gyárba (permi kormányzóság) közlőm szerint sok zürjén megy el télen át dolgozni. | 5. bruki < or. брукки; gološ < or. галоша.

Ezt a dalt is *jertim-din* falvában közölte velem a most említett Szuchanov, a ki a dalt Грива falvában hallotta.

III. Udorai nyelvjárás.

31. *dik pop.*

važen ole-ma-vile-ma pop-gozja. i pop dumā-itas, šte sija kukań vajas. sija povzas i medas tsuže-i sterena-e. mune, mune i sili tese: mortes kejin šoje-ma i silen kole-ma sapeg-gozjis. sija i boštas sije. mune, mune i voas sija šike. i juā-šas užni efi mužik-orde. sije i le-džas. sen užnā-ite sija i patš-vile vodas. si oje mužiki-slen meškis kukań vajas. a vremja-is velema ke-džid. i sija kukańse patš-vile katas pop-dine. pop oise i sajdmas. vi-dže-das, a pop-dinin kukań. pop povzas i dumā-itas, šte «me sije vaji». pop povzas i pišje. asuvse keža-in suvtas i kukańis-dine kaas. vi-dže-das, a sapeg-goz kole-ma. i dumā-itas, šte kukańis popse šojema. boštas sapeg-se i ad-džas, šte semin kok-tšerjis poplen kole-ma.

31. A bolond pap.

Régen élt-volt egy pap meg a felesége. A pap meg azt gondolja, hogy ő borjút fog szülni. Ő megijed és idegen földre indul. Megy, megy és elébe akad: egy farkas megevett egy embert és ennek megmaradt a két csizmája. Ő magával is viszi azt. Megy, megy és egy faluba ér. És egy emberhez kéredzkedik meghálni. Az be is ereszti őt. Ott megvacsorázik és lefekszik a kemenczére. Ugyanazon éjjel a parasztnak a tehene megborjadzik. Az idő meg hideg volt. És ő a borjút a kemenczére teszi föl a pap mellé. Éjjel a pap fölébred. Körülnéz, a pap mellett meg egy borjú van. A pap megijed és gondolja, hogy «én szültem azt». A pap megijed és elfut. Reggel a gazda fölkel és fölmászik a borjúhoz. Körülnéz, hát egy pár csizma maradt (ott). És gondolja, hogy a borjú megette a papot. Fogja a csizmát és látja, hogy a papnak csak a lábaszára maradt meg.

Jegyzetek: *o'ise, asu'vse* érdekes példái a mikor kérdésre felelő accusativusi időhatározónak.

Udori szövegeim túlnyomó részének *jertim·din* falvi nyelvmesterem: *Веніаминъ Арсеніевичъ Неволинъ* a közlője (l. KSz. XIV. 209).

A hangsúly többnyire — de nem mindig — az utolsó-előtti szótagon van.

32. *ruťs da kejin.*

1. *olema'es·vilema'es muzik da baba. baba'is muži'kse tšeri ki'ni ve'tšas, a baba'is peťski'ni pondas. muzik mune i tšeri kijas una. i ber bergetťšas gortas. i tu'i·viliťs sija addžas: ruťs ku'ile. muzik ruťse i boťsas i doiddas puktas. a muzik pukšas doiddas i vevse vetli'ni pondas. a bere oz i bergetťšiv. ruťs stav tšerise siliťs leđžas i aťšis tšettšas doiddšis.*

2. *mužik voas gortas, doiddse oz i vidliv. i piras baba'is·dine. i šuas: «baba'e, mun, petav i doitte vidliv, mi'item tšerise kiji i ku'tšem geťtintša vaji».*

baba pete, a doiddšin nem-tor abu. i piras bere kerka'as i pondas vidni mužik'se. šuas: «vetlin, vetlin, a nem-tor abu šure'ma».

32. A róka és a farkas.

1. Élt-volt egy ember a feleségével (tkp. meg a felesége). Az asszony halászni (tkp. halat fogni) küldi az urát, az asszony meg fonni kezd. Az ember megy és halat fog sokat. És visszafordul hazafelé. Az úton meg látja: egy róka fekszik. Az ember fogja a rókát és a szánjába teszi. Az ember meg fölül a szánjára és kezdi a lovát hajtani. Hátra azonban nem is fordul. A róka az ő halát mind lecsusztatja (tkp. lebocsátja) és maga leugrik a szánról.

2. Az ember hazajön, meg se nézi a szánját. És bemegy a feleségéhez. És (így) szól: «Asszony, eredj, menj ki és nézd meg a szánodat, mennyi halat fogtam és micsoda ajándékot hoztam!»

Az asszony kimegy, a szánban azonban semmi sincsen. És visszamegy a házba és szidni kezdi az urát. Mondja: «Jártál, oda voltál, de semmid se akadt».

muži'kis loko'tt'sas baba'is-vile i suas: «muja, vetlig kostig sintem'sa'lin ali muja?» a baba'is suas: «mun, a'fšid vidliv». muzik pete, a doidd'in niem-tor abu.

3. *a ru'tšis si-kosti tšerise tui-vivšis ektas juke i pondas soini. sili vejttša kejin lokte. i pondas siliš tšerise korni. a ru'tš suas: «mun, a'fšid ki!» kejin sili suas: «me og kuž tšeri kiini». — «a me tenę veleda. mun jukme's-dore i bežte jukme'sas ledž».*

kejin ru'tšes kivzas i medas. jukme'se bežse le'džas i silen bežis kinme. kejin kiski'las, kiski'las, a bež oz šed. i sija dumā'itas, šte zev una bežas kuttš'i'sis i sija jonas ne'tš'i'stas i silen bežis ore. i sidž vartas jagas, i sen en-na-na bežtem ole.

Az ember megharagszik a feleségére és mondja: «Micsoda, mialatt én odajártam, megvakultál vagy mi?» Az asszony megmondja: «Eredj, nézd meg magad». Az ember kimegy, a szánban meg semmi sincsen.

3. A róka meg ezalatt egy rakásba gyűjti a halat az útról és kezdi őket enni. Szembe jön vele egy farkas. És kezdi a halát kérni. A róka meg mondja: «Eredj, fogj te magad!» A farkas mondja neki: «Én nem tudok halat fogni.» — «De én majd megtanítlak. Menj egy lékhez és bocsásd a farkadat a lékbe.»

A farkas hallgat a rókára és elindul. A farkát egy lékbe bocsátja és a farka belefagy. A farkas húzza, húzza, de a farka nem jön ki (tkp. nem kerül meg). Ő meg azt gondolja, hogy nagyon sok (hal) fogódzott bele a farkába és erősen megrántja, és a farka leszakad. És így fut az erdőbe, és ott még most is fark nélkül él.

Jegyzetek: A mese tárgyára nézve vö. Rogov meséjét (Rog. nyelvt. 148 = UF. II. 64).

2. *geštintša* < or. *гостинецъ*.

3. *en-na* vagy *en-na-na*.

33. zele·tnei kolk.

1. važen ole·ma·vile·ma tsar. i tsari·slen velema kujim pi: peder tsare·vits, vašil tsare·vits i i va·n tsare·vits. peder tsare·vits da vašil tsare·vits velema·eš zev ozireš, a i va·n tsare·vits velema jeidžik.

i va·n tsare·vits medas vilis steren·e i mune tui·viti zev dir. i voas kujim tui·kežas. i tui·kežasje·sas geže·ma: etle geže·ma: «ješli eta·tše kodi mune, sija loue zev ozir». med tui·keža·se geže·ma: «eta·tše kodi mune, sija pelu·tšitas tsarstve». a koi·medas geže·ma: «kodi tattše mune, sije viia·sni, ili zele·tnei kolk more pitškesin iz-gor-ulin kuile».

2. i va·n tsare·vits i dum·itšas: «luttše me meda si tui·keža·se, ken viia·sni, ili ken zele·tnei kolk vijim». i zev dir seti mune. i voas kerka. piras kerka·e, a kuile petš. petšis i šuas. «tati ne·ku·tšem žver iz pišjiv i kaga iz lebli; a te kiš-ke tattše ušin? kittše tadž medin?» a i va·n tsare·vits višta·las, šte «tan

33. Az arany tojás.

1. Régen élt-volt egy czár. A czárnak meg három fia volt: Fedor czárfi, Vaszilyij czárfi és Iván czárfi. Fedor czárfi és Vaszilyij czárfi nagyon gazdagok voltak, Iván czárfi azonban bolondos volt.

Iván czárfi idegen földre indul és megy az úton nagyon sokáig. És jön egy hármass keresztút. A keresztutakra meg föl van írva: az egyikre föl van írva: «Ha valaki erre (tkp. ide) megy, az nagyon gazdag lesz». A másik keresztútra (ez) van fölírva: «A ki erre megy, az királyságot kap». A harmadikra meg (ez) van fölírva: «A ki erre megy, azt megölik, vagy egy arany tojás fekszik a tengerben egy kő alatt».

2. Iván czárfi meg gondolkozik: «Jobb, ha én azon a keresztúton megyek (tkp. arra a keresztútra indulok), a hol megölnek, vagy a hol az arany tojás van». És nagyon sokáig megy arra. És jön egy ház. Bemegy a házba, (ott) meg egy anyóka fekszik. Az anyóka mondja: «Erre semmiféle állat nem futott, sem madár nem röpült. Te meg honnan kerültél ide? Hová készültél így?» Iván czárfi meg elmondja, hogy «itt valahol

ken-ke vijim more, a more pide'sas iz-ulin vijim zele'tnei kolk, i me medi kolkji'sla». — «zev trudnei dela viberite'mid te, i og ted, verman-e-si kors'i'ni. zev una bogati'rjes voli'sni kors'i'ni da iz vermi'ni. no ladne, me tenid pesebirta. — ta tui kuza ve'dzin vijim jaga-baba. i sili te nem-tor in vistav i in sornit siket».

3. *i va'n tsare'vits' uzna'itas i medas, a vejt'sa tese kejin. i i va'n tsare'vits' sabla'se jeras i kesjas kejinlis' jurse kera'vni. a kejin sili suas: «in kerav jures, kor-ke ged'it'sa. semin kodert, a me te-dinad i voa».*

i va'n tsare'vits' medas ve'dze. vejt'sa sili tese ket's. i i va'n tsare'vits' teze kesjas kera'vni jurse, a ket's suas: «in kerav jures. kor-ke ged'it'sa. semin kodert, a me te-dinad voa».

i sija beran ve'dze medas. vejt'sa os lokte. i oslis teze kesjas kera'vni jurse. a os suas: «in kerav jures. kor-ke ged'it'sa».

4. *i ve'dze medas. mune, mune i voas kerka. piras kerka'e,*

tenger van, a tenger fenekén meg egy kő alatt egy arany tojás van, és én a tojásért indultam el». — «Nagyon nehéz dolgot választottál ki, és nem tudom, hogy meg tudod-e keresni. Nagyon sok hős jött azt keresni és nem bírták (megtalálni). De jól van, én segítek neked. — Ennek az útnak az irányában elül van a boszorkány. Ennek te ne mondj el semmit se és ne beszélj vele».

3. Iván csárfi megvacsorázik és elindul, azonban egy farkassal találkozik. Iván csárfi meg kirántja a kardját és le akarja ütni a farkas fejét. A farkas azonban így szól hozzá: «Ne vágd le a fejemet, (még) valamikor hasznodra leszek. Csak idézz (hívj), és én hozzád jövök».

Iván csárfi tovább (tkp. előre) indul. Egy nyúl akad elébe. Iván csárfi meg megint (tkp. szintén) le akarja vágni a fejét, de a nyúl így szól: «Ne vágd le a fejemet. Valamikor hasznodra leszek. Csak idézz, én meg hozzád jövök».

És ő megint előre indul. Egy medve jön vele szemben. A medvének is le akarja vágni a fejét. A medve azonban így szól: «Ne vágd le a fejemet. Valamikor hasznodra leszek».

4. És tovább indul. Megy, megy és egy ház jön. Bemegy a házba, a kemenczén meg kilenczszer összecsavarodva fekszik

a patš-vilín ekmis kusi'nen kuile petš. i šuas: «kittše medin, i va'n tsare'vits'?» a i va'n tsare'vits' nem-tor oz šu. jaga-baba pondas lettš'i'ni i i va'n tsare'vitsli šuas: «kiš-ke te vajin aššid lešid vir-jáite?»

jaga-baba patš-vi'liš ekmis sutki lettš'i'se. a i va'n tsare'vitsliš vekse juā'se, no nem-tor oz vermi jua'vni. i sija pondas užine'dni i jaden verdni. a i va'n tsare'vits' kinas tšektas pervež asliš šo'ni. jaga-baba boštas tšāšše i lebe'das pizanlā'nis: i semin bus loue.

5. i va'n tsare'vits' medas ve'dže. i kor-ke miž-ke more-dore voas. more-doriš lebžas tšež i si-dine lokte. i šuas: «trudnei dela viberite'mid i og ted, verman-e-si karni, me-ke ni pesebita-a».

vi'dže'das more'e, a more-dorin šir. «lebed mene vaas, burte og vuned i kor-ke ged'itša».

i va'n tsare'vits' kode'rtas stavse, kodi vežitša tesli (tesli'ni), i si-dine voa'sni stavis. i ponda'sni more pūtške'sis korš'i'ni. a

az öreg anyó. És így szól: «Hová készültél, Iván cárfi?» Iván cárfi azonban semmit se szól. A boszorkány le kezd szállni és így szól Iván cárfihoz: «Ugyan honnan hoztad a magad szép testét (vér-húsodat)?»

A boszorkány kilencz teljes napig mászik le a kemenczéről. Iván cárfit meg egyre kérdezi (tkp.-tól kérdezősködik), de semmit se bír megtudni. És ő kezdi vacsorával kínálni (tkp. vacsoráztatni) és méreggel etetni. Iván cárfi azonban a kezével parancsolja neki, hogy előbb (ő) egyék. A boszorkány fogja a tálat és az asztalhoz csapja: és az csupa porrá válik.

5. Iván cárfi tovább indul. És egyszer csak a tengerhez ér. A tengerpartról fölröpül egy kacs a és őhöz jőn. És mondja: «Nehéz dolgot választottál ki, és nem tudom, vajjon el bírod-e végezni, ha én már segítek is».

Belenéz a tengerbe, a tengerparton meg egy csuka van. «Dobj bele engem a vízbe, nem felejttem el a jótéteményedet és valamikor hasznodra leszek.»

Iván cárfi idézi mindazokat, a kikkel találkozott, és mind hozzá jönnek. És elkezdenek a tenger fenekén keresni. A csuka azonban tudja, (hogy) hol van a kő (tkp. a követ tudja, hol

širis izse tedas, kiten. i settše sije:zde nue:das. i va·n tsare:viťs i addžas: zev i džid iz. butkiťťšile:ní, butkiťťšile:ní i ne-kudž oz vermí:ní butkiťťni. a tšež pondas butkiťťni i butkiťťšas. i ad-dža:sní zev jugid kolk. tšežis šuas: «boš taje i ote tuplav. i ne-kodli in vištav i ne-kodket in šornit i perveį kerka:as in pirav». i va·n tsare:viťs kolk boštas i medas. mung zev dir i perveį kerka voas. settše sija oz pir. i medas ve,dže med kerka-doredž. a pe-ťšis i šuas: «taja eške kolkjis teįid i šuri, no tensid gua:sní. me-ke ní teįid vištala-a, gortad voan da karta-viv peľesad pukiť». i seš, šoje-juę dei medas.

6. mung, mung, a veįťša oš lokte. «iva·ne, voke, zev tai dir vetlin. vai sev me-vilam i me varte:da». sija džin tuiše varte:das i va·n tsare:viťs letťšas. i medas poden. i veįťša sili lokte keji:nis. i šuas: «zev tai dir vetlin». i šuas: «vai vili:sam sev, me varte:da». i va·n tsare:viťs selas vili:sas i varte:das zev ile. i veįťša sili tese keťš. «keji:ne, te zev mu,džin, vai me var-

van). És oda vezeti őket. Iván czárfi is meglátja: egy nagyon nagy kő. Hengergetik, hengergetik (értsd: próbálgatják), de sehogyan nem bírják elhengeríteni. De a kacsza kezdi elhengeríteni és (a kő) feldől. És egy nagyon fényes tojást látnak meg. A kacsza így szól: «Fogd ezt és csavard be a kendődbe és ne mondd el senkinek és ne beszélj senkivel és ne menj be az első házba.» Iván czárfi fogja a tojást és elindul. Megy nagyon sokáig, és jön az első ház. Oda ő nem megy be. És tovább indul a második házig. De az öreg anyó mondja: «Ha megtaláltad is ezt a tojást, de el fogják tőled lopni. Én azt mondanám neked: hazajössz és az istálló sarkába tedd.» És onnan — eszik-iszik és elindul.

6. Megy, megy és a medvével találkozik. «Iván öcsém (tkp. Ivánom, öcsém), nagyon sokáig jártál. Nos, ülj föl a hátamra (tkp. énreám) és én viszlek gyorsan.» Az a fél úton elviszi és Iván czárfi leszáll. És elindul gyalog. És szembe jön vele a farkas. És így szól: «Nagyon sokáig jártál már». És mondja: «Nos, ülj föl a hátamra, én elviszlek gyorsan». Iván czárfi fölül a hátára, és nagyon messzire viszi. És a nyúllal találkozik: «Farkasom, te nagyon elfáradtál, nosza, majd én

te'da». kejin-vili'sis letťsas i selas ketť-vili'se, i sija varte'das gorte'dźis.

i va'n tsare'vitť voas gortas i kolkse dźebas karta-vilas. a vokje'sis pete'ni vidli'vni i povža'sni: revne karta-rivni's sotťsas i pira'sni kerka'nis. i ponda'sni vetli'ni i va'n tsare'vitťses.

7. *i va'n tsare'vitť boťsas kolkse i me'das viliť tsarstvęę i sija mune zev dir i kor-ke ne-kor-ke voas. a sije settťę oz ledźni saldatje'sis. a i va'n tsare'vitť űsas: «me tsarni'dli pęda'rek vaja zev jugid zeľetnei kolk». i sije le'dža'sni tsar-dine. piras a tsar i űsas: «kiť-ke miť-ke i i va'n tsare'vitť uťę'ma tatťę!» — «a me tejid pęda'rki vaji zeľetnei kolk more piťťke'siť. i űetas kolkse tsari'sli.*

a tsar i űsas: «me tenid dźin tsarstvęęs űeta, a kula-si, stavę űeta». i i va'n tsare'vitť pondas orni i tsar-niľis vile getraťsas.

8. *ole'ni teliť kujim. i i va'n tsare'vitť me'das teva'rla. mune, mune i sija voas kare. seť nebas tevar, kera'be teťťsas i*

viszem». Leszáll a farkas hátáról és fölül a nyúl hátára, és az elviszi hazáig.

Iván csárfi hazajön és elrejti a tojását az istállóban. A bátyjai azonban kimennek megnézni és megijednek: mintha az istállójuk égne, és bemennek a házukba. És elkergetik Iván csárfit.

7. Iván csárfi fogja a tojását és megy egy másik országba; és ő nagyon sokáig megy és valamikor odaér. De őt nem eresztik be a katonák. Iván csárfi azonban mondja: «Én ajándékot hozok a ti csárotoknak, egy nagyon fényes arany tojást». És beeresztik őt a csárhoz. Bemegy, a czár meg mondja: «Valahogyan idekerült valahonnan Iván csárfi is!» — «Én ajándékot hoztam neked: arany tojást a tenger fenekéről.» És odaadja a tojást a csárnak.

A czár meg így szól: «Én a fél királyságomat adom oda neked, és a mikor meghalok, az egészet adom oda». És Iván csárfi kezd (ott) élni és elveszi a czár leányát.

8. Három hónapig élnek. És Iván csárfi útnak indul áruért. Megy, megy és eljut a városba. Ott (tkp. onnan) árut

medas gortas. i voas bereg-dore, a sen kuile ekmis kusi'na jaga-baba. i suas: «eni meim te i surin. vot — suas — me tenid tede'da mi-ke. jesli tedan-si, medes tede'da, i medse-ke tedan, koime'des tede'da. a on ted-si, i atte soja».

i va'n tsare'vit's seglasi'tt'sas. i jaga-baba suas: «eti sutkien menim streit kar». i va'n tsare'vit's pondas sogni. a jur-vilas tse'z pukasas. i suas: «taje eske vermam karni kikna'nse, da koime'dis zev trudnei loue».

i i va'n tsare'vit's med-asu'las suvtas, a kar sula'le. i jaga-baba medes tede'das. «eti sutkien kar menim tselei tsarstve».

i va'n tsare'vit's pondas sogni. a sili beran tse'z i pukasas i suas: «taje-na me kara, a koime'dse etnam og vermi karni. loue stavni'mli juke seberitt'sini».

i va'n tsare'vit's med-asu'las suvtas, a tsarstve lovma.

9. i koime'dse tede'das. «kar — suas — menim, med, kud'z

vesz, hajóra rakja és hazafelé indul. És a parthoz ér, ott meg a kilenczszer összecsavarodott boszorkány fekszik. És (ez) így szól: «Most a kezem közé kerültél (tkp. megkerültél nekem). Nos — mondja — én valami feladatot adok neked. Ha megfejtéd, másikat adok. Hogyha a másodikat is megfejtéd, harmadikat adok. De ha nem tudod (nem oldod meg), magadat is megeszlek».

Iván csárfi beleegyezik. A boszorkány meg mondja: «Egy nap-egy éj alatt építs (nekem) várost». Iván csárfi elkezd szomorkodni. A fejére meg rászáll a kacsas és így szól: «Ezt még meg tudnók csinálni mind a kettőt (értsd: az első két munkát), de a harmadik nagyon nehéz lesz».

Iván csárfi meg másnap fölkel, a város meg (készen) áll. És a boszorkány a második feladatot adja: «Egy nap-egy éj alatt csinálj nekem egy egész országot».

Iván csárfi elkezd szomorkodni. De megint csak rászáll a kacsas és így szól: «Ezt még megcsinálom, de a harmadikat magam nem bírom megcsinálni. Egybe kell majd mindnyájunknak gyülekeznünk».

Iván csárfi másnap fölkel, a királyság meg meglett.

9. És a harmadik feladatot adja. «Csináld meg nekem — mondja —, hogy, a mint hazulról elindultál és a milyen kereszt-

gortšid medin i ku.tšem tui-keža'sjes voli'sni, tšiste med tattše loue». i srek šetis kvaĭt sutki keže.

i va'n tsareviťs vodas i unmov'sas. i uže kujim sutki. si-dine voasni stav žveris, kodi tesi veĭťťsa. no oz vermi'ni saĭd-međni. i voas tšež i sija saĭdmeđas. «no — šuas — kujim sutki užin, a med kujim-na koli». i ponda'sni sen telkuĭťťsi'ni, kudďža karni. i tšež leba'le bidla'e kujim sutkien i stavse karas. i jaga-baba'li petke'dlas. jaga-baba i šuas: «da i va'n tsareviťše, ne-ke tšežid, važen ni me tene šoji». i jaga-baba pondas more-vilas tela'sni i i va'n tsareviťs oz vermi karabje'snas međni i doĭd-da'las oškes da keĭines. kiskila'sni, kiskila'sni karab kos-vi'ti, no oz vermi'ni kiski'ni. a jaga-baba'is puka'le more-dorin, a tšež i šuas: «kor veržas, seki i kole etpravittsi'ni». jaga-baba veržas i i va'n tsareviťs etpravittšas. jaga-baba sili i šuas: «menim teded ku.tšem-ke tor i jeťli me teda-si, tene šoja».

i vot tšež i va'n tsareviťli šuas: «te tšeĭti lia'is gez

utak jöttek, mind itt (tkp. ide) legyen.» Es határidőt adott neki hat napra.

Iván csárfi lefekszik és elalszik. És három napig alszik. Odajönnek hozzá mind azok az állatok, a melyekkel találkozott. De nem bírják fölébresztteni. És odajön a kacsá, és az fölébreszti. «Nos — mondja — három napig aludtál, de még maradt másik három (nap).» És elkezdenek ott tanakodni, hogyan csinálják meg. És a kacsá három nap alatt mindenfelé röpül és megcsinálja az egészet. És megmutatja a boszorkánynak. A boszorkány meg mondja: «De Iván csárfi, ha nincs (itt) a kacsád, én már régen megettelek (volna)». A boszorkány elkezd a tengerre szelet bocsátani, Iván csárfi meg nem bír a hajókkal elindulni és elébük befogja a medvét és a farkast. Húzzák, húzzák a hajót a szárazföldön, de nem bírják húzni. A boszorkány meg (ott) ül a tenger partján. A kacsá meg így szól: «A mikor megmozdul, akkor kell elindulni». A boszorkány megmozdul, és Iván csárfi elindul. A boszorkány így szól hozzá: «Nekem adj valami föladatot, és hogyha én megfejtem, én megeszlek».

És lám, a kacsá mondja Iván csárfinak: «Te parancsold neki, hogy homokból ezer versztnyi kötelet fonjon, és azzal

gerdni tišá.tša vers kuža i sijen mene domlav i soj». i va·n tsare·vitš medas, a jaga-baba pondas lia'is gez gerdni. i va·n tsare·vitš gortas voas, a jaga-baba en-na-na lia'is gez gerttše.

kötözz meg engem és egyél meg». Iván csárfi elindul, a boszorkány meg elkezd homokból kötelet fonni. Iván csárfi hazaér, a boszorkány meg még most is kötelet fon homokból.

Jegyzetek: *zele'tnei*: az orosz -oi végződésnek az udorai nyelvjárásban (nem-első szótagban) -ei (~V. -ei) a szabályszerű megfelelője.

1. *peder* < or. Федоръ | *pelu.tši'tni* < or. получить.

2. *luttše* < or. лучше | *iz-gor-ulin* подь камнемъ | *žver* < or. звѣрь | *trudnei, dela* < or. трудный, дѣло | *viberi'tni* < or. выбирать, выбрать; *viberite'mid -m* képzős participium praeteriti birtokos személyraggal igei állítmány helyett l. Wied.² 166, Fokos: A vog.-osztj. tárgyas igeragozásról 15. l. jegyz. | *verman-e-si* 'можешь-ли'; vö. *tedan-si, tedan-e-si* 'знаешь-ли'; *tedan-ke-si, seki vištav* 'если знаешь, расскажи'; v. ö. még *šin-sajas miž-si i oz šuni!* 'за глазами что и не говорятъ!' | *pesebi'tni* < or. пособить.

3. *gedi'ttša* 'пригожусь' | *kodert* 'помяни; emlits (hívj, idézz)'.
4. *kusi'nen* 'свернулась' | *kis-ke* 'откуда-то' | *jad* < or. ядъ.

5. *me-ke ni pesebita-a* 'если я ужъ пособлю, я ужъ буди тебъ пособлю' | *perve'i kerka'as t. i.* a boszorkány házába | *pe.tšis t. i.* az első öreg asszony.

6. *revne* < or. ровно; *revne sottišas* 'какъ будто пожаръ былъ'.

7. *tsar-niliš vile getra'šas* 'на царевнѣ женился'.

8. *me tenid tede'da miž-ke* 'я тебъ загадаю что-нибудь, я тебъ задачу дамъ' | *jěšli tedan-si* 'если узнаешь, исполнишъ' | *seberittši'ni* 'собираться'.

9. *tšiste* (< or. чисто) *med tattše loue* 'чтобы все здѣсь было' | *srek* < or. срокъ | *pondas tela'sni* 'вѣтеръ спустила' | *kor veršas* 'a mikor megmozdul' (értsd: a míg nyugodtan ül, addig szél fúj; ha megmozdul, eláll a szél) | *gez gerdni* 'веревку свить'.

34. sud'ba.

1. važen ole'ma-vile'ma petś i sija ve'lema zev koñer. i et-pir sija medas tui-virti jage pesla. mune, mune i vejtłsa tese peris pel'. i sija sili śuas: «kittśe, babuška, medin?» — «a muŕ — śuas — mensim juďśan, peris koñer petśliś? vot — śuas — ŕe-ku,ťśem řiťśaśje abu i ola zev koñeras i ŕem-tor śoini abu». a starik sili śetas meśek i śuas: «kittśedź gortad on vo, settśedź in raź i in vidliv». a starik piras jagas.

petś medas gortas i oz vermi terpiťni i meśekse ražas. a stavis jeďđid tśak. i sija pondas peles vidni. i stav tśakse kiśtas i śuas: «muja menim tatiś? mian asla'nim jagas una vijim». i gortas mune.

2. si tui-virti lokte med peris pel', teže zev koñer. i sija addžas tśakje'sse i śuas: «ku,ťśem-ke mort lebedle'ma jenliś tśakje'sse». sija ektas i gortas nuas. i pondas puśi'ni. i settśe

34. A sors.

1. Régen élt-volt egy öreg asszony, és ez nagyon szegény volt. Egyszer útnak indul (tkp. elindul az úton) az erdőbe fáért. Megy, megy és egy öreg emberrel találkozik. És ez így szól hozzá: «Hová készültél, anyókám?» — «De mit — mondja — kérdezhetsz tőlem, öreg szegény asszonytól? Lám — mondja — nincsen semmiféle szerencsém és nagyon szegényen élek, és semmi ennivalóm sincs». Az öreg ember meg egy zsákot ad neki és így szól: «A míg haza nem érsz, addig ne nyisd ki és ne nézd meg». Az öreg meg bemegy az erdőbe.

Az öreg asszony hazafelé indul és nem bírja ki és fölbontja a zsákot: (ott) meg csupa fehér gomba (van). És elkezd az öreget szidni és kiszórja a gombát mind és mondja: «Mire való ez nekem (tkp. mi [van] nekem ebből)? Nekünk magunknak is sok van az erdőben». És hazamegy.

2. Azon az úton jön egy másik öreg ember, szintén nagyon szegény. És ez meglátja a gombákat és mondja: «Valamiféle ember elhányta Istennek a gombáját». Ő összeszedi és hazaviszi. És elkezd főzni. És oda bejön az öreg ember és

piras peris peļ i pondas jua'vni: «muja te karan?» — «a vot — šuas — kodlen-ke tšakje'zde tuļ-vilas lebedle'ma i me ģkti i puša. vot — šuas — tšētš tšaka-va šojam.»

starik puši'le, puši'le, a tšak oz pondi puši'ni. sija i šuas stari'kli: «puši'li, puši'li tšakse, a iz pondi puši'ni». — «noli — šuas — vidli'v, muja lovma settše.»

3. *starik vidli'las, a stavis zeļetnei tšak. i stari'kli šuas: «vot — šuas — tšudeis ku'tšem lovma! pertē pukti tšak, a lovma zeļete, i tenē ig vermi verdni tšaka-vaen». — «a vot — šuas — vijim kus rešs i sije vai' šojam.» — «no — šuas — muļ eške sija kusid, da tšaka-va is koli, a iz zeļete'is. meni'm peris mortli lutše tšaka-va is tšem zeļete'is. i zeļete'nas nem-tor meni'm karni'. starik i šuas: «mun-ing, oz-si tšaka-vate vai'li». starik mune i vajas. a stavis se'tšem bur tšak lovma, šte nemnas abu šoile'ma. šoja'sni tšaka-va i starik pete i vešas.*

kezdi kérdezni: «Mit csinálsz te?» — «Hát nézd csak, — feleli — valaki szétdobálta az útra a gombáit, én meg összeszedtem és megfőzöm. — Nézd, — mondja — együtt eszünk gombalevest.»

Az öreg főzi, főzi, de a gomba csak nem fő meg. Szól is az öregnek: «Főztem, főztem (értsd: próbáltam főzni) a gombát, de nem főtt meg». — «Nos — mondja — nézd meg, mi lett ott (tkp. oda).»

3. Az öreg nézegeti, hát csupa arany gomba. És szól az öregnek: «Nézd csak, — mondja — micsoda csoda történt. Az üstbe gombát tettem és arany lett (belőle), és neked nem tudtam gombalevest adni (tkp. nem bírtalak gombalevessel etetni)». — «De nézd, — mondja — itt van egy darab kenyér, és azt együk meg.» — «Nos — mondja — mi volna az a darab kenyered, de gombaleves kellett volna és nem arany. Nekem öreg embernek jobb a gombaleves, mint az arany. Az arannyal nem tudok mit csinálni.» Az öreg meg mondja: «Menj csak, ha nem hozol-e gombalevest». Az öreg odamegy és hozza. Hát mind olyan jó gomba lett, hogy egész életében nem evett (olyat). Megeszik a gombalevest, az öreg meg kimegy és eltűnik.

Jegyzetek: *sudba* < or. судьба.

1. *šťšasjē* < or. счастие | *terpi'tni* < or. терпѣть.

2. *kodlen-ke tšakje-zde tui-vilas lebedle'ma* az udorai nyelv-járásban nagyon gyakori szerkezetkeveredés (valakinek a gombái szét vannak hányva > valaki a gombáit széthányta > 'valakinek a gombáit széthányta') | *tšaka-va* 'грибной супъ'.

3. *kus* < or. кусъ 'harapás, darab; darab kenyér, kenyér'; *jai-kus* 'кусокъ мяса'; *hah-kus* 'кусокъ хлѣба' | *refš* 'кусокъ'; *oz-si tšaka-vate vaiši* 'не то принеси грибный супъ'; vö. *jěšli te on mun, oz-si vetla* 'если ты не пойдешъ, не то выгоню'; — *abu-e-si silen vit pi* 'кажется у него 5 дѣтей'. L. még a következő mese 2. jegyzetét.

35.

1. *važen ole'ma-vile'ma pop. silī kovmās rebe'tnik. i silīs eti deti'na kivlas i medas pop-orde medā'sni. a pop tese silī veittša i šuas: «bašuške, oz-e tenid rebe'tnik kov?» a pop šuas: «kole eške da». — «vot me medā'sa.» — «a una-e koran?» — «a muja me kora, aitem-mamtem mort? muž puktī'stan.» — «no ladne».*

sije-zda i medā'sni. keñe'sne skere skazka vištā'ssas, a dir tirmas popli da rebe'tnikli gortas munni. kor-ke mii-ke i pop gortas voas.

2. *a med-asu'las itški'sni pete'ni. i rebe'tnik zev jonas itški'se. popli i lubi'ttšas. i medjez itški'sni petale'ni. i teže rebe'tnik zev jonas itški'se.*

35.

1. Régen élt-volt egy pap. Neki szüksége van egy munkásra. Erről hall egy legény és elindul a paphoz elszerződni. A pappal meg találkozik és mondja: «Atyuskám, nem kell-e neked munkás?» A pap meg mondja: «Kellene bizony». — «Lám, én elszerződöm.» — «De sokat kérsz-e?» — «Hát mit kérek én, atyátlan-anyátlan ember? A mit megállapítasz.» — «No, jól van.»

Ők elindulnak. Természetesen hamar elmondódik a mese, de sokáig tart a papnak és a munkásnak hazamenni. Valamikor hazaér a pap.

2. Másnap meg kimennek kaszálni. A legény nagyon erősen kaszál. A papnak tetszik ez. És másodszor mennek ki kaszálni. És a munkás szintén nagyon erősen kaszál.

kor-ke mi-ke itškiše-nis dei rit voas. i voda'sni užni. a poplen zev mi'tša niv veľema. i rebe'tnik da niv etik kerka'e voda'sni. rebe'tnik i šuas: «etnam ke'džid užni. vai juke vodam». niv seglaši'tšas. i voda'sni juke. rebe'tnik pondas nákse vidli'vni. a niv šuas: «muja karan?» — «a kudž inē? jukin užam, a og tede, muž jorta jortni'mlen vijim. etaja muž tenad? menam tai abu.» — «noli» — šuas. niv vidli'las, a nem-tor abu. «a etaja — šuas — muž?» — «etaja — šuas — menam sinan.» a rebe'tnik kuttši'sas nivli genas i šuas: «vot menam etaje i sina'las zev buras». — «noli oz-si sinali'sti.»

rebe'tnik vili'sas kaas i pondas sina'vni. nivli zev ruka loue. niv beraň pondas tšekti'ni sina'vni. i rebe'tnik beraň sina'las.

3. *kor-ke mi-ke niv i nebe'tšas. rebe'tnik povzas i medas. a niv sije vetas i pondas sina'nse korni. a rebe'tnik oz pondi šetni. šuas: «taje oz podž šetni. — a vai — šuas — med berja'se buras sina'la». i rebe'tnik sina'las. medas, a niv vekse vetas*

Valamikor kaszálnak, és eljön az est. És lefekszenek (aludni). A papnak meg egy nagyon szép leánya volt. A munkás meg a leány egy szobába fekszenek le. A munkás így szól: «Magamnak hideg hálni (fázom, ha egyedül hállok). Nos, feküdjünk együvé». A leány beleegyezik. És együvé fekszenek. A munkás a csecset kezdi vizsgálgatni. A leány meg mondja: «Mit csinálsz?» — «De hogyan hát! Együtt hálunk és nem tudjuk egyik a másikáról, hogy mije van (tkp. mink van egymásnak). Ez micsodád? Nekem bizony nincs.» — «Mutasd csak» — mondja. A leány megnézi, hát semmije sincs. «Hát ez — mondja — micsoda?» — «Ez — mondja — az én fésűm.» A munkás meg megfogja a leány szőrét és mondja: «Lám, az én (fésűm) ezt is megfésűli nagyon jól». — «Nos hát, fésüld meg.»

A legény reá mászik és kezdi fésülni. A leánynak ez nagyon tetszik. A leány azt mondja neki, hogy újra fésülje meg. A munkás meg megint megfésűli.

3. Valamikor teherbe esik a leány. A legény megijed és elindul. A leány azonban utána fut és kezdi a fésűjét kérni. A legény meg nem adja oda. Azt mondja: «Ezt nem lehet odaadni. De nosza, — mondja — legutoljára jól megfésüllek». És a legény megfésűli. Elindul, de a leány folyton utána megy és

i koras. i kor-ke mi-ke ju voas. i rebe'tnik šuas: «me — šuas — taje sina'nse juas lebe'da, med tenid ni menim». i rebe'tnik miha boštas i lebe'das vaas.

rebe'tnik sidž i mune, a niv pondas kela'vni i sinan kor-sini. i rit voas, a niv vekse kela'le. pop voas niv-dine i jua'las. «muja kela'lan?» — «a vot — šuas — rebe'tnikni'mlen zev bur sinan veli da lebe'dis. i pop kulšas i pondas kela'vni. niv vi-džedas, a sina'nis tida'le i gore'tšas: «batuške, ati sina'nis tida'le te-dinad!» i lokte ajis-dine i tšapa'šas kuturkas i šuas: «etatšem i veli sina'nis! taje i sina'lis». pop povžas i šuas: «dura, dura, lei'tšas etajen sina'vni! medim edje džik gortad».

i kor-ke mi-ke niv tatei vajas.

kéri (a fésűjét). És valamikor egy folyóhoz érnek (tkp. egy folyó jön). A legény így szól: «Én — úgymond — beledobom ezt a fésűt a folyóba, (ne legyen) se neked, se nekem». És a legény fog egy kavicsot és beledobja a folyóba.

A legény így el is megy. A leány azonban elkezd a vízben gázolni és a fésűt keresni. És eljön az est, a leány meg egyre gázol. A pap odajön a leányhoz és kérdezi: «Mit gázolsz?» — «Hát nézd csak, — mondja — a mi munkásunknak nagyon jó fésűje volt és beledobta.» És a pap levetkőzik és elkezd gázolni. A leány nézi, a fésű meg látszik és elkiáltja magát: «Apuskám, nézd csak, a fésű tenálad látszik!» És odamegy az apjához és megfogja a penisét és mondja: «Ugyanilyen volt az ő fésűje! Ezzel fésült meg». A pap megijed és így szól: «Bolond, bolond, engeded magad ezzel megfésűlni! Menjünk hamar haza».

És valamikor a leány gyereket szül.

Jegyzetek: A mese tárgya azonos gyűjteményünk 7. sz. (vicsegdai) szövegének tárgyával.

1. *kolę eške da* 'надо бы да' | *mu- pukt'i-štan* 'сколько положишь, сколько дашь' | *skazka* < or. сказка.

2. *dei* < or. да и | *noli oz-si sina'ly-šti* 'нуко почеши, не то почеши, давай почеши; vö. 34. mese 3. jegyz.; vö. *in berd, oz-si laška* 'не плачь, не то выстегаю'.

3. *ati* 'вотъ!' | *tšapa'vni, tšapa'sni* 'хватить' | *dura* < or. дура.

36. *mel'nik.*

1. *važen ole-ma-vile-ma mel'nik i si-ding voas koriš i pon-das mileština korni. no mel'nik sili oz šet i šuas: «bide'nes-ke tiandi'ne verdni, a tšid rezerttšan i nem-tor aslid šojni oz kol». settše voas mužik izettš'i'ni. i šija korišše tšuksa'las: «lok, me šeta». i koriš lokte si-ding. a mužik kišt'i'stas etša'ndži tušše i koriš nešta' koras. mužik bera kišt'i'stas i aslis etša kole. a mel'nik mužiki'sli šuas: «vot — šuas — jejiil stav tušše šetis!» a koriš sidž i mung.*

2. *kor-ke mü-ke muži'kli etšered' voas izni i kištas kešele i pondas izni. i ož-bid izše, a silen tuš vekše et-mida. i mel'nik pondas divittš'i'ni, muja taja loi: iz pondi birni tuš. a mužik piž vekše kurtas i mel'nik vekše-na ize i tuš (ili: šu) vekše et-miitta. a mužik vekše kurtas. i ne-kištše piž vošt'i'ni. i vekše-na kurttše.*

36. A molnár.

1. Régen élt-volt egy molnár, és jön hozzá egy koldus és kezd alamizsnát kérni. De a molnár nem ad neki és mondja: «Ha benneteket mind kellene az embernek táplálnia, az ember maga (ált. 2. szem.) tönkremenne, és neki magának semmi enni-valója nem maradna». Odajön egy ember örletni. És ez oda-hívja a koldust: «Gyere, én adok». És a koldus odamegy öhozá, az ember meg egy kevés gabonát (tkp. szemet) önt (neki), a koldus meg még kér. Az ember megint önt, és neki magának kevés marad. A molnár meg így szól az emberhez: «Lám — mondja — ez a bolond odaadta az egész gaboná-ját!» — A koldus azonban így el is megy.

2. Valamikor az emberre került rá a sor az örlésben, és beleönti a kosárba és elkezd örölni. És egész éjjel öröl, de az ő gabonája egyre csak egyforma mennyiségű. A molnár meg elkezd csodálkozni, (hogy) mi történt itt (tkp. mi lett ez): a gabona nem kezdett fogyni. Az ember meg egyre kaparja a lisztet, a molnár meg egyre csak öröl, és a gabona egyre csak egy-forma. Az ember meg folyton szed, nincs hová tennie a lisztet és még (most is) egyre csak szedi (a lisztet).

Jegyzetek: *mel'nik* < or. мельникъ.

1. *milestina* < or. милостыня | *rezzeritni* < or. розорить.

2. *ečšered* < or. очередь | *kešel* < or. кошель | *kurtas*
выгребають въ мѣшокъ, собирають муку въ мѣшокъ.

37.

1. *važen olema-vilema zev bednej dēti'na mamī'sket. i dē-tinaislen velema eti pelti'nīk dēnga (ili: veti'min ur). i sije sija vežla'las eziš pjataje'se (vit-urje'se) i mamse istas terge'vei-orde tšetverikla. mam mune i vajas. i pi bid kola'se šužla'las dēngase. i mamket bere vežšas kupetš-orde. mam nuas i kupetš boštas. kor mune mamis, kupetš vidli'las tšetverikse i adžšas dēngaje'zde. i dumā'itas: «ozir-žē mort, i dēngase tšetveriken merā'itas». i pondas kupetš nīvse vezji'ni si-saje. bednej dēti'na i getrā'sas i pondas ovni tēstis-ordin.*

kor-ke mji-ke kupe'tšis olasi'sla istas žatse i para vev doid-da'las. žat međas ola'sla. i vaje'das. a velema semin eti i dži'd lok jaštšik. i sija vaje'das sije. tēs pete jaštšikla, vidli'las: a stavis lok rot. tēs šerdi'tššas i žatse da nīvse vetlas. i pridannei

37.

1. Régen élt-volt egy nagyon szegény legény az anyjával. A legénynek meg (csak) egy fél rubelje volt. És ezt ő felváltja ezüst öt-kopékasokra és elküldi az anyját a kereskedőhöz egy csetverik-mértékért. Az anyja odamegy és hoz (egyet). És a fia minden résbe beledugja a pénzét. És az anyjával visszaküldi a kereskedőhöz. Az anyja elviszi, és a kereskedő átveszi. A mikor az anya elmegy, a kereskedő megnézi a csetverikjét és meglátja a pénzdarabokat. És gondolja: «Gazdag ember, a pénzét is csetverikkal méri». És a kereskedő kezdi a leányát neki föl-kínálni. A szegény legény elveszi feleségül és az apósánál kezd élni.

Valamikor a holmijáért küldi a kereskedő a vejét és két lovat fog be. A vő elindul a holmijáért. És hozza. De az csak egy nagy rossz láda volt. És ő hozza ezt. Az após kimegy a ládáért, megnézi: hát csupa rossz rongy. Az após megharagszik és elkergeti a vejét és a leányát. Hozományul egy tehenet ad

nivli mes setas. i sije'zda gozjen mune'ni gorta'nis. i sije'sli niem-tor soini abu.

2. *kor-ke mi-ke baba'is tede'ma kupet's-dine teva'rla mune. i u'dzen bo'tas das sa'it don. i koras kupe'tses t'sai'juni kekja'mis t'sasen. i med kupet's-dine medas i teze bo'tas u'dzen sa'it das don i teze koras ekmis t'sasen. i sija pete se's i koimed larkae mune i se's bo'tas teze sa'it das don; i koras das t'sasen. sija gortas lokte ve'dze i muziki'sli v'ista'las. suas: «te eni mun gort-sid i lok kekja'mis t'sasen, kede leitt'si dai pondi gorzi'ni da matti'sni. a me — suas — teiid pelevint'sik-vile seta i pet. ve'dze pir ekmis t'sasen i teze pondi matti'sni. i me tene ista i te pet. a ve'dze pir das t'sasen i me muna, a te koltt'si. i kupet's-jezde in vo'sji, i med a'na'nis pi'sje'ni».*

3. *kor-ke mi-ke i kekja'mis t'sas voas i etik kupet's p'iras, a samevar abu-na pu'zema. pondas kivni: mu'zi'kis mattise'men lokte. a kupet's i suas: «vaj kilt'si-ke d'zeb mene lavit's-gor-ulas,*

a leányának. És ők ketten hazamennek. Nekik meg semmi enni-valójuk nincsen.

2. Valamikor az asszony egy ismerős kereskedőhöz megy áruért. És hitelbe vesz tíz rubel árát. És meghívja a kereskedőt teára nyolcz órára (tkp. teát inni nyolcz órákor). És elmegy egy másik kereskedőhöz és szintén tíz rubel árát vesz hitelbe és szintén meghívja kilencz órára (tkp. -kor). És onnan kimegy és egy harmadik boltba megy és ott (tkp. onnan) szintén tíz rubel árát vesz és meghívja tíz órára (tkp. -kor). Azután hazajön és elmondja az urának. Mondja: «Te most menj el hazul-ról és gyere nyolcz órákor, tettesd magad részegnek és kezdj el kiabálni és káromkodni. Én meg — mondja — majd (pénzt) adok neked egy fél üvegre (t. i. pálinkára), és te menj ki. Azután gyere be kilencz órákor és szintén kezdj el káromkodni. Én meg elküldelek téged, és te menj ki. Azután gyere be tíz órákor, és én elmegyek, te meg maradj. A kereskedőket ne bánts, hadd fussanak el maguk».

3. Valamikor nyolcz óra lesz (tkp. jön) és bejön az egyik kereskedő, a szamovár azonban még nem forr. Kezd hallatszani: a férj jön káromkodva. A kereskedő meg így szól: «Nosza, rejts el engem valahová a pad alá, hogy meg ne

moz addži». i kupetš piras. muzik piras i pondas matti'sni i matti'se zev dir. i baba is peleviñtsik-vile šetas. muzik boštas i pete. a med kupetš i voas. a tšai puže ma. pondas pukšedni kupe'tšes tšai juni. a muzik berañ lokše. kupetš povzas i šuas: «vai kittši-ke džeb mene!» a baba šuas: «patš-vilas ka, si sek oz addži». kupetš kaas, a muzik i piras. matti'se matti'se i baba istas muži'kes. muzik i pete. mujen pete muzik, i voas koimed kupetš i teže pukas tšai juni. mujen pukas, keža'in berañ i piras, a sija džebšas krevat-gor-ule, a baba pišje kerka'is.

muzik pondas matti'sni i šuas: «meam baba pišji kupetš-je'sket, a me — šuas — kerka'es ezta». kupe'tšes povza'sni kerka'in, a petni oz tišti'ni. sija kerka'se geger lep kiska'las i ezi'las i bere kuse'das. šuas: «oz sotšši taja. luttše — šuas — kerka'am meskes pirta, tišti'ni ponda i jevse juni».

4. kor-ke mii-ke kupetš-getir pervei kupe'tši'slen voas si-dine

ásson». A kereskedő meg bemegy (a pad alá). Az ember bejön és elkezd káromkodni és nagyon sokáig káromkodik. Az asszony meg egy fél üvegre (valót) ad neki. Az ember fogja (a pénzt) és kimegy. De a második kereskedő is megjön. A tea már föl van forralva. Kezdi a kereskedőt leültetni teát inni. De megint jön a férj. A kereskedő megjed és mondja: «Rejts el valahová!» Az asszony meg így szól: «Mácsszál föl a kemen-czére, akkor majd nem lát meg». A kereskedő fölmászik, az ember meg bejön. Káromkodik, káromkodik, és az asszony elküldi az urát. Az ember ki is megy. Alighogy kimegy az ember, (már)is jön a harmadik kereskedő és szintén leül teát inni. Alighogy leül, megint bejön a gazda, az meg az ágy alá bújik, az asszony pedig kiszalad a szobából.

Az ember elkezd káromkodni és mondja: «Az én feleségem megszökött a kereskedőkkel, én meg — úgymond — fölgujtom a házat.» A kereskedők megjednek a szobában, de ki-menni nem mernek. Az a háza köré forgácsot hord és meggyujtja és megint eloltja. Mondja: «Ez nem ég. Jobb (lesz) — úgymond — (ha) beviszem a tehenet a szobámba, megfejem és megiszom a tejét».

4. Valamikor odajön hozzá az első kereskedőnek a fele-

i jua'las: «iz-e vevli muži'ke?» a mužik šuas: «a menam baba'e ken-ke gulā'ite te mužiki'dket». kupetš-getir šuas: «vai, vuzav meste. muja koran?» — «a muž — šuas — tensid korni? šo tselke'vei dēnga da et-pir kara.» kupetš-getir oz seglāši'ttšs i šuas: «šo tselke'vei šeta, a sije og». — «no on-si, i me og vuzav.» kupetš-getir dumā'ittšs i šuas: «muja me šo tselke'vei ig žale'it, a et-pir sije karni (et-pir šetli'ni) žale'ita?» i seglāši'ttšs. vodas, a mužik i karas. i šuas: «tensid babate da te dirša'id i livka». a kupetš lavitš-gor-uliš vi'dže'das. kupetš-getir šuas: «med-a'suv meste vajej!» i mužik seglāši'ttšs.

kupetš-getir pete i med kupetš-getir voas i jua'las: «iz-e vevli menam muži'ke?» — «a muž — šuas — menam baba'e te mužiki'dket gulā'ite.» kupetš-getir jua'las: «on-e meste vuzav?» — «a muja og vuzav? šo tselke'vei vai da et-pir vodlam.» kupetš-getir šo tselke'vei šetas, a vodli'ni oz seglāši'ttšs. a mužik i šuas: «a,tsid tedan. šo-vile og vuzav». i baba seglāši'ttšs i vodas. a

sége és kérdezi: «Nem volt-e (itt) az uram?» Az ember meg így szól: «De az én feleségem valahol kószál a te uraddal». A kereskedő felesége mondja: «Nos, add el a tehenedet. Mit kérsz?» — «Hát mit — mondja — kérjek tőled? Száz rubel pénzt és egyszer (coitust) csinállok (veled)». A kereskedő felesége nem egyezik bele és így szól: «Száz rubelt adok, de azt nem én». — «Nos ha te nem (teszed meg), én se adom el.» A kereskedő felesége gondolkodik és mondja: «Mit, száz rubelt nem sajnáltam, de egyszer azt csinálni (egyszer odaadni magamat) sajnálom?» És beleegyezik. Lefekszik, az ember meg (coitust) csinál. És mondja: «A te feleségedet bizony a te jelenlétedben...». A kereskedő meg a pad alól nézi. A kereskedő felesége mondja: «Holnap hozd el a tehenedet!» Az ember meg beleegyezik.

A kereskedő felesége kimegy és jön a második kereskedő felesége és kérdezi: «Nem volt-e (itt) az én férjem?» — «De mit, — mondja — az én feleségem a te uraddal kószál». A kereskedő felesége kérdezi: «Nem adod-e el a tehenedet?» — «De miért (tkp. mit) ne adnám? Adj száz rubelt és egyszer feküdjünk le.» A kereskedő felesége száz rubelt ad, de (melléje) feküdni nem akar. Az ember meg így szól: «Magad tudod (hogy mit csinálsz). Százért nem adom el». És az asszony bele-

mužik vilj'sas kaas i šuas: «tensid baba'te da te dirja'id i kara».
a suvta'sni i kupet's-getir šuas: «meste med-a'suv vaje'd!»

sidž-že i koimed kupet's-geti'res muži'kis dirša karas. i bera kupet's-getir mes tšektas vaje'dni med-asu'las. a baba mune.

5. *muja taja? kuddža kupet'sjezde viživi'tni? «med-že — šuas — kerka'am i džas pirta'la i ezta.» eti i džas-binmed pirtas i medla pete. a kupet'sjes povža'sni i pišje'ni eti derem keže. mužik ber i džasjezde petkeda'las i vidlj'las palto-žepjezde. i šure bid palto'is zele'tnei tšasen i kujim tišä'tša dēnga'en.*

med-asu'las medas mes nue'dni kupet's-orde. i ilišedž-na pondas gorzi'ni: «vai dēnga'te, muj sižin. i tene-že me kari». kupet's-getir kīlas i kaza'tšikai'sket dēnga istas i šuas: «med nue'das gortas messe».

mužik i med kupet's-dine mede'das messe i bera ilišedž gorze. kupet's-getir kīlas i dēnga istas i šuas: «med gortas nue'das».

egyezik és lefekszik. Az ember meg reá mászik és így szól: «A te feleségeddel bizony a te jelenlétedben csinálom». Fölkelnek, és a kereskedő felesége mondja: «Holnap hozd el a tehenedet!»

Igy tesz a harmadik kereskedő feleségével is az ura jelenlétében. És megint parancsolja a kereskedő felesége, hogy hozza el másnap a tehenet. Az asszony meg elmegy.

5. Mi ez? Hogy rázzam le a kereskedőket? — «Hadd vigyek be — úgymond — a szobámba szalmát és meggyujtom.» Bevisz egy köteg szalmát és kimegy a másodikért. De a kereskedők megijednek és egy szál ingben megszöknek. Az ember visszaviszi a szalmakötegeket és megnézi a felöltözsebeket. És mindegyik felöltőben egy-egy arany órát és 3000—3000 pénzt (rubelt) talál.

Másnap elindul a tehenet a kereskedőhöz hajtani. És már messziről kezdi kiáltani: «Add ide a pénzedet, a mit ígértél. Veled is bizony csináltam (coitust).» A kereskedő felesége meghallja és a cselédjével pénzt küld ki neki és mondja: «Hadd vigye haza a tehenét».

Az ember meg a második kereskedőhöz hajtja a tehenét és megint messziről kiált. A kereskedő felesége meghallja és pénzt küld és mondja: «Hadd hajtsa haza».

a muzik koimed kupets-dine mede-das messe. i beran sidz-zę gorze. kupets-getir kilas i denęa istas.

a muzik mes vaje-das gorte. vil dem streitas i en-na-na terguite.

Az ember meg a harmadik kereskedőhöz hajtja a tehenét. És megint ugyanúgy kiált. A kereskedő felesége meghallja és pénzt küld (neki).

Az ember pedig hazahajtja a tehenét. Új házat épít és még most is kereskedik.

Jegyzetek: 1. *pelti-nik* < or. полтинникъ | *pjata* < or. пять (zürj. -a képzővel) | *vezji-ni* 'насылать' | *olas* 'имущество'.

2. *tede-ma* 'знакомый'; *tede-ma mort* v. *tedsa mort* 'знакомый человек' | *šait das don* 'рублей на десять товару' | *in vošji* 'не трогай'.

3. *kittši-ke* v. *kittše-ke* | *lokše* 'идеть; слышно идетъ'; *rotššan* (*rotšiš*) *lokše* 'изъ Россіи, отъ русскихъ идетъ' | *si sek oz addži* 'то тогда онъ не увидитъ'; l. még 38. mese 2. jegyz. | *krevat* < or. кровать | *lep* 'щепки'.

4. *me teng kara* 'ego coitum tecum facio' | *da i te diršarid* 'и при тебѣ'.

5. *viživi-tni* < or. выжить | *binmed* 'связка' | *eti dęrem keže* v. *eti dęrem kežiš* 'въ одной рубашкѣ' | *palto* < or. пальто | *sižin* 'общала' | *kaza,tsika* (or.) 'служанка, работница'.

38.

1. *važen ole-ma-vile-ma pelš da pel. i pel pondas šortni kedžni. et-pir kedžlas i silen oz petav. sija i medis kedžas. i silen beran oz petav. i koime-djez kedžas. i suas: «a, tšert šnim! peta-le, dak peta-le, a oz-si, a,tsis tedas». tšertli i ruka*

38.

1. Régen élt-volt egy öreg asszony és egy öreg ember. És az öreg ember kezd répát vetni. Egyszer vet, de a répája nem terem meg (tkp. de neki nem kel ki). Ő másodszor is vet. És megint nem terem meg. És harmadszor vet. És így szól: «Ej, vigye az ördög! (Ha) megterem, hát megterem, de ha nem, ő maga tudja (értse: az ő dolga, t. i. az ördög dolga)».

loue. i sija pondas bid lun kiska'vni, a šortni zev edje pondas tuni.

et-pir pel' i prejditas šortni-mu-dorti, a šortni zev idžid tugma. i sija med-asu'las lokte šortni bošni i tšertis težę lokte. i oz pondi šetni pelli. i piná'sni ponda'sni. tšukla i šuas: «šortni is sili loue, kqdniņ med-a'suv tšudnei žveren voam».

2. med-asu'las muzik babai'sli tšęktas kul'si'ni, a a tšis vili'sus vož-vož selas i tšęktas babai'sli bergen-sita'nen munni, a tšukla lokte verblu'den. i šuas muži'kli: «ku tšęm žveren-ja me lokti?» — «hę! — šuas — verblu'did i tan mian vijim! a vot menę tęd, ku tšęm žveren lokti!»

tšukla vidli'sle, vidli'sle, i oz vermi tędni. «no — šuas — vištav, ku tšęm žver-ja». a muzik šuas: «kujim-šo tšelke'vei važ, si i višta'la» tšukla pišja'le dęnga'la i vajas, a muzik šuas: «nimis talen nimtem žver». tšukla'li tšudne log. i pondas juav'ni: «mujen-ja taje te verdan?» — «ul' jajen.» — «noli — šuas —

Az ördögnek ez tetszik. És ő mindennap kezdi öntözni, a répa meg nagyon gyorsan kezd nőni.

Egyszer az öreg ember elmegy a répaföld mellett, hát nagyon nagy répa nőtt. És ő másnap jön répát vinni, és az ördög szintén jön. És nem akar adni (tkp. nem kezd adni) az öregnek. És elkezdenek veszekedni. Az ördög meg így szól: «A répa azé lesz, a melyikünk holnap csodálatos állaton jön».

2. Másnap az ember megparancsolja az asszonynak, hogy vetközzék le, maga meg lovagolva a hátára ül és megparancsolja az asszonynak, hogy háttal-farral menjen (előre). Az ördög meg tevéen jön. És mondja az embernek: «Vajjon micsoda állaton jöttem én?» — «Hah! — mondja — te itt minálunk is van. De nézd, én rólam (tkp. engem) találj ki, (hogy) micsoda állaton jöttem!»

Az ördög nézi, nézi és nem tudja kitalálni. «Nos, — mondja — mondd meg, vajjon micsoda állat.» Az ember meg mondja: «Adj 300 rubelt, akkor megmondom». Az ördög elfut pénzért és hoz, az ember meg így szól: «Ennek a neve névtelen állat». Az ördög csodálkozik (tkp. az ördögnek csodálatos lesz). És megkérdezi: «Vajjon mivel táplálsz ezt?» — «Eleven hússal.» — «Nosza — úgymond — mutasd meg.» —

petke'dli.» — «a una-e šetan?» — «kik-šo šeta.» *sija kik-šo šetas i šuas:* «vot vi,džed, ul' jaise šeta da kittšedž big oz med, settšedž oz pet». *šukla pondas mikra'sni i vi,džedni:* *i pondis nimtem žverlen big petni. šukla sidž i pišji.*

«De sokat adsz-e?» — «Kétszázat adok.» Ő kétszázat ad és (az ember) mondja: «Ime, nézd csak, eleven húst adok, és a meddig hab nem jön, addig nem lakott jól». Az ördög elkezd lehajolni és nézni. És a névtelen állatnál hab kezdett jönni. Az ördög így el is futott.

Jegyzetek: 1. *tšert šnim* = or. чертъ съ нимъ | *dak* < or. дакъ ('такъ').

2. *vož-vož* 'szétterpesztett lábbal, a hogy lovagolni szoktak' | *verblud* < or. верблюды | *si i višta'la* 'úgy (akkor) megmondom'; a hangsúlytalan -si 'ha' jelentésű (*šo tšelke'vei šeta-si, nánte šetan-e?* 'ha száz rubelt adok, ideadod-e a gabonádat?' vö. 33. mese 2. jegyz.); 1. még az előbbi mese 3. jegyzetét.

39. *nebivalštšina*.

1. *važen oli-vili gozja. sije'slen veli kujim pi. i sija stavse getra'lis tšetš. nili kormis medni ugeddže vera'vnis. nije'slen tom baba'jes oz kolltš'i'ni gorta'nis. kujim kev dumaitš'i'sni, «kudž taje mi'an keža'inje'zde kose'dni». nija bošti'snis nilis (nije'slis) špiškanis'e i muži'kjes loji'ni bitem. asuv surti'sni muži'kjes vedž i medi'sni jage. a olas iz vidli'vni medjez. nilen veli te,tšema vedžža lunas stav zapa'sse. muži'kjes muni'ni jage babaje'slen.*

39. Lehetetlenség.

1. Régen élt-volt egy házaspár. Nekik három fiuk volt. És ők (tkp. ő) mindnyájukat egyszerre házасították meg. Nekik ki kellett menniök az erdei kunyhójukba vadászni. Az ő fiatal feleségeik nem (akarnak) otthon maradni (értsd: egyedül). A három sógornő tanakodott, «hogyan (lehetne) ezt a mi férjeinket visszatéríteni?» Ők elvették az ő gyűjtőjukat és az emberek most tűz nélkül voltak (tkp. lettek). Reggel korán fölkeltek az emberek és elindultak az erdőbe. De a holmijukat nem nézték meg másodszer. Nekik már előtte való nap minden szükségletük össze volt rakva. Az asszonyok férjei elmentek az erdőbe. Odaértek a

voji'snis kerka-dore. pendi i užni lettšisni. i džid vok kesjas pušini, a kik poňi vok pondisni pes karni. i džid vok pondis korsi'ni špitška, a silen abu, i veše'ma. sija šuiš: «špitška — šuas — menam abu. vaile ti!» a šer-kos vok i šuiš silj: «te-na — šuiš — in i bošli gortšid špitškarte». i sija vidli'lis i silen abu. no i pondis matti'sni sija: «kittše taja mijan loji špitška?» i sije šorňi'se kilis poňi voknis i šuiš nilj: «lokte'mnid pre-mišleňnikjes i špitškani'de abu bošte'mnid! mujen ine kesja'mnid ovni taten?» i džid vokis i šuiš: «vai špitškarte, vijim-si». poňi vok muni taška-dore. perltšis taška, korsi'sli, korsi'sli, i iz šur špitška. i nija loji'ni settše kuji'mnan vokis bitem.

2. i džid vok i šuiš: «mui tattše dumä'itni? vai-že me, — šuas — kala pue, oz-e ken-ke mui-ke tjav oli'sjes». sija kaiš pue, vi'dže'das, tjav'le bi. no sija lettšis setiš pušis i medis bi-dore. i vojis bi-dore. sen bi-doras puka'le poňi pel, a tšis girdža-kuža, a

kunyhójukhoz. Besötétedett és lementek meghálni. A legidősbik testvér főzni akar, a két kisebbik testvér meg fát kezdett vágni. A legidősbik testvér gyujtót kezdett keresni, azonban neki nincsen, elveszett. Ő így szólt: «Nincs — úgymond — gyujtóm. Adjatok ti». A középső testvér meg így szólt hozzá: «Te — úgymond — nem is vittél hazulról gyujtót». És ő utána nézett, és neki sincsen. Nos, el is kezdett ő káromkodni: «Hová lett ez a mi gyujtónk?» És ezt a beszédet meghallotta a legkisebbik testvér (a kis öcsesük) és így szólt hozzájuk: «Eljöttetek, ti vadászok, és nem hoztatok el (tkp. nem vittétek) a gyujtótokat. Mivel akartok hát itt élni?» A legidősbik testvér így szólt: «Add ide a gyujtódat, ha van.» A legkisebbik testvér odament a tarisznyájához. Szétbontotta a tarisznyáját, keresett, keresett, és gyujtó nem került elő. És ők hárman testvérek tűz nélkül maradtak ott.

2. A legidősbik testvér így szólt: «Mit gondoljunk itt ki? Nos, — mondja — én fölmászom egy fára, nem látszanak-e valahol valami lakók?» Ő fölmászott egy fára, körülnéz, tűz látszik. Leszállt onnan a fáról és elindult a tűz felé. És oda-jött a tűzhöz. Ott a tűz mellett egy kicsike öreg ember ül; maga könyöknyi, a szakállá meg ölnyi. Mondja: «Adjon Isten,

tošis siv-kuža. šuas: «zdere've, peľe. šonti'sni ledž». peľ šuiis: «šontis». — «no vot, peľe, — šuas — sidž i sidž, mi lojim tatľše biteg. on-e šet bite?» a peľ šuiis sili: «nebivalššina-ke kužan višta'vni, tak šeta bi. a on-ke kuž višta'vni nebivalššina, dak mišku'sid tasma jera». sija dum'itľsi, dum'itľsi, da i višta'lis sili, muž sija karis babaj'sket pervež oinas. i peľ šuiis sili: «taja tenad abu nebivalššina. taje — šuas — muž aťsid karin, sije i višta'lin». peľ siliš kulis mišku'sis tasma.

i iđžid vok ber medis biteg i vojis vokjes-dine. i juali'sni siliš poňi vokjesis: «šuri-e biid?» a sija šuiis nili: «atnid vetle».

3. no i šer-kos vok kajis pue. i adžis bise, kodorin, i lettis pušis i sija medis bi-dore bila. i muni i vojis bi-dore. puka'le peľ. «zdere've, tšelem, peľe!» — «lok, pie!» — «peľe, bite on-e šet miian? sidž i sidž, lojim tatľše biteg.» peľ šuiis sili: «nebivalššina-ke kužan višta'vni, šeta bi. a on-ke kuž višta'vni nebivalššina, seki mišku'sid tasma jera i biteg leđža».

apó. Engedj melegednem». Az öreg szólt: «Melegedjél.» — «Nos nézd csak, apó, — úgymond — így meg így (tkp. úgy meg úgy), mi itt tűz nélkül maradtunk (tkp. lettünk). Nem adsz-e tüzet?» Az öreg meg így szólt hozzá: «Ha (valami) lehetetlenséget tudsz mesélni, úgy adok tüzet. De ha nem tudsz lehetetlenséget mesélni, úgy a hátadból szíjat hasítok». Az gondolkozott, gondolkozott és elmondta neki, a mit ő első éjjel a feleségével csinált. És az öreg így szólt hozzá: «Ez a te (meséd) nem lehetetlenség. Azt — mondja —, a mit magad csináltál, azt mondtad el». Az öreg a hátából szíjat vágott ki.

A legidősbik testvér visszament tűz nélkül és megjött a testvéreihez. És kérdezték tőle az öcscei: «Akadt-e tüzed?» És ő így szólt hozzájuk: «Magatok menjetek».

3. Hát a középső testvér fölmászott a fára. És látta a tüzet, (hogy) hol (van), és leszállt a fáról és elindult a tűz felé tüzéért. És ment és odaért a tűz mellé. Egy öreg ül (ott). «Adjon Isten, üdvöz légy, öreg!» — «Gyere (ide), fiam!» — «Apó, nem adsz-e nekünk tüzet? Így meg így, tűz nélkül maradtunk itt». Az öreg így szólt hozzá: «Ha lehetetlenséget tudsz mesélni, adok tüzet. De ha nem tudsz lehetetlenséget mesélni, akkor a te hátadból szíjat hasítok és tűz nélkül bocsátlak el».

šer-kos vok duma'itšis višta'vni nebivalštšina. sija višta'vni nem-tor iz kuž. sija višta'lis sije-že, muž karis pervei oinas babaj'sket. i peļ šuīs sili: «taja — šuas — tenad abu nebivalštšina». sija peļ siliš mišku'sis bera tasma kulis.

no sija šer-kos vok bere muni biteg i voīs vokjes-dine. i juali'sni siliš: «šuri-e biid?» a sija šuīs: «kole-si, atnid vetle bi'sla!» i poņi vok pondis ni-vile vidni: «ti — šuas — on ere bi vaiņi. med-že — šuas — me vetla!»

4. *no i poņi vok kaiis pug. i vi.žēdas, kodoriņ biis. i addžis biš. letšis pušis i medis bi-dore i muni i voīs bi-dore. «tšelem, peļe, olan-vilan, šonti'slan bi-dorad. peļe, menim bite on-e šet? mi tatšē loim biteg kujim vok i og ere oļ užiņ». «no — peļ šuīs sili — nebivalštšina-ke kužan višta'vni, tak šeta. a on-ke kuž, mišku'sid tasma jera». poņi vok šuīs sili: «me — šuas — višta'la tenid nebivalštšina, telki — šuas — in šu, šte 'te ilē'dlan'. i jēšli-ke sije te šuan, šte 'ilē'dlan', seki me tešid bite bošta*

A középső testvér gondolkozott, hogy lehetetlenséget mondjon el. Ő semmit se tudott elmondani. Ő ugyanazt mesélte, (hogy) mit csinált első éjjel a feleségével. És az öreg mondta neki: «Ez a te (elbeszélése) — úgymond — nem lehetetlenség». Az az öreg megint szíjat vágott ki a hátából.

Nos, az a középső testvér tűz nélkül ment vissza és oda-jött a testvéreihez. És kérdezték tőle: «Akadt-e tüzed?» Az meg így szólt: «Ha kell, magatok menjetek tüzért!» És a legkisebbik testvér elkezdte őket szidni: «Ti — úgymond — nem bírtok tüzet hozni. Hadd menjek — mondja — én!»

4. Hát a legkisebbik testvér fölmászott a fára. És körül-néz, (hogy) hol van a tűz. És meglátta a tüzet. Leszállt a fáról és elindult a tűz felé és ment és odaért a tüzhöz. «Üdvöz légy, apó, adjon Isten, melegsze a tüzed mellett. Apó, nem adsz-e nekem tüzet? Mi hárman testvérek itt tűz nélkül maradtunk és nem bírunk meghálalni». — «Nos — szólt hozzá az öreg — ha lehetetlenséget tudsz mesélni, úgy adok. De ha nem tudsz, a hátadból szíjat hasítok». A legkisebbik testvér így szólt hozzá «Én — mondja — mesélek neked lehetlenséget, csak — úgymond — ne mondd, hogy 'te hazudsz'. És hogyha te azt mondd, hogy 'hazudsz', akkor én elviszem a tüzedet egészen és a hátad-

*kuš i miškušid kujim tasma kula vežen». peļ šuīs sili: «vištav
nebivalštšina, i og šu, šte 'te il'dlan'».*

5. *poņi vok i pondis sili vištavni nebivalštšina. «mi —
šuas — važen olim gortin i kivlim, more meļ pelin vežlalašni
gutket mešjezde. me — šuas — gortiš ekti zev una gut i džid
kud-džinja šepis-tir. me muni more meļ pele i pondi vežlašni
gutket mešjezde. a kodi mišsa kimešjem gut, si-vile šetašni
meškeņ kukānen. menim settše zev una meš loji. i kole gorte
nuēdni. ne-kudž og eri nuēdni more-kettšeb. me dumašiti more
posjiņi rišten i pondi me mešjezde lištini, jev tšežni. me jev
tšeži una zev i rištis pos kari more kettšeb i me vu.dže'di voša
mešješes. a eļi ku.tše-ke sites beža kukān koļi i pondi sije me
vu.dže'dni, a sija zev jonas turkja'le, i sija kukānis voša riš-
poskes pazēdlis i kika'nnim ušim more'as. me sili kuttši'si bežas
i garovti bežše, mog me ped. sija kukān meņ morese vu.dže'dis*

ból három szíjat hasítok egymás után». Az öreg mondta neki:
«Mondj el lehetetlenséget, és én nem mondom, hogy 'te hazudsz'».

5. A legkisebbik testvér meg kezdett neki lehetetlenséget
mesélni. «Mi — úgymond — régen otthon éltünk és hallottuk,
(hogy) a tengeren túl (tkp. a tenger másik felén) legyeket tehe-
nekért (tkp. légygyel teheneket) cserélnek be. Én — úgymond —
hazulról nagyon sok legyet szedtem össze egy teli, nagy fél-
kosárrnyi zsákkal. Én átmentem a tenger másik felére és kezd-
tem a legyekért teheneket becserélni. A melyik meg széphom-
lokú légy, azért tehenet adnak borjastul. Nekem ott nagyon
sok tehenem lett. És haza kell őket vinni. Sehogyse bírom
(őket) a tengeren átvinni. És kigondoltam, hogy a tengeren át
hidat csinálók túróból (tkp. a tengert túróval áthidalni), és el-
kezdtem a teheneket megfejni, tejet fölhalmozni. És nagyon sok
tejet halmoztam föl és túróból hidat csináltam a tengeren át
és átvittem a teheneket mind. Azonban egy valamilyen ganéjos
farkú borjú maradt (még) és én kezdtem azt átvinni, de az
nagyon erősen rugdalózik, és az a borjú az egész túróshidat
elpusztította, és mindketten beleestünk a tengerbe. Én bele-
kapaszkodtam a farkába és (a kezem köré) csavartam a farkát,
nehogy belefüljak. Az a borjú átvitt engem a tengeren és a
szárazföldre értünk, és én nem bírtam elereszteni a farkát (tkp.

i voĵim kos-vile i ig uđit me minti'sni bežsis. sija mene varte'dis l'ok ĩur-vile i me bežsis minti'si da inmi ĩur-sinme i vęji tup! telki tida'le kie da jurg. vi,dę'da, lokte keťs ĩur-vi'ti. tľulkiť tľulke tľetťsas i me dumä'iti, a tľim sili bežas kuttľi'sni. no sija keťs vartis me-dinti'ę. me sili kuttľi'si bežas. bež silen dęenid. menam kirim minis. vę,dęe vi,dę'da, a lokte ur. med-že — řuas — me sili kuttľi'sa bežas. ur vartis me-dinti, me sili kuttľi'si bežas i garo'vti kies. ur mene derňitis ĩur-sinmiť, kies ig uđit minti'ni. ur mene katis voža pože'mę. no me setťse i řibdi. muja tatťse dumä'itni? kudľža me tatiť ředa? me letťľi'li puřis i velli gorte tľerla. i lokti da puse pere'di. i vilen ředi me puřis».

6. «no — peľ řuiřis sili — te taje ĩle'dlin». a poňi vok řuiřis sili: «te tai in keřji řuni, řte 'ĩle'dlan'. tak — řuas — vai-že bite, deĵ miřkuřid kujim tasma kula».

kiszabadítani magam a farkából). Az egy rossz mocsárra hurczolt, és én kiszabadítottam a kezemet (tkp. magamat) a farkából és belejutottam a mocsár szemébe és loccs! elmerültem, csak a kezem és a fejem látszik ki. Körülnézek, egy nyúl jön a mocsáron. Zsombékról-zsombékra ugrik és én elhatároztam, hogy magam belekapaszkodom a farkába. Nos, az a nyúl én mellettem fut el. Én belekapaszkodtam a farkába. A farka rövid. Az én kezem lecsúszott. Tovább nézek, hát egy mókus jön. Hadd kapaszkodjam — mondja — annak a farkába. A mókus mellettem futott el, én belekapaszkodtam a farkába és a kezem köré csavartam. A mókus kirántott engem a mocsárszemből, a kezemet nem bírtam kiszabadítani. A mókus föl vitt engem egy kétfelé ágazó fenyőre. Én meg beleakadtam. Mit csináljak (tkp. gondoljak ki) itt? Hogyan szabadulok ki innen? Én leszálltam a fáról és hazamentem fejszéért. És odajöttem és kidöntöttem a fát. És csak akkor szabadultam ki a fából.»

6. «No — szólt hozzá az öreg — ezt te hazudtad.» A legkisebbik testvér meg így szólt hozzá: «Hiszen te nem akartad mondani, hogy 'hazudsz'. Így — mondja — add csak ide a tüzedet, és a hátadból három szíjat hasítok».

kujim tasma kulis, bi boštis dai muni vokjes-dine. vokjes-dine voišis, vokjes žirge-ni biteg. no i šuiš-sni poŋi vokli: «vošin, biid šuri-e?» poŋi vok šuiš niŋi: «šuri bi». ve, dže šija niŋi višta-lis, kudž peles iŋe-dlis i kudž miškušis tasmaje-zde kulis. nija kujim vok oise uži-sni da med-asulas medi-sni ber gorta-nis.

Három szíjat hasított, fogta a tüzet és elment a bátyjaihoz. Odajött a bátyjaihoz, a bátyjai nyögnek tűz nélkül. És így szóltak az öcsesükhöz: «Megjöttél; akadt-e tüzed?» A legkisebbik testvér így szólt hozzájuk: «Akadt tüzem». És azután elmondta nekik, hogyan csapta be az öreget és hogyan hasította le a hátából a szíjakat. Ők hárman testvérek megháltak (ott) éjjel és másnap visszaindultak haza.

Jegyzetek: Ennek és a következő mesének a *jertim-din* falvától 1¹/₂ versztnyire levő *kert-turja* (д. Кортувская) falvából való Kacsin (Василий Савватиевич Качинъ) a közlöje.

A mese tartalmilag előbbi gyűjteményünk 16. sz. meséjére emlékeztet (Fokos 98—109).

nebivalštšina < or. небывальщина.

1. *uge'dda* < or. угодыа 'лѣсная избушка, гдѣ хранятся охотн. припасы' | *špitska* < or. спичка | *olas* 'баражъ, имущество' | *niŋen veli te, tše-ma* ... *zapa'sse* szerkezetkeveredés: 'nekik össze volt rakva a készletük' < 'ők összerakták a készletüket' > 'nekik össze volt rakva a készletüket'; vö. 34. mese 2. jegyz. | *premišleŋnik* < or. промышленникъ | *lokte-mniid, boš-te-mniid* vö. 33. mese 2. jegyz. | *taška* < or. ташка 'котомка'.

2. *zdege-ve* < or. здорово | *dak* l. 38. mese 1. jegyz. | *jerni* 'вынимать, выдергивать'.

3. *tšelem* < or. челомъ (l. Kalima 153).

4. *telki* < or. только | *bite bošta kuš* 'я весь огонь возьму' | *vežen* 'одинъ за другимъ'.

5. *i, džiid kud-džinja šepis-tir* 'большой мѣшокъ, куда ходило полъ большого короба' | *voša* 'всѣ' | *ku, tše-ke*, rendszeren *ku, tše-m-ke* (Frolov *usztizszołszki* származású nyelvmesterem szerint, ki néhány éven át a Luza-menti Берморъ falvában tanítóskodott, a luzai nyelvjárásban is használatos a *ku, tše* alak) | *turkja-le* 'брыкался ногами, шатается' | *garo-vti* 'замоталъ на руку' | *mog* < *med og* | *nur-šin* 'окошко, отверстие въ болотѣ' | *tup!* 'тюпъ! булькъ!' (hangutánzó) | *tšul'k* 'кочка' | *viŋen* 'только тогда, лишь тогда, потомъ'.

6. *žirge-ni* 'стонуть, плачуть'.

40. sva d'ba jiliš.

1. oli-ni-vili-ni gozja. silen muží-klen baba-is kuli. sija get-rá-sis med-pev. sili šuri baba tom. mužík medis are-se. no sija muni ugeddaas. baba-li tšektis lun med miš taška kati-ni. i baba sili taška katis. i pondi-sni nija puši-ni, šoi-ni. baba-is jua-lis mužík-i-sliš: «kittsi-ja te molittsan? ken-ja jenmid?» — «esten kerka-sajas pi-pu vijim; pi-pu-tsallas molittsi-la». baba peti molittsi-ni i pondis molittsi-ni: «jenme, med-ke menam tattse muží-ke loe šintem i peltem, moz addži, ni moz kiv». mužík siliš molittse-mse kilis. ve dže puki-sni užnā-itni. muží-klen pondis šin višni užnā-iti (užnā-itig) kostiis, i pelis pondis višni. i oi uži-sni. asuv suvi-sni. baba pondis medni bere gortas. baba i šuiis mužík-li: «kudž-ke verman moged lettši-ni gortad». mužík šuiis sili: «vaj mun, lettši, kudž-ke me lettša važja primeta kuža». no baba lettšis gortas. a mužík kol'i jagas. sen sija dir-li skere

40. Lakodalomról.

1. Élt-volt egy házaspár. Annak az embernek a felesége meghalt. Ő másodszor megnősült. Neki fiatal felesége akadt. Az ember elindult őszi vadászatra. Nos, elment az erdei vadász-kunyhójába. Az asszonynak megparancsolta, hogy két nap mulva vigye el (az erdőbe) a tarisznáját. És a felesége fölvitte neki a tarisznáját. És elkezdtek ők főzni, enni. Az asszony megkérdezte az urától: «Hová (fordulva) imádkozol? Hol van a szentképed (tkp. az istened)?» — «Ott, a ház mögött egy nyárfa van, a nyárfa ágához imádkozom.» Az asszony kiment imádkozni és elkezdett imádkozni. «Istenem, hadd legyen az én férjem itt (tkp. ide) vak és süket, hogy se ne lásson, se ne halljon!» Az ember meghallotta az ő imádkozását. Aztán leültek vacsorázni. Az embernek elkezdett a szeme fájni vacsora közben, és a füle kezdett fájni. És meghaltak. Reggel fölkeltek. Az asszony készült visszamenni haza. Az asszony így szólt az urához: «Valahogyan talán haza bírsz menni». Az ember mondta neki: «Menj csak, menj (haza), valahogyan (haza)megyek a régi jelek után (igazodva)». Az asszony hazament, az ember meg az erdőben maradt. Ott ő sokáig vagy rövid ideig élt és hazaindult és

oli i gortas medis i vois gortas. sintemen i peltemen vojsis baba-is-dine. baba sije pirtis sod-pomis ki-pele-dis. muzik loema sintem i peltem. baba-li sija ruka loema zev.

2. *med-asulas baba-len nim-lun. sija puiz-peza-lis tses-jezde, blin kistis. baba-len saika-li. muzik patš-viv-dorin kuile. sintem i peltem. mu ket kar, oz kiv, ni oz addzi. muzik baba-lis koris vintevkase. «vajli — suas — menim pišta-las, me siket lubittsi-šta». baba sili vajis pišta-lase i setis sili patš-viv-doras.*

baba muni veleste drugse korni ebada-iti. silen muzik ugeddae vetlig kosti ladite-ma drug. muzik drugse korig kosti patš-viv-doras vintevkase zara-ditis. baba, sija oz i vittsis, ste muzik menam addzas i kilas. i vois-nis baba da drug. pondi-s-nis ebada-iti, a muzik kuile patš-viv-dorin. baba suas drugli: «in pov, ni in vittsis, menam muzik sintem i peltem. mu kole, sije i karam».

hazaért. Vakon és süketen jött a feleségéhez. Az asszony a lépcső aljától (tkp. végétől) fél kezénél bevezette (a szobába). Az ember vakká és süketté lett. Az asszonynak ez nagyon kellemes volt.

2. Másnap az asszonynak nevenapja van. Főzött, sült ételleket, lepényt készített (tkp. öntött). Az asszonynak elkészült a főztje. Az ember a kemence tetején (tkp. a kemence tetejének a szélén) fekszik. Vak és süket. Akármit csinálsz, nem hall, se lát. Az ember a puskáját kérte a feleségétől. «Hozd ide — úgymond — a puskámat, én kedvemet lelem benne». Az asszony odavitte neki a puskáját és odaadta neki a kemence tetejére.

Az asszony elment a faluba, a szeretőjét (tkp. barátját) ebédre meghívni. Mialatt az ura odajárt az erdei kunyhóban, szerezte a szeretőjét. Az ember, mialatt (az asszony) a szeretőjét hívta, a kemence tetején megtöltötte a puskáját. Az asszony, az nem is várja, hogy az én uram lát és hall. És megjöttek, az asszony meg a szeretője. Elkezdtek ebédelni, az ember meg a kemence tetején fekszik. Az asszony mondja a szeretőjének: «Ne félj, és ne is óvakodjál, az én uram vak meg süket. Ami tetszik, azt tegyük is».

3. pondi'sni soini. tšes kata'lis pizan-vile i baba'li dum-vilas uši: «mian-na — šuas — taten vina abu. me — šuas — vetla vina'la, a te tan pukav». baba muni vina'la, a drug ko'li pizan-saje. muzik patš-viv-dore'siš (doriš) suvtis i boštis vintevkase kias, drugli pežge'dis i liis. drug gatš-moz peti. muzik lefšis patš-viv-dore'siš, druges boštis pizan-sajiš i pukše'dis džodž-vilas, lavitš-dorla'nis jurse gatš-moz karis. i vemas drugi'sli elabiš-tirjis tojis. a a'šis skere'džik bere patš-viv-doras kaiis, moz baba'is addživ siliš elabiš-toje'mse. baba vojis vinala iš. muzik kuile patš-viv-dorin važ-že moz. a drug uše'ma džodž-vile, vemas tirjis elabiš. «mui tatšše loema tenid?! me — šuas — tenid vile tšistees peža'vli, a te me-vefšim gušen soje'mid i džagavte'džid».

muzik sili kivli'sis: «te — šuas — muja karan? tenad me vetlig kostie mui dumajte'mid?» muzik patš-viv-doriš lefšis, kert-šompurse boštis i pondis baba'se latšk'i'ni. i pette'džis latškis

3. Elkezdtek enni. Ételeket hordott föl az asztalra és eszébe jutott az asszonynak: «Nekünk — mondja — még nincs itt pálinkánk. Én — úgymond — megyek pálinkáért, te meg ülj itt». Az asszony elment pálinkáért, a szeretője meg az asztalnál maradt. Az ember fölkel a kemenczéről és kezébe vette a puskáját, a szeretőre (czélozva) elcsattantotta a kakast és lőtt. A szerető hanyatt vágódott. Az ember leszállt a kemenczéről, fogta a szeretőt az asztal mellől és leültette a padlóra, a pad szélére hanyatt fektette a fejét. A szeretőnek a száját meg teletömte lepénynyel. Maga meg hamarosan visszamászott a kemencze tetejére, hogy az asszony ne lássa, hogy ő lepényt tömött (a szerető szájába; tkp. hogy ne lássa az ő lepénytömését). Az asszony megjött a pálinkáért való útjából (tkp. a pálinkáért-ból). Az ember a kemencze tetején fekszik úgy mint előbb, a szeretője azonban a padlóra esett, a szája tele van lepénynyel. «Mi történt itt veled (tkp. neked)? Én — úgymond — csupán tereád (azaz teéretted) sütöttem, te meg én előlem titokban ettél egészen a megfulladásig».

Az ember felelt neki: «Te — úgymond — mit csinálsz? Mit gondoltál ki, mialatt én odajártam?» Az ember leszállt a kemencze tetejéről, fogta a vas töltővesszőt és elkezdte a fele-

i šuiis babai'sli: «kittšę keť vošti drugte, šin menam moz addži!» muži'kis tšęktis drugse petke'dni. i seki šikas veli svad'ba. «no — šuas — drugte boš i nu svad'baš-sod-vile i suvteđ krillšę-doras. a tšid i šu: 'prekeže'ili sur-keš petke'de!' a a tšid sod-gor-ulas pir».

4. baba druges nuiis, krillšę-dore suvte'dis. babai's i šuiis: «prekeže'ili sur-keš petke'de!» perveijez oz kivni, medjez šuas, da oz kivni, i koime'djez šuas: «prekeže'ili sur-keš petke'de!» a a tšis sod-gor-ulas piras. vil' mel'e'itšsa sur-kešjen pete i šuas sili: «prekeže'i, ju!» prekeže'i oz kivliš, sija i medjez šuas: «ju!» prekeže'i bera oz kivliš. vil' mel'e'itšsa sur-keš-nud-pomnas tikni'tas, prekeže'i i uše sod-pome'džis. i uše mšis kule. nijezda oz i javitli'ni ne-kodli.

a si svad'ba'e volęma pop i silen veše'ma velis. a si pera'e velis voęma. sije prekeže'jes popis-vev vile pukšedi'sni i domla'i'sni, moz uš. pop koršišę vevse. addžis: mužik nuędas vevse.

ségét ütni. És jóllakásig ütötte és így szólt a feleségéhez: «Akárhová tedd a szeretődöt, hogy ne lássa az én szemem!» Az ember megparancsolta, hogy vigye ki a szeretőjét. Akkor meg lakodalom volt a faluban. «Nos — mondja — fogd a szeretődöt és vidd a lakodalmas ház lépcsőjére és állítsd a lépcsőbejárat mellé. Magad meg mondjad: 'Az utasnak hozzatok ki egy edény sört!' Magad azonban a lépcsőföljárat alá menj».

4. Az asszony vitte a szeretőjét, a lépcsőbejárat mellé állította. Az asszony megmondotta: «Az utasnak hozzatok ki egy edény sört!» Először nem hallották, másodszor mondja, de nem hallják, és harmadszor mondja: «Az utasnak hozzatok ki egy edény sört!» Maga azonban a lépcsőföljárat alá megy. A fiatal menyecske kijön a sörös edénynyel és mondja neki: «Utas, igyál!» Az utas nem felel, ő másodszor is mondja: «Igyál!» Az utas megint nem felel. A fiatal menyecske a sörös edény nyelének a végével meglöki, az utas meg leesik a lépcső aljáig (tkp. végéig). És az esésbe belehal (tkp. az esésből meghal). Ők nem is jelentik ezt senkinek.

Arra a lakodalomra jött egy pap, és annak elveszett a lova. Arra az időre azonban megjött a lova. Azt az utast fölültették a pap lovára és odakötözték, hogy le ne essék. A pap keresi a lovát. Láttá: egy ember viszi a lovát. A pap elkezdte

pop pondis vidni. muzik oz kivliš. pop muni si-dine, zor boštis kias, mortli šutški-štis. muzik uši vev-viliš i bera kuli. sija veli ti-dorin. sen veli kulemāši-slen piž. pop muzi-kes boštis i pukše-dis piže. i kirī-mas šetis pelis. i jotškis tias. muzik borja-li, borja-li, dež kulem-dore tšukis. kulemā-šis lokte i vi-dže-das: kod-ke kulemse kiše. sija piža-is velema bereg-doras. a kulemā-šis i-džid zor boštas i mune piža-is-dine tševtšēn. i kulemā-šis silī zornas šutškas. muzik pižiš turb-ltšas tias i pede.

szidni (az embert); az ember nem felel. A pap odament őhozzá, kezébe vett egy dorongot, az emberre sujtott (vele). Az ember leesett a ló hátáról és megint meghalt. Az a tó partján volt. Ott volt egy hálövetőnek a csónakja. A pap fogta az embert és beleültette a csónakba. És az evezőt a kezébe adta és el-lökte a tóba. Az ember himbálódzott, himbálódzott és a hálóba ütődött. Jön a hálövető és nézi: valaki kifogja a hálóját. Az a csónakos a part mellett volt. A halász meg egy nagy rudat fog és megy lopva a csónakoshoz. És a halász rácsap a rúddal. Az ember kifordul a csónakból a tóba és elmerül.

Jegyzetek: 1. ares 'осенняя охота' *molittšini* < or. молиться | *moged* 'может, может быть' | *primeta* < or. приметя.

2. *tšesje-zde* 'разные кушанья, яства' | *saika-li* 'кончилась стряпня' | *ket* < or. хоть (hangalakját hangsúlytalansága magyarázza meg; ennek következtébe, t. i. nem-első szótagban palatalizált mássalhangzó előtt állván, magánhangzója nem -e-, hanem -e-) | *vintevka* < or. винтовка | *me siket lubittšišta* 'я полюбуюсь съ нимъ' | *velešte* 'въ село, въ деревню' (< or. волость) | *ladite-ma* 'завела, нашла, наладила' | *zaraditni* < or. зарядить.

3. *peže-dis* 'спустил курокъ' | *elabiš* 'оладья, аладья' | *skere-džik* 'по скорѣе' | *tenid vile tšistees* 'все для тебя дочиста' | *vetšim* < *vedž-sim* 'előlem' | *tenad mui dumajtemid?* 'что ты выдумала, у тебя какая дума?' | *šompur* < or. шомполь (l. KALIMA 140) | *pette-džis* 'досыта (jóllakásig, eléggé)' | *prekeže-i* < or. прохожий | *sod-gor-uv* 'мѣсто подъ крыльцомъ'.

4. *mele-ittša* < or. молодица | *tikni-tas* 'ткнула, ткнетъ' | *borja-li* 'качался' | *kiše* 'kifogja az ő halát' | *turbi-ltšas* 'ска-тился, опрокинулся'.

41. *tergeveijes.*

važen oľma-vilema eľi ozir mort. i sija meda'las muźik-jezde tevar nuc'dni. munc'ni, munc'ni, da i řike voa'sni. juša'sni užni muźik-orde. muźik i leďžas užni. oise muźik pete i dojd-jesni'sse berge'das mede're. voas asuv i muźikje'sis doiddala'sni vevjesni'sse. meda'sni i voa'sni bere gorta'nis. i etpravittsa'sni sije'zda bera. voa'sni si řike i munc'ni sije řikse pır i sije'zda svta'sni ju-dore. ve'ľema juis kinme'ma. sije'zda jukmes kara'sni. i ponda'sni rok puni juas. eľik piź-meřek kiřta'sni jue i sije'slen rok oz sukmi. bořta'sni i medes, kiřta'sni i berañ sije'slen oz sukmi. siďžen sije'zda kiřta'sni řiřim meřek i sije'slen vekse oz sukmi. sije'zda i iřta'sni eľi mortes vidli'vne sije vittsa'sni, i mort oz pondi voni. «muja — řua'sni — taja stav rokse řojas!» i iřta'sni med mortes. med mort pıras i sija oz pondi voni. veďže i koimed řuvřas jukme'se. i sija oz pondi

41. A kereskedők.

Régen élt-volt egy gazdag ember. És ez fölfogad emberket árút szállítani. Mennek, mennek és egy faluba érnek. Egy emberhez kéredzkednek meghálni (tkp. kérdezősködnék egy emberhez meghálni). Az ember engedí őket meghálni. Ejjel az ember kimegy és megfordítja a szánjaikat a másik irányba (azaz: visszafelé). Jön a reggel és az emberek befogják a lovaikat. Elindulnak és visszaérnek haza. És ők megint elindulnak. Abba a faluba érnek és azon a falun keresztülmennék és megállapodnak a folyó partján. A folyó be volt fagyva. Ők léket vágnak (tkp. csinálnak) és elkezdenek kását főzni a folyóban. Egy zsák lisztet öntenek a folyóba, és az ő kásájuk nem sűrűsödik meg. Vesznek még egy (zsákot) (tkp. vesznek egy másikat is) és beleöntik, és az ő (kásájuk) megint nem lesz sűrűbb. Így hét zsákot öntenek bele, és az ő (kásájuk) egyre csak nem lesz sűrűbb. Ők hát az egyik embert küldik megnézni. Várják őt, de az ember nem jön (tkp. nem kezd jönni). «Micsoda, — mondják — ez megeszi az egész kását». Egy másik embert küldenek. A második ember bemegy és ő se jön meg. Azután a harmadik is alámerül a lékbe. Ő se kezd jönni.

voní. veđže i med berja'is šuvšas. i sija addžas, šte titen iđđid požem sula'le. i požem-gor-ulín bi softšas. i sen sulale'ni i rok puę'ni. požemiš uše kol' i sije'zda dumäita'sni, šte jenmis nän krešitas. veđže veti zere'ma sen i seš pušis zeris perta'nis to'tša'le. sije'zda dumäita'sni, šte jenmis va šetas roka'nis. veđže sije'slen rok pušas. šoja'sni i meda'sni jukmes korši'ni, petni vile. koršiše'ni, koršiše'ni, a sije'sli jukmes oz šur. i sen en-na ole'ni da vile'ni.

Azután a legutolsó is belemerül. És ő látja, hogy ottan egy nagy fenyő áll, és a fenyőfa alatt tűz ég, és ott állnak és kását főznek. A fenyőről egy toboz esik le, és ők azt hiszik, hogy Isten kenyeret morzsol (azaz: aprít a kásájukba). Azután előbb esett ott az eső, és onnan a fáról az eső az üstjükbe csöpög. Ők azt gondolják, hogy Isten vizet ad a kásájukba. Azután megfő a kásájuk. Esznek és elindulnak a léket megkeresni, kijutni fölfelé. Keresgélnek, keresgélnek, de nem találják meg a léket (tkp. nekik nem kerül meg a lék). És még most is ott élnek meg vannak.

Jegyzetek: *etik piž-mešek* 'egy zsák liszt'; vö. *sur-keš* 'egy edény sör' 41. mese 3. 4. | *bera, berañ* 'опять' | *krešiti'ni* < or. крошить.

42. *rutš da keťš.*

1. *važen oli'ni-vili'ni rutš da keťš. sije'zda dumäiti'sni kerkä strejtni. rutš pondis juiš, a keťš poťšiš. sije'slen kor-ke kerkajes ešti'sni i pondi'sni ovni. oli'ni, oli'ni i gožem vojis. i rutšlen kerkä sili. sija medis keťš-orde juä'sni ovni. «keťše'je, tšoje, mene uäni ledž». keťš iz ledž pervei. sija i medjez pondis juä'sni:*

42. A róka és a nyúl.

1. Régen élt-volt egy róka és egy nyúl. Ők kigondolták, hogy házat építenek. A róka jégből kezdett (építeni), a nyúl meg póznákból. Valamikor elkészült az ő házuk (tkp. az ő házaik) és kezdtek élni. Éltek, éltek és jött a nyár. És a rókának a háza elolvadt. Ő elindult a nyúlhoz kéredezni, hogy ott lakják (tkp. élni). «Nyulam, húgom, engedj engem meghálni». A nyúl először nem engedte. Másodszor is elkezd

«keťśěje, ťsoje, iber-pereg gor-ulad ket ledź!» i keťś sije leďźis. iber-pereg gor-ulis sija i patś-vile kais. patś-vilis i pelate kais. keťśes kerkaśis vetlis i stav keťś-pise śojis. keťś muni i soťśsem pu-dore pukśis i berdni pondis.

oś lokte i keťślis jua'las: «keťśěje, ťsoje, muja berdan?» keťś śuśis: «vot me-ordam juaśis rutś uźni. aťśi-mes vetlis dei stav pia'nes śojis». oś keťśes i mede'dis ruťśes vetli'ni kerkaśis. kerka-dine voźis'ni. oś i goreťśis: «bu-a-u-a, bu-a-u-a! ken ruťśis?» rutś pelat-dorisťśetśas i goreťśas: «karlan-vezjes vezja'la, toin-pises pisa'la, śinte viťśkeb lia». oś povzas i piśje.

2. keťś berañ vaź mestęas pukśas i bera berdni pondas. si-dine kejin lokte i jua'las: «keťśěje, ťsoje, muja berdan?» — «a vot — śuas — me-ordam rutś juaśis uźni, stav pia'nes śojis i aťśi-mes vetlis.» — «medim ing, me vetla sije.» keťś i śuśis: «a kiś — śuas — tenid vetli'ni? oś vetli'śi, vetli'śi i iz eri

kéredzkedni: «Nyulam, húgom, engedj legalább az ajtóküszöb alá!» És a nyúl beeresztette őt. Az ajtóküszöb alól a kemen-czére mászott. A kemenczéről az ágypoleczra mászott. A nyulat kikergette a házból és az összes nyúlfiakat megette. A nyúl ment és egy megégett fa mellé ült és elkezdett sírni.

Egy medve jön és kérdezi a nyúltól: «Nyulam, húgom, miért sírsz?» A nyúl mondta: «Nézd, énhozzám kéredzkedett a róka meghálni. Magamat kikergetett és a fiaimat mind megette.» A medve (magával) menesztette a nyulat, hogy kiűzzék a rókát a házból. Odaérték a házhoz. A medve elkiáltotta magát: «bu-a-u-a, bu-a-u-a! Hol a róka?» A róka föl pattan az ágy-polecz széléről és kiáltja: «A malomköforgató rudat fölajzom húrral (tkp. a malomköforgató rúd húrját fölajzom), a mozsártörő mélyedését ráillesztem, a szemedet teljesen kilövöm». A medve megijed és elszalad.

2. A nyúl megint a régi helyére ül és megint elkezd sírni. Odajön őhozzá a farkas és kérdezi: «Nyulam, húgom, miért sírsz?» — «Hát nézd csak, — mondja — énhozzám kéredzkedett a róka meghálni, a fiaimat mind megette és magamat kiűzött». — «Menjünk hát, én kikergetem őt». A nyúl mondta: «De hogyan (tkp. honnan) — mondja — lehetne neked őt kikergetned? A medve kergette, kergette és nem bírta

vetli'ni». — «a medim — šuas — me vetla.» sije'zda muni'ni i ruťs i goreťťsis: «karlan-vezjes vezja'la, toin-pises pisa'la, šinte viťskeb lia». kejin povzas i piťše.

3. a keťs vať meťe'as puke'sas i berdni bera pondas. si-dine petuk lokte i šuas: «keťśe'je, tśoje, muja berdan?» — «a vot — šuas — ruťs ju'śis užni i stav pia'nes šojis dei aťśi'mes vetlis.» — «medim — šuas — me vetla.» — «a kiś tenid vetli'ni? oš vetli'si dei iz eri vetli'ni. kejin vetli'si dei teže iz eri vetli'ni. a kiś tenid vetli'ni?» — «a medim — šuas — vetlam, moged i vetla.» sije'zda mune'ni i kerka'e pira'sni. ruťs i goreťťśas: «karlan-vezjes vezja'la, toin-pises pisa'la, šinte viťskeb lia». petuk oz povzi i veťťśa goreťťśas: «kukure'llu petušok, ken menam kosa, ken menam sabla?» ruťs i povzas i gori'sis gerďďza'śśas i šuas: «karlan-vezjes vezja'la, toin-pises pisa'la, šinte viťskeb lia». petuk bera'ni si-dine tśetťśas i goreťťśas: «kukure'llu petušok, ken

kikergetni». — «De menjünk — mondja — én kikergetem». Ők odamentek és a róka kiáltotta: «A malomkőforgató rudat fölajzom húrral, a mozsártörő bemélyedését ráillesztem, a szemedet egészen kilövöm». A farkas megijed és elfut.

3. A nyúl meg a régi helyére ül és megint elkezd sírni. Odajön őhozzá a kakas és szól: «Nyulam, húgom, mit sírsz?» — «De nézd csak, — mondja — a róka meghálni kéredzkedett és a fiaimat mind megette és engem magamat kiűzött». — «Menjünk, — mondja — én kikergetem». — «De hogyan tudnád kikergetni? A medve kergette és nem bírta kikergetni; a farkas kergette és szintén nem bírta kikergetni. Hát hogyan tudnád te kikergetni (tkp. honnan neked kikergetni)?» — «De eredjünk, — mondja — menjünk, talán kikergetem». Ők odamennek és bemennek a házba. A róka elkiáltja magát: «A malomkőforgató rudat fölajzom húrral, a mozsártörő mélyedését ráillesztem, a szemedet teljesen kilövöm». A kakas nem ijed meg és viszont kiáltja: «Kukorikú, kis kakas, hol van az én kaszám, hol van az én kardom?» A róka is megijed, és összeszorul a torka, és mondja: «A malomkőforgató rudat fölajzom húrral, a mozsártörő bemélyedését ráillesztem, a szemedet teljesen kilövöm». A kakas megint őhozzá ugrik és kiáltja: «Kuko-

menam kosa, ken menam sabla?» rutś povžas i ibes-pereg-dore tsettśas. a petuk si-dine tsettśas bera. rutś povžas i epremet pišje. a kelś da petuk ponda'sni kiken ovni.

rikú, kis kakas, hol az én kaszám, hol az én kardom?» A róka megijed és az ajtóküszöb mellé ugrik. A kakas azonban megint őhozzá ugrik. A róka megijed és hanyatthomlok menekül. A nyúl és a kakas pedig kezdenek ketten élni.

Jegyzetek. 1. *strejtni* < or. строить | *potš*: a kerítés vízszintes póznái, a melyek összekötik egymással a földbe szúrt karókat, a melyeknek *majeg* a nevük | *ibes-pereg gor-ulad*: az ajtónyílás alsó gerendája alá, a küszöb alá bent a szobában | *mede'dis* 'послалъ, отправилъ, чтобы вмѣстѣ пошли' | *karlan* 'палка на жерновѣ, чѣмъ вертятъ жерновъ' | *vezja'vni* 'струну положить' | *karlan-vezjes* . . . : 'a malomkőforgató rudat meghajlitom, íjat csinállok belőle, húrt teszek rá, a nagy mozsártörőt meg ráillesztem, mint a nyilat a bevágásánál, és mint valami nyíllal kilövöm vele a szemedet' | *viťskéb* 'совѣтъ'.

2. *medim* 'пойдемъ, пошли' (russicismus) | *vetli'si* 'üzte, üzte', tehát 'próbálta kiüzni'.

3. *petušok* < or. пѣтушокъ | *g. gerddža'sśas* 'горло быдъто сдавило' | *epremet* < or. опрометью.

43. *lon, i, d'žas i gaïd.*

lon, i, d'žas i gaïd meda'sni tuje. i sije'zda mune'ni zev dir. i voas sije'sli jol. i zev šogę ušę'ni: «*kuddža taje mi jolse vu-džam?*» *i dumajťśi'ni zev dir. lon i šuiis*: «*vai — šuas — gaïdde,*

43. A szén, a szalma(szál) és a hólyag.

A szén, a szalma(szál) és a hólyag útnak indulnak. És ők mennek nagyon sokáig. És egy patakhoz érnek (tkp. és nekik egy patak jön). És nagy bánatba jutnak (tkp. nagyon bánatba esnek). «Hogyan kelünk mi át ezen a folyón?» És nagyon sokáig gondolkoztak. A szén mondotta: «Nosza — mondja — hólya-

te-vilad i dža'sket selam i vu džam.» a gaid sije'sli šuiis: «te, i džas, vai, vod, a mi lonket te viti'id i vu džam.» i džas seg-lasi'ttšis i vodis. a lon pondis rudžni. šere džis vojis, i džas tšegi dei lon vaas uši. a gaid šera'li, šera'li da settšje i poti.

gom, a szalmaszállal együtt fölülünk terád és átmegyünk.» A hólyag azonban így szólt hozzájuk: «Te, szalma, nosza, feküdj le, mi meg a szénnel együtt terajtađ át is kelünk.» A szalmaszál beleegyezett és lefeküdt. A szén meg át kezdett kelni. A közepéig jutott, a szalmaszál eltörött és a szén a vízbe esett. A hólyag meg nevetett, nevetett és ott (tkp. oda) meg is pukkadt.

44. strej da baběj.

1. *važen ole'ma-vile'ma strej da baběj. strej pondas ši tšupni, a baběj elabiš kištini. baběj pete i jua'las: «streje, streje, šiđ tšupšis-e?» — «iz-na. babėje, babe, elabišid kišti'ssis-e?» — «iz-na.» strej pondas ši tšupni, a baběj elabiš kištini. baběj berañ pete i jua'las: «streje, streje, šiđ tšupšis-e?» — «iz-na. babėje, babe, elabišid kišti'ssis-e?» — «iz-na.» i sije'zda bera pondasni re'bitni. i baběj bera pete i jua'las: «streje, streje,*

44. A gombolyító és a guzsalytalp.

1. Régen élt-volt egy gombolyító és egy guzsalytalp. A gombolyító kezd istállót faragni, a guzsalytalp meg lepényt önteni. A guzsalytalp kimegy és kérdezi: «Gombolyítóm, gombolyítóm, megfaragtad-e (már) az istállódat?» — «Még nem. Guzsalytalpam, guzsalytalpam, elkészült-e (megöntötted) (már) a lepényed?» — «Még nem.» A gombolyító kezdi az istállót faragni, a guzsalytalp meg a lepényt önteni. A guzsalytalp megint kimegy és kérdezi: «Gombolyítóm, gombolyítóm, megfaragtad-e (már) az istállódat?» — «Még nem. Guzsalytalpam, guzsalytalpam, megöntötted-e (már) a lepényedet?» — «Még nem.» És ők megint hozzáfognak a munkához (tkp. kezdenek dolgozni). És a guzsalytalp megint kimegy és kérdezi: «Gom-

šiid tšupsis-e? — «tšupsis. babėje, babe, elabišid kištišsis-e? — «kištišsis.»

strej piras elabiš šoini, a babėi pete ši vidli-vni. babėi eti pelesed iskovtas: vilid, vilid. med pelesel iskovtas: vilid, vilid. koimed pelesel iskovtas: vilid, vilid. noled pelesed iskovtas: sitanas pekil piras. i pondas strejes korni: «streje, streje, lok tattše. sitanam pekil piris.» strej pete i pondas jerni. sili oz šed. babėi surttas i strejli kimešas ši dže. strej i kule.

2. babėi berde, berde i medas berdišjezde korsini: gir vev, šerdin dojd, toin oris. pukas, kols! šutškas i vartas. vejtšša oš tese. i juarlas: «ošėje, tšoje, kuža'n-e berdni?» — «kuža.» — «noli» — šuas. — «bu-a-u-a, bu-a-u-a.» — «kužan, kužan. vai, pukši.» i beran-že siježda ve dže meda'sni. i sije'sli vejtšša kejin tese. i babėi juarlas: «kejine, tšoje, kuža'n-e berdni?» — «kuža.» — «noli» — šuas. — «tul-tulu.» — «kužan, kužan. vai pukši.» varta'sni,

bolyitóm, gombolyitóm, megfaragta-d-e (már) az istállódat?» — «Meg. Guzsalytaltam, guzsalytaltam, megöntötted-e (már) a lepényedet?» — «Meg.»

A gombolyító bemegy lepényt enni, a guzsalytalt meg kimegy az istállót megnézni. A guzsalytalt az egyik sarkon csuszkál lefelé: síma, síma (az). A másik sarkon csuszkál végig: síma, síma (az). A harmadik sarkon csuszkál végig: síma, síma (az). A negyedik sarkon csuszkál lefelé: a farába egy tönk megy bele. És kezdi most a gombolyítót kérni: «Gombolyitóm, gombolyitóm, gyere ide. A faromba egy tönk hatolt bele.» A gombolyító kimegy és kezdi kihúzni. Neki nem sikerül A guzsalytalt durrant egyet, és a gombolyítót (a tönk) homlokon találja. A gombolyító meg is hal.

2. A guzsalytalt sír, sír és elindul siratókat keresni: mozsár a lova, teknő a kocsija, mozsártörő az ostora. Fölül, rácsap (a lóra) és hajtát. Találkozik a medvével és kérdezi: «Medvém, néném, tudsz-e siratni?» — «Tudok.» — «Mutasd csak,» — mondja. — «bu-a-u-a, bu-a-u-a.» — «Tudsz, tudsz. Nosza, ülj föl.» És megint tovább indulnak. És egy farkassal találkoznak. És a guzsalytalt kérdezi: «Farkasom, néném, tudsz-e siratni?» — «Tudok.» — «Mutasd csak,» mondja. — «tul-tulu.» — «Tudsz, tudsz. Nosza, ülj föl.» Hajtatnak, hajtatnak, egy nyúllal

varta'sni, sije'sli keťs tesa. i jua'las: «keťs'e-je, tsoje, kuža'n-e berd-ni?» — «kuža.» — «noli» — šuas. — «tap, tap, tap.» — «kužan, kužan. vai, puki doiddē.» i ve'dže ber bergettša'sni. varta'sni, varta'sni, sije'slen i zaverťka'nis ore. babēi i istas oškes zaverťka'la. sija vajas pekil. sija i ke'jines istas. kejin vajas kos bed. sija i keťses istas. keťs vajas baid-tsal. sije'slen oz gedittši zaverťka'e. i babēi aťsis medas. mune, a vetlig kosta'is oš i vevse šojas, a kejin da keťs pišje'ni. a babēi i en-na sen berde. — pom.

találkoznak. És kérdezi: «Nyulam, néném, tudsz-e siratni?» — «Tudok.» — «Mutasd csak,» mondja. — «tap, tap, tap.» — «Tudsz, tudsz. Nosza, ülj föl a kocsira.» És azután visszafordulnak. Hajtatnak, hajtatnak, és elszakad a (szánrudakat odaerősítő) kötelék. A guzsalytalp a medvét küldi kötelékért. Az egy tuskót hoz. Ő a farkast is küldi. A farkas egy száraz vesszőt hoz. Ő a nyulat is küldi. A nyúl egy fűzfaágat hoz. Az ő (dolgaik) nem alkalmasak köteléknek. És a guzsalytalp maga megy. Megy, és mialatt odajár, a medve megeszi a lovát, a farkas meg a nyúl pedig elfut. A guzsalytalp meg még most is ott sir. — Vége.

Jegyzetek: *strej* 'мотало'; *babēi* 'подставка съ втулкой, на которую вдвѣается катушка съ нитками при наматывании на мотало'.

1. *ši* 'хлѣвъ для скотовъ теплый' ('téli istálló') | *isko'rtas* 'спустилась, скатилась' | *pekil* 'чурбанъ'.

2. *kol's!* 'хлопъ!' | *zaverťka* < or. завертка (kötelék, csomó) ('чѣмъ оглобли прикрѣпляютъ къ санямъ') | *gedittši'ni* < or. годиться.

45. *kuďž mužík tšuklaes koďžis.*

1. *ole'ma-vile'ma gozja. i mužíkis medas pesla. pes-tšipes dine voas, a tšukla puka'le pes-tšipes vilin i mužíkli pesse oz šet. «vai — šuas tšuklais — koďža tene, seki i šeta». a mužík*

45. Hogyan kasztrálta az ember az ördögöt.

1. Élt-volt egy házaspár. Az ember meg elmegy tűzifáért. Odajön a farakáshoz, az ördög meg ott ül a farakáson és nem adja oda az embernek a fáját. «Nos — mondja az ördög — kikasztállak, akkor (azután) adok.» Az ember meg mondja

sili űuas : «vai me tene pervei kođza, a veđze i mene te kođz». tšukla seglaštšas i kolkse puktas pekil-vile. a muzik tšernas i setas. tšukla sili űuas : «vai me veđze kođza». muzik oz set i űuas : «med-a-suv kođz».

mužik pes nugdas gortas i šogni pondas. asu vse sađmas, a oz lišti pesla medni. i babai-sli višta-las : «me — űuas — pes-tšipes doram tšuklaes kođzi, a to-lun mene sija kođzas». — «durake, durake! — űuas — a tšid-na muzik, a eta veđziš polan! vai meni platle, kem-kotte. me pštá-šla da vetla.»

2. baba pštá-šas, kema-šas muži-kis-platlegen i medas. voas pes-tšipes dore, a tšukla puka-le pes-tšipes vilin. i pondas korni muži-kes kođzni. muzik űuas : «vai petke-dli, kođze ma ali abu tene?» — «vidliv — űuas — veš tšiste vir kiššas.» muzik űuas : «a, tene terit kođzi dei eštše burdem, a vot, vidliv mene (— sija gašše leđzas i petke-dlas —), komin vo nin kođze ma dei to vekse-na rana-š vijim!» tšukla porzas da sidz i pišje.

neki : «Nos, először én kasztrállak ki téged, azután te is kasztrálj ki engem». Az ördög beleegyezik és a monyát egy tuskóra teszi. Az ember meg fejszével levágja. Az ördög mondja neki : «Nosza ezután én kasztrállak ki». Az ember nem engedi és mondja : «Holnap kasztrálj ki».

Az ember hazaviszi a fát és elkezd szomorkodni. Reggel fölébred, de nem mer fáért menni. És elmondja a feleségének : «Én — úgymond — a farakásom mellett kikasztráltam az ördögöt, máma meg ő kasztrál ki engem». — «Te bolond, bolond! — mondja — még te vagy a férfi és ettől félsz! Add ide a ruhádat, csizmádat. Én fölöltözöm és én megyek».

2. Az asszony fölölti az ura ruháját, csizmáját és elindul. Odajön a farakáshoz, az ördög meg ott ül a farakás tetején. És kezdi kérni az embert kikasztrálni. Az ember mondja : «Nos, mutasd meg, ki vagy-e kasztrálva vagy nem?» — «Nézd meg — mondja — csupa vér folyik». Az ember mondja : «Ej, téged tegnap kasztráltalak és még meggyógyult volna! Hát íme, nézz meg engem (— ő leereszti a gatyáját és megmutatja —), már harmincz éve vagyok kasztrálva, és hát még mindig seb van (ott)!» Az ördög megijed és így el is fut.

Jegyzetek: 1. *nučdas* 'привезъ (kocsin, szánon)' | *durak* < or. дуракъ | *eta veđžiš polan* 'отъ этого боишься'.

2. *pondas korni muži'kes kodžni* 'сталъ просить мужика охолоститъ' | *kođže'ma . . . tene* szerkezetére nézve v. ö. 39. sz. szövegünk 1. jegyz. | *eštše burdem* 'te még azt akarnád, hogy olyan hamar meggyógyuljon' | *rana* < or. рана.

46. *velem-tor.*

1. *kik mort meda'sni vera'vni tulisin tšir viti. ełi'slen nimis mitrež, a medi'slen vā'sil. sijezda vera'vni oš-vile. ošše keļema'eš arse i mune'nis ugedd'a'nis jertim-vadje. sen lun-ja'sni i meda'sni oškes korš'ni. ełi lun vetle'ni i oz addž'i'ni i kosa'sni bere paralež dine kerka'e. sen uža'sni i med-asu'las me-da'sni ližen. i vā'sil'slen ližis paza'le, a mitrējis oš-kok-tuise addžas i vetas. oškis ponjis vile kujimjez lebe'ttš'las i mitrējis suas ošše. oškis veļema siv kiž sajin i oškis mortis dine pondas lokni. kor mata'mas, mitrējis i ližas i pondas beke pišji'ni šulga-ki vilas. i silen ližis veje linjas, a ačšis uše ķimsa. oškis lebe'ttšas, kiš liē'ma. sen mortis abu i pondas kivzi'ni. a mitrējis patronse pondas jerni, a silen oz pondi šedni. oškis sije ķilas i lebe'ttšas*

46. Megtörtént dolog.

1. Két ember elindul tavasszal a hó jégkérge'n vadászni. Az egyiknek Demeter a neve, a másiknak meg Vaszilyij. Ők medvére vadásznak. A medvét (már) ősszel kinyomozták és mennek az erdei vadászkunyhójukba a *jertim vad* (*jertim-tó*)-hoz. Ott egy napot töltenek és elindulnak a medvét megkeresni. Egy napig járnak és nem találják meg és visszafordulnak a párhuzamos erdei út mellé a kunyhójukba. Ott meghálnak és másnap elindulnak hótalpon. Vaszilyijnak meg eltörik a hótalpa. Demeter azonban megtalálja a medve lábanyomát és követi (üldözőbe veszi). A medve háromszor veti rá magát a kutyára, és Demeter utóléri a medvét. A medve húsz ölnyire volt és a medve az ember felé (tkp. emberhez) kezd jönni. A mikor közeledik, Demeter lö és oldalt kezd futni balkéz felé. És az ő hótalpa belesüpped a hóba, maga meg arczra (tkp. homlokra) bukik. A medve (arra felé) veti magát, a honnan meg-lőtték. Ott nincsen ember, és elkezd figyelni. Demeter meg a (kilőtt) töltényt kezdi (a puskából) kihúzni, de nem sikerül neki.

si-vile. sen kivzas i kažu'las, šte mortis nem-tor oz eri karni. i sija liž-vilas suvtas, a mortis pištšal'-dula'nas moresas toji'stas. sija bek-viv lebetšsas i beran suvtas i kesjas lapnas šutški'ni. no mit rējis beran pištša'lnas jojškas. ve,dže oškis pištša'lse kurtšsas i pondas ber-viv kiskini i kiltšedž su,džas mortis, settšedž pištša'lse kirimšis oz ledž. ve,dže kišis minas i oškis eli'stas pištša'lse beke. ve,dže kok-vilas suvtas i moresas šutškas lapnas i mortis uše gatš-moz. a oškis kaas vili'sas i pondas kurtšši'ni nir-čemse. no mortis veškid kinas kutē-das tšekač-dis i oškis oz verm kurtšši'ni režase, a kurtšsas veškid kise. silen sija doimas i pondas šulga kinas kutni, i šulga kise teže kurtšsas. ve,dže kokse kurtšsas ladviēdis. si-berin soise kurtšsas i girddža'sis jaise juknas ne'tši'stas. si-berin oškis lapse mortisli jur-vilas puktas i pondas oškis vile vi,džēdni. a mortis oz pondi verni i sidž oškis mortis vilin sula'le minut das i uše bek-vilas i kule.

2. a mortis suvtas i ranaje sse pondas vidli'vni. šulga sojas

A medve meghallja azt és feléje rohan. Ott figyel és észreveszi, hogy az ember semmit se bír csinálni, és ő rááll a hátalpra. Az ember meg a puska csövének végével mellbe löki. Az oldalt esik és megint fölkel és meg akarja ütni a talpával, csakhogy Demeter megint meglöki a puskájával. Erre a medve beleharap a puskába és kezdi hátrafelé húzni, és a meddig az ember ér, addig nem ereszti ki a puskát a kezéből. Azután kiszakad a kezéből, és a medve félre lendíti a puskát. Azután a lábára áll és a talpával mellbe üti, és az ember hanyatt vágódik. A medve meg ráhág és kezdi az arcát harapni. De az ember jobb kezével megfogja az állánál, és a medve nem bírja az arcát megharapni, hanem a jobb kezét megharapja. Neki fáj az (a keze) és kezdi a bal kezével fogni. És a bal kezét szintén megharapja. Azután a lábát harapja meg a czombjánál. Azután a karját harapja meg és a könyökéből egészen kitépi a húsát. Azután a medve az embernek a fejére teszi a talpát és a medve fölfelé kezd nézni. Az ember meg mozdulatlan marad (tkp. nem kezd mozogni), és így tíz perczig áll a medve az emberen. És (erre) oldalt esik és meghal.

2. Az ember meg fölkel és kezdi a sebeit vizsgálgatni: bal

karema ekmis rana, vesli'das kikes i ladvi'ias kikes, a juras ettes. settse voas tevari'sis i sija povzas. kesjas osse kulni, no oz vermi. i meda'sni kerka-dore. i sen silen kikanan kis pikte i tevari'sis sije pondas verdni i jutni, a a'tsis ne-kodnan kise oz vermi vere'tsa'itni. se's sije'zda lettsa'sni jertim-vadjas. i sen olegni kik veza'-lun. jüs si-berin sile'ma i meda'sni kivtni jertime'dis. no lovma jis is tiktim i oz vermi'ni kivtni. i sen olegni kik lun. sije'slen zapas birema i mune'ni udor poden, a os-kuse dzebe-ma'es limje. i sen olegma kik veza'-lun. sije'zda udor-kerka dor'sis vola'sni os-kula i palita'sni. sen kerka doras tuvsale'ma muzik kipra ped. i sija sije'zde verde'ma jüs sivtedz. jüs sile'ma i kivtema'es gorte'dznis. i gortas kuile'ma bolni'tsa'in kujim veza'-lun i stav rana'is eni-na tettsas.

karján kilencz sebet ejtett, jobb karján (tkp. jobbján) kettőt és a czombján kettőt, a fején meg egyet. Odajön a társa és az megijed. Le akarja nyúzni a medvét, de nem bírja. És elindulnak a kunyhóhoz. És ott mind a két keze megdagad, és a társa kezdi őt etetni és itatni, ő maga meg egyik kezét se bírja megmozdítani. Onnan a *jertim vad*-hoz mennek le és ott két hétig élnek. A jég azután elolvadt és elindulnak (csónakon) a *jertim*-folyón lefelé. De a jég föltorlódott (tkp. a jégből torlasz lett) és nem bírnak lefelé csónakázni. És ott két napig maradnak (tkp. élnek). Az ő készletük elfogyott, és mennek a folyó irányában gyalog. A medve bőrét a hóba rejtették. És ott két hétig maradt. Ők az alsó kunyhójuktól eljönnek a medvebőrért és kifeszítik. Ott a kunyhó mellett tavaszi vadászaton volt egy ember: *kipra* Fedor. És az adott nekik enni a jég elolvadtáig. A jég elolvadt és csónakon mentek egészen hazáig. És otthon három hétig feküdt a kórházban, és összes sebei (még) most is látszanak.

Jegyzetek: 1. *tsir* 'насть' | *kelema'es* 'замѣтили'; *kerni* = *vi dze'dni gušen* 'выслѣживать' | *arse* 'őszszel' (accusativusi időhatározó) | *vad* 'большое озеро'; a *jertim-vad* körülbelül 100 verszinyire van a falutól a *jertim* folyócskán fölfelé; ennek a tónak a partján volt a vadász kunyhójuk. | *para'lei* < or. параллель 'параллельная просѣка идущая съ запада на востокъ'; itt tehát egy másik kunyhójuk állott. | *suas* 'догонить' | *kimsa*

‘ничкомъ’ | *patron* < or. патронъ | *dula-nas* ‘дуломъ’ | *minas* ‘выпвалось’ | *kutędas tšękaędis*, azaz: fölfelé szorította a medve állát | *ladvi* < or. лядвея (KALIMA 74) | *juknas* ‘совсѣмъ, сразу’.

2. *tevarış* < or. товарищъ | *veęętšęritni* < or. vorочать | *tiktım* ‘запоръ’ | *udor* ‘внизъ по теченію’ | *udor-kerka* ‘(a folyó irányában) alsó kunyhó (избушка, кот. стоитъ низъ по теч.)’ | *pali-tni* < or. пялить | *tuvsavni* ‘охотиться весною’ | *kipra v. kipritš ped* | *bolhi-tšu* < or. больница; *jertım-din* ben mint járási székhelyen kis kórház is van.

A vadászat hősét meg is mutatták nekem *jertım-din*-ben.

47. *velem-tor. — oš-vięm.*

aja-piia meda-sni arin oš vini. i sije-zda addža-sni oš-gu. pišša-tjes velema-es lokeš, poŋi ruža ur-lijanjes, i velema zara-dittem. piš kaas oš-gu vilas, a ajis sula-le bekin. piš boštas regati-nase i biškas oš-guas i ši-dže oški-sli i jonas lutas regati-naędis mortis i oš-gušis (tiš) miłši-las oškis jurse. a ajis pondas zarađiti-ti vińterkaje-sse. oškis i medjez miłši-las jurse, a sije-zda dumajta-sni, šte rańi-tłsem oškis miłši-slas. i seš gušis oš-mamis pete i medas murza peđais dine. sija pondas piš dine kosni i uše gatš-moz limjas. a oškis kaas viłi-sas. piš regati-nase ne-tšęštas gušis i pondas biški-ni oški-sli, kodı kaęma

47. Megtörtént dolog. — Medvevadászat.

Apa és fiú elindulnak ősszel medvevadászatra (tkp. medvét ölni). És ők találnak egy medvebarlangot. A puskaik rozszak voltak, kis-kaliberű (tkp. kisnyílású) mókuslövők, és nem voltak megtöltve. A fiú fölmászik a medvebarlangra, az apa meg oldalt áll. A fiú fogja a vadászgerelyét és beledöfi a medvebarlangba és az a medvét találja, és az ember erősen fogja a gerelyét (tkp. a gerelyénél fogva), és a medvebarlangból (onnan) a medve kidugja a fejét. Az apa meg tölni kezdi a puskákat. A medve másodszor is kidugja a fejét, és ők azt hiszik, hogy a megsebesült medve mutatkozik. Onnan a barlangból meg kijön az anyamedve és *murza* Fedor felé (tkp.-hoz) tart. Az a fia mellé kezd hátrálni és hanyatt esik a hóba. A medve meg reáhág. A fiú kirántja a gerelyét a barlangból és a medve felé akar döfni, a melyik az apjára ráhágott, csak hogy a medve a

ajis-vile, no oškis lapnas regatınase şutşkas i oz eri kirni. siya i medjez bişki-las, no oškis bera şutşkas regatına-as. si-džen siya zavedi-las bişki-ni raz vitjez, no vekse oz vermi bişki-ni, a oškis ajis vili-si letşas i pondas pişji-ni. vi-džeda-sni, a guşis pete med oş. i siya teže pişje i guşis berañ (bera) pete koimed oş. i sili şidžle-ma regatinanas vedž kokas. i siya oškis pondas sijezde vetni. mortje-sis si-ve-džiš eske pişje-ni, no oškis sijezde suas i aji-sli lapnas şutşki-las mişkas. no jonas şutşki-ni oz vermi i semin loze-dis girşki-las. i si-kosta mortje-sis ve-dže pişje-ni. a oş vekse kujim kok vilas vetas. ve-dže oškis pukşas mir-vile i pondas sen gor-zini. i piş setşe i vişas. aji-sliş kokse kurtşe-ma oşki-slen pir i sije ajis abu i tedle-ma. gortas vo-gma i vo-miştan povže-mşis kule-ma.

talpával ráüt a gerelyre (tkp. megüti a gerelyt) és (ő) nem bírja megszúrni. Ő másodszor is döfni akar, de a medve megint rácsap a gerelyre. Így ötször kezd döfni, de egyszer se (tkp. mindig nem) bírja megdöfni. A medve azonban az apáról leszáll és elfut (tkp. futni kezd). Nézik, hát a barlangból egy másik medve jön ki. És ez szintén elfut. És a barlangból megint egy harmadik medve jön ki. Ezt érte a gerelylyel a mellső lábán. És ez a medve kezdi őket üldözőbe venni. Az emberek futnának előre, csakhogy a medve utóléri őket és az apának rávág a talpával a hátára. De nagyot ütni nem bír, és csak a felsőruhájánál karmolja meg. Azalatt meg az emberek tovább futnak, a medve pedig három lábon egyre üldözi őket. Azután a medve leül egy fatönkre és elkezd ott ordítani. A fiú meg is öli ott (tkp. oda). A medve keresztülharapta az apának a lábát, és az apa ezt észre sem vette. Hazajött és egy év múlva az ijedségbe belehalt (tkp. félelemből meghalt).

Jegyzetek: *velem-tor*: a történet egy *ib* (Ибъ)-falvi emberrel (*jertim-din*-től 29 versztnyire) esett meg. — *regati-na* < or. *poratina* | *jonas kutas regatına-dis* 'erősen fogja a gerelyt a nyelénél' | *rañi-ttşem* 'раненый' | *kirni* 'проткнуть, проколоть' | *raz vitjez* 'разъ пять' | *sili şidžle-ma regatinanas vedž kokas* 'ему попало рогаминою въ переднюю лану' | *loz* 'лузань' | *girş-*

nirtlas 'царапнуль' | *settsé i vijas* 'туда и убилъ' | *ajisliś kokse*
kurttséma oškislen pir v. . . oškis pir, az előbbi szerkezetre nézve
 v. ö. a 45. mese 2. pontjának jegyz. | *povžemsis* 'съ испугу'.

48. *svadba-stanevittem*.

et-pir velema kujim svadba srazu, a bid svadba'in vijim
vi,dži'sjes. i ponda'sni ošjivni, kodi med pervei vitškeg voas, i
sija loue idžid vok. vev-vile ponda'sni sevni i eti vi,džiś et-pir
tšettši'las rev vilas, dei oz vo, mediś tšettšas i vevse kettšeg mune,
koime'djez tšettšas i miš-vilas uše. ka,tš'in e'lešis i šuas:
«no — šuas — te ali me voam veti vitškeg?» sija vekse šuas:
«me». i ka,tš'in e'lešis le,džas sevni, a a,tšis ve,dže mune i
vevjesse stanevitas (tšike'das). svadba-kotir medas. si-dinedž
voas i vevjes svta'sni, a a,tšis bereg kosas. ka,tš'in e'lešis i
med svadba-kotirnas medas laž-uv pir. kinim vev velema, stavse
lidde'ma i laž-uledž buras mune. a laž-uvšis eti vev sode i sije
oz višta'vni ka,tš'in e'lešisli i meda'sni laž-ulis tattše i sija
ne-kudž oz vermi velis lokni, i veś tšiste bigžas. ve,dže vištala'sni

48. Lakodalom megállítása.

Egyszer három lakodalom volt egyszerre; mindegyik lakodalomnak meg rendezője van. És elkezdenek dicsekedni, (hogy) a melyik legelsőnek ér a templomba, az lesz a legidősebb testvér (azaz: a legnagyobb varázsló). Kezdenek lóra szállni és az egyik rendező egyszer fölugrik a lóra, és nem jut föl, másodszor ugrik és átugrik a lován, harmadszor ugrik és a hátára esik. Kacsin Elek meg mondja: «Nos — mondja — te vagy én érünk-e előbb a templomba?» Az egyre mondja: «Én». Kacsin Elek engedi föl szállni, maga meg előre megy és megállítja (megigézi) a lovait. A lakodalmas menet elindul. Őhozá ér, és a lovak megállnak, ő maga meg visszafordul. Kacsin Elek a másik lakodalmas menettel elindul *laž-uv* falván keresztül. A hány lova volt, mind megolvasta és *laž-uv*-ig jól megy. Azonban *laž-uv*-ból egy ló hozzájön, és azt nem mondják meg Kacsin Eleknek és elindulnak *laž-uv*-ból ide (*jertim-din* falvába), és az a ló semmiképpen nem bír jönni és csupa tajték (tkp. egészen

ka.t.ş.in e.l.e.ş.is.li i si.ja ver.se ma.li.ş.ta.s i vev e.p.re.me.t me.das. ve.ne.t.ş.e kaa.s.ni, ve.ni.t.ş.a.i.t.ş.a.s.ni i me.da.s.ni bere je.v-neri.se. a tu.i.vi.las per.ve.i sva.d.ba.i.s, ko.de.s su.v.te.de.ma ka.t.ş.in e.l.e.ş.is, vek.se-na su.la.le. i ş.u.as ka.t.ş.in e.l.e.ş.is: «mu.ja — ş.u.as — kod.nim-ja i.d.ż.id vok?» — «da, te» — ş.u.as. ve.d.ż.e le.d.ż.as i sva.d.ba-ko.tir bu.ras go.rtas mung. a ko.i.me.dis et.ka.żi.t.ş.as i.d.ż.id vo.ken lo.ni i le.d.ż.as si.li.s sva.d.ba.se. i vet.le.ni vi.t.ş.ke.e i bu.ras voa.s.ni. a gla.va.se şe.te.ma.e.s ka.t.ş.in e.l.e.ş.li. — pom.

tajtékzik). Erre jelentik (ezt) Kacsin Eleknek és ő megsimogatja a lovat, és a ló vágtatva elindul. Mennek az esküvőre, meg-
esküsznek és elindulnak vissza *jev-neris* falvába. Az úton meg az első lakodalom, melyet Kacsin Elek megállított, még mindig áll. És mondja Kacsin Elek: «Mit — mondja — vajjon melyikünk a nagyobbik testvér?» — «Igenis, te» — mondja. Erre föloldja (elereszti őket), és a lakodalmas nép jól hazajut. A harmadik (rendező) azonban lemond (róla), hogy legnagyobb testvér legyen, és (ő) elengedi ennek a lakodalmas népét. És elmennek a templomba és szerencsésen megérkeznek. Az elsőséget azonban Kacsin Eleknek adták. — Vége.

Jegyzetek: Ez az elbeszélés azért is érdekes, mert a varázslónak a nevét és a lakóhelyét is megjelöli. Hogy az elbeszélés színhelye nem *jertim-din* maga, az csak természetes. Az egész Udora-vidék híres ugyan a varázslóiról (ezt már első tanulmányutam alkalmával is hallottam *Usztszisizolszkan*), de azért mindig egy *másik* falu az, a hol varázslót találhat az ember, és nem az a falu, a hol éppen varázslót keres az ember. L. «Eine Studienreise zu den Syrjänen» cz. jelentésemet (KSz. XVI. 86—92).

stange.vi.tem 'остановление' | *srazu* < or. сразу | *vi.d.ż.is* 'охранитель свадьбы, распорядитель' | *oş.ji vni* 'хвастаться' | *i.d.ż.id vok* 'старший братъ (главнымъ знахаремъ кто будетъ)' | *sva.d.ba-ko.tir* 'свадьба съ родней, со всей свадьбой, со всей родней' | *la.ż-uv*: oroszul д. Лязювская (1 versztnyire *jertim-din*-től) | *bi.ż.as* 'стала въ пѣнѣ' | *ve.ne.t.ş.e kaa.s.ni* 'пошли къ вѣнцу' | *jev-neris*: oroszul д. Устьевская | *le.d.ż.as* 'отпустилъ (снялъ колдовство)' | *et.ka.żi.t.ş.as* 'отказался' | *glava* < or. глава 'главенство, первенство, старшинство'.

49. *tšike'dem.*

muži'kjes zev jonas goral'i'ni lev nasta vile (slebedsa niv vile). i sija ošji'li tšike'dni staršina-gozjaes i zeta mikel'es. i gožemse muni'ni jue uđža'vni i veža-lun mištan vajedi'sni staršina-gozjaes gorta'nis. i kikna'nnis kuvni ni vi,džeda'sni i višni pondema'eš sije'zda asu'vse, a ritse kuvtedž vorma'eš. sije'zde vajedi'sni bolhi'tšag i kikna'nnis vese'ni i šorhi'tni oz vermi'ni. sije'zde veške'tši'ni i iz vermi'ni veške'dni i muži'kis kuli sutki mištan, a baba'is oli aredž. lun kujim-nol mištan vajedi'sni i zeta mikel'es i sija teže sutki mištan kuli. i si-berin lev nasta'is ošjile'ma, šte me kujim mort'es tšike'di i neštaes-na tšike'da'. i međ sika'jes pondi'sni povni i muž koras, sije i pondi'sni šetni i pop prevadi'tis gortas. •

49. Rontás.

Az emberek nagyon kiabáltak *lev* Anasztázia (*slebeda*-falvi leány) ellen (azaz: szidták). És ez dicsekedett, hogy megrontja a falu előljáróját a feleségével együtt (tkp. az előljáró-házaspárt) és *zeta* Miklóst. És nyáron kimentek a patakokra dolgozni és egy hét múlva hazahozták az előljárót a feleségével együtt. Mindkettejük már halálán van, és ők reggel megbetegedtek, este pedig már halálukon vannak. Őket elvitték a kórházba, és mindketten hánynak és nem bírnak beszélni. Gyógyították őket, de nem bírják kigyógyítani; és az ember egy nap múlva meghalt, az asszony meg egészen őszig élt. Három-négy nap múlva *zeta* Miklóst is hazahozták, és ő szintén egy nap múlva meghal. Ezután meg *lev* Anasztázia eldicsekedett, hogy 'én három embert rontottam meg és még valakit megrontok'. És a más falubeliek elkezdtek félni, és a mit kér, azt meg is adták, és a pap küldte őt haza.

Jegyzetek: *tšike'dem* 'порча' | *nasta*: or. Настасья | *slebeda* = Глодово falva a Mezeny mellett | *staršina* < or. старшина | *mikel*: or. Николай, Микула; *zeta mikel*, orosz néven Николай Павлековъ | *jue* 'на рѣчки' | *kuvni ni vi,džeda'sni* 'при смерти' | *veške'tši'ni* 'лѣчили' | *neštaes-na* 'еще кого-нибудь' | *prevadi'tis* 'отправиль' (< or. провадить).

50.

etila'in ole'ni kik mort. i etli mestein verale'ni i etti'sli undžik pondas šurni, a medj'sli i zabedne loue. i sija le'džas paštem ur i pištša'lsę medj'sliš vomdža'las. sija et-pir lijas paštem uri'sli i silen girden pete. a medj's teže tediš velema i sija kulšas paštem a'tšis i lijas kok kosme'dis i paštem ur šure i sija tšikerdas med mortse i le'džas sili eter bekas bi, a mederas va. sija povžas i veža'-lun mištan kule.

50.

Egy helyen két ember él. És egy helyen vadásznak, és az egyiknek több (zsákmánya) kezd akadni, a másiknak meg hátrányára lesz. És ez elenged egy lénýúzott mókust és szemével megrontja a másiknak a puskáját. Az egyszer lő a megnyúzott mókusra, és vér fröcsösen ki (a puskájából). De a másik is varázsló volt, és ő maga levetkőzik meztelenre és a lába között (tartva a puskát) lő és eltalálja a megnyúzott mókust és ő megrontja a másik embert és az egyik oldalára tüzet bocsát, a másik oldalára meg vizet. Ez megijed és egy hét múlva meghal.

Jegyzetek: *zabedne loue* 'обидно стало' | *paštem ur* 'бѣлка безъ шкуры, голая' | *vomdža'las* 'испортилъ, околдовалъ, сглазилъ' | *girden pete* 'изъ ружья хлынула, брызнула кровь' | *kok kosme'dis* 'промежъ ногъ'.

51. *šin-kertma'lem slebeda'in.*

slebeda'in velema silnei. et-pir seberittša'sni niv-zon juke i sija sen-že velema. i šuas: «me tian pokus petke'dla: kerka'is tšeri ponda ki'ni». i sija ibes veštas i ibe'sed pondas va pirni.

51. Szemfényvesztés *slebeda* falvában.

Slebeda falvában volt egy (községileg) száműzött. Egyszer összegyűlnek a leányok meg legények, és ő is ott volt. És mondja: «Én bűvészmutatványt mutatok nektek: a szobában halat fogok fogni». És ő kinyitja az ajtót, és az ajtón víz kezd

kerka'in va loue una i sija tiv kiskas dei piž. i sija pondas tila'vni i vekse šure keltši da jokiš. keltši defina'li šetas, a jokiš nivli. efi zon i kvatitšas i gorettšas: «zo, ti muja kara'nnid?» *estalnei pondas'ni vi,džed'ni: a nivjes kuttšisema'es defina'jesli kutukjesa'nis, a defina'jes nivje'sli ma'nanjesa'nis (ma'nanan'is).*

bejönni. A szobában sok lesz a víz, és ő hálót húz elő és csónakot. És ő elkezd halászni, és egyre akad keszeg meg sügér. A keszeget a legényeknek adja, a sügért meg a leányoknak. Az egyik legény kapja magát és elkiáltja magát: «Ej, mit csináltok ti?» A többiek kezdenek körülnézni: hát a leányok a legények penisét fogták meg, a legények meg a leányoknak a membrum muliebre-jét.

Jegyzetek: *silnei* < or. ссылный ('общественник' | *pokus* < or. фокусъ | *keltši* 'сорога' | *jokiš* 'окунь' | *estalnei* < or. остальной.

52.

velema pražnik i nivjes guläite'ni šik kuža. a sen ker-vilün kik zon pukale'ni. i efi zonmis šuas med zonmi'sli: «vi,džed, mu me kara». i sija le,džas va tui-vilas. nivjes pondas'ni kuntei'ni'sse lepi'ni. pervei lepta'sni pi,džesedž, ve,dže lepta'sni i gegiedž, i nakedž ve,dže lepta'sni. i pondas'ni gorzi'ni: «karavu! pedni pondim!» *lud sijes vile vi,džeda'sni i šeraleni. kvatitšas'ni, a mune'ni tui-virti nakedžnis kuštšisema'es da i pondas'ni višta'vni, šte tui-vilas nakedž va veli.*

52.

Ünnepnap volt és a lányok a falun végig sétálnak. Azonban ott egy gerendán két legény ül. És az egyik legény mondja a másik legénynek: «Nézd, mit csinálok én». És ő vizet bocsát az útra. A leányok kezdik a ruhájukat emelni. Először térdig emelik, azután köldökig emelik, azután meg a cssecsükig emelik. És elkezdik kiáltani: «Segítség! Belefülünk!» Az emberek rájuk néznek és nevetnek. Észbe kapnak, ők az úton mennek cssecsükig föltakarózva, és kezdik mesélni, hogy az úton egészen a cssecsükig ért (tkp. volt) a víz.

Jegyzetek: *pražník* < or. праздник | *kuntej* 'сара-фань' | *karavu* < or. карауль | *lud* < or. людъ.

53.

veli slebēda'is pi'a'lem niv i sija kužis tšikettš'i'ni. et-pir sije šeñ pe'da-getir koras talej pivsē'dni povžē'miš. sija voas. kešje va kurtas i uli'tšis tšektas iz ledžni vaas. ve,dže kerka'is tšektas i pivsan-gorjiš. i kor puktas pivsan-goršis ke,džid iz, silen va'is pužas, a sija povžas da sidž i pišje.

53.

Volt egy *slebēda*-falubeli leány, a ki már gyereket szült, és az tudott varázsolni. Egyszer Simon-fia Fedornak a felesége hívja őt, hogy megfüröszsze a gyermekét ijedség miatt (ellen, tkp. -ből). Az eljön. A merítő-edénybe vizet mer és megparancsolja, hogy az utczáról egy követ tegyen (tkp. ereszszen) a vízbe. Azután a szobából parancsolja (hogy egy követ tegyen a vízbe) meg a fürdőkamra kemencéjéből. És a mikor a fürdőkamra kemencéjéről tesz bele egy hideg követ, az ő vize föl-forr, az (asszony) meg megijed és így el is fut.

Jegyzetek: *tšikettš'i'ni* 'колдовать' | *pe'da* 'Федоръ'; *šeñ* 'Семень'; *šeñ pe'da* 'Семень Павловъ fia Федоръ' | *pivsē'dni povžē'miš* 'парить отъ испугу' | *pivsan-gorjiš* 'изъ каменки въ банѣ'.

54.

šordla'in muži'kjes karti'en vorse'ni e'dda miš ordin. i sija voas korni. pukas lavi'tšas. a settšē lavitš-gor-ulas tettem pukta'sni šulga zavertka. sili šeta'sni mileština i sija oz pondi

54.

S'ordla-falvában az emberek kártyáznak *edda* Mihálynál. És az (a *slebēda*-i leány) odajön (alamizsnát) kérni. Leül a padra. Azonban oda a pad alá észrevétlenül egy (a szán) bal (rúdjára való) vesszőcsomót tesznek. Adnak neki alamizsnát, de az (csak) nem indul. Nem bír fölkelni. És nagyon sokáig ül,

médni. oz eri surtni. i dir zev puka'le, tsás, méd. i vekse oz méd. ve,dže sili sua'sni: «muja on mun?» a sija suas: «med-že šoitš'i'sta». i ve,dže koras baba'se jurse kors'i'ni. sija pondas jurse kors'i'ni, a nilis surtas i medas.

egy órát, még egy (órát). És még mindig nem indul. Azután mondják neki: «Miért nem mész?» Ő meg mondja: «Hadd pihenjek egy kicsit». Azután megkéri az asszonyt, hogy tetvezze (tkp. keresse) a fejét. Az kezd a fejét tetvezni, a leány meg fölkel és elmegy.

Jegyzetek: *šordla*: oroszul Шилево-falva (дер.) *jertim-din-től 2 versztnyire edda miš*: orosz névén Михаилъ Зиновевъ *jurse kors'i'ni* въ головѣ вшей искать. A míg hozzá nem nyúltak, nem birt fölkelni. (L. még KSz. XVI. 91.)

(55. Babonák.)

a) *garttšem.*

bošta'sni bludog va i kik suñis-pom. suñis-pomje'sse gar-da'sni, eltse šulga-viv, a medse veškid-viv i pukta'sni vaas kres. eli mortis, kodjes kuta'sni suñi'sse. suas: «menam suñi'sis loqe žeñik, a tenad neve'sta». i dumäita'sni nilis da zonmes i le,dža'sni kiši'nis. ješli-ke suñisje'sis garttša'sni, to sije'zda juke voa'sni ili veñi'tšäittša'sni.

b)

bošta'sni bludo. eter bekas pukta'sni nán da sov, a meder bekas pukta'sni lon. i jirttša'nis suñi'sen ešeda'sni jem náña-lona šeras i sua'sni: «nán — lon, nán — lon», i kodo'ras jemis katšni'tšas, ješli náñla-doras-ke, to loqe náña vo, a ješli lonla-doras, to loqe tšig vo.

c) *vižttšem.*

eli mortes paštada'sni pekeñike i votta'sni ež-dor-pele'se (jen-pele'se) lavitš vile i jur-doras ezta'sni šve'tša i bi kuse-da'sni, a stav ludis pira'sni gelebe'tše i etten-etten petale'ni vi,dže'dni, i muñ kaži'tšas, sija i loqe.

d) *petšnei-va kareḡm.*

bošta'sni va-keš i mune'ni patš-kimeš dore i kina'nis patš-kime'sis vase kiškala'sni i to'tšeda'sni bere kešjas i šua'sni: «во имя Отца и Сына и Святого Духа». i sije juta'sni povže'miš.

e) *veskre'snei molitva liďdem.*

bošta'sni va-tšás i pukta'sni pizan-vile i ponda'sni liďďi'ni veskre'snei molitva: «да воскреснетъ Богъ» i purten kresta'vni i sijen vanas juta'sni povže'miš i pizja'sni.

f) *gadaiťtšem vašilei-dirši. — kivzišem.*

niv da zon seberitš'a'sni juke i med veli efi mort lišnei i kor ne-kodi oz ov i tšiste uža'sni, pira'sni ovtem kerka'e. dymnikse vešta'sni i blageslevitš'i'tem pukša'sni: efi dymnik dore ili bekevei dore, med ibes dore (— kodi pukšas ibes doras, tšalei-tšuninas kuttš'i'sas ibes-krukevate —), a estalnejis laviťše libe džo dže i kuttšisa'sni tšalejiš-tšaleje i šua'sni: «kodli mui vo-tšeznas loe, sija med i kile». i ponda'sni pervei efi mortli kivzi'ni i ješli defina'li getra'sem veďžin, to kile tilgeja velen lokte'ni, a ješli saldate bošta'sni, to tilgeja velen mune'ni i berde'ni, a ješli kule, to poden mune'ni i berde'ni ili lesa'sem kile. kor nivli ponda'sni kivzi'ni i ješli sija mune veres saje, to kile tilgeja vela mune, a ješli kule, to teže kile lesa'sem ili poden mune'ni i berde'ni.

g) *kivzišem uliťšin, tui-vožje'sin.*

pukša'sni limjas i veitš'a'sni venjen. efi mort kepja'en geži'stas vense geger i aťšis piras venjas i sidž-že kivza'sni, kudž i kerka'as. sidž kivzišeni tui-vožje'sin.

h) *viťťšem.*

efi mortes pukšeda'sni kik pizan kosme, lazmid ules vile i med mederas ezta'sni jen-švelša, a med mort ketšša'nis viďžedas žerkala'as as jur viti'is i mui vo-tšeznas loe, sija i tida'le. ješli kule aťšis libe as šemja'sis kod-ke, to šed viž pukšas libe liťše'is pikte, a ješli veres saje mune libe getra'sas, to sek vešetš pukšas jur-vilas.

i) *petuk - dure'dem.*

bošta'sni tšun-kišje-zde i pukta'sni džodž vile i bid tšun-kiš piške'se tušje-zde pukta'sni. bošta'sni petuk i geger bergedla'sni. ve'dže le'dža'sni i kod tšun-kišis tušse koki'stas, sija i mune veres saje ili getra'sas i kodore tšun-kišse petukis koji'stas, sila-dor sterga'ne i mung libe boštas veres saje.

j) *kebi'la - toťškem.*

gua'sni karta-viliš peris kebi'la i petkeda'sni uli's-šere i sinse doma'sni balaganen i efi mort pukas kebi'la vilas i kebi-lase geger bergedla'sni i le'dža'sni. kodo're kebi'lais medas munni, settšan — ješli niv — to mung veres saje, a ješli zon, to settšá'nis vaje'das névestase; a ješli-ke kebi'lais sita'las nivli, to sija pi'a'le, a ješli de'fina'li sita'las, to sija pi'e'das kodes-ke.

k) *jem - izem.*

bošta'sni pistem jem i pukta'sni izkie i ponda'sni izni. a efi mort piras izki-gor-ulas i pondas kivzi'ni. muja jemis šuas, sija i loue.

l) *ropketťšem.*

bošta'sni skevred, pukta'sni settše va i steka'ne pukta'sni kudela. i kudelase eza'sni i kima'sni skevre'das i rais pondas ropkemen pirni steka'nas i muž šuas ropkedige'nis, sija i loue.

55.

a) *Sodrás.*

Egy tálba vizet vesznek és két fonálvéget. A fonálvégeket sodorják: az egyiket balra, a másikat meg jobbra, és a vízbe teszik keresztben. Az egyik ember (azok közül), a kik a fonalat fogják, mondja: «Az én fonalam lesz a vőlegény, a tied mega menyasszony». És gondolnak egy leányt és egy legényt és kiengedik a kezükből. Ha a fonalak egymásba sodródnak, akkor azok összekerülnek vagy megesküsznek.

b)

Vesznek egy tálat. Az egyik oldalára kenyeret tesznek meg sót, a másik oldalára meg szenet tesznek. És a mennyezetről egy fonálon fölfüggesztenek (tkp. engednek lelógni) egy tüt a kenyér és szén közé és mondják: «Kenyer (vagy) szén, kenyér (vagy) szén», és a melyik oldal felé a tű hajlik: ha a kenyeres oldal felé, akkor bő (tkp. kenyeres) év lesz, ha meg a szenes oldal felé, akkor ínséges (tkp. éhes) év lesz.

c) Nézés.

Egy embert halottnak öltöztetnek föl és lefektetik az elülső sarokba a padra és a fejénél gyertyát gyujtanak és a tüzet eloltják. Az emberek pedig mind a padlóaljba mennek és egyenként jönnek ki nézni, és a mit látnak (tkp. a mi mutatkozik), az is lesz.

d) Kemenczevíz készítése.

Vesznek egy vízzel telt meritőedényt és a kemence elejéhez (tkp. homlokához) mennek és kézzel (tkp. kezükkel) a vizet a kemence elejére öntik és visszacsöpögtetik a meritőedénybe és mondják: «Az Atya, Fiú és Szentlélek nevében». És ezt (a vizet) itatják ijedség ellen.

e) A föltámadási ima olvasása.

Vesznek egy vizes csészét és az asztalra teszik és kezdik a föltámadási imát olvasni: «És föltámad Isten...» és késsel keresztet húznak (a vizen) és azt a vizet itatják ijedség ellen és ráfröccsentik (az illető emberre).

f) Jövendőmondás (Vaszilyij, azaz) újév napján. —
Hallgatódzás.

A leányok és legények egybegyűlnek úgy, hogy egy embernek nincsen párja (azaz: páratlan számban), és a mikor senki sincs (már) ébren és mindenki alszik, bemennek egy lakatlan házba. A füstlyukat (a kéményt) kinyitják és áldás nélkül (azaz a nélkül, hogy keresztet vetettek volna magukra) leülnek: az egyik a kémény mellé vagy a kemence oldalsó ajtaja mellé,

a másik az ajtó mellé (— a ki az ajtó mellé ül, az a kisujjával az ajtó fogójába kapaszkodik —), a többiek meg a padra vagy a padlóra és egymásnak a kisujjába fogódzkodnak és mondják: «A kivel a mi az év folyamán lesz, az hadd hallassék». És elkezdenek először az egyik ember részére hallgatódzni, és hogyha legény részére (hallgatódznak) nősülés előtt, akkor (úgy) hallatszik, (mintha) csöngős lóval jönnek. Ha azonban katonának fogják bevenni, akkor (úgy) hallatszik, (hogy) csöngős lóval elmennek és sírnak; hogyha meg meghal, akkor gyalog mennek és sírnak, vagy deszkafaragás hallatszik. A mikor leány részére kezdenek hallgatódzni, és ha az férjhez megy, akkor hallatszik: csöngős lóval elmegy, ha azonban meghal, akkor szintén deszkafaragás hallatszik, vagy (pedig) gyalog mennek és sírnak.

g) Hallgatódzás az utcán, keresztutakon.

Leülnek a hóba és egy ágyfüggönnyel takaróznak be. Az egyik ember (vadász-) lándzsával vonalat húz az ágyfüggöny körül és maga is az ágyfüggöny alá bujik, és ugyanúgy hallgatódznak, mint a szobában. Így hallgatódznak a keresztutakon.

h) Nézés.

Az egyik embert két asztal közé ültetik egy alacsony székre és mindkét oldalán viaszgyertyát gyujtanak, a másik ember meg a hátsó sarokból a maga feje fölött a tükörbe néz, és a mi az év folyamán lesz, az látszik is. Ha meghal ő maga vagy valaki az ő családjából, akkor fekete vonal mutatkozik (tkp. ül oda) vagy földagad az arcza, hogyha azonban férjhez megy, illetve (tkp. vagy) megházasodik, akkor koszorú látszik a fején.

i) Kakas-bolondítás.

Veszik a gyűrűket (értsd: a jelenlévők gyűrűit) és leteszik a padlóra és mindegyik gyűrűbe (gabona-) szemeket tesznek. Fognak egy kakast és köröskörül megforgatják. Azután eleresztik, és a melyik gyűrűből fölesípi a szemet, az férjhez megy vagy megnősül, és a melyik irányba a kakas a gyűrűt kilöki, arra felé megy férjhez, illetőleg (tkp. vagy) vesz feleséget.

j) Kancza-ütés.

Kilopnak egy istállóból egy öreg kanczát és kiviszik az utca közepére és a szemét hosszú férfinggel kötik be, és egy ember fölül a kanczára és a kanczát körös-körül forgatják és eleresztik. Amerre a kancza elindul, oda — ha leány — megy férjhez, hogyha meg legény, úgy onnan hoz menyasszonyt; hogyha azonban a kancza ganéjoz leányra, úgy az (törvénytelen) gyereket szül, hogyha meg legényre ganéjoz, úgy az valakivel törvénytelen gyereket szület (megejt egy leányt).

k) Tű örlése.

Vesznek egy foknélküli tűt és kézimalomba teszik és elkezdik örölni. Egy ember meg a kézimalom alá megy és elkezd hallgatódzni. A mit a tű mond, az be is következik (tkp. az is lesz).

l) Bugyborékolás.

Vesznek egy serpenyőt, abba vizet tesznek és egy pohárba kóczot tesznek. A kóczot meggyújtják és (a poharat) fölborítják a serpenyőbe, és a víz bugyborékolva hatol be a pohárba, és a mit bugyborékolása közben mond, az be is következik.

Jegyzetek: a) *garttsem* 'кручение' | *bludo* < or. блюдо | *ettse* = *et-t* (átmeneti hang) -*se* | *kres* 'крестъ на крестъ' | *sije'zda* t. i. придуманные парень и дѣвица.

b) *kodo'ras* 'въ которую сторону' | *ka'sni'tt'sas* (< or. качнуть) 'покачнется' | *na'na vo* 'урожайный годъ'.

c) *viittsem* 'глядѣние, смотрѣние' (*vid'ni*: *viittsi'ni* éppúgy mint *led'ni*: *leit'si'ni*) | *peke'niik* < or. покойникъ | *šve't'sa* < or. свѣча | *gelebet's* < or. голбець (KALIMA 51, 184).

d) *pet'snei* < or. печный | *va-keš* 'ковшъ съ водою' | *to't'se-da'sni bere keš'jas* 'подставляютъ ковшъ, чтобы вода накапала обратно туда'.

e) *veskre'snei molit'va lid'dem* 'чтеніе воскресной молитвы' | *kresta'vni* 'начертать крестъ (на водѣ)' | *sijen vanas juta'sni* ... 'этой водою поять отъ испугу'.

f) *lišnei* < or. лишній ('безъ пары') | *dym'nik* < or. дымникъ ('печная труба') | *blageslevitt'si'tem* 'не благословляясь, не перекрестясь' | *bekeve'i dore* 'къ боковушкѣ' ('вьюшка боковая') | *krukevat* 'дверная скобка' | *med i kilē* 'пусть и

услышится' | *lesa'sem kile* 'слышится, что тешутъ тесь, тесанье теса (для гроба)'.
 h) *med mederas ezta'sni jen-sve'tsa* 'по бокамъ, по обѣмъ сторонамъ зажгутъ восковыя свѣчи' | *ket'ssa'nis* 'съ задняго угла избы' | *zerkala* < or. зеркало | *as jur vityis a magasra* ('a maga feje fölé') tartott tükörből nézi a másik embert, a ki az asztalok között ül | *semja* < or. семья.

i) *petuk-dure'dem* 'удурчиваніе, одуриваніе пѣтуха' | *kodore* 'въ которую сторону' | *sila-dor stergena'e* 'въ эту сторону' | *mune libe bostas veres saje* 'abból az irányból, abban az irányban lévő faluból nősül az illető legény, ill. abba az irányba megy férjhez az illető leány'.

j) *balaganen* (or.) 'холщевой мужской длинной верхней рубашкой' (a Luza vidékén ennek a ruha fölött viselt, a ruhát a bepiszkolódás ellen védő ruhadarabnak *bugai* a neve | *pije'das* 'сдѣлаетъ ребенка'.

l) *ropket'ssem* 'бурчаніе' | *skevred* < or. сковорода | *kudela* < or. куделя | *kima'sni* 'опрокидываютъ' | *ropket'men* v. *ropket'semen* 'съ бурленіемъ'.

56. (Találós mesék.)

- a) *ti ket'tseb pel' ku,dža'se*. — *pert*.
 b) *baba vodas, muzik sujas, pomsis va to'tsa'le*. — *piž i pelis*.
 c) *ši-tir ba'la, a e'ti mež bakse*. — *piñjes i kiv*.
 d) *e'ti šlara-gor-ulin nol' vok puka'le*. — *pizan-pev i pizan-kok*.

56.

a) A tavon keresztül egy öreg ember hugyozik. — Az üst (fogója).

b) Az asszony lefekszik, az ember beledugja, a végéről víz csöpög. — A csónak és az evező.

c) Egész akol tele juhval, de (csak) egy kos béget. — A fogak és a nyelv.

d) Egy kalap alatt négy testvér ül. — Az asztal deszkája és az asztal lába.

Jegyzetek: A találós mesét (*tede'tt'san-kiv*) rendszeren így vezetik be: *ted-že ted, muja loue* 'találd csak ki, mi lesz ez' vagy *tede-že ted, muja loue* 'találjátok csak ki, mi lesz ez'.

a) Vö. Fokos 26. tm | c) Vö. Fokos 43. tm. | d) Vö. Rogov 25. tm.

57.

dude, dude, kittše medin?

— *tošes vuza'vni medi.*

muja toš-vilad koran?

— *kosa da narman kora.*

5 *muja kosa'nad da narma'nnad karan?*

— *turun-tor iškka.*

muja turu'nnad karan?

— *meskes, kukes verda.*

mui mes-kuknad karan?

10 — *lele'i-tor lišta.*

mui lele'inad karan?

— *nila-pia'es verda.*

mui nila-pia'id kare'ni?

— *šir-tšag ekte'ni,*

15 *zar'ni pades veite'ni,*

eziš pades lepte'ni.

57.

dude, dude, hová készültél?

— Szakállamat eladni indultam.

Mit kérsz a szakálladért?

— Kaszát meg gereblyét kérek.

5 Mit csinálsz a kaszáddal és a gereblyéddel?

— Egy kis szénát kaszálok.

Mit csinálsz a szénáddal?

— A tehenemet, borjúmat etetem.

Mit csinálsz a teheneddel-borjúddal?

10 Egy kis tejet fejek.

Mit csinálsz a tejecskéddel?

— Leányomat-fiamat táplálom.

Mit csinál leányod-fiad?

— Gyantás forgácsot szednek,

15 arany oszlopot tesznek (a földbe),

ezüst oszlopot emelnek ki.

58.

mame'je, mame!

kede'ite peža'lin-e?

— peža'li.

kittsi-ja puktin?

5 — iz-ki pome pukti.

abu tai.

— šed ki'tsej pišje'dis.

ken-ja šed ki'tse'jis?

— jer-kosme šibde'ma.

10 ken-ja jeris?

— biis so'tema.

ken-ja biis?

— vais kusede'ma.

ken-ja vais?

15 — kodž eškis vaale'ma.

ken-ja kodž eškis?

— ib-jile varte'ma.

58.

Anyuskám, anyám!

A czipódat megsütötted-e?

— Megsütöttem.

Hová tetted?

5 — A malomkö szélére tettem.

Nincs ott.

— A fekete kutyakölyök elvitte.

Hol van a fekete kutyakölyök?

— A kerítés résébe akadt bele.

10 Hol van a kerítés?

— A tűz elégette.

Hol van a tűz?

— A víz eloltotta.

Hol van a víz?

15 — Herélt ökör megitta.

Hol van a herélt ökör?

— A hegy tetejére futott.

ken-ja ib-jilis?

— *tšeren-purten keraľe'ma.*

Hol van a hegy teteje?

— Fejszével és késsel kivágták.

Jegyzetek 57-hez: Vö. jelen gyűjteményünk 26. sz. szövegével. 9. sor változata: *muja meśnad-kuknad karan* | 14—16. sor helyett így is: *śir-padeś leptā'sni — zarni padeś veita'sni* 'gyantás oszlopot emelnek ki, arany oszlopot tesznek bele'.

Jegyzetek 58-hoz: Vö. 27. sz. szövegünkkel. 2. *kedei* 'колобокъ, хлѣбъ круглый' | 10. változata: *ken-ja jer-kosmis?* 'hol van a kerítés köze?' | 15. *vaale'ma* helyett így is: *dunqe'ma* 'выпилъ' | *keraľe'ma* 'вырубили'.

(Gúnyversek.)

59.

i v a n-kovan,
piťškil-patťkil,
maĩteg-ńatťkiś,
toĩin-śoĩiś,
5 *koźal-kok.*

Iván-kovan,
piťškil-patťkil,
szappanrágó,
mozsártörőt evő,
5 guzsaly lábú.

Jegyzetek: 2. *piťškil-patťkil* vö. V. *piťškil-patťkil* hangutánzó szó (gyors ütés vagy pl. gyors téstagyúrás kifejezésére).

60.

š t e p a n, l o p a n, k o r l o p a n,
meņe śoĩiś terekan,
tšes-tui vile sita'liś,
baĩd gor uľe ku,ďza'liś.

István, l o p a n, k o r l o p a n,
engem megevő csótán,
törös vadászösvényre szaró,
fűzfa alá hugyozó.

Jegyzetek: 1. *lopan, korlopan, loped* az István gúnynevei; vö. az előbbi versben *kovan* | 2. *terekan* < or. тараканъ | 3. *tšes tui* 'промысловая лѣсная трона, дорожка гдѣ наставлены силки для дичи'.

61. (Játékok.)

a) *bese'da. pan'em i ra'ž'em.*

nivjes *surta'sni juke i ponda'sni šivni*: «ОХЪ ГУЛЯНЬЕ, ИГРАНЬЕ МОЕ!» a *kik* *đeti'na jekte'ni i bošta'sni šera kosma'nis efi niles*, a *kodi* *ber zommis*, *sija* *boštas med niles*, a *niv* *boštas berañ zommes*, i *siđž'en stavse* *boštala'sni i veđže dugda'sni i ponda'sni ražni*. *med* *ber zommis* *pervež ponda's jektin'i*, a *niliš* *si-geger* *berga'vni veškid ki virla'ñnis (virla'ñis)*, *veđže kuttši-ša'sni i bergale'ni*, a *si-berin šulga ki vilę* *ponda's berga'vni đeti-nase geger i bera bergale'ni*. *si-berin veđže* *pervež đetinais ponda's jektin'i i siđž-že kudž i* *pervež para'is*; a *ražige'nis nivjes šile'ni*: «прошу Вася у тебя, да не болитъ-ли голова».

b) *šlepekur.*

kara'sni tšerta i korsa'sni kik *bed i siv vit-kvañt saje tšerta'sis* *biťška'sni poñi tuv i efi* *mort efi* *bedse* *puktas tšerta's* i *koknas tali'stas* *bed-vilas*, a *med* *bednas* *lebe'das virla'ñ i med* *sija* *bedjis* *berge'tšas i uše* *bed-vilas*. *ješli* *oz inmi*, *to med* *mort* *sije-že* *karas i siđž* *veđžis veđže* *bid* *vorsi's* *karas*. a *ješli* *inmas*, *to* *bedse* *pukta'sni* *med* *bed* *pomas*, *kodnas* *lebe'da'sni i kinimis inmas*, *vekse* *nuęda'sni* *bed* *pome'džis*, *kittšedž* *oz* *pet* *biťškem* *tuv saje* *džis*. a *kodi* *med* *berja'is* *koļe*, *siliš* *šinse* *oten* *doma'sni i novle'dla'sni* *atli's* *kuža'is*, *kiti* *lokdžik* *meste*. *veđže* *vajęda'sni* *tuv* *dore'džis i* *tšekta'sni* *bednas* *korsi'ni* *tuvse*, *kittšedž* *oz šur*. a *šure-si*, *vil-pev* *zaveđita'sni*.

c) *iremli.*

stav *vorsi'sis* *jukša'sni kik* *peļe i pudja'se'ni*, *kodi'sli* *džebši'ni i* *kodi'sli* *kuta'sni*. *kara'sni* *džu i efi* *partija'is* *džebšas*; a *med* *partija'is* *kuta'sni* *ponda's*, *korsi'ni* *sije'zde*, *kodi* *džebše'ma*, i *ješli* *adđžas*, *to* *ponda's* *gorzi'ni*: «iremli, iremli!» *šetas* *znak*, *med* *lokte'ni* *stav* *kutaši'sis* *džue*. i *ješli* *oz šur* *ne-kodi*, *to* *kodes* *adđža'sni*, *sija* *veđže* *oz* *džebši i* *bera* *međa'sni* *korsi'ni*, i *adđža'sni-si*, *teže* *ponda'sni* *gorzi'ni*. *ješli* *šure-ke*, *kodi* *kuta'se'ni*, *seš* *efi* *mort* *sili* *kuttši'sas* *šivjas i* *koļe* *kiski'ni* *džuedž i* *stavis* *mi-na'sni i* *bera* *džebša'sni*. *ješli* *stavse* *kutala'sni*, *to* *kutaši'sje'sis* *džebša'sni* *vežen*.

d) *turi en vorsem.*

vorsijses jis juksasni i kodi kole med berja, sija loue kutasis, a estalnejis kittsi-ke dzebsasni i gorettisasni «turu» ili «peru» i kutasis pondas korsini i kole korsini stavse. jesli kod-ke voas dze, to gorettisas: «tsur dze!» i sek minasni stavis i dzebsasni medjez kittsedz stavse oz kutav. a kodi pervei sure, to sija loue kutasis.

e) *suvttasas pades.*

paraen-paraen suvtalasni geger i etikla'in sulale'ni kujim mort. a eti mort kutas e sija vekse pisje i ordjetttisas vošj'ni vetti džik kujim morta padessis kika padesas. a jesli kujima padessis eti mortis uditas voni siis vetti, to kutasis pisje ve dze med padesas. jesli vetti-ke voas kutasis, to loue kutasni, kodi oz udit voni.

f) *pukssas pades.*

juksasni kik morten — kik mcrten i eti mortis bid para'is pukssasni geger i eti vijim tišnei i sija kutasis. eti para dine suvtas i sula'is mortisket pisje krugse geger veittsa i kodnis vetti džik voasni, siis suvtas, a kodi berin voas, sija loue kutasis. sidz ve džiš-ve dže i pišjale'ni.

g) *kerjen vorsem.*

suvtasni paraen-paraen eti viže, a eti mort vedž-vila'nis suvtas. berla-dorsan'nis (dorsan'nis) eti para pisje, a kodi ve džin sula'le, sija kutas. oz-ke šurni, suvtasni vedž-vila'nis i pisje med para i kutasis beran kuttse. jesli sure kodis, to siket suvtas ve dže, a medis pondas kutasni.

h) *zu-borgem.*

boštasni zu i ibes-krukevat pir nuedasni suhis i suhis-pomas domasni zu. suhisas pirtalasni tsun-kittsejde i pinen pomedis kutasni i taja loue borgem.

i) *as guen vorsem.*

kinim vorsis mort, biden karas aslis gu eti viže i geger suvtasni, a kik mort: ettis eter pomšan'nis, a medis meder pomšan'nis pondasni golžettšini matšen i kod gue use, sija matšalas

kodli-ke. i ješli oz šidž, to loue silen tšun. a ješli šidže, to sija bera mačsa'las vili'sli. oz-ke šidž, to sili loue tšun. kodlen loue vit tšun, sija gujes dorsiš vitjez šagištas i sili ponda'sni mačsavli'ni. a kodlen oz šidž, to sili mačsa'las kodeš perveš mačsavli'sni.

j) *pud-juren vorse m.*

stav vorsi'sis juksas kik pele i pudjaša'sni, kodi'sli kuta'sni i kodi'sli pišja'vni. kod partija'is loue kuta'si's, sija suvtas džukosmas. a vetti džik kara'sni džujezde, a eti kuta'si's pondas galitti'sni, a pišjališje'sis mačse ponda'sni šutški'ni i med džuedž pišji'ni, a eti mort kolttas pud-jur šutški'ni i kittsedž pud-jur oz šutški'ni, to eter džusiš med džuas, ken šutški'seni, oz podž lokni. a ješli kujim pud-jur šutškas da oz voni, seki mačsnas veta'sni i lebeda'sni, ken šure, semin oz džuas, ken šutški'seni. ješli šure kod-ke mačsa'vni, to pišjališje'sis ponda'sni kuta'sni, a kutaši'sjes pišja'vni.

k) *šlepeta.*

ettes doma'sni oten šinse, miškas tapka'sni(s) i šua'sni: «švečša ali kekuška?» «kekuška» šuas i sili šua'sni: «tenid nemte i vekte šo pudja iz kiska'vni». i sija pondas kuta'vni, a mukedje'sis pišjale'ni i oz šurtti'sni i tapkeda'sni miškas. a ješli kodi šure, to kole tedni nimse i sija loue kuta'si's. ješli oz ted i vermas virvitti'sni, to bera sili loue kuta'sni.

a) *Társaság. Kezdeté és föl-bontása.*

A leányok együvé állnak föl és kezdik énekelni: «Ó, az én sétálásom, játszásom!» Két legény meg tánczol és maguk közé vesznek egy leányt, a melyik meg az utolsó legény, az egy másik leányt visz, a leány megint egy legényt fog, és így mindnyájukat viszik, azután meg abbahagyják és kezdik föl-bontani (a társaságot). A legutolsó legény elsőnek kezd tánczolni, a leány meg ökörlötte forogni jobbkéz felé, azután megfogják egymás (kezét) és forognak, azután meg balkéz felé kezd a legénye körül tánczolni, és megint forognak. Azután megint az első legény kezd tánczolni és éppúgy mint az első pár (válik el a leánytól); mialatt meg szétválnak, a leányok éneklik: «Kérdem, Vaszilyj, töled, nem fáj-e a fejed?»

b) Szembekötösdí.

Egy vonalat húznak (tkp. csinálnak) és két botot keresnek és öt-hat ölnyre a vonaltól beszúrnak egy kis darab fát, és az egyik ember az egyik botot a vonalra teszi és a lábával rálép a botra, a másik botot meg földobja (tkp. a másik bottal földob), úgyhogy ez a bot megforduljon és ráessék a botra (a mely t. i. a vonalon fekszik). Hogyha nem talál oda, akkor a másik ember ugyanazt teszi, és így egymásután minden játész tesz. Hogyha azonban eltalálja, akkor a botot odateszik a másik botnak a végéhez, a melylyel dobnak, és valahányszor eltalálja, mindig odaviszik a bot végéig, a meddig nem jut a bevert fadarabhoz. A ki meg legutolsónak marad, annak kendővel bekötik a szemét és az utcán végig vezetik, a merre rosszabb az út (tkp. a hely). Azután a fadarab mellé vezetik és mondják neki, hogy bottal keresse a fadarabot, a meddig meg nem találja. Hogyha meg megkerül, újra kezdik.

c) *iremli*.

Az összes játészók két részre oszlanak és sorsot húznak, kinek (kelljen) elbujnia és kinek keresnie (tkp. fognia). Csinálnak egy «állomást» és az egyik csoport elbujik; a másik csoport meg fogni kezd, keresni azokat, a kik elbujtak, és hogyha meglátja, akkor kezdi kiáltani: «*iremli, iremli!*» Jelt ad, hogy az összes fogók az «állomás»-hoz jöjjenek. Hogyha azonban nem kerül meg (más) senki, akkor, a kit meglátnak, az tovább nem bujik el, és megint elindulnak keresni, és ha meglátnak (valakit), szintén elkezdenek kiáltani. Hogyha megkerül valaki (azok közül), a kik keresnek, onnan az egyik ember a nyakába kapaszkodik, és oda kell őt húznia az «állomás»-hoz, és mind megmenekülnek (attól t. i. hogy most ők legyenek a keresők) és megint elbujnak. Hogyha mindnyájukat elfogják, akkor a keresők bujnak el viszont.

d) *turi*-játék. (Bujósdí.)

A játészók (két csoportra) oszlanak, és a ki utolsónak marad, az lesz a kereső, a többiek meg elbujnak valahová és kiáltják «*turu*» vagy «*peru*». A fogó meg keresni kezd, és mindnyájukat meg kell keresnie. Hogyha valaki az «állomás»-hoz jön, az elkiáltja magát: «*tšur!* Állomás!» és akkor mind megmenekülnek és elbujnak másodszor, a meddig mind meg nem fogja őket. A ki azonban elsőnek kerül meg, az lesz a kereső.

e) Álló oszlop.

Párosával állnak föl körben, és az egyik helyen három ember áll. Egy ember meg a fogó, és az mindig szalad és iparkodik megelőzni (t. i. azt a harmadik embert), (hogy) hamarabb odaérjen a három emberes oszloptól a kettős oszlophoz. Hogyha a három emberes oszlopból az egyik ember nálánál hamarabb tud odaérni, akkor a fogó tovább szalad a másik oszlophoz. Hogyha a fogó ér oda hamarabb, akkor annak kell fognia, a ki nem tud odajutni.

f) Ülő oszlop.

Párokra oszolnak (tkp. két emberenként oszlanak), és mind-egyik párból egy-egy ember körben leül, és egy páratlan (azaz: a játékosok közül az egyiknek nincsen párja), és ő a fogó. Az egyik párhoz áll és az álló emberrel a kör körül fut szembe, és a melyikük hamarabb ér oda, az megáll (ott), a melyik meg utóbb jön, az lesz a fogó. És így tovább futnak.

g) «Rénszarvas»-játék.

Párosával állnak föl egy sorba, az egyik ember meg eléjük áll. Hátról az egyik pár fut, az meg, a ki elül áll, az a fogó. Ha nem fogja el (tkp. nem kerülnek meg), (akkor) előre állnak, és a másik pár fut, és a fogó megint fog. Ha valamelyiket elfogja, akkor azzal együtt előre áll, és a másik kezd fogni.

h) Gereben ingása (csöngése).

Egy gerebent vesznek és az ajtó fogóján fonalat húznak keresztül és a fonál végére kötik a gerebent. A fonálra gyűrűket húznak és (a fonalat) fogukkal tartják a végén, és ez lesz a csöngés.

i) Lyukba-játék.

A hány játékos (van), mind kis gödröt csinál a maga részére egy vonalba és köréjük állnak, két ember meg: az egyik az egyik vége felől, a másik meg a másik vége felől kezdik a labdát gurítani, és a kinek a gödrébe esik (tkp. a melyik lyukba esik), az megdob valakit a labdával; és hogyha nem találja el, akkor «ujja» lesz neki (azaz: rovást kap). Hogyha azonban eltalálja, akkor az megint egy másikat dob meg. Ha nem találja el, akkor «ujja» lesz neki. A kinek öt rovása van, az a lyukak mellől öt lépést tesz (tkp. ötször lép egyet), és őt kezdik a labdával dobálni. A ki nem találja el, azt dobja meg az, a kit előbb dobtak a labdával.

j) *pud-jur-játék*.

Az összes játésszók két csoportra oszlanak és sorsot húznak, ki fogjon és ki fusson. A melyik csoport a fogó, az az «állo-mások» (vonalak) közé áll. Előbb meg (két) vonalat húznak, a fogók közül az egyik kezdi (a labdát) adogatni, a futók meg kezdik a labdát elütni és a másik vonalig futnak. Egy ember meg ott marad *pud-jur*-t ütni (háromszor megütni a labdát), és a meddig nem ütnek *pud-jur*-t, addig nem szabad az egyik vonaltól a másik vonalig futni, a hol elütik a labdát. Hogyha három *pud-jur*-t ütött, és nem érnek oda, akkor kergetik a labdával és megdobják, a hol érik, csak a vonalon nem, a hol ütik a labdát. Hogyha sikerül valakit megdobni, akkor a futók kezdenek fogni, a fogók ellenben futni.

k) *Szembekötösd*.

Egynek (tkp. egyet) kendővel bekötik a szemét, hátára ütnek (tenyérrel) és mondják: «Gyertya vagy kakuk?» «Kakuk» feleli, és mondják neki: «Neked egész életeden át és örökké százpudos követ (kell) húznod». És ő fogni kezd, a többiek meg szaladnak és nem engedik magukat megfogni (tkp. nem kerülnek meg) és ütögetik a hátát. Hogyha azonban megfog valakit, akkor ki kell találnia annak a nevét, és az lesz a fogó. Hogyha nem találja ki, és az ki bírja magát ragadni, akkor megint csak neki kell fognia.

Jegyzetek: a) *beše'da* < or. бесѣда ('игрище, вечерка') | *panem i razem* 'начатие и развязка игры'.

b) *šlepekur* < or. слѣпокуръ | *kiti lokdžik mestę* 'гдѣ по-хуже мѣсто' | *šure-si* 'если найдется, отыщется'.

c) *džu* 'станокъ, станція, станъ, черта, откуда должны бѣжать играющие' («méta») | *partija* < or. партія | *seš* 'onnan, a másik pártból' | *vežen* 'взвѣтъ'.

d) *turięn vorsni* 'въ прятки играть' | *jukša'sni* 'oszlanak'. Ennél a következő kiolvasó mondókák járnak:

1. *peri* | *neri* | *štšoko* | *liko* | *pjato* | *šoto* | *šemi* | *remi* | *duk* | *pres* | *karandis* | *ves*.

2. *anka* | *takatanka* | *šima* | *šija* | *už* | *ti* | *kova* | *želen* | *belen* | *borš*.

Egy másik följegyzésem szerint a fogó kérdezi: «*turu ali abu?*» 'elbujtatok-e, vagy nem; kereshetlek-e már, vagy nem?' A vicsegsdai nyelvjárás területén ez a kérdés így hangzik: *kuku ali paru?* | *tšur!* < or. чуръ! (чуръ, мое!) 'megállj!'

e) Vö. az «üsd a harmadikat» nevű játékot. | *ordje'tšas vošji ni* ... 'старається обогнати и придти раньше отъ трехъ человекъ къ тому мѣсту, гдѣ рядомъ стоятъ двое'.

f) Vö. *pukas mort* v. *puka'lis mort* 'ülő ember' éppúgy, mint *suvtsas mort* v. *sula'lis mort* 'álló ember' | ... *pukša'sni geger* 'одинъ человекъ изъ каждой пары садится и образуютъ кругъ' | *suis* 'az' ('közülük az').

g) Vö. az «utolsó pár előre» vagy «sokpáros czicza» (KISS ÁRON, Magyar gyermekjáték-gyűjtemény, 60. l.; BARNA JAKAB, 100 gyermekjáték, 56. l.) elnevezés alatt ismert játékot. | *kerjen vorsem* 'игра въ оленя' | *eti viže* 'въ одну линію' | *šure kodis* 'попадаетъ который-нибудь'.

h) *bovgini* 'качаться, висѣть; звенѣть'.

i) *as guen vorsem* 'игра въ свои лувки' | *golžetš'i'ni* 'катать'; vö. *puvse kole golže'dni* 'бруслику надо вычистить черезъ прокатываніе (végigguritással, hengergetéssel)' | *ma'tša'las* 'бросить мячикомъ въ кого-нибудь' | *tšun* 'палець, отмѣтка, что онъ разъ промахнулся' (az illetőnek a gödre mellé vonást csinálnak).

j) *galit'ni* 'подбросить' | *pud-jur šutš'ki'ni* 'ударять въ мячъ три раза, которые называются pud-jur'. (*pud-juren vorsni* 'игра въ лапту'. — Vö. a «nagy méta» játékot.)

k) *šlepeta* < or. слѣпота 'жмурки' (egy másik közlőm szerint: *šlepeta'en vorsem* 'жмурки') | *miškas tapka'snis* 'въ спину хлопнуть' | *šve'tša* < or. свѣча | *kekuška* < or. кокушка | *šve'tša ali kekuška* 'látasz-e, vagy nem látsz?' A felelet: *kekuška* 'nem látok'. | *oz šurtš'i'ni* 'не попадаютъ' | *virvittš'i'ni* (or.) 'вырваться'.

62.

1. *kivze menšim skazka.*

vazen olini kujim mama-nila. mamis asuv vedž suvtis pežavni i med i džid nivrse istis kapusta-korla. nivr lettšis i vi džedas: buglaše zarñi tupil. sija zarñi tupil beršan medas vetlišni i zarñi tupil karšas oške i nivrte boštas i nuas.

mamis istas šer-kos niles i sija bara addžas zarñi tupiles. medas vetlišni zarñi tupil beršan. sije bara boštas i nuas.

62.

1. Hallgassátok meg az én mesémet.

Régen élt három leány meg az anyjuk. Az anya korán reggel fölkel sütni és a legnagyobbik leányát káposztaért küldte. A leány lement és körülnéz: egy arany gombolyag gurul. Ő az arany gombolyag után kezd futni, és az arany gombolyag medvévé változik át és fogja a leányt és elviszi.

Az anya a középső leányt küldi, és az szintén (tkp. megint) meglátja az arany gombolyagot. Kezd az arany gombolyag után futni. (Az) őt szintén fogja és elviszi.

i med poñi niles istas. sija bara addžas zarni tupiles. vetlišas, vetlišas si-beršan, tupil bara boštas i nuas.

2. *mamli i zev šog loe. kor-ke dirji oš vgravni mune i voas vera-lan-iniš. med i,džid niv tšektas karni zev i,džid jaštšik. šuas: «med-a'suv meam nim-lun». oš karas jaštšik. i,džid niles puktas šer-kos tšoi i tomnalas i mamisli geštinitsje-zde puktalas i ošli tšektasni nuni i ojin kriltše vilas puktini. oš nuas i kriltše vile lebedas. med-a'suv asuv vedž mamis suvtas i pete. kriltše viliš addžas jaštšik. veštas jaštšik i addžas med i,džid niles. mamli zev loe lube.*

sidž lettšasni kijimnan nilis. oš koršisle i ne-kitiš oz addži. pom etalen skazkaislen.

A legkisebbik leányát is elküldi. Az is meglátja az arany gombolyagot. Utána fut, fut, a gombolyag megint kapja és elviszi.

2. Az anya nagyon bánkodik. Valamikor a medve elmegy vadászni és megjön a vadászatból. A legidősbik leány megparancsolja neki, hogy egy nagyon nagy ládát csináljon. Mondja: «Holnap van az én nevemnapja». A medve egy ládát csinál. A legnagyobbik leányt a középső nővére beteszi (a ládába), lezárja és ajándékokat tesz bele az anyja számára, és a medvének megparancsolják, hogy vigye el és éjjel tegye a lépcsőre. A medve elviszi és a lépcsőre teszi föl. Másnap korán reggel az anya fölkel és kimegy. A lépcsőn meglátja a ládát. Kinyitja a ládát, és (ott) látja a legidősbik leányát. Az anya nagyon megörül.

Így hazamegy mind a három leány. A medve keresi és sehol nem találja meg őket.

Vége ennek a mesének.

J e g y z e t e k : Ezt a mesét az Udora-vidék legdélibb részében, Aikino falvától 57 versztnyire, Яренга-póstházban jegyeztém föl. Közlője a nevezett póstház vállalkozójának (содержатель) a fia, a Селибъ falvából való Аонасий Яковлевичъ Ванцевъ.

1. *mama-nila* 'anya és leány' mintegy egy fogalom, így tehát *kujim mama-nila* 'három anya-és-leány', azaz 'három leány az anyjukkal'.

2. *veralan-iniš* l. Fokos 12—13 | *geštinits* < or. гостивецъ.

UGOR (FINNUGOR) FÜZETEK.

Adalékok az ugor nyelvek ismeretéhez és összehasonlításához.

1. szám : Orosz-lapp nyelvmutatványok. (Máté evangelioma és eredeti textusok.) Gyűjtötte és fordította Genetz Arvid ... 1.20
2. „ Zürjén nyelvmutatványok. Közlik Budenz József és Halász Ignác ... 1.20
3. „ Svéd-lapp nyelvtan és olvasmányok. Irta és közölte Halász Ignác ... 1.20
4. „ Máté evangelioma moksa-mordvin nyelven. Tyumenyev A. fordításából bevezetéssel és szójegyzékkel közölte Budenz József ... 1.20
5. „ Votják nyelvmutatványok. Magyar fordítással és szójegyzékkel. Votják nyelvtanulmányok. I. rész : Bevezetés. Idegen elemek a votják nyelvben. Irta Munkácsi Bernát dr. 2.—
6. „ Felelet I. Nyelvészeti észrevételek Vámbéry Ármin «A magyarok eredete» cz. munkájára. — II. Vámbéry úrnak török nyelvújítása. Irta Budenz József ... 1.20
8. „ Svéd-lapp nyelv. II. Jemtlandi lapp nyelvmutatványok. Gyűjtötte és fordította Halász Ignác dr. ... 2.—
9. „ Svéd-lapp nyelv. III. Ume- és Tornio-lappmarki nyelvmutatványok. Gyűjtötte és fordította Halász I. dr. ... 2.40
10. „ Svéd-lapp nyelv. IV. Déli-lapp szótár. Irta Halász Ignác dr. ... 3.20
11. „ A vogul nyelvjárások szóragozásukban ismertetve. Irta Munkácsi Bernát dr. ... 5.—
12. „ Déli-osztják szójegyzék. Pápai Károly dr. gyűjtései alapján összeállította Munkácsi Bernát dr. ... 1.20
13. „ Cseremiszsótár. (Vocabularium čeremissicum.) Genetz Arvid közreműködésével szerkesztette Szilasi Móricz dr. ... 6.—
14. „ Irtisi-osztják szójegyzék. (Vocabularium dialecti ostjakorum regionis fluvii Irtysch.) Szerkesztette Patkanov Szeráfim ... 4.—
15. „ Északi-osztják nyelvtanulmányok. Gyűjtötte Pápay J. 3.—
16. „ Cseremisiz nyelvtan. Irta Beke Ödön ... 6.—
17. „ Finnugor jelzős szerkezetek. Irta Kertész Manó ... 1.80
18. „ Finnugor határozós szerkezetek. Irta Beke Ödön ... 2.—

Megrendelések a

Magyar Tud. Akadémia könyvkiadóhivatalához intézendők.

Budapest, V., a M. Tud. Akadémia palotájában.